

BRAĆA GRIMM
BAJKE I PRIČE

Barba Jozo

BRAĆA GRIMM

BAJKE I PRIČE

S njemačkoga preveo
Josip Tabak

Naslov izvornika:
Brüder Grimm:
Kinder- und Hausmärchen

Sadržaj

SNJEGULJICA I SEDAM PATULJAKA
IVICA I MARICA
CVILIDRETA
MATOVILKA
CRVENKAPICA
PEPELJUGA
TRNORUŽICA
JORINDA I JORINGEL
SNJEGULJICA I RUŽICA
UKLETI KRALJEVIĆ
KRALJEVNA – GUŠČARICA
SEDAM JEDNIM UDARCEM
TRI BRATA OD ZANATA
ZLATNA PTICA
ZLATNA GUSKA
BREMENSKI GRADSKI SVIRAČI
VUK I JARIĆI
GUŠČARICA NA STUDENCU
ČETIRI BRATA VRIJEDNA ZLATA
NEBRIGA
ČAROBNI STOLIĆ
SUPUTNICI
PALČIĆ
TRI ŠUMSKA PATULJKA
TRI PRELJE
KRALJ KOSOBRAD
POSTOLAR I PATULJCI
NEBOJŠA
NEOBIČNI PUTNICI
ČAROBNA LOČIKA
MLINARSKI MOMČIĆ I MACA
NAHOD-PTICA
SIROMAH I BOGATAŠ
MAJSTOR ŠILKO
MUDRA SELJANKA

**DOKTOR SVEZNADAR
SREČKOVIĆ
NAŠLA VREĆA ZAKRPU
IMA JOŠ TAKVIH**
*Tumač manje poznatih riječi
Priča o braći Grimm
Važniji podaci iz života i rada braće Grimm
Priča o prevoditelju
Prevoditeljeva bilješka*

SNJEGULJICA I SEDAM PATULJAKA

Bijaše to jednom kad je zima upolovila, snježne pahuljice ospale s neba meke kao najljepše perje, a uz prozor, uokviren crnom ebanovinom, sjedila kraljica sa svojim šivenjem. I dok je tako šila, otvorila je načas prozor da pogleda kako vani snježi, pa se u nepažnji iglom u prst ubola. Tri kapi krvi kapnuše na snijeg na prozorskom podboju, a kraljica, kad ih vidje gdje se onako lijepo rumene na snježnoj bjelini, reče u sebi:

»Eh, da mi je imati kćerkicu bijelu kao snijeg, obraza rumenih kao ruža, a kose crne kao što je ovaj prozorski okvir od ebanovine, baš bih sretna bila!«

Ubrzo zatim rodi joj se kćerkica, a kako bijaše bijela kao snijeg, obraza rumenih kao ruža i kose crne poput ebanovine, nazvaše je Snjeguljicom. Ali gle nesreće: kako se djevojčica rodi, umrije majka, kraljica.

Kralj one zemlje nakon godinu dana oženi se drugom ženom, i ta onda postade kraljica. Bila je to žena veoma lijepa, ali ohola i nadmena: nije mogla ni zamisliti a kamoli podnijeti da je itko ljepotom natkrili. Imala je čudesno ogledalo, odgovaralo ono na svako pitanje koje mu upraviš. I kad bi stala preda nj, pitala ga kraljica ogledajući se u njemu:

*Ogledalce, kaži meni:
ponajljepša u svoj zemlji,
izmeđ mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

A na to joj ogledalo odgovaralo:

*Izmeđ mnogih ljepotica
najveća si krasotica.*

I bila je kraljica nadasve zadovoljna dok je to slušala, ta znala je ona da ogledalo istinu govori.

Snjeguljica pak rasla i stasala, i bivala sve ljepša, iz dana u dan.

Kad je navršila sedam godina, prometnula se u ljepotu što je sjala kao vedar dan na nebu, bila ona ljepša i od same kraljice, svoje maćehe. I kad je kraljica opet upitala ogledalo:

*Ogledalce, kaži meni:
ponajljepša u svoj zemlji,
između mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

Ono joj odgovori:

*Kraljica si, krasotica,
al je ljepša Snjeguljica.*

Prepala se kraljica kad je to čula: sva je požutjela od muke i pozelenjela od zavisti. Od tog časa bijes u njoj previrao, pa kad bi samo vidjela Snjeguljicu, utroba se u noj prevrtala: toliko je mrzila djevojčicu. Nadutost, zavist i povrijeđena taština neprestano rasla u njezinu srcu i naposljetku ju toliko presvojila te nije od nje ni danju ni noću imala mira ni počinka.

Na kraju, ne mogavši više izdržati, zovnu jednoga između svojih lovaca te mu reče:

— Vodi tu malu u šumu, da je moje oči više ne vide! Ubij je ondje i donesi mi u dokaz njezinu jetru i pluća! Lovac poslušao te odvede djevojčicu u šumu. Ali kad je onamo došao i potegao lovački nož da izvrši okrutnu zapovijed i da Snjeguljici probode nedužno srce, djevojčica briznu u plač i zajada, moleći lovca:

— Ah, smiluj mi se, dragi lovče, i poštedi mi život! Obećavam da ću ostati u šumi, u divljini, i nikad se neću vratiti na dvore.

Bila je tako lijepa u svome jadu, te se lovcu sažalila onako uplakana.

— Neka ti bude: bježi onda, jadno dijete! — smilova se on. A u sebi nadoveza: »Ta ionako će te ubrzo razderati šumske zvijeri.« Ipak se osjećao kao da mu je velik teret pao sa srca što djevojčicu nije morao ubiti. Kako je baš dotrčala mlada divlja svinja, a on imao kraljici donijeti dokaz, zakla dolutalog veprića, izvadi mu jetru i pluća, i to onda odnese na dvore i dade kraljici. Ona naredi kuharu da ih skuha u soli, i zla žena potom sve pojede, uvjerena da se tako riješila Snjeguljice.

Kad je djevojčica ostala u golemoj šumi, sama i napuštena, stijesni joj se oko srca. Zapala je u strah, plašio ju svaki šušanj, i samo je gledala u lišće na drveću, ne znajući što bi. Udari jedna u trk: trčala je po oštrom kamenju i po trnju, a šumske zvijeri gledale je kako bježi i skakale oko nje, ali joj ništa ne učiniše. Bježala je tako sve dok su je noge nosile, a već se i večer bližila. Onda ugleda kućicu, malu majušnu, te uđe da ondje počine.

U kućici bilo sve maleno, ali tako ubavo i čisto, milina ti pogledati. Na sredini stajao stol pokriven bijelim stolnjakom, na stolu sedam tanjurića i sedam vrčića, uza svaki tanjurić položena mala žlica, viljuška i nož. Uza zid poredano sedam posteljica, sve jedna do druge, a na njima plahte bijele bjelcate.

Kako bijaše gladna i žedna, Snjeguljica uze iz svakog tanjurića i pojede malko variva i kruha, te iz svakog vrčića gutnu malen gutljaj vina: nije htjela da sve uzme iz jednoga i da ga tako isprazni. Potom, umorna, htjede leći na koju od onih posteljica, ali ne nađe prikladne za se: ova preuska, ona prekratka; istom sedma bijaše joj kako valja, te u nju leže, izmoli molitvu i brzo u san utonu.

Kad se sasvim umračalo, dođoše gospodari one kućice — bijahu to patuljci, njih sedmorica, što su u planini rude tražili i kopali. Upališe oni svojih sedam malih svjetiljaka, pa kako rasvijetliše unutrašnjost svoje kućice, odmah opaziše da je netko u njoj bio i naokolo švrljao, jer nisu našli onaj red kakav su na odlasku ostavili.

- Tko je sjedio na mome stočiću? — reče prvi.
- Tko je jeo iz moga tanjurića? — upita drugi.
- Tko je lomio od moga kruha? — javi se treći.
- Tko je uzimao od moga variva? — oglasi se četvrti.
- Tko je nabadao mojoj viljuškom? — u čudu će peti.
- Tko je rezao mojim nožem? — ljutnu se šesti.
- Tko je pio iz mog vrča? — na kraju će sedmi.

Obazre se nato prvi oko sebe, pa kad vidje da mu je postelja uleknuta i plahta na njoj zgužvana, uzviknu:

— Tko se valjao po mojoj postelji?

I ostali nato pogledaše na onu stranu, priđoše posteljama te će onda svi u jedan glas:

— I u mojoj je postelji netko ležao.

Uzvikali se patuljci, a sedmi, kad u svojoj postelji vidje Snjeguljicu kako spava, zovnu ostale. Pritrčaše oni te se snebiše od

čuda. Prinesoše svoje svjetiljčice i zajedno osvijetliše Snjeguljicu.

— Bože mili, što li je lijepo ovo dijete! — uskliknuše složno.

Toliko se zadiviše i toliko ganuše da je nisu htjeli probuditi nego je ostaviše da spava. Sedmi je patuljak spavao kod svojih drugova, naizmjenice, kod svakog pomalo, i tako im minu noć.

Kad je objutrilo, Snjeguljica se probudi: kad je vidjela sedam patuljaka, protrnula je od straha. Ali joj oni ljubazno zaželješe dobro jutro te je upitaše kako se zove.

— Zovem se Snjeguljica — odgovori ona.

— A kako si došla u našu kuću? — pitali je patuljci dalje.

Nato im ona pripovjedi kako ju je mačeha htjela ubiti, kako ju je predala lovcu, da je u šumi smakne, a on joj život poštedio, i kako je onda cio dan bježala dok naposljetku nije naišla na kućicu.

— Bi li htjela ostati kod nas da nam kuću držiš, da nam kuhaš, postelje rediš, da nam pereš, šiješ i pleteš, da u svemu održavaš red i čistoću? — predložiše joj patuljci. — Ništa ti kod nas ne bi nedostajalo.

— Bih, bih, vrlo rado — prihvati Snjeguljica.

— Dobro je, lijepo će ti kod nas biti — pritvrdiše patuljci.

I ostade Snjeguljica kod njih. Lijepo im je kuću držala, sve radila i redila. Izjutra patuljci odlazili u brda da traže i kopaju rude i zlato, a vraćali se uvečer i nalazili večeru priređenu.

Danju je djevojčica ostajala sama, pa su je patuljci opominjali neka bude smotrena i neka se dobro u pamet uzme:

— Čuvaj se mačeha, brzo će ona doznati da si ovdje, među nama. Ne puštaj nikoga unutra.

Kraljica pak, uvjerena da je pojela Snjeguljičinu jetru i pluća, mišljaše da je opet prva po ljepoti i da joj nema ravne u svoj kraljevini. Htjede da joj to ogledalo kaže i potvrdi, pa stoga stade preda nj te ga upita:

*Ogledalce, kaži meni:
ponajljepša u svoj zemlji,
između mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

Ogledalo joj na to odgovori:

Kraljica si, krasotica,

*al je ljepša Snjeguljica
preko sedam brežuljaka,
pokraj sedam patuljaka.*

Prestravi se kraljica, jer je znala da ogledalo istinu kazuje. Odmah je razabrala da ju je lovac obmanuo i da je Snjeguljica sveudilj na životu. Uze ona promišljati i smišljati kako bi Snjeguljicu otpremila sa svijeta: jer dok ne bude uvjeren da je najljepša u kraljevini, neće od zavisti imati mira ni počinka. Naposljetku smisli varku: premaza lice te se preodjenu u staru trgovkinju — pokućarku. Nitko je takvu ne bi prepoznao. Tako prurušena krenu preko sedam brežuljaka da nađe kuću sedam patuljaka. Kad dođe do kuće, pokuca na vrata i viknu:

— Evo lijepe robe na prodaju! Pogledajte, pogledajte!

Snjeguljica pomoli glavu na prozor i pozdravi uljudno:

— Dobar dan, draga ženo. A što to prodajete?

— Evo, svašta lijepo, dobre robe — odgovori lažna pokućarka.

— Imam pojasa i vrpca u svim bojama.

I nato odmah izvuče pleten pojas od šarene svile.

»Tu čestitu ženu mogu pustiti u kuću«, pomisli Snjeguljica, pa odsunu vrata i kupi lijepi svileni pojas.

— Baš ti pristaje, dijete moje — lukavo će stara. — Čekaj, ja ću ti pojas namjestiti.

Snjeguljica, ništa ne posumnjavši, stade pred nju i pusti da je ona opaše novim pojasom. Ali je stara brže-bolje uze pritezati i toliko je stegla da je Snjeguljica ostala bez daha i pala na tlo kao mrtva.

— Bila si dosad najljepša, ali više nećeš! — promrsi stara i odbrza odande.

Uvečer se sedam patuljaka vrati kući. Kakva li nemila iznenađenja kad ugledaše svoju dragu Snjeguljicu gdje na tlu leži kao mrtva! Ne miče se, jadna, nema na njoj znaka života. Podigoše je i vidješe da je prejako stegnuta. Odmah prerezaše pojas, a ona počeo disati, i život se polako u nju vrati. Kad su od nje čuli što se dogodilo, lijepo je upozoriše:

— Ono ti nije bio nitko drugi doli tvoja opaka maćeha.

Dobro pazi: dok nas nema, nikoga ne puštaj unutra!

Kad je zla kraljica došla na dvore, požuri se pred ogledalo te ga upita:

*Ogledalce, kaži meni:
ponajljepša u svoj zemlji,
između mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

A na to joj ogledalo odgovori:

*Kraljica si, krasotica,
al je ljepša Snjeguljica
preko sedam brežuljaka,
pokraj sedam patuljaka.*

Čuvši to, opaka kraljica uskipje od bijesa, jer je razabrala da je Snjeguljica oživjela.

»Već ću ja što god smisliti da je dokrajčim jednom zauvijek«, reče u sebi.

I kako bijaše iskusna u vješticijima umijećima, napravi češalj s otrovom. Premaza se zatim i preodjenu, preobrazi se u drugu staricu i takva krenu preko sedam brežuljaka, kući sedam patuljaka. Kad stiže, pokuca na vrata i viknu:

— Lijepe robe, dobre robe na prodaju!

Snjeguljica pomoli glavu kroz prozor i reče:

— Idite dalje, ne smijem nikoga pustiti unutra.

— Ako ne smiješ nikoga pustiti, možeš barem robu pogledati — uporno će stara, te izvadi i pokaza otrovni češalj.

Svidio se češalj djevojci, te ona, zalučena, naposljije otvori vrata. Pošto se pogodiše o kupnji, lukavo će stara:

— Hajde da te lijepo počešljam.

Snjeguljica nije ništa posumnjala: dopusti staroj da je počešlja. Ali tek što je češalj prošao kroz kosu, ispusti svoj otrov, a djevojka, obeznanjena, pade na tlo.

— Eto ti, gade! — promrmlja opaka žena. — Ode ti ljepota, gotovo je s tobom.

I u tim riječima pobrza odande.

No, eto sreće u nesreći: kad se već primicala večer, patuljci se uskoro vratiše kući. Kad ugledaše Snjeguljicu kako na tlu leži kao mrtva, odmah pomisliše na mačehu — ta njezini su prsti tu posrijedi. Potražiše i nađoše otrovni češalj, a kako ga izvadiše iz kose, onog se trena Snjeguljica osvijesti, te im onda pripovjedi što je

i kako je bilo. Patuljci je opet opomenuše da bude smotrena.

— Pamet u glavu, i ne otvaraj nikome! I ni od koga ništa ne uzimaj!

Kad se kraljica vratila na dvore, odmah se požuri da pita ogledalo:

*Ogledalce kaži meni.
ponajljepša u svoj zemlji,
između mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

A ogledalo joj odgovori:

*Kraljica si, krasotica,
al je ljepša Snjeguljica
preko sedam brežuljaka,
pokraj sedam patuljaka.*

Čuvši što ogledalo kazuje, kraljica se ražesti — sva se tresla od golemog bijesa.

»Snjeguljica mora umrijeti, sve ako me i života stajalo!« — zaprijeti opaka žena.

I to rekavši, ode u tajnu sobicu u koju nitko nije ulazio niti je mogao ući, te ondje načini jabuku da bijaše kao prava, ali veoma otrovna. Izvana jabuka bila lijepa, žuta i crvena — svakomu bi za njom zazubice rasle, ali tko bi u nju samo zagrizao, odmah bi mrtav pao na tlo. Pošto je privela kraju svoju zlu rabotu i dovršila sve oko jabuke, zla kraljica premaza lice, odjenu se kao stara seljakinja te uze put pod noge — preko sedam brežuljaka, kući sedam patuljaka.

Kad je stigla i na vrata pokucala, Snjeguljica pomoli glavu na prozor te joj reče:

— Ne smijem nikoga u kuću pustiti, zabranili mi patuljci.

— Baš šteta — dočeka lažna seljakinja. — A htjela bih se riješiti ovih jabuka: evo ti jedne, poklanjam ti je.

— Hvala neću — otkloni Snjeguljica — ne smijem ništa uzeti.

— Možda se bojiš da je otrovna — lukavo će stara. — Evo ću je prepoloviti: pola tebi, pola meni.

I prepolovi jabuku te crvenu polu pruži Snjeguljici, a zelenu sama zagriže. Jabuku je, naime, tako vješto načinila da je samo

crvena pola bila otrovna.

Snjeguljici oči išle za lijepom jabukom, pa kad je vidjela kako stara slasno zagriža i žvače, ne mogaše odoljeti: pruži ona ruku te uze crvenu polovicu. Ali tek što je odgrizla zalogaj, sruši se — pade mrtva na tlo. Opaka kraljica ošinu je strašnim pogledom i zlobno se naceri.

— Eto ti, dobila si svoje, ljepotice bijela kao snijeg, rumena kao ruža i crnokosa kao ebanovina! Ovaj put neće ti patuljci pomoći, ne mogu te u život dozvati!

Tek što se vratila na dvore, odmah pohitje ogledalu da ga pita:

*Ogledalce, kaži meni:
ponajljepša u svoj zemlji,
izmeđ mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

A sada joj ogledalo napokon odgovori:

*Izmeđ mnogih ljepotica
najveća si krasotica.*

Opako joj i zavisti puno srce najposlije se smirilo — koliko se već zavidno srce može smiriti.

Kad su patuljci te večeri došli kući, nadoše Snjeguljicu opruženu na tlu: leži ukočena, ne diše i ne daje nikakva znaka života. Podigoše je i pregledaše ne bi li našli štogod otrovno; raskopčашe joj oplećak, počeshlјaše kosu, umiše je vodom i vinom, ali sve zaludu: mrtva pa mrtva.

Položiše je potom na odar, posjedaše sva sedmorica oko nje te je uzeše oplakivati: tri su je dana tako oplakivali. Dođe onda vrijeme da je pokopaju, ali ona bijaše tako svježa, tako lijepih i rumenih obraza kao da je još živa, te oni rekoše:

— Ne možemo takvu ljupkost i ljepotu u crnu zemlju zakopati.

Zaključiše tako pa načiniše proziran lijes od stakla da Snjeguljicu mogu vidjeti sa svih strana, položiše je u lijes napisaše na njemu zlatnim slovima: *Snjeguljica, kraljevska kći*.

Odnesoše onda lijes na brijeg, na visoku hrid, i jedan je između njih uvijek ostajao kraj lijesa da ga čuva. I šumske ptice dolijetale i oplakivale Snjeguljicu, najprije sova, pa gavran i napokon golubica.

Mnogo je vremena Snjeguljica tako proležala u lijesu i nije venula, činilo se da je samo usnula: ostala joj sva ljepota, bijaše sveudilj bijela kao snijeg, rumena kao ruža, crnokosa kao ebanovina.

Jednog dana naiđe onuda neki kraljević i htjede da prenoći kod patuljaka. Vidje na brijegu stakleni lijes i u njemu lijepu Snjeguljicu i pročita natpis ispisan zlatnim slovima. Reče on tada patuljcima:

— Dajte mi taj lijes, možete za nj tražiti što god hoćete.

— Ne damo ga ni za sve zlato na svijetu — odgovoriše mu patuljci.

— Onda mi ga poklonite — opet će kraljević — jer mi se čini da ne bih više mogao živjeti a da ne gledam Snjeguljicu. Voljet ću je i poštivati kao najviše i najdraže što imam na svijetu.

Videći gdje je kraljeviću Snjeguljica zaista omiljela, patuljci se smilovaše i dadoše mu lijes. Kraljević naloži svojim slugama da uzmu lijes i da ga ponesu na ramenima. Oni tako učiniše, ali se spotakoše o grm: lijes se potrese, a Snjeguljici ispade otrovni zalogaj što joj bijaše u grlu zapeo — i ona polako otvori oči i podiže pokrov.

— Gdje sam? Kamo me nosite? — upita, pošto je oživjela.

— Umiri se, kraj mene si — odgovori joj kraljević, obradovan.

— Vodimo te na očeve mi dvore, da mi budeš ženom, jer te volim iznad svega na svijetu.

— Pristajem — reče Snjeguljica — ali da mi dopustiš da kadikad vidim svoje drage patuljke.

On joj to rado obeća, i Snjeguljica krenu s njime na njegove dvore.

Svadba im bijaše sjajna i raskošna. Pozvali su na nju i Snjeguljičinu opaku maćehu. Kad se maćeha odjenula u prekrasno ruho, obrati se svome ogledalu te upita:

*Ogledalce, kaži meni:
ponajljepša u svoj zemlji,
izmeđ mnogih ljepotica,
koja li je krasotica?*

A na toj joj ogledalo odgovori:

*Kraljica si, krasivica,
al je veća ljepotica*

*kraljicom što sada posta,
tebe zove kao gosta.*

Čuvši što ogledalo kazuje, zla kraljica zapade u takav bijes da naprosto nije znala što bi. Samo je kletve protiskivala. Najprije pomisli da i ne ide na svadbu, ali prevlada u njoj radoznalost, htjede ona vidjeti mladu kraljicu, i zato ode na slavlje.

Tek što je stupila na one dvore, prepozna Snjeguljicu te se zaprepasti: riječ joj u grlu zape, ostade ona kao skamenjena. Naposljetku se pribra i htjede pobjeći, ali je dohvatīše: kliještima donesoše užarene željezne papuče, staviše ih pred nju, a ona ih morade nazuti i u njima plesati, i tako je plesala sve dok nije mrtva na zemlju pala.

IVICA I MARICA

Bio jednom siromašan drvosječa što je sa svoje dvoje djece i sa svojom drugom ženom, njihovom maćehom, živio u kućerku kraj velike šume. To dvoje djece bili dječak i djevojčica: on se zvao Ivica, ona Marica. Drvosječa slabo zarađivao, pa su živjeli bijedno, a kad je na zemlju navalila skupoća, više nije mogao ni svagdanjeg kruha priskrbiti.

Kad je jedne večeri premišljao o nevolji i prevrtao se u postelji, duboko uzdahnu i reče svojoj ženi:

— Što će biti od nas, čime ćemo jadnu djecu prehraniti kad već ni za sebe ništa nemamo?

— Znaš li što ćemo, čovječe? — preuze žena. — Sutra ćemo rano djecu odvesti u šumu gdje je najgušća; naložit ćemo im ondje vatru, dati im po krišku kruha, a mi ćemo se vratiti na svoj posao. Djeca će u šumi ostati sama, neće pogoditi put kući, i tako ćemo ih se riješiti.

— Ne, ženo, tako ja ne mogu — dočeka muž. — Kako da svoju djecu ostavim samu u šumi? Mogu naići šumske zvijeri pa ih razderati.

— Baš si lud! — uzviknu žena. — Onda ćemo sve četvero presvisnuti od gladi. Treba samo da nam oblanjaš daske za lijes.

I probijala mu uši i tesala svoje svejednako dok muž naposljetku nije popustio.

— Ipak mi je žao djece — reče muž, ali pristade na njezinu.

Ni djeca nisu mogla od gladi usnuti, i sve čuše što je maćeha govorila ocu. Marica briznu u plač te će Ivici:

— Jao, gotovo je s nama!

— Tiho, Marice — šapnu joj Ivica — nemoj plakati: već ću ja zlu doskočiti.

Kad su otac i maćeha zaspali, Ivica ustade, odjenu na se kaputić te se na stražnja vrata iskrade iz kuće. Sva krajina kupala se u sjajnoj mjesječini, šljunak za kućom svjetlucao kao da su onud prosuti sami srebrnjaci. Dječak se prignu te napuni džepove, a potom se vrati i reče Marici:

— Ne brini, sekice: mirno spavaj, Bog nas neće ostaviti.

Zatim opet leže u svoju postelju.

Kad je zora prosvijelala, još prije nego što je sunce granulo, dođe

maćeha te probudi oboje djece.

— Ustajte, lijenčine, idemo u šumu po drva — reče drmajuci ih.

Zatim im svakom dade krišku kruha, govoreći:

— To vam je za ručak, i nemojte odmah pojesti, jer više nema.

Marica spremi kruh pod pregaču, jer je Ivica džepove nabio šljunkom. Nato svi krenuše u šumu. Kad su malko popoišli, Ivica zastane te se obazre na kuću; i sve se ovda-onda obazirao zastajkujući. Opazi to otac te mu reče:

— Što to, Ivice, svaki čas zastajkuješ i gledaš? Hajde pruži korak!

— Gledam, oče, za svojom bijelom mačkicom — odgovori Ivica. — Eno je na krovu, pozdravlja me.

— Ludo! — pritače maćeha. — Nije ono mačkica nego je jutarnje sunce obasjalo dimnjak.

Ali nije Ivica zastajao da gleda za mačkom nego je putem bacao šljunak iz džepova.

Kad bijahu usred šume, reče otac.

— Hajde, djeco, nakupite suharaka: naložit ćemo vatru da vam ne bude studeno.

Dovukoše djeca čitavu hrpu suharaka, te otac odmah naloži vatru. Kad je oganj lijepo proplamsao i plameni se jezici povijali uvis, reče maćeha djeci:

— Lezite kraj vatre i počinite: mi ćemo u guštik, da nasijećemo drva. Kad završimo posao, eto nas po vas.

Ivica i Marica smjestili se kraj vatre, a kad je dan upolovio, svako pojede svoju krišku kruha. Kako su čuli gdje sjekira udara o drvo, mišljahu da je otac u blizini. No nije to udarala sjekira nego grana: otac ju privezao o suho stablo, pa vjetar njome mlatao tamo-amo. Pošto su podosta vremena tako prosjedili kraj vatre, djeci pade umor na oči, te ona u san utonuše, a kad se probudiše, mrkla noć nad njima već protegla svoja crna krila.

— Kako ćemo iz šume? — briznu u plač Marica.

— Čekaj malo dok iziđe mjesec — utješi je Ivica. — Onda ćemo lako naći put.

Domala zaista sinu mjesec, zaokružio se uštap, te Ivica uze sekicu za ruku i povede je držeći se puta što ga je označio kamenčićima: sjali se oni na mjesecini kao da su sami srebrnjaci. Išla djeca svu noć, a u zoru eto ih pred kuću: pokucaše na vrata, a

zla maćeha, kad vidje da su to Ivica i Marica, izdera se na njih:

— Zločesta djeco, gdje ste tako dugo? Mislili smo da više i nećete kući.

Pričinjavala se kao da je bila u brizi zbog njih. Ali se otac doista obradovao, jer mu bijaše teško što ih je u šumi ostavio same, bez ikakve zaštite.

Naskoro opet nevolja pritisnu zemlju, oskudica i bijeda zavlada na sve strane. Čuše djeca kako maćeha u postelji govori ocu:

— Sva nam hrana opet otišla, ostala nam samo polovina jednog kruha. Valja nam se djece otarasiti. Odvest ćemo ih dublje u šumu, da ne nađu put natrag. Inače propadosmo.

Drvosjeći bilo žao djece, nije mu se mililo što žena govori.

— Ne bi li poštenije bilo da posljednji zalogaj podijelimo s djecom? — prekori on ženu.

Ali ona ni da čuje o tome: zaintačila u svome te mu uši neprestano nabijala i sipala same prijekore. I tako drvosjeća, kad je popustio jednom, popusti i drugi put.

Djeca bila budna i, dakako, čula sav razgovor. Kad su stari zaspali, Ivica opet ustane da se iskrade iz kuće i da nakupi kamenčića kao prošli put; ali nije mogao van, maćeha zaključala vrata. No, tješio je sekicu i govorio:

— Mirno spavaj i ne plači, Bog će nam već pomoći.

Kad je jutro objutrilo, maćeha ih probudi i dade im svakome krišku kruha, još manju nego prošli put. Dok su išli u šumu, Ivica mrvio kruh u džepu te ovd-a-onda zastajao da baci mrvicu na zemlju.

— Što zastaješ, Ivice, i što se osvrćeš? — prekori ga otac. — Hajde, pruži korak!

— Gledam za svojom golubicom, eno je na krovu, pozdravlja me — objasni mu Ivica.

— Ludo! — priklopi maćeha. — Nije ono golubica nego je jutarnje sunce obasjalo dimnjak.

A Ivica svim putem prosipao mrvice.

Odvela maćeha djecu duboko u šumu, kudikamo dublje nego prošli put, onamo gdje još nikad u životu nisu bila. Opet naložiše veliku vatru, te će onda maćeha djeci:

— Ostanite tu, djeco, a budete li umorni, možete malo podrijemati. Mi ćemo u guštik da nasiječemo drva, pa kad podvečer budemo gotovi, eto nas po vas.

Kad je pol dana prevalilo, podijeli Marica krišku kruha s bratom, jer je Ivica svoju izmrvio i prosuo putem. Zatim, umorni, usnuše. Uvečerilo se, ali nitko ne dođe po djecu. Probudiše se pošto je već noć zapasala. Ivica poče opet tješiti sestru:

— Počekajmo malo, Marice, dok mjesec sine, pa ćemo onda vidjeti mrvice što sam ih putem prosipao: tako ćemo pogoditi kući.

Mjesec doista granuo, te njih dvoje krenu. Ali mrvica ne nađoše: mnoge ptice što šumom i poljem lete sve pokljucale i pozobale.

— Ne brini, naći ćemo put — hrabrio bratac sekicu.

Ali puta ne bijaše. Išli su svu bogovetnu noć i još sutradan od jutra do mraka, ali nikako da iz šume pogode van. Dobro su ogladnjeli, a ništa za jelo nisu imali osim nešto jagoda i kupina što su ondje rasle. Umor ih toliko presvojio da ih noge naprosto nisu više nosile, pa njih dvoje legoše na zemlju, pod stablo, i tu u san utonuše.

Osvanulo već i treće jutro što su otišli iz očinskog doma. Krenuše dalje, ali što su više išli sve su dublje zalazili u šumu: ne bude li niotkuda pomoći, umrijet će od gladi.

Nekako kad je dan upolovio, opaze gdje na drvetu skakuće ptičica bijela poput snijega, a pjeva ona i zvižduka tako lijepo da su zastali i osluhnuli. Izvijala ptičica svoje kajde, a kad je završila poj, zalepeta krilima ispred njih te poče prhutati, sve odmičući pred njima dalje i skačući s grane na granu. Oni krenuše za njom i tako idući stigoše ubavoj kućici: tu ptičica sletje na krov.

Kad se primakoše, vidješe djeca da je ta kućica sva od kruha, krov joj od kolača, a prozori od samog šćecera.

— Ah, divota! — uzviknu Ivica. — Sad ćemo se najesti! Ja ću malo od krova, a ti, Marice, možeš od prozora, sladak je.

I segnu rukom uvis te odlomi dijelak krova, da kuša kako prija, a Marica stade uz prozor te ga poče griskati. Uto se javi sitan glasić iz kućice:

*Kakva su to griskala
uz kućicu pristala?
Ne griskajte, grizlice.
ne grizite kućice!*

A djeca se ne dadoše smesti u svome poslu:

*Vjetrić s neba zaigrao,
na kućicu slatku pao —*

odgovoriše onome tankom glasiću i nastaviše zagrizati i žvakati.

Ivici je osobito ù tèk išao krov, te on odlomi još jedan kus, ali veći, a Marica istrže čitavo okno i sjede na zemlju, da se bolje naklopi na krupan slatki zalogaj.

Dok su oni u slast mljaskali da im je sve pucalo iza ušiju, najednom se otvore vrata i nekakva starica izmili iz kućice. Djeca se uplašiše toliko da im je ispalo sve što imahu u rukama. Ali im starica kimnu glavom u pozdrav te ih upita:

— Kako ste dospjeli ovamo, draga dječice? Uđite k meni i ostanite, ništa se ne bojte.

I, uzevši ih za ruku, uvede oboje u svoju kućicu.

Iznese im na stol svakakva dobrog jela, mlijeka i kolača, oraha i jabuka. Prostrije im onda dvije lijepe bijele posteljice, a braco i seka legoše — bijaše im kao da su na nebu.

Starica koja je tako ljubazno dočekala i u kućicu primila Ivicu i Maricu, samo se pretvarala: ta bijaše ona zla vještica što je mamila djecu, pa je i onu slatku malu kućicu od kolača načinila samo zato da bi djecu vabila; a kad bi se dočepala kojega jasnog djeteta, zadavila bi ga, skuhalo i pojela, i to je onda za nju bio blagdan. A valja znati da vještice imaju crvene oči, i ne mogu vidjeti daleko, ali im je njih veoma oštar, kao u šumskih zvijeri, koje odmah osjete čim im se tkogod približuje.

Kad joj Ivica i Marica bijahu nadohvat, zlobno se nacerila i rekla u sebi: »Moji su, neće mi umaknuti!«

Ujutro, prije nego što su djeca otvorila oči, vještica ustade i priđe posteljicama. Kad vidje kako Ivica i Marica slatko spavaju, onako punašnih i rumenih obraza, promrmlja za sebe: »Eh, baš dobra dva zalogaja!« I dohvati Ivicu suhonjavom rukom, prenese ga u malu staju i zatvori rešetkom: mogao se ondje derati što ga grlo nosi, ali mu pomoći ne bijaše.

Zatim se vještica vrati Marici, prodrma je da se probudi i vikne joj:

— Ustaj, lijena klado, donesi vode i skuhaj bratu što god dobro. Eno ga u staji, treba da se udeblja, pa kad bude tust, onda ću ga pojesti.

Marica briznu u gorak plač, ali joj sve bijaše uzalud: morade

učiniti kako joj je zapovjedila bezdušna vještica.

Otad se za Ivicu priređivalo najbolje jelo, a Marica dobivala samo rakovu koru. Vještica svakog jutra prilazila staji i dovikivala:

— Pruži prst, Ivice, da vidim koliko si udebljao.

Ivica joj pak pružao koščicu, a stara, kraj svojih zamućenih očiju, mišljaše da mu je takav prst, i nikako joj nije išlo u glavu kako se to nije još utovio. Pošto su izminula četiri tjedna, a Ivica ostao svejednako mršav, vještica izgubi strpljenje i ne htjede više čekati.

— Marice — bijesno će jednog dana vještica — hajde nanesi vode! Bio dječak tust ili mršav, sutra ću ga zaklati i skuhati.

Kako li se samo uciviljela jedna sekica! Ali ne bijaše druge, morade po vodu. Koliko li je suza ronila dok je vodu donosila! »Bože, pomози nam!« uzdisala jadnica. »Kamo sreće da su nas šumske zvijeri rastrgale! Barem bismo zajedno umrli.« I samo joj suze tekle niz lice.

— Što tu cmizdriš! — okosi se vještica na nju. — Ionako ti ništa ne pomaže.

Sutradan ranom zorom morade Marica ustati da objesi kotao na ognjište i da poda nj naloži vatru.

— Najprije ćemo kruh ispeći — promrsi vještica. — U krušnoj sam peći već naložila vatru, a i tijesto sam umijesila.

I gurnu djevojčicu prema peći u kojoj su plameni jezici samo poigravali i huktali.

— Uvuci se i pogledaj je li dobro ugrijana za kruh — podmuklo će vještica.

Opaka je vještica kanila odmah zatvoriti vrata na peći čim bi Marica uplazila unutra, i tako bi stara ispekla dijete i poslije ga pojela. Ali je Marica razabrala što stara smjera, i stoga reče:

— Ne znam kako ću unutra: pokažite mi.

— Evo ovako, glupa gusko! — izdera se vještica. — Otvor je dovoljno velik da i ja mogu unutra.

I da joj pokaže, nagnu se i turi glavu u peć. A Marica je gurnu, i vještica sunu duboko unutra. Zatim brže-bolje zatvori željezna vrata i namakne kračun. Ah, kako je vještica urlala i strašno tulila! Marica pobježe odande, a bezdušna vještica sva izgorje: ostade od nje samo pepeo.

Marica odbrza Ivici, otvori rešetku i viknu:

— Slobodni smo, Ivice, skončala je stara vještica! Ivica iskoči iz svoga zatvora kao što ptica izleti iz krletke kad joj se otvore

vratašca. Što li su se radovali braco i seka, kako li su se grlili i veselo poskakivali! Kako više ne bijaše razloga da strahuju, uđoše u vještičinu kuću te uzeše zavirivati u njezine kutke. Kakva li iznenađenja kad nađoše ormare i ladice pune dragog kamenja!

— Ovo je kudikamo bolje od mojih kamenčića! — uzviknu Ivica te natrpa džepove koliko kod je moglo u njih stati.

— I ja bih da što god kući odnesem — reče Marica, pa napuni svoju pregaču.

— A sada put pod noge! — odlučí Ivica. — Valja nam što prije iz ove začarane šume.

Išli su kakva dva sata i stigli do velike vode što se razlila naokolo.

— Ne vidim kako ćemo prijeko — reče Ivica. — Nigdje ni brvna ni mosta.

— Nema ni skele ni čamca — nadoveza Marica. — Ali gledaj, ondje plovi bijela patka: zamolit ćemo je, pa će nas prevesti.

I viknu onamo:

*Patko, bijela patkice,
evo brace, sekice:
mosta nema da se ode,
pomozí nam preko vode!*

Doplovi patkica do njihove obale, a nato Ivica, sjedajući joj na leđa, zamoli:

*Leđa svoja podmetni,
onamo nas premetni.*

I pozva seku da i ona sjedne. Ali se Marica usprotivi, ne htjede tako.

— Ne, nikako oboje u jedan mah! — reče ona. — To bi patkici bilo preteško. Neka nas preveze jedno po jedno.

Ljubazna patkica učini tako, te njih dvoje sretno preplovi preko vode. Na drugoj obali lijepo se pozdrave s patkom koja im je pomogla, te nastave put šumom.

Pošto su neko vrijeme tako išli, učini im se šuma nekako poznatom, i što dalje, bivala im sve znanija, dok naposljetku u daljini ne ugledaše očinsku kuću. Pobrzaše da što prije stignu svome

domu i napokon jurnuše u kuću te obisnuše ocu oko vrata. I on njih, sretan, izgrli, jer bijaše tužan i žalostan sve otkad je djecu u šumi ostavio. Žena mu, njihova maćeha, umrla dok su oni izbivali od kuće.

Marica odveza pregaču te istrese što u njoj imaše — zakotura se drago kamenje po podu, a nato Ivica isprazni džepove, dragulji padali, jedna pregršt za drugom. Dođe tako kraj svakoj brizi i nevolji, te djeca poživješe pokraj oca u samoj sreći i radosti.

*I našoj je priči kraj,
sve ti konac ima, znaj,
oko konca mišić skače,
ded poteci malo jače:
možeš njega ti ulovit
pa od krzna kapu skrojiti.*

CVILIDRETA

Bio jednom mlinar, siromašan kô crkveni miš, ali ponosan na svoju lijepu kćer, kojom se rado hvalio.

Imam kćer što je umješna koliko i lijepa — reče mlinar kad se jednom dogodilo te se našao pred kraljem. — Umije ona slamu u zlato presti.

— Zaista? — dočeka kralj. — To mi je umijeće baš po volji. Dovedi je sutra na dvore, pa ćemo vidjeti...

Kad je mlinareva kći sutradan došla pred kralja, on je odvede u prostoriju punu slame te joj dade kolovrat i preslicu.

— Prioni sad na posao — zapovjedi on. — Ako noćas pa do jutra ovu slamu ne ispredeš u zlato, umrijet ćeš.

I to rekavši, zatvori prostoriju i vlastitom je rukom zaključa, a djevojka ostade unutra sama samcata.

Jadna mlinareva kći zapala u očaj, nije znala što će i kako će. Nije znala slamu u zlato presti, i kako se vrijeme takalo, tako u njoj strah većma rastao. Naposljtku je briznula u plač.

Baš je gorko plakala kad se iznenada otvore vrata i malen čovuljak bane pred nju.

— Dobar več, gospođice mlinarice — pozdravi on te je upita zašto tako plače.

— Ah — zajeca djevojka — moram ovu slamu u zlato isprest, a ne znam kako ću.

— Što ćeš mi dati — preuze čovuljak — ako to uradim umjesto tebe?

— Đerdan sa svog vrata — odgovori djevojka.

— Dobro je — dočeka on, te uze đerdan i sjede za kolovrat.

Vr-vr-vr... vrćao kolovrat, tri poteza — i kalem već pun, zlato na njem namotano. Onda čovuljak - patuljak stavi drugi, pa vr-vr-vr, tri poteza te i drugi namotan — i sve tako do jutra, sva slama ispređena, svi kalemi puni zlata.

Kad je sunce granulo, eto već i kralja: kad ugleda pusto ono zlato umjesto slame, začudi se i silno obradova, ali nije na tome stao, nego ga u srcu ponese još veća pohlepa za zlatom. Uvede on mlinarevu kćer u drugu komoru punu slame, a ta komora bijaše kudikamo veća od prve. Tu joj zapovjedi da opet svu slamu u jednoj noći u zlato isprede ako joj je život mio.

Djevojka naprosto nije znala što bi te udari u plač. I opet se otvore vrata, pojavi se onaj patuljak ili vilenjak i prozbori:

— Što ćeš mi dati ako ti slamu u zlato ispredem?

— Prsten s ruke — odgovori djevojka.

Vilenjak uze prsten pa opet sjede za kolovrat i poče presti, i kolo mu je zvrjalo i vrčalo, i do jutra sva slama bijaše ispredena u sjajno zlato.

Kralj se uvelike obveselio kad je vidio pusto ono zlato, ali nije na tome stao i zlata se zasitio, nego je za njim još više hlepio. Uvede on mlinarevu kćer u još veću prostoriju punu slame te joj reče:

— Sve ovo moraš noćas u zlato ispresti, pa ako uspiješ, bit ćeš mi ženom.

A u sebi kaza: »Sve ako je i mlinarska kći, bogatije žene neću u svem svijetu naći.«

Kad je djevojka ostala sama, eto vilenjaka i treći put:

— Što ćeš mi dati ako ti i sada slamu u zlato ispredem? — upita on.

— Ništa mi nije ostalo što bih mogla dati — tužno će djevojka.

— Onda mi obećaj, kad postaneš kraljicom, da ćeš mi dati svoje prvorodeno dijete.

»Tko će znati na što će sve ovo izići«, pomisli mlinareva kći, kojoj u nevolji što ju je snašla ne bijaše ni kud ni kamo. I tako ona vilenjaku obeća što je zatražio, a on zauzvrat još jednom slamu isprede u zlato.

Kad je ujutro došao kralj i našao sve onako kako je želio, odluči da se djevojkom oženi te održa svadbu, i tako mlinareva kći postade kraljicom.

Poslije godinu dana donijela je na svijet krasno dijete i nije više ni mislila na vilenjaka. Ali on, na njezino iznenađenje i muku, odjednom banu u njezinu odaju i reče:

— A sada mi daj što si obećala!

Kraljica se uplašila i ponudi vilenjaku svakojaka blaga što ga ima u kraljevini samo da joj ostavi dijete.

Ali vilenjak sve otkloni i reče:

— Ne, ne! Štogod živo kudikamo mi je draže nego sve blago ovog svijeta.

Kraljica udari u plač i kuknjavu, i njezine suze ganuše vilenjaka te se on sažali na nju i predloži:

— Dajem ti tri dana vremena da mi otkriješ ime: ako dotad

odgonetneš i znadneš kako se zovem, možeš zadržati dijete.

Kraljica je budna provela noć sve premećući u glavi razna imena što ih je ikada čula, a onda posla glasnika diljem zemlje da se raspita kakvih sve imena ima.

Kad je sutradan došao vilenjak, ona poče redati imena Gašpar, Melhior, Baltazar, i tako izniza sva imena što ih je znala, a vilenjak na svako samo odmahivao glavom i govorio:

— Nisi pogodila, ne zovem se tako.

Drugog je dana razaslala svoje sluge naokolo po susjedstvu da se raspitaju kako se sve ljudi ondje zovu, pa onda vilenjaku spominjala nadasve neobična imena, čak i ona koja se sasvim izrijetka javljaju.

— Zoveš li se možda Mrgud, Mićun ili Tripun?

A vilenjak samo vrtio glavom govoreći:

— Ne zovem se tako.

Trećeg dana vrati se glasnik te izvijesti:

— Nisam mogao doći ni do kakvih novih imena, ali kad sam izbio na visok brijeg u šumi, tamo negdje gdje je i đavo rekao laku noć, ugledah neznatan kućerak: pred kućerkom gori vatra, a oko vatre obigrava smiješan čovuljak da već smješniji i ne može biti, sve poskakuje na jednoj nozi i svejednako pjevuši:

*Danas pečem, sutra varim
i za drugo ja ne marim,
a kraljici silna šteta
ako mi ne odgoneta
da se zovem Cvilidreta.*

Možete zamisliti koliko se kraljica obradovala kad je čula to ime.

Kad je vilenjak ubrzo i treći put banuo pred kraljicu, odmah je upita:

— Onda, gospo kraljice, kako se zovem?

Kraljica uze tobože pogađati:

— Zoveš li se možda Janko?

— Ne, ne zovem se tako — odgovori vilenjak.

— A možda Branko?

— Ne, ni tako.

— Onda se zacijelo zoveš Cvilidreta — naposljetku će kraljica.

— Sam ti je đavo to rekao! Sam ti je đavo to na jezik stavio! —
uzvika se vilenjak, pucajući od bijesa.

I u pustom bijesu tako žestoko i duboko udari i zari desnom nogom u zemlju da je propao do trbuha, a onda, sve u svojoj jarosti, obadvjema rukama zgrabi lijevu nogu i tako sam sebe razdrije nadvoje.

MATOVILKA

Bili jednom muž i žena što nisu imali djece, a odavna su ih željeli; naposljetku se žena ponadala da će joj nebo želju ispuniti. Njih su dvoje u stražnjem dijelu kuće imali malen prozor s kojega se moglo gledati u prekrasan vrt, pun svakakva lijepa cvijeća i svakojaka neobična bilja. Ali vrt bijaše ograđen visokim zidom, i nitko se nije usuđivao onamo: pripadao je čarobnici koja je imala veliku moć i koje se svatko bojao.

Jednog dana stajala žena uz mali prozor i gledala u vrt, pa ugledala lijehu zasađenu nadasve lijepim matovilcem, tako svježim i zelenim da nije od njega mogla pogleda odvratiti: ponijela ju želja za onom salatom, sve joj zazubice rasle. Zapela joj salata za oko, i želja joj za njom rasla iz dana u dan, i od puste čežnje ženi bivalo sve gore, mršavjela ona i blijedjela i baš jadno izgledala. Uplašio se njezin muž te ju upitao:

— Što je tebi, draga ženo?

— Ah, ne pitaj me — odgovori žena — umrijet ću ako ne okusim matovilca iz vrta tamo za kućom.

Njezin muž, čovjek meka srca, koji je svoju ženu volio, reče u sebi:

»Prije nego što pustiš da ti žena umre, donijet ćeš joj matovilca, pa kud puklo da puklo!«

Kad se usutonilo, prijede on preko zida u čarobničim vrt, ubra na brzinu punu šaku matovilca te ga donese ženi.

Ona odmah priredi salatu te ju požudno pojede. Tako joj je slasno išla u tek da je žena sutradan trostruko za salatom žudjela.

Jadni muž ne imade kud ni kamo, valjade mu opet po salatu.

Pošto se uvečer umračalo, eto njega i drugi put preko zida, ali kad se spusti niza nj, žestoko se prepade, jer je ugledao gdje se pred njim ustobočila čarobnica.

— Kako se samo usuđuješ u moj vrt? Kako se usuđuješ da mi, baš kô pravi lopov, matovilac kradeš? — izdera se na nj čarobnica te ga ošinu bijesnim pogledom. — Zlo ćeš proći!

— Ah, smilujte se — zamuca on — od nevolje sam ovo učinio: žena mi oboljela, vidjela s prozora vaš matovilac i tako je za njim zažudjela te će umrijeti ako joj ne donesem malko ove salate.

Čarobnica se ponešto smekša u svom bijesu te mu reče:

— Ako je tako kako veliš, dopuštam ti da ubereš matovilca koliko te volja, ali postavljam jedan uvjet: kad ti žena rodi dijete, meni ćeš ga dati. Bit će mu dobro u mene, brinut će se o njemu kao da je moje rođeno.

Čovjek u strahu sve obeća, pa kad je žena rodila kćerkicu, eto odmah i čarobnice: nadjenu ona djetetu ime Matovilka, po onoj salati, te ga odnese sa sobom.

Matovilka postade najljepše dijete pod suncem. Kad je navršila dvanaestu godinu, čarobnica je zatvori u visoku kulu što se nalazila u šumi, a nije imala ni stepenica ni vrata nego samo malen prozor gore visoko.

Kad je čarobnica htjela Matovilki unutra, stala bi pod prozor i povikala:

*Matovilko, hajde kreni,
zlatnu kosu spusti meni.*

A Matovilka imala dugu kosu, krasnu, finu i zlačanu kao samo zlato. Kad bi čula čarobničin glas, razdjenu bi punđe te odvila pletenice, malko ih namotala na prozorsku kvaku i spustila dvadeset lakata: lelujala se kosa kao konop od zlata, a čarobnica se hvatala za nju i penjala.

Koju godinu nakon toga slučilo se da je kroza šumu projahao kraljevski sin i naišao pokraj kule. Začuo je kako se odande izvija pjesma što bijaše tako umilna da je radoznao ustavio konja te osluhnuo. Bila to Matovilka što je u svojoj usamljenosti vrijeme kratila puštajući da se razliježe njezin mio glas.

Kraljević je htio gore k njoj, pa je tražio vrata na kuli, ali ih ne mogaše naći. Odjahao je natrag na svoje dvore, sve misleći na pjesmu koju je čuo i koja mu se tako kosnula srca da je svakog dana odlazio u šumu te osluškivao.

Kad je tako jednom stajao za nekim drvetom i slušao poju, vidje kako pod kulu dolazi čarobnica i diže glavu prema prozoru; jasno je čuo kako ona doziva:

*Matovilko, hajde kreni,
zlatnu kosu spusti meni.*

Matovilka je tada spustila pletenice, a čarobnica se nato po

njima popela k njoj u kulu.

»Ako su to ljestve kojima se stiže gore, onda valja i meni jednom ogledati sreću«, reče kraljević u sebi.

I sutradan doista, u sumračje, eto njega podno kule gdje doziva:

*Matovilko, hajde kreni,
zlatnu kosu spusti meni.*

Tek što je tako viknuo, spustiše se pletenice te se kraljević po njima pope.

Strašno se u prvi mah uplašila Matovilka kad je pred nju banuo kraljević kakva dotad njezine oči nisu vidjele: bijaše to prvi što ga je ikad ugledala. On poče ljubazno s njome razgovarati te joj pripovjedi kako ga je njezina pjesma u srce dirnula i kako nije imao mira nego ju je morao vidjeti.

Matovilku tada minu strah, pa kada ju je on najposlije upitao bi li ga htjela za muža, i kad je razabrala da je mlad i lijep, ona će u sebi: »Pa taj će me kudikamo više voljeti nego stara čarobnica.«

I tako ona pristade i položi svoju ruku u njegovu govoreći:

— Rado ću poći s tobom, ali ne znam kako ću odavde sići.

Nego, svaki put kada dođeš ovamo, donesi sa sobom povjesmo svile: od nje ću plesti ljestve, pa kad budu opletene, sići ću po njima, a ti ćeš me onda vrgnuti na svog konja.

Uglaviše da on svake večeri dolazi k njoj, jer je danju dolazila stara.

Sve je lijepo teklo da već ne može bolje — sve do jednom. Čarobnica nije ništa zamijetila sve dok Matovilka jednom ne svrnu razgovor te će brzopleto:

— Kako to, gospođo, da mi je kudikamo teže izvlačiti vas ovamo gore negoli mladog kraljevića, koji je začas kod mene?

— Ah, zločesto dijete! — planu bijesom čarobnica. — Što ja to moram čuti od tebe? Mišljah da sam te odvojila od sveg svijeta, a ti si me ipak obmanula!

I u svome bijesu uhvati Matovilku za kosu, dva-tri puta omota njezine pletenice oko svoje lijeve ruke, pograbi desnom nožice i kr-krc! hitro joj odreza kosu, i lijepe pletenice ležahu na podu. Ni time ne bijaše zadovoljna, nego u svojoj nesmiljenosti odvede Matovilku u veliku pustinju, gdje je uboga djevojka morala živjeti u teškom jadu i golemoj nevolji.

Uvečer toga dana kad je odagnala Matovilku čarobnica djevojčine odrezane pletenice dobro pričvrsti gore za prozorsku kvaku, pa kad je kraljević došao pod kulu i viknuo:

*Matovilko, hajde kreni,
zlatnu kosu spusti meni —*

Čarobnica spusti djevojčinu kosu, i kraljević se uspe.

Kad je stigao gore, imade što i vidjeti: nigdje njegove drage Matovilke, nego se pred njim ustobočila čarobnica zlopogleda, sve joj otrovna vatra iz očiju sijeva.

— Aha! — viknu ona porugljivo. — Došao si po draganu, a lijepa ptičica ne sjedi više u gnijezdu i ne pjeva: mačka ju je ugrabila, a i tebi će oči iskopati.

I još pritače:

— Matovilka je za te izgubljena, nikad je više nećeš vidjeti!

Kraljeviću bijaše da presvisne od pustog jada. U očaju skoči s kule dolje: nije se doduše ubio, ali mu je trnje u koje je pao izbolilo oči.

Slijep je tumarao šumom naokolo, jeo korijenje i bobu, i samo je jadao i plakao za izgubljenom svojom draganom.

Nekoliko je godina tako u svome jadu i bijedi tumarao kojekuda dok naposljetku nije dospio u pustinju u kojoj je Matovilka jadno tavorila sa svojim dvoma blizancima — dječakom i kćerkicom — što ih je na svijet donijela.

I dok je tako išao pustinjom, oču glas koji mu se učini nekako poznat te on krenu prema tome glasu, i kako malko poiđe naprijed, ugleda ga i prepozna njegova Matovilka, obisnu mu oko vrata i briznu u plač. Dvije njezine suze radosnice kapnuše na njegove oči, koje se opet izbistriše, te on progleda: mogaše vidjeti kô i prije što je vidio. Tada je on povede u svoju kraljevinu, na svoje dvore, gdje bijahu u radosti dočekani i gdje poživješe mnoge godine u sreći i zadovoljstvu.

CRVENKAPICA

Bila jednom mala ljupka djevojčica koja bi odmah omiljela svakom tko bi je samo vidio, a najviše se milila baki, koja ju je tako voljela da naprosto nije znala kako bi djetetu ugodila i što bi maloje sve dala. Jednom joj poklonila kapicu od crvena baršuna, a ta je djevojčici tako lijepo pristajala da mala nikakvu drugu nije više htjela nositi: po toj su je kapici svuda zvali Crvenkapica.

Jednoga joj dana majka reče:

— Hajde, Crvenkapice, evo ti kolač i boca vina, pa odnesi baki: bolesna je i nemoćna, ovim će se okrijepiti. Kreni dok nije pripeklo, a kad budeš vani, pripazi i vladaj se pristojno; nemoj skretati s puta ni trčati, jer možeš pasti i razbiti bocu, pa baka neće ništa imati. Kad uđeš baki, ne zaboravi joj nazvati »Dobro jutro, bakice!« I nemoj zvjerati naokolo i po kutovima zavirivati.

— Sve ću ja tako kako veliš — odgovori Crvenkapica majci i pruži joj ruku.

Baka živjela u kući što se nalazila u šumi, pol sata daleko od sela. Kad je Crvenkapica zašla u šumu, susrela je vuka. Nije znala koliko je to opaka životinja pa se nije ni bojala.

— Dobar dan, Crvenkapice! — pozdravi je vuk.

— Dobar dan, vuče — otpozdravi ona.

— Kamo, kamo tako rano, Crvenkapice?

— Idem baki.

— A što nosiš pod pregačom?

— Kolač i vino, jučer smo pekli, pa neka se bolesna i nemoćna baka malko okrijepi.

— A gdje živi tvoja baka, Crvenkapice?

— Još četvrt sata dalje u šumi, podno tri velika hrasta; ondje joj je kućica za ljeskovom živicom, sigurno znaš — objasni Crvenkapica.

A vuk u sebi govorio:

»Mlado, nježno stvorenje, baš slastan zalogaj! Ici će mi u tek kudikamo bolje nego stara. Samo valja da to lukavo izvedem i da obadvije smažem.«

Tako je mislio vuk dok je malko išao pokraj Crvenkapice, a onda će glasno:

— Vidiš li, Crvenkapice, koliko je lijepa cvijeća naokolo?

Zašto ne pogledaš malko oko sebe? Ti kanda i ne čuješ kako ptičice lijepo pjevaju. Ideš nekako povučena u se, kao da krećeš u školu, a tako je lijepo i zabavno ovdje u šumi.

Crvenkapica se obazre oko sebe, pa kad vidje kako sunčane zrake poigravaju kroz granje i stvaraju prošare na tlu, a posvuda se osulo krasno cvijeće, ona će u sebi:

»Obradovat ću baku ako joj uberem i donesem kitu svježeg cvijeća; još je rano, stići ću na vrijeme.«

I skrenu s puta u šumu, otrča da nabere cvijeća. I kako bi koji cvijet ubrala, trčala bi dalje, sve misleći da će drugdje naći ljepšeg cvijeća, i tako se samo gubila, sve dublje zalazila u šumu.

A vuk dotle otišao ravno bakinoj kućici i pokucao na vrata: kuc, kuc.

— Tko to kuca? — upita iznutra baka.

— Tvoja Crvenkapica — reče vuk izvana. — Evo sam ti donijela kolača i vina, otvori!

— Samo pritisni kvaku — objasni baka. — Preslaba sam, ne mogu ustati.

Vuk pritisnu kvaku, vrata se otvoriše, te on, ne kazujući ni riječi više, krenu ravno k postelji i proždera baku. Potom se odjenu u njezine haljine, namaknu njezinu kapu sebi na glavu, leže u bakinu postelju i navuče zavjese.

Crvenkapica međuto trčala naokolo za cvijećem, pa kad ga je dovoljno nabrala da ga više i nije mogla držati u ruci, prisjeti se opet bake pa se požuri k njoj.

Kad je stigla pred kućicu, začudi se što su vrata otvorena, a kad je ušla u sobu, nekako joj se stijesni oko srca, te ona pomisli: »Bože dragi, kako mi je danas čudno pri duši, a inače sam tako rado kod bake!«

Uzdahnula je pa onda lijepo pozdravila:

— Dobro jutro, bakice!

Ali nije dobila odgovora. Nato priđe postelji, razmaknu zavjese — i gle: u postelji baka, navukla je kapu duboko na lice, a sva je nekako čudna...

— Ej, bakice, kakve li velike uši imaš?

— Zato da te bolje čujem.

— Ej, bakice, kolike su ti oči!

— Da te bolje vidim.

— Ej, bakice, kolike su ti ruke!

— Da te bolje dohvatim.

— Ali, bakice, kakvu to strašnu njušku imaš!

— Da te bolje prožderem.

I tek što je to rekao, vuk u jednom skoku skoči s postelje i proguta jednu Crvenkapicu.

Pošto je vuk tako podmirio svoju vučju proždrljivost, leže opet u postelju, zaspao i zahrka da je sve odjekivalo.

Ispred kuće naišao lovac, pa kad je čuo ono hrkanje, reče u sebi:

»Uh, što li ta stara žena tako hrče! Treba da pogledam što joj je.«

I uđe u sobu, a kad priđe postelji, ugleda u njoj vuka.

— Ah, tu si dakle, stari grešniče, odavna te tražim! — uzviknu lovac.

I već namjeri pušku na rame prisloniti i opaliti, ali uto pomisli da je vuk možda progutao baku te bi se mogla još spasiti.

I tako nije odapeo otonac nego uze nožice i zaspalom vuku zapara trbušinu. Zarezao je dva - tri puta, i pokaza se crvena kapica. Zareza još dvaput, a ono iz vučje utrobe iskoči djevojčica.

— Uh, kako sam se uplašila! — uzviknu ona. — Uh, što bijaše tamno u vučjoj mješini!

Zatim iziđe i stara baka: bila je i ona živa, ali je jedva disala.

Crvenkapica brže - bolje donese kamenja, njime natrpaše vuka, pa kad se probudio i namjerio da pobjegne, nije mogao: pritislo ga teško kamenje, te on pade i tako uginu.

Ostadoše zadovoljni njih troje: lovac, baka i Crvenkapica.

Lovac uginulom vuku oderao krzno te s njime veselo otišao kući; baka uživala u kolaču i zalogaje zalijevala vinom što joj ga je donijela njezina unučica, pa se stara tako okrijepila i oporavila, a Crvenkapica u sebi govorila: »Nikad više ne smiješ sama skrenuti s puta i trčati u šumu kad ti majka zabrani.«

PEPELJUGA

Nekakvu bogatunu razboljela se žena, pa kad je osjetila da joj se bliži kraj, dozva k samrtnoj postelji svoju kćer jedinicu te joj reče:

— Budi dobra i ponizna, draga kćeri, pa će ti svagda Bog pomoći, a ja ću s neba gledati na te i biti s tobom.

To rekavši, zaklopi mati oči te promijeni svijetom.

Djevojka svakog dana odlazila majci na grob i plakala, i ostala uvijek dobra i ponizna. Kad je došla zima, snijeg zameo majčin grob, a kad je sunce u proljeće otopilo snježni bijeli pokrivač, djevojčin se otac oženio drugom ženom.

Maćeha u kuću dovela svoje dvije kćeri, koje naizgled bijahu lijepe i bijele, ali ružne i crne u srcu. Nastali teški dani za jednu pastorku.

— Pa neće valjda ta glupa guska sjediti s nama u sobi! — rekoše dvije maćehine kćeri. — Tko hoće kruha, mora ga i zaslužiti. Van, sluškinjo!

I pograbiše njezine lijepe haljine, navukoše na nju star siv haljinac, a umjesto cipela dadoše joj drvene klompe.

— Kakve li ohole kraljevne, kako se samo ukrasila! — rugale joj se njih dvije pa je otjerale u kuhinju.

Ondje joj, u kuhinji, valjalo tegliti, od jutra do mrklog mraka teške poslove raditi: ustajala je prije zore, vodu nosila, vatru ložila, kuhala i prala. I još joj dvije zlobne sestre zadavale svakakvih jada, rugale joj se na svakom koraku, grašak joj i leću u pepeo sipale, a ona morala sjediti i trijebiti. Kad bi joj uvečer, iscrpljenoj od rada, klonule i ruke i noge, nije imala postelje u kojoj bi se pružila i počinula, nego joj valjalo leći u pepeo pokraj ognjišta i tu se skutriti. Bila je zato uvijek prašnjava, pepelom posuta, pa je prozvaše Pepeljugom.

Dogodilo se jednog dana da se otac spremao na sajam pa upitao dvije pastorku što bi im odande donio.

— Lijepih haljina — reče jedna.

— Bisera i dragog kamenja — poželjela druga.

Zatim upita Pepeljugu:

— A ti, Pepeljugo, što bi da ti donesem?

— Oče — odgovori ona — otkinite prvu grančicu što vam

zapne za šešir kad se budete vraćali, i nju mi donesite.

Otac je dvjema pastorkama kupio lijepih haljina, bisera i dragog kamenja, a kad je na povratku jahao kroza šumarak, zape mu ljeskova grančica o šešir te mu ga zbací. Nato on otkide grančicu i ponese je sa sobom.

Kad je prispío kući, dade dvjema pastorkama što su željele, a Pepeljugi uruči ljeskovu grančicu. Pepeljuga mu zahvali, ode na majčin grob i ondje zasadi grančicu: i toliko je plakala da ju je suzama zalila, te je grančica rasla i u lijepo drvo izrasla.

Pepeljuga svakog dana triput odlazila na grob, ondje plakala i molila se, i svaki put doletjela bi bijela ptičica i spustila se na drvo, pa kad bi Pepeljuga izrekla kakvu želju, ptičica bi joj dobacila upravo ono što bi djevojka poželjela.

Bijaše tako da je kralj one zemlje priredio svečanost što će trajati tri dana: pozvao je na dvore sve lijepe djevojke u svojoj kraljevini, kako bi tom prilikom kraljević, njegov sin, sebi odabrao zaručnicu. Kad su dvije sestre čule da su i one pozvane, baš se udobrovoljiše; zovnule su Pepeljugu te joj rekle:

— Hajde nas počešljaj, očisti nam cipele i zakopčaj kopče: idemo u kraljevske dvore na svečanost.

Poslušala Pepeljuga, ali je i zaplakala, jer bi i ona rada na ples, pa je zamolila maćehu da je pusti.

— Ta kako bi ti, Pepeljugo, onamo! — reče joj maćeha. — Kako bi ti na bal tako prašna i prljava? Nemaš ni haljine ni cipela, a htjela bi plesati.

Kako je pak Pepeljuga svejednako molila, maćeha joj naposljetku reče:

— Tu sam ti u pepeo istresla zdjelu leće: ako je za dva sata svu otrijebiš, možeš na ples.

Djevojka na stražnja vrata iziđe u vrt i viknu:

— Hej vi golubice i grlice, i sve druge ptičice nebeske, hodite ovamo i pomozite mi trijebiti:

*Dobre u zdjelicu,
loše u gušiću!*

Kroz kuhinjski prozor uletjele tada dvije bijele golubice, pa grličice, i naposljetku zašumila mnoga krilašca, dolepršale mnoge ptičice te se okupile oko pepela. Golubice sagibale glavu i počele

kljucati: kljuc, kljuc, a za njima sve druge ptičice: kljuc, kljuc — i lijepo sva dobra zrna otrijebeše u zdjelu. Jedva prođe sat vremena, a one već dokončale posao pa opet sve odletjele.

Nato djevojka odnese zdjelu mačehi: radovala se, jadna, misleći da će sada smjeti na svečanost. Ali se mačeha oprije i reče:

— Ne, Pepeljugo, ne možeš onamo, nemaš prikladne odjeće i ne znaš plesati, ondje bi te samo ismijali.

A kako je djevojka udarila u plač, mačeha joj postavi drugu pogodbu:

— Ako mi mogneš dvije zdjele leće otrijebiti iz pepela za sat vremena, onda možeš onamo.

Tako reče, sve kazujući u sebi: »Eh, to ne može nikako.«

Kad je mačeha istresla u pepeo dvije zdjele leće, iziđe djevojka na stražnja vrata u vrt i zovnu:

— Hej vi pitome golubice i grlice, i sve druge ptičice pod nebom, hodite ovamo i pomozite mi trijebiti:

*Dobre u zdjelice,
loše u gušice!*

Kroz kuhinjski prozor uletješe tada dvije bijele golubice, pa grličice i naposljetku zašumila mnoga krilašca, dolepršale mnoge ptičice te se okupile oko pepela. Golubice sagibale glave i kljucale: kljuc, kljuc, a za njima i sve druge ptičice: kljuc, kljuc — i lijepo sva dobra zrna otrijebeše u zdjele. Prije nego što je izminulo pol sata, bijahu one već gotove s poslom te opet sve odletješe.

Djevojka nato odnese zdjele mačehi: poradovala se, jadna, misleći da će sada smjeti na svečanost. Ali se mačeha i opet oprije i reče:

— Ne, Pepeljugo, ništa ti ne koristi: nećeš s nama, jer nemaš prikladna ruha i ne znaš plesati. Samo bismo se morale zbog tebe stidjeti.

I u tim riječima okrenu joj leđa pa sa svojim dvjema kćerima odbrza od kuće.

Kad više nikog ne bijaše kod kuće, ode Pepeljuga majci na grob, stade pod ljeskovo drvo i zazva:

*Stresi, drvce, kitne grane:
zlato, srebro baci na me!*

Ptica joj tada baci zlatno i srebrno ruho i k tome svilene cipelice, srebrom vezene. Pepeljuga se brzo odjenu, obu cipelice na noge te ode na svečanost u dvore. Maćeha i njezine kćeri nisu je prepoznale nego mišljahu da je to zacijelo kakva kraljevna — tako je bila lijepa u onom ruhu, zlatom protkanu.

Na Pepeljugu nisu ni pomišljale, bijahu uvjerene da ona sjedi kod kuće u svojoj prljavštini i trijebi leću iz pepela.

Kraljević odmah prišao k njoj, uzeo ju za ruku, te je plesao s njome, samo s njome, i nikako je nije puštao od sebe. Kad bi tkogod došao po nju, on bi ga otpravio kazujući:

— Ovo je moja plesačica.

Pepeljuga plesala dok se nije uvečerilo, a onda pošla kući. Ali kraljević htio znati čija je to ljepojka djevojka, pa joj reče:

— Idem i ja, želim te otpratiti.

Ali mu ona pobježe i sakri se u golubinjak. Kraljević pak počeka dok nije došao otac, pa on njemu kaza da se u golubinjak skrila neznanka djevojka. »Da to možda nije Pepeljuga?« pomisli stari, pa kad mu donesoše sjekiru i pijuk, razvali on golubinjak, a kad tamo — ondje nikoga. A kad uđoše u kuću, ono u njoj, u svome prljavom haljincu, u pepelu čuči Pepeljuga pokraj čađave uljanice. Pepeljuga je naime brže - bolje izmakla iz golubinjaka sa stražnje strane i otrčala pod ljeskovo drvce: tu je sa sebe skinula i na grob stavila krasno ruho, a ptica ga uzela; zatim je Pepeljuga u svome sivom haljincu sjela u kuhinju kraj pepela.

Sutradan, kad se svečanost nastavila, a muž i žena sa dvjema kćerima otišli iz kuće, ode Pepeljuga pod ljeskovo drvce i zazva:

*Stresi, drvce, kitne grane:
zlato, srebro baci na me!*

Tada joj ptica baci haljinu još raskošniju nego što bijaše jučerašnja, pa kad se djevojka u njoj pojavila na svečanosti, svi se okupljeni zadiviše njezinoj ljepoti. A kraljević čekao dok nije stigla, pa ju onda uzeo za ruku i plesao s njome — samo s njome. Kad bi drugi po nju došli, on bi im rekao:

— Ovo je moja plesačica.

Kad se uvečerilo, djevojka krenu doma, a kraljević odmah za njom, da vidi u koju će kuću ona ući. Ali mu ona umaknu iza kuće pa u vrt.

U vrtu raslo veliko i granato drvo na kojem su visjele prekrasne kruške. Okretno poput vjeverice djevojka se uspe na kruškovo stablo i zavuče se među granje, tako te kraljević nije znao kamo je nestala.

Čekao je ondje dok nije naišao djevojčin otac, komu kraljević reče:

— Umakla mi neznanka djevojka, sve mislim da se na krušku uzverala.

Otac pomisli nije li to možda Pepeljuga. Zaiskao on da mu donesu sjekiru, pa tako posiječe krušku, a kad ju je na zemlju obalio, vidje da u granju nema nikoga.

Odoše onda u kuhinju, a kad tamo, to ondje Pepeljuga u pepelu kao uvijek. Ona je naime spuzala s kruške s druge strane, odnijela lijepo ruho pod ljeskovo drvce i predala ga ptici, a na se opet odjenula svagdanji svoj sivi haljinac.

I trećeg dana, kad su roditelji sa dvjema kćerima otišli od kuće, Pepeljuga opet ode na majčin grob, pod ljeskovo drvce, i zazva:

*Stresi, drvce, kitne grane:
zlato, srebro baci na me!*

Ovaj put ptica joj dade tako sjajno i krasno ruho kakvo se još nije vidjelo, i k tome cipelice od samoga zlata.

Kad se u tome ruhu pojavila na svečanosti, svi ondje okupljeni ni riječi da protisnu od pustog divljenja — bijahu naprosto zanijemjeli. Kraljević plesao s njome — samo s njome, i kad bi tkogod po nju došao da bi s njim zaplesala, kraljević ga otparaljao:

— Ovo je moja plesačica.

Kad je uvečer namjerila kući i kraljević ju htio pratiti, ona mu brzo umaknu, tako da ju nije mogao stići.

Ali se ovaj put kraljević poslužio lukavštinom: naredio je da cijelo stubište namažu smolom, i tako kad je ona pojurila niza stepenice, lijeva joj se cipela zalijepi i ondje ostade. Kraljević je podiže: bijaše to malena i nadasve lijepa cipelica, sva od zlata.

Idućeg jutra ode on s cipelicom Pepeljuginu ocu te mu reče:

— Ženom će mi postati samo ona kojoj na nogu pristaje ova zlatna cipelica.

Obradovale se tome dvije sestre, jer je i jedna i druga imala lijepe noge. Starija uzela cipelu i s njome otišla u sobu da ogleda može li je obuti; i majka bijaše s njom da joj pomogne. Ali joj

cipelica nije pristajala, bila premalena, nožni palac ne mogaše djevojka nikako ugurati. Mati joj nato pruži nož i reče:

— Odreži palac! Kad postaneš kraljicom, nećeš nikamo morati pješke.

Djevojka učini tako: odreza palac, ugura nogu u cipelicu stisnuvši zube od bola te iziđe pred kraljevića. On je nato kao svoju zaručnicu vinu sebi na konja pa odjaha odande.

Valjalo im pored groba Pepeljugine majke gdje se nadvijalo ljeskovo drveće, a na drvcetu smjestile se dvije golubice što su dovikivale:

*Kraljević na konju žuri,
iz cipele krvca curi:
prijevera mu dvoru hodi,
zaručnicu krivu vodi,
cipela joj premalena,
vidjet će se varka njena.*

Kraljević tada svrnu pogled na djevojčinu cipelu i vidje kako odande krv curi.

Odmah okrenu konja natrag, dopremi krivu zaručnicu njezinoj kući i reče da ona nije prava, pa neka druga sestra obuje cipelu.

Tad i ta druga ode u sobu i sretno ugura nožne prste u cipelu, ali peta nikako da u nju uđe, bijaše prevelika. Onda majka pruži kćeri nož i reče:

— Odreži dijelak pete: kad postaneš kraljicom, nećeš nikamo morati pješke.

Djevojka učini tako: odreza dijelak pete, ugura nogu u cipelicu, stišćući zube od bola, te iziđe pred kraljevića.

On ju nato kao svoju zaručnicu vinu sebi na konja pa odjaha odande.

Kad su naišli pokraj ljeskova drvceta, dvije golubice što su na njemu sjedile uglas zagukaše:

*Kraljević na konju žuri,
iz cipele krvca curi:
prijevera mu dvoru hodi,
zaručnicu krivu vodi,
cipela joj premalena,*

vidjet će se varka njena.

Kraljević tada pogleda bolje na njezinu nogu i vidje kako krv curi iz cipele i po bijeloj se čarapi razlijeva crvenilo. Odmah okrenu konja natrag i krivu zaručnicu dopremi njezinoj kući.

— Ni ova nije prava — ljutnu se kraljević. — Zar nemate još kćeri?

— Ne, nemamo — odgovori otac — to jest, imamo još samo siročče od moje pokojne žene, prljavu Pepeljugu, ali ona ne može biti zaručnica.

Kraljević nato kaza neka je dovedu preda nj, ali se maćeha usprotivi:

— Oh, ne, sva je prljava, ne smije se pokazati.

On ju je pak želio svakako vidjeti, i tako im ne preosta drugo nego pozvati Pepeljugu. Ona je najprije umila ruke i lice, a onda izašla pred kraljevića te mu se poklonila. On joj pruži zlatnu cipelicu, a ona sjede na klupicu, izvuče nogu iz teške drvene klompe i stavi je u zlatnu: pristajala joj kao salivena.

Kad se uspravila i kraljević joj zagledao u lice, prepozna on ljepojku djevojku što je u tri navrata s njime plesala, te uzviknu:

— Ovo je prava zaručnica!

Maćeha i njezine dvije kćeri silno se uplašile i poblijedjele od pustog bijesa kojim su uskipjele. Kraljević međuto vinuo se s Pepeljugom na konja pa odjahao odande.

Kad su jahali pokraj ljeskova drvceta, dvije bijele golubice zagukaše uglas:

*Kraljević na konju žuri,
iz cipele krv ne curi:
istina mu dvoru hodi,
zaručnicu pravu vodi,
cipelica mjera njena,
stoji kao salivena.*

I pošto su svoje odgukale, sletješe s ljeskova drvceta i sjedoše Pepeljugi na ramena — jedna s lijeve, druga s desne strane, i tako ostadoše.

Kad bijaše da se svadba slavi, dođoše i neiskrene maćehine kćeri da se ulaguju i da s Pepeljugom sreću dijele. Kad su mladenci

krenuli u crkvu, išla im s desne strane maćehina starija kći, a s lijeve mlađa — i tada golubice isključivaše svakoj jedno oko. A onda kad su izlazili, nalazila se starija maćehina kći s lijeve strane, a mlađa s desne — i tada im golubice isključivaše i drugo oko. I tako podle maćehine kćeri bijahu za svoju zlobu i podmuklost kažnjene sljepoćom za sav ostatak života.

TRNORUŽICA

Ono vam nekoć bili kralj i kraljica što su iz dana u dan govorili. »Ah, kad bismo imali dijete!« Željelo njih dvoje tako i sveđer priželjkivalo, ali želja nikako da im se ispuni. A onda se jednom, kad se kraljica kupala, dogodi te iz vode izroni žaba, izide na suho i probesjedi:

— Želja će ti se ispuniti: prije nego što mine godina dana, donijet ćeš kćerkicu na svijet.

I što je žaba prorekla, to se obistinilo: kraljica rodila curicu tako lijepu da kraljevoj radosti ne bijaše kraja ni konca. Upriličio kralj veliko slavlje: pozvao je ne samo svoje rođake, prijatelje i znance nego i sve vile usude, da djetetu budu naklone i dobre. Bijaše ih trinaest u njegovoj kraljevini, a kako je imao samo dvanaest tanjura iz kojih su imale jesti, to je jedna morala ostati kod kuće.

Svečanost protjecala u svem sjaju i krasu, a kad se primaknula kraju, vile nadariše dijete svojim divnim darovima: jedna curicu obdarila krepošću, druga ljepotom, treća bogatstvom, i tako redom svime što se na svijetu može poželjeti. Pošto njih jedanaest iznazaše svoje darove, iznebuha banu trinaesta sasvim preko reda. Naumila se ona osvetiti zato što je nisu pozvali, pa kako upade, nikoga ne pogleda i ne pozdravi nego odmah u sav glas izviknu svoje proroštvo:

— Mala će se kraljevna u petnaestoj godini ubosti u ruku vretenom i od toga umrijeti.

I ne kazujući više ni riječi, okrenu se te izide iz dvorane.

Svi se ustrašili. Tada se javi dvanaesta, koja još nije izrekla svoje proroštvo. Nije doduše mogla dokinuti i poništiti opake riječi što su izrečene, mogla ih je samo ublažiti, i tako ona kaza:

— Ne, ipak neće mala kraljevna umrijeti, nego će pasti u dubok stoljetni san.

Da bi očuvao svoje drago dijete od nesreće, kralj zapovjedio da se sva vretena u zemlji spale. Sva se pak proroštva ispunila: djevojku krasila ljepota, krepost, umilnost i razbor, te bi omiljela svakom čim bi je vidio.

Zbilo se tako te upravo u onaj dan kad je djevojka navršila petnaestu godinu ne bijaše ni kralja ni kraljice na dvorima: djevojka ostala ondje sama samcata. Uzela ona švrlijati gore — dolje, tumarati

uzduž i poprijeko, zavirivati u mnoge odaje i različite izbe, i naposljetku je dospjela u staru kulu. Zavojite stepenice vodile gore, te se ona po njima uspe. Izbila je pred nekakva mala vrata. U ključanicu na bravi bio utaknut zarđao ključ, i ona zakrenu njime. Otvoriše se vrata, a to u maloj izbi sjedi starica s vretenom u ruci: svojski je prionula na posao — prede kudjelju.

— Dobar dan, bakice — pozdravi je kraljevna. — Što to radiš tude?

— Evo predem — odgovori starica i kimnu glavom.

— A što to tako veselo poigrava i skače? — opet će djevojka, te uze vreteno da i ona prede.

Ali tek što ga je dodirnula, ispuni se bajalica i proroštvo, i ona se vretenom u prst ubode.

U koji se čas ubola, prevali se na postelju što se ondje nalazila, pa utonu u dubok san.

San protegao moć i na cio kraljevski dvor: usnuli kralj i kraljica, koji se bijahu upravo vratili te ušli u veliku dvoranu; usnuli s njima i svi dvorjanici, zaspali i konji u staji, psi na dvorištu, golubovi na krovu, muhe na zidu, čak i vatra što je plamsala na ognjištu — i ona utinjala i utihnula, pečenka na njoj prestala cvrčati... u san utonuo i kuhar, pustio na miru momka koga je zbog njegova nemara htio za kosu povući. Utihnulo i vjetar vani, na drveću pred dvorima nije više ni listak treperio.

Oko dvora porastao trnjak divlje ruže, iz godine u godinu sezao dalje i neprestano se penjao, dok naposljetku nije sasvim opasao dvore te prerastao i preko njih, tako da se više ništa nije vidjelo, čak ni zastava navrh krova. Zemljom išla priča od usta do usta i kazivala kako u začaranim dvorima spava lijepa Trnoružica tako kraljevu nazivahu — i kako od vremena do vremena dolaze kraljevići odavde i odande i hoće da se kroza silni trnjak probiju u dvore, ali ne mogu nikako. Jer se trnjak, kao da ima nebrojene ruke, čvrsto drži, a momci zapinju o trnje i ne mogu se više otkinuti te jadno zaglavljaju.

Nakon mnogo godina navratio se opet neki kraljević u onu zemlju, i tu je čuo kako neki starac pripovijeda o trnjaku za kojim stoje ukleti dvori, u njima već stotinu godina tvrdim snom spava prekrasna kraljevna, zvana Trnoružica, a s njome kralj i kraljica i sve što nekoć bijaše živo na dvorima. Uz to je kraljević i od svoga djeda doznao kako su dolazili mnogi kraljevići i pokušavali da se

probiju kroz onaj trnjak, ali su zapali u pusto trnje i bijedno skončali.

— Ništa se ja ne bojim — neustrašivo će mladić.

— Idem ja onamo da vidim lijepu Trnoružicu.

Dobri ga je starac nastojao odvratiti od ludog nauma, ali momak ni da čuje, ne da se ni osoliti.

Stotinu je godina međuto izminulo te svanuo i dan u koji se Trnoružica imala oda sna probuditi. Kad se kraljević primaknuo trnjaku, sve se trnje osulo krasnim krupnim cvjetovima, koji se lijepo razmaknuše da ga zdrava i živa propuste unutra, a potom se sve opet za njim sklopi i sastavi u pravu pravcatu živicu.

Kad je stupio na dvorište, vidje kako leže zaspali konj i i pjegavi lovački psi, a na krovu čuče usnuli golubovi i drže glavu pod krilom. Uđe on i u same dvore, a to ondje muhe sveudilj spavaju na zidu, u kuhinji kuhar sveđer drži ruku kao da će toga trenu dohvatiti momka i povući ga za kosu, a sluškinja sjedi i pred sobom drži crno pile kao da će ga sad — na perušati.

Krenu kraljević dalje i vidje kako u velikoj dvorani svi dvorjanici spavaju gdje se koji zatekao, a tamo poviše, kraj prijestolja, leži kralj i kraljica. Uze on obilaziti i gledati dalje, a to posvuda, kamo god zavirio, tišina pala, svuda bilo tako tiho da je mogao čuti vlastiti dah.

Naposljetku se obrete podno stuba što vode gore u kulu. Uspe se te otvori vrata na izbi u kojoj spavaše Trnoružica. Ležala je nauznak i bila tako lijepa da kraljević ne mogaše očiju s nje odvrnuti, nego se još i saže te je poljubi. U koji tren on to učini i poljupcem je dodirnu, Trnoružica rasklopi vjeđe, istrepta san iz očiju te ga ljubazno pogleda. Tada njih dvoje zajedno sidoše, a uto se dolje probudiše kralj i kraljica i svi dvorjani redom: samo su gledali jedni u druge i čudom se čudili.

Probudili se i konji u staji na dvorištu i počeli glavom uzmahivati i otesati; oda sna se trgli i lovački psi pa poskakivali i repom mahali; golubovi na krovu izvukli glavice ispod krila, pogledali naokolo pa odletjeli u polje; oživjele i muhe i miljele po zidu; proplamsala vatra u kuhinji, jelo zakuhalo i pečenka opet zacvrčila, kuhar dohvatio momka te ovaj vrisnuo, a sluškinja uzela pile perušati.

Kraljević i Trnoružica na kraju proslavili sjajnu svadbu i poživjeli u zadovoljstvu i sreći sve do svoje smrti.

JORINDA I JORINGEL

Ono vam nekoć stajao star dvorac usred velike, guste šume, u dvorcu živjela stara žena sama samcata, a bila ona opaka čarobnica. Danju se pretvarala u mačku ili pak u sovu, dok bi se uvečer opet prevrgla u ljudsku priliku. Znala je vabiti divljač i ptice, pa ih onda klala, kuhala i pekla. Kad bi se tkogod približio dvorcu ma i na stotinu koračaja, ostao bi na onome mjestu nepokretan, nije se odande mogao maknuti sve doka ga ona ne bi oslobodila čarolije, a kad bi koja mlada djevojka zakoračila u taj krug, odmah bi se pretvorila u pticu, te bi je stara zatvorila u krletku od pletera i odnijela u posebnu prostoriju svoga dvorca. Imala je u dvorcu već sedam tisuća rijetkih ptica zatvorenih u takve krletke.

Bila tako jedna djevojka što se zvala Jorinda i što je ljepotom nadmašivala sve druge. Ona i lijep momak po imenu Joringel, obećali se jedno drugom, i dvoje zaručnika najveću sreću osjećalo kad bijahu sami među sobom. Da bi se jednom mogli u povjerenju i na miru porazgovoriti, otišli oni u šetnju u šumu.

— Pazi da ne prideš preblizu dvorcu — upozori Joringel zaručnicu.

Bio lijep dan, priklanjao se k večeru, sunce sjalo između stabala i prosijavalo u tamno šumsko zalenilo, grlice sjetno gugutale na starim bukvama.

Jorindi od nekog milja i sjete navirale suze na oči; sjela ona na travu gdje je sunce prosjalo i sve joj se otima uzdah za uzdahom. I Joringel zapao u neku nujnost, oboje ih obuzela nekakva tuga kao da im onog časa valja mrijeti.

Pošto se obazreše naokolo, krenuše dalje, ali su zalutali, nisu znali kuda će se vratiti kući. Polovina sunčane ploče utonula već za brijeg, a druga još stajala nad njim. Joringel uprije pogled kroza šiprag i žbunje te opazi kako se u blizini uzdiže zid starog dvorca, i strah ga uhvati. Jorinda međuto zapjevala:

*Tužno mi poje ptičica,
oj pti-či-ca...*

a onda odjednom okrenu sitno piskutati: cikut-cikut Joringel svrnu pogled na nju te imade što i vidjeti: Jorinda se prometnula u slavu

što žalosno cikuće: cikut-cikut...

Uto doletje sova plamenih očiju, triput obletje oko njih i triput zahukta: hu-hu, hu-hu. Joringel se ukipio, ni makac odande: stajao je ondje kao okamenjen, nije mogao ni plakati ni govoriti, ni rukom ni nogom pokrenuti.

Dotle i sunce utonulo, sasvim zašlo. Sova otrphala u neki žbun, a odmah potom odande iziđe pogurena starica, sva užutjela i koštunjava, izbuljenih crvenih očiju i savijena nosa kojemu je ušiljeni vršak sezao do brade. Ona nešto promrmlja, uze slavuja u ruku te ga odnese.

Joringel nije mogao ni riječi protisnuti niti se maknuti s mjesta. A slavuja nestalo, odnijela ga nakaza sa sobom.

Naposljetku se vještica vrati te će potmulim glasom:

*Neka krivaš sa visine
u krletku sada sine:
Zahijele, ti ne steži,
svoje petlje ded odveži.*

U koji mah ona tu basmu izreče, Joringel se oslobodi čarolije. Uze on vješticu salijetati i moliti da mu vrati njegovu Jorindu, ali ona samo odsiječe:

— Nikad je više nećeš vidjeti!

I u tim riječima ode.

Joringel zvao, plakao i jadikovao, ali mu sve bijaše uzalud.

»Jao, što ću ja dan sada«, zajada Joringel u sebi i najposlije krene odande, pa tako naposljetku stigne u neko tuđe selo. Tu se pribije u nekog seljaka, unajmi se da mu čuva ovce.

Dugo je u onome kraju čuvao ovce i često obilazio oko starog dvorca, ali mu nikad nije prilazio preblizu.

Jedne noći dok je spavao usni mu se da je našao neobičan cvijet, crven kao krv, s krasnim krupnim biserom usred čaške. Ubrao je jarki cvijet i s njime otišao vještičinu dvorcu. I gle čuda: sve što bi cvjetom dodirnuo, oslobađalo se čarolije, pa se tako i Jorinda prevratila u svoj djevojački lik...

Kad se momak ujutro probudio, zađe on naokolo obilaziti brda i doline ne bi li našao onakav cvijet. Tražio je i tražio, a onda devetog dana u rano jutro nađe sanjani cvijet: crven je kao krv, a posred čaške blista mu krupna kaplja rose, krupna i sjajna poput

najljepšeg bisera. Ubravši ga, momak brižno s njime krenu vještičinu dvorcu.

Prilazeći starom zdanju nije se na sto koračaja pred njim skamenio nego prođe ravno do ulaza. Silno se tome obradovao. Teška vrata širom se otvoriše kad ih je dodirnuo čarobnim cvijetom. Prijede zatim preko dvorišta, kamo su mu do ušiju dopirali mnogi ptičji glasovi. Usmjeri korak onamo i dođe u prostoriju u kojoj ptice bijahu zarobljene. Unutri bila i sama vještica, hranila ptice u sedam tisuća krletki.

Kad je vidjela Joringela, bijes ju spopade: iz očiju joj sijevnu oganj, a s jezika otrov, klela ona i razlijevala žuč, ali momku nije ništa mogla, ni prići mu na dva koraka, zbog čarobnog cvijeta što ga je imao u ruci.

On se nije ni osvrtao na nju nego krenu da razgleda krletke sa pticama. Bijaše ondje i više stotina slavuja, svi jednaki — kako da među njima razazna svoju Jorindu?

Dok je tako razgledao, odjednom opazi kako stara vještica krišom uzima jednu krletku sa pticom i s njome kreće k vratima. U tren oka skoči on onamo, dodirnu krletku onim cvijetom, i u tome se času pred njim stvori Jorinda, lijepa kô i prije: odmah mu ona obisnu oko vrata.

Dodirnu on cvijetom i staru vješticu — sad više nije mogla čarati, presahlo joj umijeće. I sve druge ptice u prostoriji dodirnuo je čarobnim cvijetom i pretvorio ih u djevojke. Pošto je tako uradio, sa svojom se Jorindom vrati kući, te njih dvoje dugo poživješe u zadovoljstvu i sreći.

SNJEGULJICA I RUŽICA

Bila jednom siromašna udovica što je živjela u kolibi na osami. Pred kolibom bujao vrt, a u vrtu rasla dva ružina grma: jedan nosio bijele ruže, a drugi crvene. Imala udovica dvoje djece, dvije krasne djevojčice: jedna bila poput cvjetova jednog grma, a druga nalik na cvjetove drugoga, pa im majka dala ime Snjeguljica i Ružica.

Obje ih krasila čednost i dobrotu, marljivost i poslušnost, jedva bi se još takve dvije našle na svijetu. I čud im slična, samo što Snjeguljica bijaše tiša i nježnija od Ružice, koja je radije trčala po livadama i poljima, brala cvijeće i hvatala leptire, dok je Snjeguljica ostajala pokraj majke i pomagala joj u kućnim poslovima, ili joj pak naglas što god čitala, kad bi završila rad.

Voljele se sestre nježno, iskreno, i često bi zajedno odlazile u šetnju držeći se za ruke. Kad bi Snjeguljica rekla: »Nikad se nećemo razdvajati«, Ružica bi prihvatila: »Dokle god živimo!« A majka bi dodala: »Što jedna ima, neka uvijek s drugom dijeli!«

Išle su šumom same i brale jagode, i nijedna im životinja nije nikakvo zlo smjerala, nego su sve povjerljivo dolazile k njima: zeko griskao list kupusa iz njihovih ruku, srna mirno pasla kraj njih, jelen veselo skakao onuda, ptice oko njih živahno lepršale s grane na granu, pratile ih vedrim pjesmicama i zvonkim cvrkutom. Nikad ih nije nikakva nevolja pogodila. Kad bi ih noć zatekla u šumi, legle bi jedna kraj druge na mahovinu i slatko spavale dok ne bi jutro svanulo. Majka je znala gdje su, i nije se uznemirivala.

Jednom, kad su tako noćile u šumi, probudiše se u cik zore te opaziše kako kraj njih sjedi, kao da bdi, prekrasno stvorenje odjeveno u bjelinu, u sjajno ruho. Kad vidje da su budne, ono tiho ustade, ljubazno ih pogleda i nestade u šumi ne izustivši ni riječi. Kad se sestre obazreše oko sebe, vidješe da su spavale na rubu duboka ponora, i zacijelo bi se strovalile u nj da su samo još korak - dva dalje pokročile u tami. Pripovjediše to majci, a nato im ona objasni kako je ono očito bio anđeo čuvar što čuva dobru djecu.

Snjeguljica i Ružica držale svoju kolibu u takvu redu i čistoći da bijaše milina zaviriti u nju. Ružica se ljeti brinula za skromni dom, i svakog bi jutro, prije nego što se majka probudi, stavila pred postelju stručak cvijeća, a nikad nije nedostajalo ruža sa svakog grma. Snjeguljica bi zimi ložila vatru i vješala kotlić nad ognjište.

Kotlič bio od mjedi, ali se, onako očišćen, sjao kao zlato. Uvečer, kad bi praminjale snježne pahulje, rekla bi majka: »Hajde, Snjeguljice, zasuni vrata.« I tada bi sjele kraj ognjišta, majka bi dohvatila naočari te naglas čitala iz debele knjige, a djevojke slušale i prele. Do nogu im ležalo janješce, a za njima, na prečki, drijemala bijela grlica držeći glavu pod krilom.

Dok su jedne večeri tako okupljene sjedile kraj ognjišta, oču se kucanje na vratima: bijaše kao da kakav namjernik želi ući.

— Hajde, Ružice, otvori — reče majka. — Zacijelo kakav putnik traži noćište.

Ružica povuče zasun i otvori vrata. Mislila je da će vidjeti kakva siromaha, ali — kojeg li iznenađenja! — na vratima se pojavio medvjed, mrk i golem. Ružica, kad pred sobom ugleda onu mrku glavurdu, vrisnu od straha i odskoči natrag. Janje zableja, grlica zalepeta krilima te uzletje, a Snjeguljica se sakri za majčinu postelju. Medvjed pak progovori i reče:

— Ne bojte se, nikakvo vam zlo neću učiniti. Evo sam napol mrtav od studeni, i samo dođoh da se malko ugrijem.

— Uđi onda, jadni medo — samilosno će majka. — Lezi kraj vatre, ali pazi da ne oprljiš svoje lijepo krzno.

Zatim zovnu svoje kćeri.

— Snjeguljice! Ružice! Dođite, ne bojte se, ništa vam neće ovaj mirni medo.

Djevojke iziđu iz zaklona te se vrate ognjištu; polako priđe i janje, a potom doleprša i grlica: više se nisu bojali.

— Hajde, djeco, otesite mi malko snijeg sa krzna — zamoli ih medo.

Djevojke dohvate metlu te mu uzmu čistiti krzno. Medo se opružio kraj ognjišta i zadovoljno brundao, bijaše mu ugodno. Domala se prijateljiše s njime: provlačile su prste kroz njegovo krzno, čupkale ga, naslanjale se na nj, a medo strpljivo podnosio, godilo mu. Kad bi zabrundao, one se smijale. Ali kad bi pretjerale, samo bi promumljao:

*Snjeguljice, Ružice,
vragolasta dječice,
nemojte me gaziti,
prosa treba paziti.*

Kad je došlo vrijeme počinka, sestre odoše u postelju, a majka reče medvjedu:

— Ti, medo, ostani tu, kraj ognjšta: tu si zaštićen od studeni i nevremena.

Kad je objutrilo, sestre puste medvjeda van, a on mirno odgega po snijegu u šumu.

Otada je medvjed svake večeri dolazio u isto doba: lijegao je kraj ognjšta i puštao da se djevojke s njime igraju po miloj volji. A one se na nj toliko privikle da i nisu namicale zasun na vratima sve dok ne bi stigao gost u mrkom krznu.

Jednog dana kad je granulo proljeće i vani sve ozelenjelo, reče medvjed Snjeguljici:

— Valja mi sad otići, i sve se ljeto ne smijem vratiti.

— A kamo ćeš, dragi medo? — upita Snjeguljica.

— Valja mi u šumu da čuvam svoje blago od zlih patuljaka.

Zimi, dok je zemlja smrznuta i tvrda, moraju oni boraviti dolje, nije im lako prodrijeti van iz podzemnih nastana. Ali sada, kad je sunce otopilo led i zemlju ogrijalo, i kad je tlo meko, probijaju oni izlaze i prohode, pa švrljaju naokolo i krađu. I što jednom njihove ruke dohvate i njihove pećine sakriju, to više nikad ne izlazi na sunce.

Snjeguljica se ožalostila zbog rastanka. Kad je otvorila vrata i medo odlazio, zape on malko krznom o kvaku, te ga zadera, a Snjeguljici se učini da je onuda zlato prosjalo; ali nije bila sigurna da je baš tako. Medvjed brzo odgega naprijed, i naskoro ga nestade među drvećem.

Pošto izminu neko vrijeme majka posla kćeri u šumu da sakupe suharaka za vatru. Dok su tako prolazile šumom, naiđu na veliko stablo: leži ono na zemlji, obaljeno, a sve se nešto oko njega koprca i skakuće, sad gore, sad dolje. Nisu mogle razabrati što je posrijedi. Pokročiše još naprijed i vidješe da je to patuljak: lice mu uvelo i smežurano kao kora na onome starom drvetu, a brada mu bijela bjelcata, cio lakat duga. Vršak brade zapao mu u procijep te ondje ostao ukliješten, mališ skakuće s jedne strane na drugu, baš kao psić na uzici, ne znajući kako da se iskobelja.

Kad vidje djevojke, izvali u njih crvene vatrene oči te viknu:

— Što ste tu stale te blejite kao tele u šarena vrata! Zar ne znate u pomoć priskočiti?

— A što si to uradio, maleni? — upita Ružica.

— Glupa radoznala gusko! — odvrnu patuljak. — Htio sam

iscijepati ovo obaljeno stablo da u kuhinji imam usitnjenih drva i triješća. Jer od debelih klada i panjeva odmah zagori ono malo jela što je nama potrebno: mi ne žderemo komadine kao što ih ždere vaš prosti i proždrljivi narod. A evo što je bilo: već mi se posrećilo da dobro zacijepim klin u procijep, i sve bi lijepo prošlo da prokleta drvo nije žilavo: klin odjednom iskliznuo, procijep se učas stisnuo, te ne stigoh izvući svoju lijepu bradu, što je, evo, u nj zapala; ostala je prištinuta, pa ne mogu nikamo s ovog mjesta. A vi, glupe guske, zar ne znate ništa drugo nego se smijati! Uh, što ste odurne, bučoglavke!

Djevojke upele da mu pomognu iz nevolje, ali koliko god upinjale, ne mogoše mu osloboditi bradu: drvo ju čvrsto prištinulo, ni makac iz procijepa.

— Da idem i dozovem ljude? — reče Ružica.

— Glupačo! — obrecnu se patuljak na nju. Čemu odmah zvati ljude? I vas dviju već mi je uvrh glave! Ne znate li ništa pametnije?

— Samo malko strpljenja — prekori ga Snjeguljica — već ću ti pomoći.

I to rekavši, izvuče iz džepa nožice te mu odreza prištinuti vršak brade. Kad patuljak vidje da je slobodan, odmah segnu za vrećom punom zlata što bijaše skrivena među korijenjem obaljenog stabla, izvuče je odande, baci je na pleća i zagunda:

— Prostaće! Odrezati mi bradu, moj ponos! Đavo vam platio!

I, uvijajući nogama pod težinom pune vreće, krenu odande, a njih dvije i ne pogleda.

Snjeguljica i Ružica nakon nekog vremena odu na rijeku da napecaju ribe za ručak. Kad su došle do vode, ugledaju nešto nalik na velika skakavca: skakuće prema rijeci, bijaše kao da kani u vodu skočiti. Otrče njih dvije onamo i nađu znanca, patuljka s kusatom bradom.

— Kamo si to namjerio? — upita ga Ružica. — Nisi valjda namjerio u vodu skočiti?

— Nisam takav luđak! — odvrnu patuljak. — Zar ne vidite da me ova prokleta riba u vodu vuče?

Čovuljak, naime, pecao ribu, pa mu vjetar zapeo bradu za povraz, a kako mu se na udicu uhvatila povelika riba, počela ona trzati i potezati. Upinjao patuljak sve snage ne bi li ribu izvukao, hvatao se trske i raslinja, ali mu je slabo pomoglo: morao je poigravati kako je riba vukla, i umalo što lovina nije slabašnog lovca

odvukla u vodu. Djevojke su stigle u pravi čas; prihvatiše ga i pokušaše odmrstiti mu bradu, ali uzalud: brada i povraz vraški se zamrsili. Ne preosta drugo nego opet posegnuti za nôžicama i dio brade odrezati: sad mu ostade dobrano potkresana.

Kad patuljak vidje da mu je brada ponovno skraćena, razljuti se i viknu na njih:

— Proklete guske! Zar da mi tako unakazite lice? Nije vam bilo dovoljno što ste mi neki dan odrezale vršak brade, nego me sad prikratiste za najbolji dio! Kako ću ovakav svojim pred oči? Idite dođavola i neka vam otpadnu potplati na cipelama!

Pošto je tako istresao ljutinu, izvuče vreću bisera što bijaše sakrivena u šašu te ode odande ne rekavši više ni riječi. Učas ga nestade za velikom stijenom.

Dogodilo se da je malo zatim majka poslala kćeri u grad da kupe konca, igala i vrpca. Put ih vodio preko pustopoljine po kojoj bijaše rasuto golemo kamenje. Dok su onuda išle, vidješe kako nebom u širokim krugovima kruži orao i sve se niže spušta, dok se naposljetku ne ustremi na nešto za velikom stijenom. U isti tren čuše vrisak te pohitješe onamo. Uplašene vidješe kako je orao pandžama ščepao njihova mrzovoljnog znanca, patuljka potkresane brade, i samo što ga nije odnio.

Samilosne djevojke odmah prihvatiše čovuljka, pa potegni - povuci, dok ga orao napokon ne ispusti. Kad se patuljak pribrao od straha, izdera se na njih svojim kriještavim glasom:

— Zar niste mogle bolje paziti nego me tako nemilo za kaput potezati da se sav poderao! Nespretne i nezgrapne guske!

I pošto je istresao svoje, zgrabi vreću nabijenu dragim kamenjem i nestade među stijenama.

Djevojke se već navikle na njegovu nezahvalnost, pa i nisu marile. Nastaviše one put u grad za svojim poslom.

Kad na povratku opet bijahu na pustopoljini, zatekoše patuljka kako iz vreće istresa drago kamenje na omalenoj čistini: ispraznio je vreću ne pomišljajući da bi tkogod u taj kasni sat tuda naišao. Sunce na smiraju obasjavalo dragulje, a oni blistali i svjetlucali u svim bojama. Djevojke zastale i gledale.

— Što ste izvalile te svoje glupe oči i tu zjake prodajete! — izdera se patuljak na njih kad ih opazi.

Sivo mu, pepeljasto lice pocrvenjelo, sav se zajapurio od bijesa. Baš je zaustio da nastavi grdnju, ali se odjednom začuje brundanje:

golem, mrk medvjed dogega se iz šume. Patuljak se uplaši i skoči, u namjeri da umakne odande. Htjede on podbrusiti pete, ali bijaše kasno: nije više mogao dospjeti do svoga skrovišta, medvjed ga zaskočio.

— Poštedi mi život, dragi medo — zavajka patuljak, dršćući od straha. — Pusti me, pa evo ti sve moje blago. Gledaj ove puste dragulje, vidi koliko ih ima! Nemoj me ubiti! Što će ti ovakav malen i neznatan zalogaj kao što sam ja? Nećeš me ni osjetiti među zubima. Eto ti ovih dviju djevojaka, to su zalogaji! Tuste su kao mlade prepelice, one će ti bolje prijati.

Medvjed nije mario za čepļuskanje zlobnoga patuljka, nego tu opaku grdobu jednim jedinim udarcem šape prignječi na tlo, i zlotvor se više ne maknu.

Djevojke nàdale u bijeg, ali ih medvjed uze zvati:

— Snjeguljice, Ružice, ne bojte se! Čekajte, i ja ću s vama!

Prepoznavši glas mede štono se grijao kraj njihova ognjišta, djevojke stadoše. Kad on priđe njima, spade s njega medvjede krzno, i pojavi se krasan momak u ruhu zlatom protkanu.

— Ja sam kraljević — reče. — Opaki patuljak ugrabio mi blago, ukleo me i začarao, te sam kao divlji medvjed morao lutati šumama dok me njegova smrt ne oslobodi. Sad je dobio što je zaslužio.

Snjeguljica se vjenča s kraljevićem, a Ružica s njegovim bratom, i podijele oni među sobom golemo blago što ga je patuljak zgrnuo u svoje skrovište. Stara je majka još mnoge godine živjela u miru i sreći kod svoje djece. Prenijela je i presadila ona dva ružina grma: rasli su pod njezinim prozorom i svake godine cvali najljepšim ružama, bijelim i crvenim.

UKLETI KRALJEVIĆ

I ČELIK - HENRIK

U davno doba, onda kada su se želje još ispunjavale, živio vam kralj čije kćeri bijahu sve ljepojke, a najmlađa bila tako lijepa da joj se i sunce, koje se nagledalo ljepote u svijetu, svaki put iznova divilo kad bi joj sinulo u lice. Za kraljevskim dvorima pružala se velika tamna šuma, a u šumi, pod starom lipom, nalazio se dubok studenac. U koji bi dan pritisla vrućina, kraljevna bi odšetala u šumu i sjela na rub hladnoga studenca, a kad bi joj bilo dugočasno, uzela bi se igrati zlatnom loptom, svojom najdražom igračkom: hitala bi je uvis i dočekivala u ruke.

Dogodilo se jednom, dok se tako igrala, da joj se zlatna lopta nije vratila u ručicu ispruženu uvis, nego je pala pokraj nje, udarila o tlo te se otkotrljala ravno u vodu. Kraljevna ostala gledajući za njom, ali koje li koristi: lopta bila i nestala, potonula, a zdenac dubok, dubok, ne vidiš mu dna. Okrenula kraljevna u plač, suza suzu sustiže. Jecala je sve više i sve glasnije, nikako da se utješi. I dok je tako jadovala, odjednom joj netko doviknu:

— Što je tebi, kraljevno, te jecaš i tužiš da bi se i kamen smilovao?

Ona se obazre naokolo da vidi odakle glas, te opazi žabu što je iz vode isturila debelu i ružnu glavu na površje.

— Ah, ti si to, staro bućkalo — javi se kraljevna. — Evo plaćem zbog zlatne lopte, pala mi u studenac.

— Nemoj se zbog toga žalostiti — preuze žaba — ja ću ti u pomoć priskočiti. Ali što ćeš mi dati ako ti sa dna izvadim igračku?

— Što god hoćeš, draga žabo — prihvati kraljevna. — Možeš dobiti moje ruho, moj biser i drago kamenje, pa i zlatnu krunu što je nosim... sve samo da mi vratiš moju zlatnu loptu.

A žaba na sve uzvratila:

— Neću ja tvoga ruha, tvog bisera ni dragog kamenja, a ni tvoja mi zlatna kruna ne treba. Nego, ako me zavoliš pa da ti budem drug u igri i zabavi, da pokraj tebe sjedim za stolom, da jedem iz tvoga zlatnog tanjura i pijem iz tvoga pehara, i da spavam u tvojoj postelji... to ako mi obećaš, zaronit ću na dno studenca i donijet ću ti

tvoju zlatnu loptu.

— Hoću, obećavam — prihvati kraljevna. — Obećavam ti sve što hoćeš, samo mi donesi moju loptu.

U sebi je pak govorila: »Što ta glupa žaba brblja! Ona živi u vodi, među sebi sličnima, krekeće i ne može čovjeku biti drug.«

Kad je dobila obećanje, žaba zagnjuri u vodu, uroni u dubinu i nakon časak - dva izroni opet na površje: u ustima je iznijela loptu i bacila ju u travu.

Silno se obradovala kraljevna kad je opet ugledala svoju lijepu igračku: podiže je brže - bolje te odmah s njome odskakuta odande.

— Čekaj, stani! — uzvika se žaba za njom. Čekaj, ponesi me, ne mogu ja tako brzati!

Ali uzalud žabi sav kreket, kraljevna nije marila, nego je trčala dok nije stigla na dvore: ondje je ubrzo zaboravila jadnu žabu, koja se, žalosna, morala vratiti u svoj studenac.

Sutradan, kad je kraljevna s kraljem i svim dvorjanima sjela za stol i počela jesti iz svoga zlatnog tanjura, začulo se kako nešto vani pljaska pljas - pljas, penje se mramornim stubama, a kad se po njima uspelu, pokuca na vrata i jasno zazva:

*Oj kraljevno, ti najmlađa,
vrata meni ded otvori!*

Ona nato priđe vratima da ih otvori i da vidi tko to kuca, a kad je otvorila, ono vani sjedi žaba. Kraljevna brže - bolje zalupi vratima i vrati se za stol, ali sva u strahu.

Kralj opazi kako je uzbuđena i kako joj srce snažno udara, pa je upita:

— Što je tebi, dijete, čega si se tako uplašila? Je li to kakav div pred vratima što hoće da te odvede?

— Ne, nije — odgovori ona — nije div nego gadna žaba.

— A što žaba hoće od tebe?

— Ah, oče, kad sam jučer u šumi sjedila kraj studenca pa se igrala, pala mi zlatna lopta u vodu. A kako sam za njom plakala, žaba mi ju izvadila iz vode. Tražila je za to nagradu, pa joj ja obećala da će mi biti drug u igri. Nije mi bilo ni nakraj pameti da će žaba ikamo iz svoje vode. A evo je sada pred vratima, navrla da uđe k meni.

Dotle se i drugi put začulo kucanje i dozivanje:

*Oj kraljevno, ti najmlađa,
vrata sada ded otvori,
zar ne mariš što još jučer
ti na zdencu meni zbori?
Oj kraljevno, ti najmlađa,
vrata sada ded otvori.*

— Obećanje valja i držati — pouči je kralj. Hajde otvori!
Kraljevna ode te otvori vrata, a žaba odmah uskoči u dvoranu pa za kraljevnom susljedice, za njezinim petama, i tako sve do njezine stolice.

— Podigni me gore k sebi! — reče žaba.

Skanjivala se kraljevna dok joj naposljetku sam kralj ne zapovjedi da učini tako. Kad se žaba našla na stolici, htjede i na stol, pa kada je već i gore sjela, obrati se kraljevni:

— A sada mi primakni svoj zlatni tanjur da jedemo zajedno!

Učinila je doduše tako, ali se moglo jasno vidjeti da joj baš nije po volji. Žabi je dobro prijalo, ali kraljevni gotovo svaki zalogaj u grlu zapinjao. Najposlije će žaba zadovoljno:

— Išlo mi je u tek, najedoh se dosita i lijepo se umorih: prenesi me sada u svoju sobicu i pripremi svilenu posteljicu, valja da počinem.

Kraljevna udari u plač, bojala se hladne žabe, bojala se i da je dirne, a sada bi ta gadura još i da spava u njezinoj lijepoj i čistoj postelji. Ali se kralj ljutnu i reče:

— Nije red da onoga tko ti je u nevolji pomogao, poslije prezireš.

Tada ona sa dva prsta primi žabu, odnese je gore u sobicu i tu je baci u kut. A kada je već legla, doskakuta žaba podno postelje te će kraljevni:

— Umor me presvojio, i ja bih da spavam kao i ti: digni me ili ću ti kazati ocu.

Rasrdi se na to kraljevna, pograbi žabu te iz sve snage njome tresnu o zid:

— Eto ti na, gadna žabo, valjda ćeš se sada umiriti!

Ali nuto čuda: kako žaba tresnu o zid i pade na pod, ono se ondje umjesto žabe stvori kraljević lijepih i prijaznih očiju. On sada, po želji kralja, njezina oca, postade njezin dragi drug i muž. On joj pripovjedi kako ga je začarala opaka vještica te ga nitko nije mogao

izbaviti iz studenca nego samo ona, najmlađa kraljevna. Zatim da će sutra krenuti zajedno u njegovu kraljevinu, i u tome legoše na počinak.

Sutradan, kad ih je sunce probudilo, eto kočije dvorima pred vrata: u kočiju upregnuto osam konja bijelih bjelcatih, svakome na glavi bijela perjanica od nojeva perja, urešeni su lančićima od samoga zlata, a kočiji straga stoji sluga mladog kraljevića, njegov vjerni Henrik.

A taj vjerni Henrik, kad mu je ono gospodar bio pretvoren u žabu, toliko se rastužio da je sa tri čelična obruča opasao svoje srce eda mu ne bi prslo od tuge i pustog jada.

Kočijom što je s vjernim Henrikom pred dvore stigla imao se mladi kraljević s najmlađom kraljevnom odvesti u svoju kraljevinu: vjerni im Henrik pomože oboma u kočiju, a sam stade straga da upravlja dugim uzdama, sav sretan i presretan što mu se gospodar napokon izbavio.

Pošto je kočija malko odmakla cestom, začu kraljević nekakav prasak, kao da se nešto lomi. Okrenu se on Henriku te mu doviknu: — Eto ti se kola lome!

A Henrik mu odgovori:

*Nisu kola, gospodaru,
no čelični obruč puca
sa mojega evo srca
što je dugo tugovalo,
teške boli bolovalo,
u studencu dok ste žili,
žabom ondje dok ste bili.*

Dok su se tako vozili, prasnulo je još jednom, pa onda opet, a kraljević sveudilj mišljaše da se kola lome. Ali su to samo obruči spadali sa srca vjernome Henriku, zato što mu gospodar bijaše izbavljen i sretan.

KRALJEVNA – GUŠČARICA

Nekoć vam živjela kraljica što je obudovjela i zašla u godine: muž joj poodavno umro, a za njim joj ostala lijepa kći jedinica. Kad je kći poodrasla, obeća je majka kraljeviću iz kraljevine podalje odande. Kad je došlo vrijeme da se njih dvoje uzmu i kad je trebalo da djevojka otputuje u tuđinu, majka dade kćeri svakojaka nakita, zlata i srebra, pehara i drugih dragocjenosti — ukratko, opremi je svim onim što ide u ženinstvo ili miraz jednoj kraljevskoj zaručnici, jer je majka od srca voljela svoje dijete.

Još je mati pridijelila kćeri jednu svoju dvorkinju, sobaricu, da joj bude družbenicom i pratiljom na putu i da zaručnicu preda zaručniku, a jedna je i druga dobila konja za put: konj mlade kraljevine zvao se Falada i mogao je govoriti.

Kad je došao čas rastanka, stara se majka navrati u svoju ložnicu, uze nožić i njime zarezala prst tako da je krvlju prokapao te pusti da tri kapi krvi kapnu na bijeli rupčić što ga bijaše pod prst podmetnula. Nato rupčić dade kćeri, govoreći:

— Čuvaj ga, drago dijete, trebat će ti na putu.

I tako se majka i kći pozdraviše — tužan im rastanak. Kraljevna spremi rupčić u njedra, uzjaha konja i krenu svome zaručniku.

Pošto je s pratiljom neko vrijeme jahala i prevalila dio puta, kraljevna osjeti jaku žeđ te će djevojci kraj sebe:

— Sjaši pa mi u pehar što ga za me nosiš zahiti vode na potoku, ožednjela sam!

— Ako ste žeđni — odvrnu dvorkinja — sjašite sami, nagnite se nad potok i pijte, ne želim biti vaša sluškinja!

Kako bijaše jako žeđna, kraljevna sjaha, nadnese se nad vodu u potoku te počeo piti, a nije smjela iz zlatnog pehara. Zatim joj se ote uzdah: »Ah, Bože!« a nato tri kapi krvi na njezinu bijelom rupčiću šapnuše: »Da ti majka zna, srce bi joj u grudima prepuklo.« Ali kraljevska zaručnica bila smjerna i nije ništa rekla, nego je opet uzjahala svoga konja.

Jahale njih dvije koju milju dalje, ali dan privrućio, sunce prižeglo, i kraljevna ubrzo opet ožednje. Kad su izbile na rijeku, kraljevna još jednom reče dvorkinji:

— Sjaši i daj mi da pijem iz svoga zlatnog pehara!

Zaboravila ona sve prijašnje opake riječi. Ali dvorkinja odgovori još nabusitije:

— Hoćete li piti, idite sami na rijeku, ne želim biti vaša sluškinja!

Kraljevna, vrlo žedna, sjaha s konja, leže do vode i zaplaka: »Ah, Bože.« A kaplje krvi na rupčiću šapnuše: »Da ti majka zna, srce bi joj u grudima prepuklo.«

Dok se kraljevna tako nadnosila nad vodu i žeđ gasila, ispade joj iz njedara rupčić sa tri kapi krvi te otplovi s vodenom strujom, a ona u svome jađu ništa i ne opazi.

Dvorkinja je pak sve vidjela i silno se obradovala što je tako stekla moć nad kraljevskom zaručnicom: time što je kraljevna izgubila rupčić s onim kapljicama krvi na njemu, postala je slaba i nemoćna.

Kad je kraljevna namjerila da opet uzjaše na svoga konja, na Faladu, reče joj dvorkinja:

— Na Faladi ću ja jahati, a ti ćeš na mome kljusetu!

Kraljevna se morala pomiriti i s tom nevoljom.

Zatim joj dvorkinja ostrim riječima zapovjedi da sa sebe svuče kraljevsko ruho i da se odjene u njezino loše, a na kraju se kraljevna morala pod nebom zakleti da nikomu na kraljevskim dvorima, kad onamo dođu, neće o tome ni riječi izustiti: prekrši li zakletvu pa oda što se dogodilo, ona će joj, dvorkinja, smjesta život uzeti.

Ustrašena, kraljevna svečano obeća da će šutjeti. Ali je Falada sve vidio i sve upamtio.

Sad dvorkinja uzjaha na Faladu, a prava zaručnica na kljuse, i tako njih dvije krenuše dalje i najposlije stigoše na kraljevske dvore.

Na dvorima svi se radovali njihovu dolasku, a kraljević iziđe pred njih te pomože dvorkinji da sjaše, misleći da je to njegova mlada. Nju zatim povedoše uza stepenice u kraljevske dvore, a prava kraljevna morade ostati dolje.

Stari kralj pogledao s prozora dolje i vidio djevojku gdje stoji na dvorištu; opazio je kako je nježna i lijepa te odmah tobožnju zaručnicu upitao kakva je to djevojka došla s njome, a sada stoji dolje na dvorištu.

— Tko je ta djevojka? — upita kralj na kraju.

— Naišla sam na nju na putu pa ju uzela da mi bude društvo — odgovori lažna zaručnica. — Dajte sluškinji kakav posao, da ne stoji skrštenih ruku.

— Kad je tako — preuze kralj — imam ja momčića što mi čuva guske, može djevojka njemu pomagati.

Taj momčić zvao se Konrad, njemu je prava zaručnica imala pomagati i guske čuvati.

Ubrzo je lažna zaručnica saletjela mladog kraljevića te mu rekla:

— Imam, dragi, jednu želju, pa vas molim da mi učinite tu ljubav.

A on odgovori:

— Vrlo ću rado ispuniti tu želju.

— Molim vas — preuze ona — da pozovete živodera neka onom konju na kojem sam ovamo dojahala odrubi glavu: samo me mučio i zbacivao na putu.

Zapravo se bojala da bi konj koji zna govoriti mogao jednog dana otkriti istinu kako je postupila s jadnom kraljevnom.

Došlo i vrijeme da se izvrši opaka želja da smaknu vjernoga Faladu.

Doprlo to i do ušiju pravoj kraljevni, te ona potajno obeća živoderu zlatnik ako joj učini uslugu koju od njega traži.

U gradu bila velika i mračna vrata: na ta gradska vrata morala je svakog jutra i svake večeri proći s guskama.

— Nemoj konjsku glavu pokopati — reče ona živoderu — nego je, kad padne mrak, pribij nad gradska vrata, tako da je uvijek mogu vidjeti kad onuda prolazim u polje.

Živoder obeća da će učiniti tako, pa kad je konju odsjekao gavu, noću je prikova nad gradskim vratima.

U rano jutro, kad je kraljevna s Konradom izlazila na gradska vrata, u prolazu uzdahnu i protuži, gledajući gore:

Ah, Falada, sudbe klete!

A konjska joj glava ozgo odgovori:

*Ah, kraljevno, jadro dijete:
da ti majka znade sada,
presvisla bi s teškog jada.*

Zatim kraljevna - guščarica tiho iziđe iz grada tjerajući pred sobom gušćje jato u polje. Kad je izbila na livadu, ondje sjede i

rasplete kosu — prosu se samo zlato, a Konrad gledao, radovao se i divio, nije očiju mogao odvojiti od svilene, zlačane kose. Htjede on uzeti koju vlas i valjda bi iščupao cio uvojak da djevojka nije okrenula kazivati:

*Hitri vjetre, ti zapuhni,
momku šešir sad otpuhni,
povijaj ga širom polja,
da on za njim juri smeten
dok ja kosu opet spletam.*

Nato poteže jak vjetar te Konradu smaknu šeširić s glave, i otpuhnu ga i poče poljem povijati. Lovio ga momak i jurio za njim, i dok se tako nagonio da uhvati šeširić što se koturao, guščarica je stigla počesljati kosu, splesti je i opet uzdjenuti. I tako momak nije došao do zlačanih vlasi, pa se naljutio i nije htio ni govoriti s djevojkom. Čuvali su guske dok se nije uvečerilo, a onda krenuše kući.

I opet jutro objutrilo, pa kada je njih dvoje sa svojim jatom gusaka izlazilo na tamna gradska vrata, djevojka prolazeći pogleda gore i protisnu uzdah:

Ah, Falada, sudbe klete!

A konjska joj glava ozgo odgovori:

*Ah, kraljevno, jadno dijete:
da ti majka znade sada,
presvisla bi s teškog jada.*

Kad su pak izbili u polje, ona i sad najprije sjede, rasplete i razvijori kosu pa je uze česljati, a momčić Konrad pritrča da za njom segne, ali tada djevojka brzo izgovori:

*Hitri vjetre, ti zapuhni,
momku šešir sad otpuhni,
povijaj ga širom polja,
da on za njim juri smeten*

dok ja kosu opet spletem.

Odmah nato zaždio vjetar te Konradu otpuhnuo šeširić s glave i zakoturao ga poljem, tako da je momak morao juriti za njim naokolo. A kad ga je ulovio pa se vratio, djevojka je kosu već očešljala i splela te ju opet uzdjenula, i tako on ne mogaše doći ni do jedne vlasi. I onda su opet čuvali guske dok se nije uvečerilo.

Uvečer, pošto su se vratili, Konrad iziđe pred staroga kralja te će mu otržito:

— S tom djevojkom ne želim više čuvati guske!

— A zašto? — upita stari kralj.

— Zato što me ona cio dan samo ljuti.

Stari mu kralj zapovjedi neka iznese što je s njome i čime ga ona ljuti.

Konrad tada otkide:

— Evo, kad ujutro izlazimo s jatom na mračna gradska vrata, gore je nad njima prikovana konjska glava, pa joj djevojka uvijek kazuje:

Ah, Falada, sudbe klete!

A konjska joj glava ozgo uzvraća:

*Ah, kraljevno, jedno dijete:
da ti majka znade sada,
presvisla bi s teškog jada.*

I tako Konrad pripovjedi sve po redu što biva kad iziđu na livadu i kako on mora juriti za šešišrom što ga vjetar poljem povija.

Stari mu kralj zapovjedi da sutradan kao i obično potjera jato gusaka, a sam se ujutro sakrio za mračna gradska vrata i čuo kako se guščarica obraća Faladinoj glavi:

Ah, Falada, sudbe klete!

Čuo je zatim kako joj konjska glava ozgo odgovara:

Ah, kraljevno, jedno dijete:

*da ti majka znade sada,
presvisla bi s teška jada.*

U nekoj udaljenosti slijedio je potom guščaricu i Konrada u polje te se skrio za jedan grm na livadi. Odande je ubrzo na rođene oči vidio kako djevojka sjeda i raspleće zlačanu sjajnu kosu, i čuo je kako ona kazuje:

*Hitri vjetre, ti zapuhni,
momku šešir sad otpuhni,
povijaj ga širom polja,
da on za njim juri smeten
dok ja kosu opet spletam.*

Odmah nato zavrtložio vjetar i prvim busom otpuhnuo Konradu šeširić s glave te ga zakoturao naokolo, tako da je momku valjalo dobroano juriti za njim, a dotle je guščarica na miru češljala uvojke i plela kosu. Stari je kralj sve gledao i sve vidio, a zatim neopažen otišao odande i na dvore se vratio.

Kad se uvečer guščarica vratila, pozva je stari kralj ustranu te je upita zašto čini sve te neobičnosti.

— Ah, gospodaru — odgovori ona — ne smijem vam to reći niti ijednom ljudskom stvoru smijem iskazati svoje jade, jer sam se tako pod nebom zaklela, inače mi ode glava, životom ću platiti.

Kralj navaljivao u svome i nije joj dao mira, ali svedjednako ne mogaše ništa iz nje izvući. Naposljetku joj predloži:

— Ako već ne možeš meni reći, iskaži svoj jad ovoj željeznoj peći, jer će ti inače srce prepuknuti.

Tako reče te se udalji.

Tada ona sjede pred golemu željeznu peć, tu okrenu jadati i plakati te poče izljevati što joj na srcu leži, a mudri stari kralj stajao vani kraj pećne cijevi i slušao, tako da je jasno čuo njezine riječi. A ona kazivala:

— Evo me jadne, svi me ostavili, a ipak sam kraljevska kći. Himbena dvorkinja silom me natjerala te sam morala sa sebe svući svoje kraljevsko ruho, a ja moram guščaricom biti i niske poslove raditi. Da mi majka zna, srce bi joj u grudima prepuklo.

Čuo sve to stari kralj pa opet ušao i zovnuo djevojku da ustane. Naredio je da joj daju kraljevske haljine, i gle čuda! u kakvoj je

ljepoti sinula.

Stari kralj, koji je sada znao svu istinu, dozva svoga sina te mu objasni kako on, mladi kraljević, kraj sebe ima lažnu zaručnicu, koja je obična dvorkinja, dok je prava zaručnica evo ova, koju po himbi bijahu pretvorili u gušćaricu.

Srce se mladom kraljeviću ispunilo radošću kad je vidio ljepotu i razabrao vrline svoje prave zaručnice. Prirediše u njezinu čast veliku gozbu kojoj pribivahu mnogi uzvanici, dobri prijatelji. Čelo stola sjedio zaručnik, kraljevna mu s jedne strane, a himbena dvorkinja s druge, ali dvorkinja bijaše zaslijepljena te nije ni prepoznala kraljevnu u njezinu sjaju i krasu.

Kad su svi lijepo poručali i žeđ ugasili te bili dobre volje, stari se kralj obrati dvorkinji pa od nje zatraži da mu kaže što zasluhuje onaj koji prevari svoga gospodara i nanese mu takvo i takvo zlo — i tu pripovjedi sve što je i kako je bilo. Na kraju je upita:

— Kakvu osudu i kaznu zasluhuje takvo čeljade?

Na to lažna zaručnica odgovori:

— Ništa drugo nego ga gola golcata strpati u bačvu što je iznutra načičkana ostrim čavlama, pa upregnuti dva konja da bačvu vuku tamo - amo dok onaj u njoj ne crkne.

— Eh, ti si ta — dočeka stari kralj — i sama si sebi osudu izrekla, i tako će ti biti!

Pošto je kazna izvršena, oženi se mladi kraljević svojom pravom zaručnicom, i njih je dvoje dugo vladalo svojom kraljevinom u miru, sreći i zadovoljstvu.

SEDAM JEDNIM UDARCEM

Jednoga ljetnog jutra sjedio vam malen krojač na svome radnom stolu kraj prozora: bio je dobre volje i marno radio, šio baš svojski. Uto naiđe niz ulicu nekakva seljakinja što je izvikivala svoju robu na prodaju:

— Pekmeza... dobrog pekmeza...! Evo pekmeza...! Lijepo je to krojačiću zvučalo u ušima, mililo mu se to izvikivanje, te on pomoli glavu kroz prozor i viknu:

— Ovamo gore, draga ženo, evo kupca!

Žena se sa svojom teškom košarom uspe stubama gore krojaču pa zareda pred njim otklapati ćupove u kojima bijaše pekmez. On ih sve pregleda jedan za drugim, uze ih redom podizati gore k sebi i zabadati nos, a naposljetku reče:

— Pekmez mi se čini dobar, odmjerite mi pet - šest deka: ako bude i deset, ništa ne smeta.

Seljakinja mu, ljuta što je tako usitnio, odmjeri što je tražio te ode gundajući: ona se naime nadala dobru poslu, a kad tamo — od utrška ništa.

»Bog neka mi blagoslovi ovaj zalogaj, da mi od njega bude snage i krepčine!« — uzviknu krojačić.

I u tim riječima dohvati kruh iz ormara, odreza sebi krišku po svoj širini hljeba i namaza je pekmezom.

»Eh, što će slatko prijati« — nadoveza krojačić — »ali neću zagristi prije nego što dogotovim ovaj kaputić.«

I položi namazanu krišku pokraj sebe te nastavi marno šiti, a kako bijaše dobre volje, u svojoj je razdraganosti pravio sve veće ubode, to će reći, nizali se oni sve dalje jedan od drugoga. Dotle se miris slatkog pekmeza povijao sve više uza zid, za koji se prilijepile i po njemu plazile mnoge muhe: primamljene slasnim mirisom, navalile one ozgo na pekmez i oblijetale oko njega u rojevima.

— Ej, tko vas je zvao? — ljutnu se krojačić i poče tjerati nezvane goste.

Ali se dosadne muhe, koje nisu razumjele njegova govora, nisu dale otjerati: navaljivale su neprestano i sve se više rojile. Kad je to krojačiću najposlije dotužilo te se baš ražestio, dohvati on iz ladice suknen ustrižak pa udri tom krpom po muhama.

— Čekajte, proklete napasnice, dat ću ja vama!

Mlatnuo je nesmiljeno, pa kad je povukao krpu i počeo brojiti, nabroji ni više ni manje nego sedam ubijenih muha što otegnutih nožica ležahu pred njim.

»E, jesi momak i po! Prava junačina!« — reče samom sebi, zadivljen svojim junaštvom. — »Ne smije to proći samo tako, treba da o tome zna cio grad!«

I krojačić brže - bolje skroji sebi pojas te ga odmah i saši i na nj vezom izveze u krupnim slovima: *Sedam jednim udarcem!*

»Što rekoh: cio grad!« — nadostavi krojačić. »Svekoliki svijet treba da o tome zna!«

I srce mu od radosti zaigra baš kao repić u janjeta.

Krojač opasa pojas oko pasa, nakan da se otisne u bijeli svijet, jer mišljaše da je krojačka radionica premalena za njegovu hrabrost i junaštvo. Prije nego što je krenuo, obazreo se po kući da vidi ima li tu štogod što bi mogao sa sobom ponijeti; ali nije našao ništa doli grumen stara meka sira, pa ga strpa u džep, da mu se nađe na putu. Pred vratima opazi pticu što se zaplela u gustom trnjaku. Dohvati i nju pa je spravi u džep gdje mu se nalazio sir.

I tako uze odvažno put pod noge, a kako bijaše lak, okretan i hitar, nije osjećao nikakva umora. Put ga vodio u brdo, a kad se uspeo brdu na najviši vrh, vidje kako ondje sjedi golem div i sasvim mirno gleda oko sebe. Krojačić mu hrabro priđe, javi mu se i probesjedi:

— Zdrav mi bio, prijane! Gledaš ti po širokom svijetu oko sebe, gledaš, je li? I ja sam se, evo, u svijet otisnuo da ogledam sreću. Imaš li volje poći sa mnom?

Div prezirno odmjeri krojača te će mu onako svisoka:

— Idi, propalico, jadni patuljasti žgoljo! Noktom bih te mogao otkvrcnuti!

— Da ne bi samo! — otpovrnu krojačić, te raskopča kaput i divu pokaza pojas. — Evo ovdje možeš pročitati kakav sam ja delija.

Div pročitao: *Sedam jednim udarcem*, pa pomisli da su posrijedi sedmorica ljudi što ih je krojač dokrajčio odjednom, i zato počeo pokazivati malko više poštovanja prema tome mališi. Ipak ga najprije htjede iskušati, pa zato dohvati povelik kamen i stisnu ga u šaci, tako da je iz njega voda prokapala.

— Hajde sada ti ako imaš snage — pozva ga div.

— Kad nije ništa drugo posrijedi — prihvati krojačić — onda

mi je to prava igrarija.

I to rekavši, segnu rukom u džep, izvadi meki sir te ga stisnu tako da je sok iz njega potekao.

— Ovo je malko bolje, zar ne? — pritače krojačić.

Čudio se div snazi u takva čovuljka, i naprosto mu nije išlo u glavu. Nato div podiže kamen sa tla i hitnu ga tako visoko da su ga oči jedva još vidjele.

— Hajde sada ti, patuljčiću — izazva ga div.

— Dobro si ga hitnuo — preuze krojač — ali će opet na zemlju pasti. A ja ću ti hitnuti jedan koji se više neće vratiti.

I segnu rukom u džep, uze pticu i baci je uvis, a ptica, sretna što se domogla slobode, poletje još dalje uvis i više se ne vrati.

— Što veliš sad, druškane? — isprsi se krojač.

— Baciti doduše umiješ — prihvati div — ali da vidimo jesi li kadar izvesti što god krupnije.

I povede krojačića do golema hrasta što oboren ležaše na tlu, te mu reče:

— Ako si dovoljno jak, pomози mi da ovo stablo iznesem iz šume.

— Vrlo rado — pristade mališa. — Samo ti uzmi deblo na pleća, a ja ću ponijeti grane s lišćem, ovo je kudikamo teže.

Div natovari deblo sebi na pleća, a krojač sjede na jednu između grana, pa tako divu, koji se nije mogao osvrnati, ne bijaše druge nego ponijeti cijelo stablo i još krojačića povrh.

Lijepo se osjećao krojačić straga na granju i lišću, bio on dobre volje i veseo, te uzeo fićukati pjesmicu:

*Izjahala tri krojača,
išetala iz grada...*

fićukao on kao da je nositi to deblo dječja igra.

Pošto je popoišao dobran dio puta noseći teški teret, div posusta, nije mogao dalje te uzviknu:

— Čujder, valja mi zbaciti ovo deblo.

Krojač nije čekao da mu se dvaput kaže, nego hitro i spretno skoči na tlo, prihvati drvo obadvjema rukama, kao da ga je nosio, te će divu:

— Tako si golem, a ne možeš ni debila ponijeti.

Išla njih dvojica zajedno dalje, a kad su naišli pokraj neke

rodne trešnje, div dohvati krošnju drveta na kojem su visjeli rani plodovi, pa je savi k zemlji, predade je u ruku krojaču i pozva ga da bere i jede. Ali krojačić bio preslab da drži savijeno drvo, i tako, kad je div ispustio vršiku, sunu stablo uvis, a krojač s krošnjom odletje u zrak. Kad je nepovrijeđen pao na tlo, div mu reče:

— Što je, zar nemaš snage držati slabašnu šibu?

— Ne znači to da nemam snage — uzvratu krojačić. — Ta kako je ne bi imao onaj koji ih je sedam dokrajčio jednim udarcem! Nego sam skočio preko drveta zato što lovci tamo dolje pucaju u šikaru. Hajde ga ti preskoči ako možeš.

Div pokuša, ali nije mogao skočiti preko visokog drveta, nego je zapeo u granju te ondje ostao viseći, i tako ga je krojač opet nadmašio.

Pošto je div sišao, reče krojaču:

— Kad si tako odvažan i junačan momak, hajde onda sa mnom u našu pećinu i prenoći kod nas.

Krojač prihvati i krenu za njim.

Kad su stigli u pećinu, ono oko vatre sjede ostali divovi i svaki u ruci drži pečenu ovcu: naklopili se oni na jelo i mljašću, sve im puca iza ušiju. Krojačić se obazre oko sebe i pomisli: »Pa ovdje je kudikamo šire i prostranije negoli u mojoj radionici.« Div mu pokaza jednu postelju i reče neka legne i neka se ispava. Ali krojačiću bijaše postelja prevelika pa nije u nju legao, nego se zavukao u jedan kut u spilji. Kad je bilo o ponoći i kad div mišljaše da krojačić leži na postelji i spava dubokim snom, ustade div, dohvati tešku željeznu motku i njome mlatnu po postelji, tako da se sva provalila: bijaše uvjeren da je time dokrajčio toga krojačkog skakavca.

U rano jutro divovi poraniše u šumu, a krojačića su sasvim zaboravili; on se međuto pojavio pred njima, smion i veseo. Divovi se preplašili: u strahu da će ih sve pobiti, umaknuše kuda koji.

Krojačić krenu dalje, išao on sve za svojim šiljatim nosom. Pošto je podugo tako pješačio, naposljetku stiže na dvorište kraljevske palače, pa kako ga je umor presvojio, leže on u travu i zaspao. Dok je ondje ležao, prilazili ljudi, gledali ga sa svih strana i na njegovu pojasu čitali: *Sedam jednim udarcem.*

— Ah — govorahu oni — što će taj veliki ratnik i junak ovdje usred mira? Zacijelo je to kakav moćan gospodin.

I odoše i javiše kralju, sve misleći: ako izbije rat, bit će nam to

važan i koristan čovjek, nipošto ga ne smijemo pustiti da samo tako ode.

Kralju se svidio njihov savjet, te on posla jednoga između svojih dvorjana neznanom jakoti, to jest našem krojačiču: kad se junačina probudi, neka mu dvorjanin ponudi ratnu službu u kralja.

Izaslanik stajao pokraj spavača i čekao dok ovaj protegne krake i san istrepeće iz očiju, pa mu onda prenio kraljevu punudu i prijedlog.

— Upravo sam zato i došao — odgovori krojačić. — Hoćak sam i spreman sam stupiti kralju u službu.

Lijepo ga i časno primiše na dvoru i odrediše mu posebne odaje u kojima će stanovati.

Drugi pak ratnici bili kivni na nj i puni pizme, i samo su željeli da ga vrag odnese što dalje odande.

— Na što će sve ovo izići? — govorili oni među sobom. — Dođe li do kavge između nas i njega, pa on udari po nama, na svaki njegov udar odoše nas sedmorica. Svi ćemo tako dođavola.

I zaključiše da svi zajedno iziđu pred kralja; dođoše oni kralju te ga zamoliše da ih oslobodi dalje službe.

— Nismo stvoreni niti smo kadri izdržati pokraj čovjeka koji sedmoricu ubije jednim udarcem.

Kralju bilo žao da zarad jednoga stranca izgubi sve svoje vjerne sluge. Kamo sreće, kaza on u sebi, da ga moje oči nisu nikad vidjele! Htio se kralj otresti neugodnog jakote, ali se nije usudio da ga otpusti: bojao se da bi ih jakota mogao sve poubijati — njega i sve njegove — i zasjesti na kraljevski prijestol.

Dugo je premišljao, dovijao se svakojako, i najposlije smislio što će i kako će. Posla on krojačiču čovjeka s porukom: budući da je tako velik ratnik, kralj mu iznosi jednu svoju ponudu i molbu. U jednoj šumi njegove kraljevine nastan je dvojici divova što ubijaju i pljačkaju, žare i pale i goleme štete čine na svakom koraku; glava je u torbi svakom tko im se usudi prići. Ako on uspije nadvladati divove te ih oba ubiti, kralj će mu dati svoju kćer jedinicu za ženu i k tome u ženinstvo polovinu kraljevine. A pridodat će mu još i stotinu konjanika koji će krenuti s njime u pothvat i biti mu na pomoći.

»Eh, to bi bilo nešto za junaka kakav sam ja — reče u sebi krojačić — zadobiti lijepu kraljevu kćer i polovinu kraljevine po vrhu! Takvo se što ne pruža čovjeku svaki dan.«

Tako pomisli krojačić i u odgovor protisnu:

— Hoćak sam, prihvaćam. Već ću ja divove srediti, a ona mi stotina konjanika nije potrebna, jer tko ih sedam dokrajči jednim udarcem, tome se ne treba bojati dvojice.

I uze krojačić put pod noge, a za njim ipak krenu stotina konjanika. Kad je stigao do ruba gdje se počinje šuma, kaza svojim pratiocima:

— Vi samo ostanite ovdje, a ja ću u šumi već i sam obračunati s divovima.

I to rekavši, zađe u šumu i poče zvjerati naokolo i obazirati se i lijevo i desno. Ubrzo zatim ugleda dvojicu divova: opružili se oni pod velikim granatim drvetom i spavaju, i hrču tako i toliko da se od njihove hrke sve grane njišu. Krojačić, ne budi lijen, napuni džepove kamenjem pa se s time oprezno pope na drvo. Pošto se uspeo drvetu do sredine, tu doplazi i lijepo se smjesti na granu tako da je sjedio baš nad dvojicom spavača. Tada uze kamen za kamenom bacati na prsa jednome od divova. Div dugo nije ništa osjetio, no ipak se najposlije probudi te onoga što je još spavao munu u rebra i reče:

— Zašto me udaraš i budiš?

— Koješta! Ti sanjaš! — uzvratu ovaj drugi. — Ja te ne udaram.

Obojica zatim opet legoše te u san zaveslaše. Nato krojač baci kamen na toga drugog.

— Što je sad? Što ima to značiti? — zamrmlja taj drugi. — Zašto mi dodijavaš i budiš me?

— Ne dodijavam ti ja i ne budim te — odgovori prvi, gundajući.

Neko su se vrijeme tako svađali i natezali, ali kako bijahu umorni, umiriše se, drijem ih prevlada, i oči im se opet sklopiše, a krojačić opet okrenu u svoju igru, potraži najkrupniji kamen pa ga iz sve snage baci prvom divu na prsa.

— E, sad je previše! — riknu on pa skoči kao mahnit i drmnu svoga druga o drvo tako da se ovo potreslo do korijena.

Ni ovaj drugi nije ostao dužan, nego je odvratio istom mjerom, i tako se oni dohvaćali i toliko razgoropadili da su čupali stabla iz korijena te udarali jedan po drugom sve dok nisu obojica mrtva pala na tlo.

Krojačić tada spuza sa svoga drveta.

»Sva sreća«, reče on, »što nisu iz zemlje iščupali stablo na

kojem sam čučao, inače bih poput vjeverice morao skakutati s drveta na drvo.«

To rekavši, isuka mač te jednome i drugom divu zada dva - tri valjana udarca u grudi, a potom se vrati konjanicima pa im kaza:

— Posao je obavljen, obojicu sam dokrajčio. Ali nije bilo lako, u nevolji su drveće iz zemlje čupali i njime se branili. No ništa im nije pomoglo, jer su se namjerili na junačinu što ih sedam dokončava jednim udarcem.

— A zar niste dopali rana? — upitaše konjanici.

— Ne bih mario da i jesam, ali mi ni vlas s glave ne manjka.

Kraljevski konjanici ne htjedoše mu vjerovati, pa odjahaše u šumu da sami vide. I nađoše divove mrtve, krvlju oblivene, a svuda naokolo leži iščupano drveće.

Krojačić poslije zatraži od kralja da održi riječ i da mu dade obećanu nagradu. Kralj se pak pokajao zbog svog obećanja i samo je opet namatao misli oko toga kako bi neugodnog junaka mogao maknuti sa svog vrata.

— Prije nego što dobiješ moju kćer i polovinu kraljevine valja ti izvršiti još jedno junačko djelo. U istoj onoj šumi švrlja i pustoši opak jednorog i veliku štetu nanosi: njega mi moraš uhvatiti.

— Jednoroga se bojim još manje negoli dvojice divova — dočeka krojačić. — Sedam jednim udarcem, to je moje!

I uze konop i sjekiru, i to sa sobom ponese u šumu. Tu na okrajku opet svojim pratiocima koji mu bijahu pridijeljeni reče neka ga pričekaju, a on sam zađe u šumu. Nije mu trebalo dugo tražiti, jednorog se ubrzo pojavi i odmah se, još izdaleka, zaletje na krojača da ga na svoj rog nabode.

— Polako, polako — porugljivo će krojačić — ne ide to tako brzo.

Stajao je i čekao dok se zvijer nije sasvim primakla, a onda krojačić okretno skoči za drvo. Jednorog je iz sve snage jurio prema drvetu i tako je žestoko zabio svoj rog u stablo da ga više nije mogao izvući, i zvijer ostade uhvaćena.

»Sad imam ptičicu«, reče krojač, iziđe iza stabla pa jednorogu najprije veza konop oko vrata, a potom sjekirom izbi rog iz drveta, i kad sve bijaše u redu, povede životinju i dovede je pred kralja.

Kralj mu još ne htjede dati obećanu nagradu, nego postavi i treći zahtjev. Sad mu je krojač prije svadbe imao uloviti divljeg vepra što pustoši u šumi i pravi veliku štetu: kraljevski lovci pomoći

će mu u tome pothvatu.

— Drage volje — prihvati krojač — to mi je prava dječja igra.

Lovce krojač nije poveo sa sobom, a njima to bilo i te kako po čudi, jer ih je vepar više puta tako dočekao da nisu imali nimalo volje poći za krojačem i vepra vrebati.

Kad je vepar ugledao krojača, pojuri na nj zapjenjenih žvalja i iskešenih zuba-derača i htjede ga na zemlju oboriti. Spretni krojač uskoči u kapelu što bijaše u blizini, a vepar za njim.

No domišljati je krojač brzo skočio na prozor te iskočio van, a vepar uletio u kapelu. Krojač, vani, brže-bolje za njim zalupi vrata. Bijesna životinja, teška i bespomoćna, nije mogla skočiti na prozor pa van, i tako vepar bijaše uhvaćen.

Krojačić tada pozva lovce da na rođene oči vide uhvaćenu životinju.

Nato majstor pothvata ode kralju, komu nije ostalo drugo nego održati obećanje i jakoti dati kćer i polovinu kraljevine. Da je znao da pred njim ne stoji nikakav junak - ratnik nego samo kukavan krojačić, još bi mu veća muka bila. I tako se slavila svadba s velikim sjajem i s malom radošću, i tako od krojača postade kralj.

Nakon nekog vremena mlada je kraljica noću čula kako njezin suprug u snu bunca i govori: »Hajde, momče, sašij mi kaput i zakrpaj mi hlače, i požuri, jer ću te inače mlatnuti ovim aršinom!«

Dobro je razabrala što je i kako je s mladim gospodinom, pa se ujutro potužila ocu: iznijela mu svoje jade i zamolila ga da je oslobodi muža koji nije ništa drugo doli kukavan krojač.

Otac je uze tješiti te joj reče:

— Noćas ostavi vrata svoje spavaonice otvorena: moje će sluge stajati vani, i kad on zaspi, oni će upasti unutra, svezati ga i prenijeti na brod koji će ga odvesti u široki svijet.

Mlada žena bijaše time zadovoljna. Ali kraljev oružar, koji je sve čuo i bio sklon mladom gospodaru, prenese ovome svu osnovu i naum.

»Već ću ja spriječiti tu smicalicu«, reče krojačić.

Uvečer, kao obično, leže sa ženom u postelju. Kad je mislila da je on usnuo, ustade ona, otvori vrata te opet leže.

Krojačić pak, koji se samo pretvarao da spava, okrenu u sav glas vikati:

— Što! Sedam sam ja njih jednim udarcem! I dva sam diva ubio! I jednoroga svladao! I divljeg vepra uhvatio! Pa da se onda

bojim tih jadnika što stoje vani pred vratima!

Kad su oni vani čuli te riječi, zapadoše u golem strah:
umaknuše odande kao da im je sam đavo za petama, i nijedan se
više ne usudi krenuti na krojačića.

I tako je krojačić kraljevao do kraja svog života.

TRI BRATA OD ZANATA

Ono vam jednom bio starina što je imao tri sina i nikakva drugog imutka osim kuće u kojoj su živjeli. Svaki je sinak želio da njemu pripadne kuća po očevoj smrti, a otac svu trojicu podjednako volio, pa nije znao što će i kako će a da ni jednome sinku ne učini krivo. Kuće nije htio prodati jer ju je naslijedio od svojih predaka — inače bi novac, dakako, lako podijelio sinovima. Domišljao se on svakojako i naposljetku se domisli; pozva sinove te će im ovako:

— Hajte u svijet i za srećom se ogledajte. Neka svaki izuči kakav zanat, pa kad se onda vratite ovamo, kuća će pripasti onome koji izvede najbolje umještvo u svome zanatu.

Sinovi bijahu s time sporazumni. Najstariji odluči da bude kovač i potkivač, srednji brijač, a najmlađi učitelj u mačevanju. Potom se dogovoriše o vremenu kada će se opet naći kod kuće, pozdraviše se s ocem i tako krenuše.

Sreća je poslužila svu trojicu, svaki je od njih našao valjana majstora u koga je mogao čestito izučiti zanat. Kovač potkivao kraljevske konje i u sebi govorio: »Ne brini, kuća ti neće izmaknuti, tvoja je.« Brijač brijaao samo otmjenu gospodu te i on mislio da je kuća već njegova. Najmlađi se izvještio u mačevanju; dobio je doduše poneki udarac, ali je stiskao zube i u sebi kazivao: »Budeš li se bojao udarca, ode kuća u nepovrat.«

Kad je došlo dogovoreno vrijeme, vratiše se braća očevoj kući na sastanak. Tu su sjedili i vijećali — ali kako naći najbolju priliku da pokažu svoje umijeće? I dok su oni tako sjedili i o tome raspredali, odjednom ugledaju zeca kako trči preko polja.

— Haj, haj, ovaj mi dolazi baš kao naručen! — uzviknu brijač.

I u tim riječima dohvati pliticu i sapun te uze praviti sapunicu sve dok zec nije prišao u blizinu. Kad je onud naišao, on ga u trku nasapuna i obrija, a ne zaboravi ni brke mu podrezati. I nije ga pri tome ni porezao niti mu ma i dlaku povrijedio.

— Eh, ta ti valja! — dočeka otac. — Ako druga dvojica ne prionu svojski, kuća je tvoja.

Nije dugo potrajalo kadli ugledaše nekakva gospodina u kolima — jure kola da se sve praši.

— Sad ćeš, oče, vidjeti što ja umijem — isprsi se potkivač.

I to rekavši, potrča za kolima, skide konju u punom trku sve

četiri potkove te mu udari nove.

— Baš si momak i pol! — pohvali ga otac. — Majstor si u poslu kao i tvoj brat u svome, i zaista ne znam kome da ostavim kuću.

Uto se javi treći:

— Dopusti, oče, da i ja pokažem svoje umještvo.

A kako je u taj čas počela kiša, isuka on svoj mač i uze njime vitlati nad glavom, tako te ni kap ne pade na nj. A kad je kiša okrenula jače i najposlije ulila kao iz kabla, zavitla on mačem sve brže i brže i ostade suh kao da sjedi pod krovom: ni kap ga nije okvasila.

Kad je otac to vidio, silno se začudi te uzviknu:

— Ti si izveo najveću majstoriju, tvoja je kuća.

Ostala dvojica bijahu time zadovoljna, nisu se protivili. Voljela se braća među sobom, pa sva trojica ostala u kući i bavila se svaki svojim zanatom. A kako bijahu okretni i vrsni poslenici, zarađivali su mnogo novaca. Živjeli su zadovoljno i sretno sve dok nisu prisukali svoj vijek. Kad se jedan između njih razbolio pa umro, ucvilješe se druga dvojica tako i toliko te i oni obolješe i naskoro umriješe. Sve ih sahraniše u jedan grob. Kako su se voljeli i bili složna braća, to i u smrti ostadoše zajedno.

ZLATNA PTICA

Davno nekoć živio vam kralj što je za dvorima imao lijep perivoj, a tu raslo drvo što je nosilo same zlatne jabuke. Kad bi drvo donijelo plodove, brojili su zlatne mu jabuke i o tome izvješćivali kralja. Ali nekog jutra moradoše javiti kralju da nema jedne dragocjene jabuke.

— Valja postaviti stražu i svake noći pod drvetom stražariti! — zapovjedi kralj.

Imao kralj trojicu sinova pa najstarijega odredi da iduće noći drži stražu u vrtu, pod drvetom. Ali kad je izbila ponoć, nije se sinak mogao snu oteti nego zaspao, tako te ujutro opet ne bijaše jedne jabuke.

Druge noći morade drugi sin stražariti, ali ni on ne bijaše bolje sreće: i njemu se pridrijemalo, pa kad je izbila ponoć, zaspao i on, i tako je ujutro i opet nedostajala jedna jabuka.

Sada dođe red na trećeg sina da čuva stražu. Bijaše on spreman da te noći bdi, ali kralj nije baš imao pouzdanja u najmlađega: mišljaše da će ovaj još manje postići negoli njegova braća. Ali kako je najmlađi kraljević uporno molio, najposlije mu dopusti.

I tako treće noći najmlađi sin ode u vrt da stražari. Legao momak pod drvo, bdio i stražario i nije dopustio da ga san nadvlada i presvoji. Kad je izbila ponoć, nešto zašušta zrakom, i on na mjesečini opazi kako dolijeće ptica kojoj je perje sve od zlata te blista na mjesečevu sjaju. Ptica sletje na drvo, i baš je otkinula jedan zlatni plod kadli momak na nju odape strijelju sa svog luka. Strijela je ptici samo okrznila perje, iščupala joj jedno zlatno pero: ptica odletjela, a pero pade kraljeviću do nogu.

On ga podiže te ujutro odnese kralju i pripovjedi mu što je noću doživio.

Kralj sazva svoje vijeće, i svaki mu u vijeću izjavi da takvo pero vrijedi silnog blaga.

— Ako je tako — preuze kralj — neću mirovati dok ne imadnem cijelu pticu.

Najstariji sin krenu na put: uzdao se on u svoju pamet i mislio da će već naći zlatnu pticu. Pošto je neko vrijeme tako išao, vidje gdje na okrajku šume sjedi lisica. Odmah se on maši svoje puške te uze nišaniti.

— Nemoj, stani! — povika mu lisica. — Nemoj me ustrijeliti, pa ću ti zauzvrat dati dobar savjet. Znam, pošao si u potragu za zlatnom pticom. Večeras ćeš stići u selo u kojem dvije krčme stoje jedna drugoj sučelice. Jedna je sva rasvijetljena, u njoj je bučno i veselo. Ali ti nemoj svratiti u nju, nego odsjedni u onoj drugoj, sve ako ti se čini mračna, jadna i kukavna.

»Kako mi takva glupa životinja može udijeliti valjan i pametan savjet!« u sebi će kraljevski sin.

I odmah opali iz puške, ali promaši, a lisica pruži rep i nestade u šumi.

Kraljević nastavio put, a uvečer eto ga u selo gdje su dvije krčme, jedna nasuprot drugoj: u prvoj pjesma i pocupkivanje, druga pak jadna i kukavna, od pogleda na nju duša ti se nasumori.

»Bio bih baš glupan kad bih ušao u tu bijednu krčmu, a ovu lijepu zaobišao«, pomisli kraljević. I tako uđe u bučnu i veselu, i tu poživje lagodno, tjerajući brigu na veselje, i sasvim smetnu s uma zlatnu pticu, zaboravi oca i svaku dobru pouku i savjet.

Pošto je minulo neko vrijeme a najstariji se sin sveudilj nije vraćao niti od njega bijaše glasa, to se onda drugi sin otputi da traži zlatnu pticu.

Kao i najstariji sin, tako i taj drugi naiđe na lisicu, koja i njemu dade dobar savjet, ali on nije mario. Kad je došao onamo gdje su dvije krčme, brat mu stajao na prozoru one odakle se orila pjesma i veselje te ga pozvao unutra, a mlađi se nije skanjivao nego odmah uđe. I on tu poživje u zabavi i veselju, i njemu se istrlo iz glave sve o zlatnoj ptici.

I opet proteklo neko vrijeme, pa najmlađi kraljević htio u potragu, htio i on okušati sreću, ali otac nije dopuštao.

»Uzaludno je to«, govorio kralj, »taj će naći zlatnu pticu još manje negoli njegova braća, a snađe li ga kakva nesreća, neće on znati sebi pomoći. Još je on žutokljunac.«

Ipak, kako je najmlađi sin navro da ide i neprestano molio, kralj naposljetku pristade.

Na rubu šume opet sjedila lisica, molila da joj poštedi život i udijelila mu dobar savjet. Momak bijaše dobra srca i blage čudi te će lisici ovako:

— Budi bez brige, mala lijo, neću ti ja ništa našao.

— I nećeš se zbog toga pokajati — na to će lisica. — A da prije stigneš, samo mi sjedni na rep.

I tek što se pravo smjestio, lisica udari u trk preko brda i dolina, poteče poput vjetra, tako da je sve zviždalo oko ušiju. Kad su stigli nadomak sela, momak ustade, poslušao dobar savjet i, ne osvrćući se, uđe pravo u neuglednu krčmu i tu u miru prenoći.

Kad je objutrilo, iziđe u polje, a ono ondje već sjedi lisica. Ona mu reče:

— Sada ću te ja dalje uputiti što ti je činiti. Valja ti samo pravo naprijed pa ćeš doći do dvorca pred kojim leži čitava četa vojnika. Ali ti ništa ne brini, jer će svi redom spavati i hrkati. Kreni između njih pa ravno u dvorac. Prođi kroza sve odaje što ih ondje ima dok se naposljetku ne nađeš u jednoj gdje visi drvena krletka, a u njoj zlatna ptica. Ne gledaj na praznu zlatnu krletku što pokraj drvene visi za ukras. Dobro se čuvaj i pazi da pticu ne premetneš iz loše drvene krletke u lijepu zlatnu, jer bi mogao zlo proći.

Pošto je to izrekla, lisica opet pruži rep, a kraljević sjede na nj. I opet su potekli preko brda i dolina, jurili tako da su vlasni zviždale na vjetru.

Kad je kraljević stigao u blizinu dvorca, nađe sve kako je lisica kazala. A kad se obreo u posljednjoj prostoriji, vidje zlatnu pticu u drvenoj krletki, do ove visi prazna zlatna krletka, a na podu u toj odaji razbacane tri zlatne jabuke. Momak tada pomisli kako bi bilo smiješno i nesklapno da lijepu pticu ostavi u priprostoju i ružnoj krletki, pa on na ovoj otvori vratašca, uze pticu i premjesti je u zlatnu krletku.

Tek što je to učinio, ptica protisnu prodoran krik. Probudiše se vojnici, jurnuše unutra, ščepaše momka te ga vrgoše u tamnicu. Ujutro ga izvedoše pred sud, pa mu onda, kako je sve priznao, kraljevi suci izrekoše smrtnu kaznu. Kralj ipak reče:

— Poklonit ću ti život uz jedan uvjet: da mi dovedeš zlatnog konja koji juri brže od vjetra. Učini tako pa ćeš steći slobodu, i još ću te nagraditi: za zlatnog konja dat ću ti zlatnu pticu.

Momak prihvati, ali je, tužan i žalostan, duboko uzdahnuo kad je uzeo put pod noge: ta gdje da nađe zlatnog konja? Malko je poišao, a onda odjednom ugleda staru prijateljicu lisicu kako sjedi na putu.

— Vidiš — reče mu ona — sam si sebi na vrat naprtio nevolju zato što me nisi poslušao. Ali ne kloni duhom, jer ću ti ipak pomoći i kazati kako ćeš doći do zlatnog konja. Valja ti samo pravo naprijed pa ćeš stići dvorcu gdje u staji drže zlatnog konja. Pred stajom će

ležati konjušari, ali ne brini, oni će spavati i hrkati, pa mirno možeš zlatnog konja izvesti odande. I da znaš i pamtiš jedno: osedlaj konja lošim sedlom, onim od drveta i kože, a nipošto zlatnim što ondje također visi, inače zlo po tebe.

Nato lisica pruži rep, kraljević se smjesti, a onda pojuriše preko brda i dolina tako da su vlasi na vjetru zviždale.

Sve je bilo onako kako je lisica rekla. Kraljević je ušao u staju gdje se nalazio zlatni konj, ali kad ga je valjalo osedlati lošim sedlom, pomisli: »Za tako lijepu životinju bila bi bruka i sramota kad je ne bih osedlao lijepim sedlom: jedno drugom i pripada.«

Ali tek što ga je zlatno sedlo dotaklo, zarza konj, tako žestoko da se sve orilo. Probudiše se konjušari, pograbiše momka i vrgoše ga u tamicu. A sutradan ga sud osudi na smrt. Kralj mu ipak obeća pokloniti život, i zlatnog konja k tome, ako momak uspije dovesti mu kraljevnu što živi u dalekom zlatnom dvorcu.

Teška srca krenu kraljević na put. Na svoju sreću, ubrzo naiđe na vjernu lisicu.

— Trebalo bi da te prepustim tvojoj nesreći reče mu lisica. — Nisi zaslužio moje pomoći, ali mi te žao, pa ću te, evo, još jednom izvući iz nevolje. Put kojim si udario vodi te pravo zlatnom dvorcu. Stići ćeš uvečer, a kad se umrača i kad na sve legne tišina, lijepa će kraljevna u kupaonicu da se okupa. Kad ona uđe onamo, ti priskoći i poljubi je, pa će ona svuda za tobom, i lako ćeš je sa sobom odvesti. Ali se dobro u pamet uzmi i nemoj dopustiti da se ona prije toga pozdravi s roditeljima: moraš to odbiti, inače zlo po tebe.

Tada lisica pruži rep, kraljević se lijepo smjesti, i onda potekoše preko brda i dolina tako da su vlasi na vjetru zviždale.

Kad je kraljević stigao pred zlatni dvorac, naiđe sve onako kako je lisica kazala. Čekao je dok se nije unoćalo i sve utonulo u dubok san, pa kad je kraljevna otišla da se okupa, on priskoći te je poljubi. Ona reče da će rado poći s njim, ali ga usrdno i sa suzama u očima uze moliti neka joj dopusti da se najprije oprostí s roditeljima.

U početku je odbijao njezine molbe i odmahivao glavom, ali kako je ona sve više plakala i naposljetku klekla preda nj, on na kraju popusti.

Tek što je djevojka prišla očevoj postelji, otac se probudi i svi drugi u dvorcu, te uhvatiše momka i baciše ga u tamicu.

— Ode ti glava, a možeš život otkupiti i naći milost samo ako makneš brijeg što mi zaklanja vidik s prozora, ali valja da to izvedeš

u roku od osam dana. Ako uspiješ, poklanjam ti život i još ti dajem svoju kćer u nagradu.

Kraljević prionuo na posao, kopao i lopatao ne popuštajući, ali kad je nakon sedam dana vidio kako je beznažno malo učinio i kako je brijeg sedmog dana visok koliko i prvoga, zapade u veliku žalost, i svaka ga nada ostavi.

Uvečer sedmog dana pojavi se pred njim lisica te će mu ovako:

— Ne znam zašto se s tobom mučim, ne zaslužuješ to. Ali idi pa se naspavaj, a o brijegu pobrinut ću se ja umjesto tebe.

Kad se momak ujutro probudio i pogledao kroz prozor, brijega više nije bilo. Sav radostan požuri se pred kralja te ga izvijesti da je pogodba ispunjena, a kralj već ne imade kud ni kamo nego održati riječ i momku dati svoju kćer.

Krenuli kraljević i kraljevna zajedno iz dvorca, i ne potraja dugo kadli pred njih izbi vjerna lisica.

— Najbolje doduše imaš — prozbori mu lisica — ali uz djevojku iz zlatnog dvorca ide i zlatni konj.

— A kako ću do njega? — upita momak.

— Evo ću ti reći — odgovori lisica. — Ponajprije ljepojku odvedi onom kralju koji te i poslao u zlatni dvorac. Kad je njemu dovedeš, nastat će silna radost i veselje, pa će oni ondje rado preda te izvesti zlatnog konja i tebi ga dati.

— Jest — odgovori momak — ali ja ne želim ostati bez svoje ljepojke.

— I nećeš — preuze lisica. — Nego, kad ti dovedu konja, ti odmah uzjaši pa ozgo svima redom pruži ruku u pozdrav: rukuj se sa svima, a s ljepojkom naposljetku. Kad joj dohvatiš ruku, brzo djevojku vini sebi na konja pa potjeraj odande uzagrepce, nitko te ne može stići, jer taj konj juri brže od vjetra.

Sve je sretno izvedeno, i kraljević je ljepojku odveo sa sobom na zlatnom konju.

Pošto su poodmakli od dvorca, na put iziđe lisica te će momku:

— Sada ću ti pomoći da dođeš do zlatne ptice. Kad budeš blizu dvorca u kojem se nalazi zlatna ptica, djevojka neka sjaše. Ostavi je meni na brigu, a ti na zlatnom konju odjaši onamo pa ujaši ravno u dvorište. U tome trenutku svi će se silno obradovati pa će ti iz dvorca donijeti zlatnu pticu. Nemoj sjahati nego onako na konju uhvati krletku pa bjež' natrag k nama: ovdje ćeš opet povesti djevojku sa sobom.

Kad je sve lijepo proteklo i kraljević sa svojim blagom htio odjahati kući, reče mu lisica:

— A sad me moraš nagraditi za svu moju pomoć.

— A što tražiš za nju? — upita momak.

— Evo, kad dođem u šumu, ustrijeli me i glavu mi odsijeci!

— Da lijepe li zahvalnosti! — ustuknu kraljević. — Nikad ja to neću učiniti.

Lisica mu na to:

— Kad nećeš, onda valja da te ostavim. Ali prije nego što odem želim ti dati još jedan dobar savjet: ne otkupljuj ono što je za vješala i ne sjedaj na rub studenca!

Tako reče te otrča u šumu.

Momak pak pomisli: »Baš neobična životinja, i čudne joj se mušice motaju glavom! Tko bi otkupljivao ono što je za vješala! A želja da sjednem na rub studenca još me nije nikad podišla.«

S lijepom kraljevnom i sa svojim blagom krenu on očevim dvorima, a put ga opet vodio kroza selo u kojem su ostala dva starija mu brata. U selu bila velika strka i buka, pa kad je upitao što se to događa, doznade da će toga dana dvojica na vješala. Kad je prišao bliže, razabra da su to njegova braća, koja su počinila svakakva nedjela i potratila sve svoje blago. On upita ima li puta i načina da se oni puste na slobodu.

— Ima ako za njih hoćeš platiti — odgovoriše mu. — Ali čemu otkupljivati nevaljalce i na njih rasipati novac?

Ali se on nije skanjivao, nego odmah plati za njih. Nato svi nastaviše put zajedno.

Stigli su u šumu gdje su onom prvom prilikom sreli lisicu, pa kako ondje bijaše ugodno i hladovito, a sunce drugdje pržilo, dvojica starije braće predložiše:

— Ovdje kraj zdenca možemo se malko odmoriti, jesti i žed ugasiti.

Najmlađi prihvati te u razgovoru zaboravi lisičin savjet i sjede na rub zdenca, ne sluteći nikakva zla. Ali ga braća gurnuše, pa se on onako natraške prevali i pade u zdenac. Podmukla braća preuzeše lijepu kraljevnu, zlatnog konja i zlatnu pticu te se vratiše na očeve dvore.

— Evo donosimo ne samo zlatnu pticu — rekoše opaka braća — nego smo doveli i zlatnog konja i lijepu kraljevnu iz zlatnog dvorca.

Nastade tada velika radost, ali konj nije htio jesti, zlatna ptica nije pjevala, a kraljevna je samo sjedila i plakala.

Najmlađi pak brat nije poginuo: kako je zdenac, na svu sreću, bio suh, pao je momak na meku mahovinu i nije se povrijedio, ali iz one dubine nije mogao van. Ni u toj nevolji nije ga vjerna lisica napustila, nego je skočila k njemu te ga ukorila što je smetnuo s uma njezin savjet.

— Nisi zaslužio, ali ne mogu a da ti ipak ne pomognem da opet iziđeš na sunce.

I tada mu reče neka se uhvati za njezin rep i neka ga se čvrsto drži, i tako ga ona izvuče gore.

— I da znaš — upozori ga lisica — još se nisi izvukao iz svake pogibli: tvoja braća nisu baš uvjerena da si zaglavio, pa su postavila stražu oko šume; ubit će te stražari ako se pokažeš. Preruši se u prosjaka pa idi na dvore.

Na rubu puta sjedio prosjak te momak s njime mijenja odjeću i tako prurušen stiže na očeve dvore. Nitko ga nije prepoznao, ali se ptica opet oglasi svojim pjevom, konj poče jesti, a lijepa kraljevna prestala plakati.

— Što je sad? Što to biva? — u čudu upita kralj.

— Ne znam — odgovori djevojka — ali sam bila tužna i žalosna, a sada sam radosna i sretna. Tako mi je kao da je došao pravi zaručnik.

I pripovjedi kralju sve što se dogodilo, iako su joj dva starija kraljeva sina zaprijetila smrću ako išta kaže.

Kralj tada odredi da se skupe i preda nj izidu svi što bijahu na njegovim dvorima. Pojavi se i momak u prosjačkim dronjcima, a kraljevna ga odmah prepozna te mu obisnu oko vrata. Dvojicu bezdušne braće nato pograbiše i smaknuše, a najmlađi se kraljević oženi lijepom kraljevnom i bi određen da naslijedi prijestolje.

A što je bilo od jadne lisice?

Poslije nekog vremena kraljević opet jednom išetao u šumu i na istome onom mjestu sreo lisicu, koja mu reče.

— Imaš, eto, sve što možeš poželjeti, a moja nesreća svejednako traje: u tvojoj je moći da je dokrajčiš te me izbaviš.

I lisica ga opet uze usrdno moliti da je ubije i glavu joj odsiječe. Najposlije on i uradi tako, i u tili čas pretvori se lisica u čovjeka, a taj ne bijaše nitko drugi nego brat lijepe kraljevine, koji je tako oslobođen čarolije što je na njemu ležala. Ništa više nije

nedostajalo njihovoj sreći, u kojoj poživješe do kraja svoga vijeka.

ZLATNA GUSKA

Bio jednom drvosječa što je imao trojicu sinova, od kojih najmlađega zvahu Bukvan: svi ovoga prezirali, rugali mu se i u svakoj prilici gurali ga u zasjenak i zapostavljali.

Zbilo se tako da je jednog dana najstariji sin krenuo u šumu da nasiječe drva, a majka mu, kad je polazio, dala ukusnu pogaču što ju je umijesila s jajima i bocu vina, da ne bude gladan i žedan.

Kad je zašao šumom, u susret mu naiđe star sijed čovuljak, nazva mu dobar dan i reče:

— Bi li mi dao malo pogače iz svoje torbe i gutljaj svoga vina, tako sam gladan i žedan.

A mudri sin samo odsiječe:

— Dadem li tebi, neće biti meni. Hajde tornjaj se svojim putem!

I ostavi čovuljka i krenu dalje.

Ali kad je najstariji sin uzeo sjeći da obori jedno stablo, tek što je dvaput - triput zamahnuo sjekirom, udari krivo i posiječe se po ruci te morade kući da mu dađu povoj. Tako mu je, eto, upriličio sijedi čovuljak.

Tada se u šumu zaputi drugi sin. I njemu majka, kakono i starijemu, dade na polasku pogaču i bocu vina. I on na putu susrete starijega sijedog čovuljka, koji ga zamoli malko pogače i gutljaj vina. I drugi mu sin na to odvrnu:

— Što dadem tebi, neće biti meni. Izdiri svojim putem!

I ostavi čovuljka te ode dalje.

Ali kazna nije izostala: tek što je dvaput - triput zasjekao u drvo, sjekira mu kliznu i rani ga u nogu, tako te ga moradoše odnijeti kući.

Tada se javi Bukvan:

— Pusti me, oče, jednom u šumu da siječem drva.

Otac mu odgovori:

— Braća ti se ozlijedila, pa kako ćeš ti? Mani se, ne razumiješ se ti u to.

Ali je Bukvan molio i salijetao sve dok mu otac naposljetku ne dopusti.

— Hajde samo, hajde kad si toliko navro. Kad nastradaš, već ćeš doći k pameti.

Mati mu, kad je polazio, dala samo priprost krušac što ga je umijesila s vodom, a ispekla na pepelu; umjesto vina dobio je bocu kisela piva. Kad je došao u šumu, i njega sreće stari sijedi čovuljak, pozdravi ga te mu reče:

— Daj mi zalogaj iz svoje torbe i gutljaj iz svoje boce, gladan sam i žedan.

Bukvan će mu tada dobroćudno:

— Imam samo kruha zagorjela u pepelu i kisela piva: ako ti je po volji, lijepo ćemo sjesti i založiti.

Sjedoše, pa kad je Bukvan iz torbe izvadio svoj pepeljavi krušac, imade što i vidjeti: bila to slasna pogača a kad je odčepio bocu, ono se kiselo pivo prometnulo u izvrsno vino.

Lijepo su tako jeli i pili, a onda će čovuljak Bukvanu:

— Vidim, u tebe je plemenito srce, od svoga rado daješ drugome, pa ću ti evo udijeliti sreću. Vidiš li ono staro deblo ondje: posijeci ga pa ćeš u korijenju nešto naći.

To reče te se pozdravi s momkom.

Bukvan priđe drvetu i poče ga sjeći, a kad je stablo palo, ono među korijenjem tusta guska, na njoj perje od suhog zlata. On lijepo gusku pod mišku pa s njom odmah odande: kako se već umračalo, usmjeri ravno prema obližnjoj krčmi, nakan da tu prenoći.

U krčmara bile tri kćeri. Kad su vidjele gusku, umalo što ne izvališe oči: bijahu radoznale i u čudu kakva je to neobična ptica, i sve ih nosila želja da se domognu kojega zlatnog pera.

»Već ću ja ulučiti zgodu da iščupam jedno«, reče u sebi najstarija kći.

I zaista, kad je Bukvan nekom prilikom izišao, uhvati ona gusku za krilo, ali nuto jada — prsti joj i ruka ostadoše čvrsto prilijepljeni za gusku. Odmah zatim eto i druge krčmareve kćeri — no njoj u glavi ne bijaše ništa drugo doli da ugrabi jedno zlatno pero, ali tek što je dodirnula sestru, osta za nju čvrsto uhvaćena.

Naposlijetku dođe i najmlađa u istoj nakani, a sestre joj povikaše:

— Bježi, za ime Božje, ne diraj!

Da, ali prekasno! Nije shvatila zašto bi morala bježati, nego je, naprotiv, pomislila: »Kad mogu one, zašto ne bih i ja?« I tako je i ona prišla, a tek što je dodirnula sestru, odmah se za nju i priljepila. Tako im valjade svu noć bdjeti i kraj guske čepiti.

Bukvan ujutro spodbi gusku pod mišku i krenu odande: nije se on obazirao ni brinuo za tri djevojke što su se priljepile jedna za

drugu, a prva za gusku. Valjalo im neprestance za njim cupkati i vrludati čas lijevo, čas desno, kako su već njega noge vodile.

Nasred polja susrete ih župnik, pa kad ugleda neobičnu povorku, okrenu da ih kori u sav glas:

— Sram vas bilo vi gadure, što jurite za momkom preko polja! Zar se takvo što pristoji?

I dok ih je tako korio i grdio, uhvati najmlađu za ruku, da bi je povukao natrag i odvojio, ali kako je dodirnu, odmah se i sâm prilijepi, te mu ne bijaše ni kud ni kamo nego za njima kaskati.

Ne prođe dugo kad eto ti i crkvenjaka sa čistine pred crkvom. Kad on ugleda svoga velečasnog kako sustopice klima za tim djevojkama, snebi se od čuda te povika:

— Hej, gospodine župniče, stanite! Kamo ste to navrli? Pa niste valjda zaboravili da danas imamo još jedno krštenje!

I tako vičući, dobrijan pritrča velečasnome i za rukav ga uhvati — i, dakako, ostade i on prilijepljen.

Kako je njih petero tako susljedice tábalo i cupkalo, naiđoše na dvojicu seljaka što su iz polja dolazili sa svojim motikama na ramenu. Župnik ih zovnu i zamoli da njega i crkvenjaka oslobode od krčmarevih kćeri, ali tek što su oni dotakli crkvenjaka, ostadoše i njih dvojica prilijepljena. I tako sada njih sedmero udri kaskaj i gegaj se za Bukvanom i njegovom guskom.

Bukvan i njegova neobična povorka stiže najposlije u neki grad gdje je vladao kralj što imaše kćer koja bijaše tako ozbiljna da je nitko ne mogaše nasmijati: sva se ukipila od puste ozbiljnosti. Zato je taj kralj objavio i razglasio da će je za ženu dobiti onaj tko je uspije nasmijati.

Kad je Bukvan to čuo i razabrao, odmah sa svojom guskom i cijelom sljedbom ode na dvore pred kraljevsku kćer, a kad je ona vidjela momka sa zlatnom guskom pod miškom i onih sedmero nevoljnika što su se prilijepili i nanizali jedno za drugim, prasnu u smijeh grohotom: nadušila se ona smijati i nikako da prestane.

Bukvan je tada zaprosi, ali kralju zet ne bijaše po čudi, pa je uzeo svakojako zanovijetati i prigovarati te ovo, te ono. Ponajprije od budućeg zeta zatraži da mu dovede čovjeka koji je kadar popiti čitav podrum vina.

— Gledat ću što se može učiniti — dočeka Bukvan.

Sjetio se on sijedog čovuljka, ovaj bi mu mogao u pomoć priskočiti. Ode lijepo u šumu i na onome istom mjestu na kojemu je

ono posjekao neobično stablo zateče čovuljka gdje sjedi na panju, a vrlo je žalostan, sav se snuždio. Bukvan ga upita kakvi su mu to jadi na srce pali.

Onaj na to odgovori:

— Ah, golema me žeđ mori, i nikako da je utažim, nikad da budem gasan: hladne vode ne podnosim, a iskapio sam doduše bačvu vina, ali što je već jedna kap na vruć kamen!

I protisnu nevoljnik dubok i tužan uzdah.

— Ne brini, ja ću ti pomoći — uze ga tješiti Bukvan. — Hodi sa mnom, napit ćeš se do mile volje.

I nato odvede žednoga u kraljevski podrum, a čovjek ondje navali na goleme bačve te udri pij i pij, prionuo on gasiti žeđ da bijaše strahota. Toliko je navro ispijati pusto ono vino da su ga slabine zaboljele, i nije još ni dan izminuo, a već sve bačve ispijene, podrum prazan zjapi.

Bukvan i opet zatraži da mu dadu kraljevnu, ali se kralj mrgodio: nije mu išlo u glavu da takav priprost momak, koga svi nazivaju Bukvanom, odvede sa sobom njegovu kćer, pa on uze postavljati nove uvjete. Sada smisli da mu momak mora dovesti izješu koji je kadar smazati čitavo brdo kruha.

— Vidjet ću što se tu može — odbesjedi Bukvan.

Nije dugo promišljao, nego krenu iz kraljevskih dvora pa ravno u šumu. Ondje na istome onom mjestu sjedio mršonja tužna lica i stezao pojas na sebi.

— Koja ti je nevolja? — upita ga Bukvan.

— Ah — zajada mršonja — izjelo sam punu peć kruha mekinjaša, ali kakve li od toga koristi kad čovjeka pritisne ljuta glad kao što je pritisla mene: želudac mi prazan i sve mi zavrće, pa evo moram pritegnuti pojas što jače ne želim li od gladi presvisnuti.

— Ima lijeka tvojoj nevolji — pritače Bukvan. Ustaj pa sa mnom, dosita ćeš se najesti.

I odvede gladnika na kraljevske dvore, gdje je kralj gospodar zapovjedio da sakupe svekoliko brašno u svoj onoj kraljevini i da od toga brašna ispeku kruh golem kao brdo. A gladnik iz šume navalio pa jedi i jedi, te u jedan dan smazao cijelo krušno brdo.

Sad i treći put zatraži Bukvan da mu daju obećanu nevjestu, ali se kralj sveudilj skanjivao i svejednako tražio izliku i svakako gledao da izmakne Bukvanovu zahtjevu.

Ovaj put kralj smisli te od prosca zaište da mu pribavi brod koji

plovi kopnom i vodom.

— Ako ovamo dojedriš na takvu jedrenjaku zaključi kralj —
odmah ćeš dobiti moju kćer za ženu.

Nije u ovoj prilici Bukvan ništa odgovorio, nego je odjurio
ravno u šumu. Ondje vidje gdje na panju sjedi sâm sivobrادي
čovuljak koga je onomad počastio iz svoje torbe.

— Ti mi jedini možeš pomoći — reče Bukvan te mu iznese
kakvi ga jadi sada biju.

— Ako nije ništa drugo nego to, lako ćemo preuze čovuljak. —
Već sam te jednom nagradio zbog tvoga dobrog srca, i dvaput ti
pomogao pijući i jedući, pa ću ti evo pomoći i sada.

To reče i darova mu brod koji može ploviti vodom i kopnom.

Kad je kralj vidio čudesni brod, nije više mogao a da momku
ne dade svoju kćer: morade održati danu riječ. Proslaviše svadbu, a
kad kralj umrije, Bukvan preuze u nasljedstvo svu kraljevinu, i dugo
je sa svojom ženom živio u sreći i zadovoljstvu.

BREMENSKI GRADSKI SVIRAČI

Ono vam nekoć bio čovjek što je imao magarca, a taj je magarac mnoge i mnoge godine strpljivo nosio teške vreće u mlin — nosio pa se umorio, snage mu jenjavale, te on iz dana u dan bivao sve nesposobniji za rad. Njegov gospodar dođe na misao da se nekako riješi ostarjele životinje, te on prestade hraniti i timariti svoga sivca.

Sivac pak, koji nije s kruške pao, nego je znao i misliti, razabere kakav je to zao vjetar okrenuo, te pobjegne od gospodara; uzme on put pod noge i pravo usmjeri prema gradu Bremenu.

*Idem tamo gdje se drobi,
gdje će biti sijena, zobi —*

reče magarac u sebi, i još nadoveza:

*Idem, evo, čemu kriti:
u Bremenu mogao bih
još i gradski svirač biti.*

Pošto je neko vrijeme tako išao, naiđe na psa što leži na putu: dahtao pas kao da se umorio od duga trčanja.

— Što si se tako zadahtao, lajavko? — upita ga sivac. — Očito si premoren?

— Ah, nemoj mi na jade pristajati — uzvratu pas. — Evo sam ostario, iz dana u dan bivam slabiji, ni za lov više nisam, pa gospodar smislio da me ubije, a ja pobjegao, i zato sam, eto, zadahtan. I kako da sada zarađujem svagdanju kost, čime i kako da se prehranjujem?

— Čujder — mudro će mu sivac: — Ja evo namjerio u Bremen za gradskog svirača, pa ako si hoćak, možeš sa mnom, da i ti budeš gradski svirač. Ja sviram u lutnju, a ti možeš u bubanj.

Pas bio zadovoljan njegovim prijedlogom, te oni lijepo krenu. Ne prođe dugo kadli naiđu na mačka kojemu se njuška oteгла kao gladna godina: baš tužan i čemeran stvor, očito nekoliko dana nije zalogaja vidio.

— Tko je tebi na nogu stao, staro lickalo, te si tako neveseo?

— upita magarac.

— Tko bi i bio veseo kad ti rade o glavi! — zlovoljno će mačor. — Evo sam ostario, zubi mi otupjeli, pa mi je milije sjediti u zapečku i presti negoli juriti za miševima, i zato gazdarica naumila da me u vodi uduši. Noge me poslužile, pa sam u pravi čas umaknuo. Ali deder budi pametan: kamo ću i što ću sada?

— Hajde s nama u Bremen — predloži magarac. — Ti se razumiješ u noćnu glazbu, mogao bi postati gradski svirač.

Mačor prihvati i krene s magarcem i psom.

Tri bjegunca na svome putu prolazila pokraj seoskog dvora: na dvorišnu ogradu ispeo se pijetao te kukuriče u sav glas — čini ti se, grlo će proderati.

— Što se toliko dereš te svoj okolini uši probijaš! — vikne mu sivac. — Što ti je?

— Velika mi je nevolja — odgovori mu pijetao. — Prorekao sam lijepo vrijeme, rublje je oprano, pa će se lijepo sušiti. Ali koje mi koristi kad je sutra Velika Gospa, pa dolaze gosti, a gazdarica, nesmiljena, rekla kuharici da će sutra, za blagdan i za goste, mnome čorbu začiniti. I zato mi još večeras ode glava. Vičem, evo, u sav glas dokle još mogu.

— Čemu mlatiš praznu slamu, crveni fesiću! — mudro će mu magarac. — Hajde lijepo s nama, mi idemo u Bremen, ondje ćemo sastaviti glazbu. Glas te dobro nosi, pa kad složimo grla, bit će svirke. Uostalom, svagdje ćeš proći bolje nego tu, gdje te čeka samo nož i lonac.

Ne učini se pijetlu lošim kako sivac divani, te on prihvati poziv i pođe s njime i s njegovim družima. Bijahu sad baš lijepo društvanice.

Išli nevoljnici, pa ih na putu i noć zatekla: nisu mogli u jedan dan stići u Bremen. Kako su zašli u šumu, naume tu i prenoćiti. Magarac i pas legnu pod drvo, a mačor i pijetao popnu se u gornje odaje, to jest među granje — pijetao potom još i navise, na sam vrh: tu se osjećao najsigurnijim. Prije nego što je u san zaplovio, obazre se naokolo, ogleda se još jednom na sve četiri strane. Učini mu se da vidi u daljini slabašno svjetlo, sitno poput iskre, te on dovikne družima da zacijelo nije daleko kuća, jer se nešto svjetluca.

— I bit će kuća — ocijeni magarac. — Valja nam onamo, da stignemo još za vremena, jer noćište ovdje nije baš najbolje.

I pas mišljaše da mu koja kost, pogotovu ako s nje nije

očimkano meso, ne bi nikako bila naodmet. I mačak je imao svoju računicu, te društvance lijepo krene onamo gdje je palucalo ono svjetlašce.

Kako se primicahu onome mjestu, svjetlo postajalo sve jasnije i veće, i napokon eto ih pred osvijetljen razbojnički nastan. Magarac, kao najviši, priđe prozoru i zaviri u kuću.

— Što vidiš, sivče? — upita pijetao.

— Vidim prostrt stol — odgovori magarac. — Na stolu obilje jela i pića, a naokolo sjede razbojnici te se slade.

— Eh, to bi bilo nešto za nas! — prisnaži pijetao.

— Kamo sreće da smo mi unutra! — uzdahne magarac.

— Ako nismo, još možemo — lukavo će mačak.

I počnu životinje vijećati o tome kako da otjeraju razbojнике. Mislili druzi i naposljetku smislili. Mudroliju, dakako. Magarac je imao prednje noge staviti na prozorski podboj, pas mu skočiti na leđa, mačak se popeti na psa, a pijetao uzletjeti mačku na grbu. Kad su se tako uspeli i poredali jedan na drugoga, na dani znak svi zajedno udare u svirku: magarac revao, pas lajao, mačak mijaukao, pijetao kukurikao. Sve sami oštri i različiti glasovi, buka jeziva, kao da je došao smak svijeta. I još svi u jedan mah provale unutra — nastane strašan trijesak, zveka stakla, lomljava nečuvena.

Razbojnici, nasrmt uplašeni, strugnu odande, pomislišvi da im je sablast paklena za vrat skočila, i u silnom strahu umaknu u šumu.

Druzi pak, ne časeći časa, lijepo sjednu za stol i uzmu tamanati što je ostalo, puneći trbušine kao da ih čeka mjesec dana gladovanja.

Kad su četiri svirača dovršila gozbu, udunu svijeću i potraže sebi ležaj, svaki kako mu priliči. Magarac se izvali na bunjište, pas legne za vrata, mačak se sklupča na ognjištu, kraj topla pepela, a pijetao se uspenra na tavaničnu gredu. Kako bijahu umorni od duga puta, ubrzo su u san utonuli.

Kad se noć presvratila, a razbojnici iz daljine vidjeli da u kući više ne gori svjetlo i da je sve mirno u njoj, reći će vođa svojim razbojnicima:

— Nije baš trebalo da se onako uplašimo, a bogme nam i ne priliči. Valja ondje izvidjeti što je i kako je.

I pošalje jednog razbojnika da pretraži kuću.

Kad se prikrao kući, razbojnik nađe posvemašnji mir svuda, te polako uđe u kuhinju, da upali svijeću. Kako mu se sjajne mačkove oči prividješe kao dvije žerave, primakne šibicu da izvije oganj. Ali

mačak nije znao za šalu, nego razbojniku skoči u lice i počne ga gripsti i čeprljati. Razbojnik, nasmrt uplašen, nagne u bijeg na stražnja vrata, ali pas, koji je ležao za njima, skoči te upadača ugrize za nogu. Kad je potom uplašeni razbojnik udario preko dvorišta i pokraj bunjišta, magarac ga žestoko smjeri stražnjom nogom, a pijetao što se od buke probudio i rasio, prodere se ozgo s grede: Kukurikuuu...!

Razbojnik podbrusio pete, nàdao u bijeg što ga noge nose. Kad je stigao svojima, izvijesti o pretrazi:

— Uh, strahota! U kući je sablast ili paklenska vještica: frknula mi u lice i svega me izgrebla dugim noktima. A pred vratima je zloduh s nožem, u nogu me ubo. Na dvorištu je neman s toljagom, ošinu me baš bezdušno. A na krovu sudac viče: Ovamo lupeža! Jedva umakoh odande.

Od toga se vremena razbojnici više nisu usuđivali onamo, čak ni blizu, a bremenskim se sviračima ondje tako svidjelo da više i ne htjedoše odande.

*Posljednji što kaziva nam
priču ovu, dragu svima,
od pričanja, kaže i sam,
i sad topla usta ima.*

VUK I JARIĆI

Ono vam nekoć bila stara koza što je imala sedmero jaradi, a voljela ih kao što već majka voli svoju djecu. Jednog dana spremila se da opet ide u šumu po brst, za hranu svojim jarićima. Okupila ona njih sve sedmero te im rekla:

— Draga djeco, ja ću, evo, u šumu, a vi se dobro u pamet uzmite: nikome ne otvarajte, i čuvajte se vuka, jer uđe li vam u kuću, sve će vas redom izjesti, zajedno s kožom i kostima. Taj vam se zlikovac umije pretvarati i još kako, ali ćete ga odmah prepoznati po njegovu hrapavom glasu i po crnim šapama.

Jarići joj na to uzvратиše:

— Budi bez brige, draga majko, već ćemo se mi čuvati i dobro ćemo paziti: možeš mirno ići.

Stara nato zameketa, dohvati torbu i mirno se zaputi od kuće.

Nije dugo potrajalo kadli se oču kucanje na kućnim vratima, a nekakav glas zazva:

— Otvorite, dječice, evo vam majka svakomu nešto donijela!

Ali jarići po hrapavom glasu prepoznaše vuka:

— Ne otvaramo! — odazvaše se oni. — Nisi ti naša majka, u nje je mekan i mio glas, a u tebe hrapav i nemio: ti si vuk!

Vuk tada ode u sitničariju i kupi povelik ulomak krede te ga proguta — da omekša hrapavi svoj glas. Zatim se vrati i pokuca jarićima na vrata:

— Otvorite, draga djeco! — zazva on izvana novim, mekšim glasom. — Evo vam se majka vratila i svakome mališanu što god donijela.

Ali vuk nije bio smotren, nego se zaboravio pa na prozorski podboj stavio svoju crnu šapu. Vidjela to djeca i vuku doviknula:

— Ne, ne otvaramo! U majke nam nisu papci ni noge tako crne kao što su tvoje šape: odlazi, ti si vuk!

Onda vuk pobrza pekaru te ga zamoli, uzdahnuvši:

— Evo sam povrijedio šapu, premaži mi je tijestom! A kad mu je pekar premazao šapu, pohitje vuk mlinaru i reče:

— Pospa mi šapu bijelim brašnom!

Mlinar pak pomisli:

»Vuk je to namjerio nekoga prelástiti.«

I odbi učiniti vuku po želji. Ali mu vuk oštro zaprijeti:

— Ne učiniš li kako kažem, razderat ću te i proždrijeti!
Prepao se mlinar pa mu šapu obijelio. Što ćemo, takvi su vam već ljudi.

Zlotvor sada i treći put ode jarićima na vrata, pokuca i zazva meko:

— Otvorite mi, djeco, evo vam se draga majčica vratila i svakome vam nešto iz šume donijela.

Ali mu jarići iznutra doviknuše:

— Najprije nam pokaži svoju nogu, da se uvjerimo jesi li ti naša draga majčica!

Vuk tada pruži šapu na prozorski podboj, pa kad jarići vidješe da je bijela, povjerovaše da je sve istina što vuk govori: otvoriše oni vrata, a to unutra upade lukavi vuk.

Uplašili se jarići pa se kojekuda razbježali i posakrivali. Jedno šmugnu pod stol, drugo uskoči u postelju, treće se zavuče u peć, četvrto otrča u kuhinju, peto se sakri u ormar, šesto pod umivaonik, a sedmo, najmlađe, u ormarić zidne ure. Ali ih vuk sve nađe i sve ih bez okolišanja redom potrpa u svoje ralje i proguta — sve osim najmlađega, onoga u ormariću zidne ure: njega jedinog nije našao.

Pošto se vuk tako nažderao i glad utolio, odbahulja van na zelenu livadu i leže pod jedno drvo, i tu zaspa kao zaklan.

Nedugo poslije toga strašnog događaja majka nesretne jaradi vratila se iz šume kući. Možete zamisliti njezino iznenađenje i njezinu prepast kad je vidjela kućna vrata širom otvorena, a u kući strašan nered! Sve unutra isprevrtano, stol, stolice i klupe sve preturene, praonik u samim rbinama, pokrivači i jastuci razbacani, postelja sva razbucana...

Kad se majka - koza malko pribrala od strave i prepasti, okrenu dozivati i tražiti svoju djecu, ali nigdje nijednoga. Zvala ih ona redom po imenu, ali joj se nijedno ne odazva. Tek kad zazva najmlađe, javi se sitan glasić:

— Evo me, draga majčice, ovdje sam, u ormariću.

Ona tada izvuče jare mezimče iz njegovga skrovišta, a ono joj pripovjedi kako je u kuću upao vuk i svu ostalu jarad požderao. Možeš zamisliti koliko se majka uciviljela i koliko je plakala za svojom jadnom dječicom.

Naposljedku u svojoj teškoj tuzi i žalosti majka - koza izide iz kuće, a uz bok joj kaskalo najmlađe jare. Kad je izbila na livadu, ugleda vuka gdje se izvalio pod drvetom i hrče da mu sve granje

podrhtava nad glavom. Promotri ga ona sa svih strana te opazi kako mu se u natrpanom trbuhu nešto miče i praćaka.

»Bože mili«, pomisli ona, »jesu li to moja jadna djeca što ih je opaki vuk proždruo za večeru? Jesu li to još živa?«

Nato jare mezimče morade brže bolje kući po škare, iglu i konac, pa kad je sve donijelo, pohitje stara da nemani raspori mješinu. I gle, tek što je malko zaparala vučju trbušinu, već jedno jare promoli glavu. Zareza ona dalje, rez-rez, a to sve šestero jaradi poiskaka van jedno za drugim: sva jarad još bijaše na životu, svi jarići neozlijeđeni, jer ih opaka zvijer u svojoj pohlepi i halapljivosti bijaše proždrla čitave.

Kolike li sada radosti svima! Svima osim čudovišnoj nemani! Kako li jarići obigravahu oko majke, kako li je milovahu! Skakali su i pocupkivali kao krojač kad slavi svadbu.

— A sada idite — reče im majka — pa mi donesite krupnog kamenja, da njime napunimo trbušinu opakoj nemani dok još spava!

Pobrzaše jarići, njih sedmero, nanesoše kamenja i natrpaše vuku trbuh koliko je god moglo stati. Nato mu stara brzo zaši mješinu, tako brzo da vuk nije ništa osjetio niti se maknuo.

Kad se naposljetku ispavao te istreptao drijem iz očiju, vuk ustade, a kako ga je od kamenja u trbuhu morila silna žeđ, uputi se ka studencu da se vode napije. Dok je išao, kamenje u njegovu trbuhu udaralo jedno o drugo i klopotalo, te će vuk ljutito:

*Što mi burag blob – bloboće
kad na vodu valja ići?
Neće biti baš jarići:
to kamenje klop - klopoće.*

Kad je došao do studenca, naže se da pije, ali ga teško kamenje povuče u vodu, i tako se on jadno uduši.

Vidjeli to jarići pa dotrčali i povikali:

— Vuk je mrtav! Udušio se! Crkô!

I od radosti sa svojom majkom zaigraše oko studenca.

GUŠČARICA NA STUDENCU

Nekoć vam bila bakica što je već grohnula od duboke starosti, a živjela ona sa svojim jatom gusaka u zabiti i samoći među brdima: tu je starica imala kućicu, malu majušnu, moćnom šumom okruženu.

Svakoga božjeg dana kad bi jutro objutrilo dohvatila bi bakica svoju štaku i odgegala u šumu. Bijaše ona tu vrlo radina i valjana, i više nego što bi čovjek mogao pomisliti, uzimajući u obzir one mnoge godine što ih je prebacila preko grbače: žela je i skupljala travu za guske, trgala i brala divlje voće dokle joj ruke dosežahu, pa bi sve to trpala u košare, prtila na leđa i nosila kući. Čovjek bi pomislio da će je teško breme presavinuti i k zemlji pritisnuti, ali ga je ona uvijek vedro nosila i sretno doma donosila.

Kad bi koga srela na svome putu, ljubazno bi ga pozdravila i za zdravlje upitala:

— Dobro jutro, dragi zemljače! Kako je, kako zdravlje? Lijepo vrijeme danas. Čudite se što vučem travu? Eh, da, svatko mora prtili svoje breme.

Ipak je ljudi nisu rado sretali, milije im bilo da je zaobiđu, da im ona na put ne naiđe. Kad bi otac onuda prolazio sa svojim sinkom i na nju se namjerio, potiho bi govorio dječaku:

— Čuvaj se matore, potuljena je to lija: svim je mastima namazana, vještica je ona i ništa drugo.

*

Jednog jutra naočit mlad čovjek prolazio šumom. Sunce divno sjalo, ptičice pjevale i cvrkutale, svjež lahor pirkao kroz granje i tiho pokretao lišće. Momak kročio sav radostan. Još nikoga nije sreo na putu, ali odjednom opazi staru vješticu kako se priginje tlu i srpom travu žanje. Čitavu hrpu nabila je već u vreću, a pokraj nje stajale još dvije košare pune divljih krušaka i jabuka.

— Ali, bakice, kako ćeš sve to ponijeti? — upita je mladić.

— Hja, moram, dragi gospodine — odgovori starica. — Djeca bogatih, dakako, ne moraju, a seljak ne veli uzalud:

*Od tereta preturena
leđa bogme pogurena.*

— A bi li mi htio pomoći? — prosljedi starica kad je vidjela da je momak malko zastao kraj nje. — Leđa su ti, eto, ravna, a noge mlade, neće ti biti teško. Ni kuća nije daleko, eno je odmah za brijegom, na ledini: dok bi dlanom o dlan već si gore.

Mladi se čovjek sažali na staricu:

— Otac mi doduše nije seljak nego bogat grof odgovori joj on — ali da vidiš kako i mi znamo nositi a ne samo seljaci, evo ću ti ponijeti to breme.

— Baš će mi biti drago ako htjedneš. Trebat će ti svakako sat hoda, a što je to već tebi! A jabuke i kruške valjat će ti isto tako ponijeti.

Mladom grofu učini se ipak nekako sumnjivim kad je sada čuo da će mu trebati sat hoda: gle, prije, dok bi samo dlanom o dlan, to jest učas, a sad odjednom — čitav sat! Ali ga starica više nije pustila: uprtila mu breme na leđa, a u ruke mu tutnula obje košare.

— Eto vidiš, sasvim je lako — napomenu stara.

— Ne, nije baš lako — odgovori mladi grof, a lice mu se bolno iskrivi. — Vreća na leđima pritišće kao da je u njoj samo kamenje, a jabuke pak i kruške otežale kao da su od olova, pa jedva već i dišem.

Ote mu se dubok uzdah, i htjede on već zbaciti sav teret sa sebe, ali mu stara ne dopusti.

— Gle ti njega! — porugljivo će stara. — Mladi gospodin neće i ne može nositi što sam ja, starica, već bezbroj puta teglila! Puna su im usta lijepih riječi, a kad treba malko povući, onda se kojekako izmotavaju te bi izmakli. Hajde, kreći, što si stao! Ne skanjuj se nego se miči, pruži korak! Nitko ti drugi pod breme neće pleća podmetnuti!

Dok je išao po ravnu, još kako - tako; ali kad su došli u pobrdalj pa se valjalo peti uzbrijeg, a kamenje se pod nogama kotrljalo nizdol kao da je živo, eh, onda mu se prevršila mjera. Kapi znoja, krupne kao grašak, probile ga po čelu i potekle curkom niz leđa, sad vruće, sad hladne.

— Bakice — protuži momak, sav usopljen — ne mogu dalje, malko ću počinuti.

— Ne sada i ne ovdje, za ime Božje! — usprotivi se starica. — Odmarat ćeš se kad stignemo gore, ali sada moraš naprijed. Nikad ne možeš znati kada će ti ovo biti na korist.

— Znaš, stara, već si pretjerala! — ljutito će joj mladi grof.

I htjede zbaciti breme sa sebe. Ali ništa od toga, uzalud mu trud

i muka — breme kao da je sraslo s leđima. Vrtio se mladić i meškojlo, no nikako da se oslobodi. Stara se samo smijuljila i zadovoljno cupkala sa svojom štakom.

— Nemoj se ljutiti, dragi gospodine — najposlije će ona. — Evo si pocrvenio kao pijetlova kresta. Samo strpljivo nosi svoje breme. Strpljen, spašen. Kad dođemo kući, dat ću ti dobru napojnicu.

Pa i što je već mogao? Valjalo mu se pomiriti sa sudbinom i strpljivo tabati za starom. Ona sve žustrija, a njemu teret sve teži, sve ga više pritišće. Odjednom stara skoči i vinu se uvis, učas se nađe na njegovoj punoj vreći i gore se smjesti: premda mršava i suhonjava kao suha pastrva, težila je više nego najdeblja seoska cura.

Mladiću koljena drhturila i klecala, ali mu pomoći ne bijaše, jer kad bi zastao, udarala ga stara prutom i koprivama po nogama. Neprestano uzdišući i stenjući, uspinjao se uzbrdo, i tako naposljetku stigoše staričinoj kući, a stigli su baš kad njemu, štono riječ, duša već bijaše izišla navrh jezika.

Kad su guske ugledale staru, istegoše vratove i uzmahnuše krilima, i poletješe joj u susret kričući i gačući: ga - ga, ga - ga! Za jatom, vitlajući šibom u ruci, kročila postarija drusla nezgrapnica, curetina pokrupna i posnažna, a ružna, bogo mili, kao što je ružna mrkla noć.

— Majčice — oslovi guščarica staru — nije li vam se što ispriječilo na putu te vas toliko dugo ne bijaše.

— Ne, nije ništa, kćerice moja — sa svoje će strane stara u objašnjenje — ništa mi se nije ispriječilo ni dogodilo: baš naprotiv, ovaj dragi gospodin pomogao mi ponijeti breme. Zamisli samo, draga: kad sam se umorila, bio je tako ljubazan te je još i mene uzeo na svoja pleća. Put nam nije bio dug niti smo se i najmanje dosađivali: bili smo dobre volje i neprestano se šalili.

Naposljetku stara kliznu s bremena na tlo, snimi mladiću teret s leđa, uze mu one dvije košare iz ruku, pogleda ga sasvim ljubazno te mu se obrati riječima:

— A sada sjedi tu na klupu pred vratima pa se lijepo odmori! Svoju si nagradu i plaću bogme pošteno zaslužio i neće te mimoći.

Zatim se obrati guščarici, sasvim ozbiljno:

— Ti pak, kćerice, idi u kuću: niti je red niti se pristoji da djevojka ostaje nasamu s jednim mladim gospodinom, ne treba ulje

na vatru dolijevati: još bi se mogao u te zagledati.

Mladi grof nije znao bi li protužio ili bi se nasmijao. Takvo smilje i kovilje, pomisli on, ne bi me moglo ganuti sve da je i trideset godina mlađe.

Međuto je stara milovala i mazila svoje guske kao da su joj djeca, a onda sa kćerkom uđe u kuću.

Momak se opruži na klupu pod dvjema divljim jabukama. Zrak bio mlak i blag, naokolo se protegla zelena livada, po njoj se osuli jaglaci, majčina dušica i svakojako drugo cvijeće. Sredinom livade žuborio bistar potok kojemu se na površju odražavalo sunce, a bijele guske švrljale tamo - amo ili pak brbotale i bućkale po vodi.

»Doista je ovdje lijepo«, reče momak u sebi. »A ja sam tako umoran da mi se oči same sklapaju, Eh, malko ću prospavati. Samo da ne okrene kakav vjetar i noge mi ne otpuhne, jer su slabe i meke kao mahovina.«

Pošto je malko prospavao, eto stare; prodrma ga ona i probudi.

— Ustaj — reče mu ona — ovdje ne možeš ostati. Dotužila sam ti doduše i bila prilično neugodna, ali ti nije glava pala s ramena. Vrijeme je da dobiješ što si zaslužio, pa ću ti sada i dati tvoju plaću. Imutak ti i novac nije potreban, imaš ga dovoljno. I stoga ću ti, evo, dati nešto drugo: na, uzmi.

I to rekavši, tutnu mu u ruku kutijicu načinjenu od jednoga jedinog smaragda.

— Dobro je čuvaj — napomenu stara — donijet će ti sreću.

Kako se osjećao osvježen i okrijepljen snom, mladi grof ustade s klupe na kojoj je dojako spavao, zahvali staroj na daru pa se zaputi odande, a za staričinom ljepotom kćerkom nije se ni osvrnuo. Kad je već poprilično poodmakao, još je iza sebe, izdaleka, čuo kako guske, tamo na staričinoj livadi, veselo gaču ga - ga, ga - ga!

*

Tri je dana mladi grof bazao naokolo i tumarao po divljini dok nije izbio u naseljen kraj i naposljetku se obreo u veliku gradu. Kako ga tu nije nitko poznao, odvedoše ga u kraljevske dvore, gdje je kralj s kraljicom sjedio na prijestolju. Grof prignu koljeno, izvadi iz džepa smaragdnu kutijicu i položi je kraljici do nogu. Tek što ju je ona otvorila i u nju zavirila, pade na pod kao mrtva.

Kraljevske sluge odmah ščepaše grofa i povedoše da ga vrgnu u tamnicu. Ali se uto kraljica vrati k svijesti, otvori oči i naredi da ga

puste: i neka svi iziđu iz dvorane — želi s njime nasamu porazgovarati.

Kad su tako ostali sami, briznu kraljica u gorak plač i u suzama protisnu:

— Čemu mi sav ovaj sjaj i sva ova čast što me okružuje kad se svakog jutra budim u teškoj brizi i golemoj tuzi što mi je na srce pala.

Zajadala kraljica i ovako nastavila:

»Tri sam kćeri imala, a najmlađu među njima krasila takva ljepota da je svekoliki svijet smatraše pravim čudom. Bijaše bijela kao snijeg i rumena kao jabukov cvat, kosa joj sjala kao sunčane zrake. Kad bi zaplakala, nije iz očiju ronila suze nego sami biser i drago kamenje. Kad je navršila petnaestu godinu, pozvao kralj sve tri kćeri pred svoje prijestolje. Da ste samo vidjeli kako su se svi nazočni zadivili kad je najmlađa ušla: bijaše kao kad sunce jutrom iza gore sine. Kad su došle preda nj, kralj im uze besjediti:

— Kćeri moje, ne znam kada će mi kucnuti posljednja: zato želim još danas odrediti što će svaku od vas nakon moje smrti zapasti. Vi me, dakako, volite sve tri. Ali onu koja me najviše voli treba da zapadne ono najbolje.

Svaka reče da ga najviše voli, a kralj će tada:

— Biste li mi mogle izraziti to kako me i koliko volite? Po vašem objašnjenju najbolje ću sam razabrati.

Prvo se izjasnila najstarija i rekla:

— Ja volim oca kao najsladi šećer:

— A ja ga volim kao svoju najljepšu haljinu objasni druga.

Najmlađa pak šutjela, pa je otac morade upitati:

— A ti, moje najdraže dijete, kako me voliš?

— Ne umijem reći — odgovori najmlađa — i ne znam svoje ljubavi ni sa čime usporediti.

Ali je otac uporno tražio da ona ipak kaže svoju i da iznese usporedbu, i tako će najmlađa naposljetku:

— Ni najbolje mi jelo ne godi bez soli, pa zato oca volim kao sol.

Kad je to čuo, kralj se naljuti, zapade u srdžbu te odsiječe:

— Ako me voliš kao sol, onda i tvoju ljubav treba solju nagraditi!

Tako reče i kraljevinu razdijeli među dvije starije kćeri, a što se tiče najmlađe, zapovjedi da joj na leđa uprte torbu soli i da je

dvojica slugu odvedu u šumu, u divljinu, i da je ondje ostave.

Svi smo se zauzimali za nju i usrdno molili, ali se kraljev gnjev nije dao umekšati niti ičim ublažiti. A kako li je ona gorko plakala kad je morala otići od nas! Sav put kud je prolazila bio posut biserom što ga je ronila iz očiju. Ono jest, kralj se uskoro zatim pokajao zbog svoga krutog srca, te naredio da za jadnim djetetom tragaju po svoj šumi, ali nitko više ne mogaše naći odagnane najmlađe kraljevne.

Kad samo pomislim da su je možda divlje zvijeri rastrgale, ne mogu se sabrati od puste tuge i žalosti. Kadikad se tješim nadom da je sveudilj na životu, da se krije u kakvoj pećini ili da je našla sklonište u samilosnih ljudi. A zamislite, kad sam otvorila vašu kutijicu od smaragda, a to u njoj isti onakav biser kakav je moja kći ronila iz očiju. Ne možete zamisliti koliko me to u srce taklo.«

*

Tu kraljica dovrši svoje kazivanje te upita mladog grofa:

— A sada kažite gdje ste i kako došli do ovog bisera.

Grof joj tada pripovjedi kako je tu kutijicu dobio od starice u šumi i kako misli da je ta starica zapravo vještica. O djetetu, reče, nije ništa čuo niti ga je ikad vidio.

Kralj i kraljica nato odlučiše potražiti tu staricu; mišljahu naime: ondje odakle je biser potekao mogli bi što god saznati i o svojoj jadnoj kćeri.

*

Dok oni tako, starica pak sjedila u svojoj osami i prela uz kolovrat. Bijaše se već umračilo; cjepka što je gorjela na ognjištu palucala i svjetlòmrcala, slabo osvjetljivala prostoriju. Vani odjednom graja: guske se vraćale s paše i promuklo ali bučno gakale. Domala uđe i guščarica. Starica joj ovlaš uzvratil pozdrav kimnuvši glavom. Kći sjede do nje, preuze kolovrat i poče sukati pređu okretno i spretno kao mlada djevojka. Tako su njih dvije sjedile kakva dva sata a nisu među sobom ni riječi izmijenile.

Naposljetku se izvana oču neko šuškanje i škrebetanje na prozoru i nato unutra zasjaše dva oka što su žarko zaiskrila; bijaše to stari noćnik, šumska sova što je triput huknula svoje: u-hu, u-hu! Starica malko zaškilji očima, nehajno pogleda uvis i reče:

— Vrijeme je sada, kćerice, da izideš: obavi svoj posao.

Kći ustade pa iziđe iz kuće. Kamo li se zaputila?

Upriječila je preko livade pa sve dalje i dalje u dolinu. Najposlije siđe ka studentu kraj kojega se izvila i raširila tri stara, moćna hrasta.

Povrh brda ispeo se mjesec na uštapu, ploča mu velika, okrugla, mjesečina kao dan, naokolo jasno te bi iglu mogao naći.

Gušćarica maknu kožu koja joj zakrivaše lice, naže se nad vodu i poče se umivati. Pošto se umila, umoči i onu kožu u vodu pa je onda razastrije na tratini, da se na mjesečini izbijeli i posuši. A kako li se djevojka sva preobrazila! Takvo što nisi još nikad vidio. Kad je makla suru pletenicu, zlačana joj se kosa poput sunčanih zraka prosu niz ramena i pleća i kao plašt joj prekri tijelo. Samo su joj oči sjale kroz kosu kao zvijezde na nebu, a obrazi blistali blagim rumenilom poput jabukova cvata.

Pa ipak ta ljepojka bijaše tužna: sjela ona i u plač briznula, suza suzu sustiže. Navirale suze iz očiju, tekle niz duge zlačane pramene i na tlo kapale. Sjedila ona plačući, i tkozna koliko bi još tako ostala da nešto nije prasnulo i šušnulo u granju obližnjeg drveta. Poskoči ona poput srne što je čula lovčev hitac. Mjesec se upravo skrio za tmasti oblak. Dok bi okom trepnuo navuče djevojka staru kožu na lice i nestade odande kao što nestane svjetlosti kad je vjetar ugasi.

Sva trepereći poput lista na jasiki trepetljiki, otrča kući. Starica stajala pred vratima. Djevojka joj namjeri pripovjediti što se dogodilo, ali stara pokaza samo ljubazan smiješak na licu te će kratko:

— Znam već sve.

Zatim djevojku uvede u kuću i na vatru pritače novu cjepku. Ali nije više sjela za kolovrat, nego dohvati metlu te uze mesti, čistiti i rediti.

— Sve treba da bude čisto i uredno — ona će djevojci.

— Ali, majčice — u čudu će djevojka — zašto metete i redite u ovaj kasni sat? Što ste to naumili?

— A znaš li koje je doba? — upita je stara.

— Još nije ponoć, ali je blizu — odgovori djevojka.

— Zar ne pomišljaš na to — opet će stara — da si prije tri godine došla ovamo k meni? Izminulo je tvoje vrijeme, ne možemo dalje zajedno biti, ne možeš više u mene ostati.

Uplaši se djevojka te upita:

— Ah, draga majčice, zar me kanite odvrgnuti i odagnati? A

kamo ću, jadna i kukavna? Nemam nikakvih prijatelja, nigdje roda ni zavičaja, kamo da krenem, kome da se obratim? Sve sam činila što ste od mene tražili, i uvijek ste mnome bili zadovoljni. Nemojte me otjerati!

Nije starica htjela djevojci reći što je čeka.

— Ne mogu više ovdje ostati — nastavi starica. — A kad već jednom moram otići, neka kuća bude uredna i čista. Zato me nemoj zaustavljati u poslu. Ti pak za sebe ne budi u brizi: naći ćeš krov pod kojim ćeš mirno živjeti. Plaćom što ću ti je dati biti ćeš zadovoljna.

Ali je djevojka ipak htjela znati što je posrijedi pa priupita:

— Recite mi samo što se zapravo događa.

A stara joj odgovori:

— Velim ti opet: ne zavrzuj i ne smetaj me u poslu. Ni riječi više, nego idi u svoju komoricu, skini kožu s lica i na se odjeni svilenu haljinu što si je imala kad si došla ovamo. I čekaj u komorici dok te ne zovnem.

*

Sada mi pak valja pripovjediti o kralju i kraljici, i o mladome grofu, otkako su zajedno pošli tražiti staricu što živi u šumi, na osami.

Grof se u šumi noću odvojio od njih, zabasao, pa je morao sam dalje. Sutradan mu se nekako učini kao da je pogodio i kao da je na pravom putu. Išao je neprestance naprijed dok se nije već i mrak uhvatio. Kad se sasvim umračalo, i već noć zapasala, popeo se na drvo da prenoći: bojao se da ne zaluta ako pođe dalje, onako nasumce.

Kad je mjesec obasjao krajinu, vidje on kako nekakva prilika niz brijeg silazi. Spodoba doduše nije imala pruta ili šibe u ruci, ali on ipak mogaše razabrati da je to guščarica koju bijaše prije vidio kod staričine kuće.

»Haj - haj!« u sebi će mladi grof. »Najprije se namjerih na jednu vješticu, a sad mi evo i druge!«

Ali kako li se iznenadio i kako li se začudio kad je ona prišla studencu i svukla kožu s lica da se umije! U kakvo li je čudo pao kad se zlačana kosa prosula po njoj i kad je guščarica sinula u ljepoti kakve dotad još nije vidio na svijetu! Jedva se i disati usudio; istegao je vrat između lišća koliko god mogaše i nikako da pogled

svrne sa nje: gledaše je netremice.

Je li se previše nagnuo ili pak bijaše što god drugo posrijedi, ali grana odjednom zapucketa, a djevojka u isti onaj čas navuče kožu na lice i skoči odande poput preplašene srne, a kako se uto i mjesec skrio za oblak, iščeze ona posvema.

Mladi grof odmah puznu sa drveta i pobrza za njom onuda kuda je nestala. Nije daleko odmakao kadli u polutama zamijeti kako su dvije prilike upopriječile preko livade. Bijahu to kralj i kraljica: zamijetili oni izdaleka svjetlost u staričinoj kućici te pošli onamo.

Grof im pripovjedi o tome kakva je čudesa vidio pokraj studenca, a njih dvoje bijahu uvjereni da je ta guščarica njihova nestala kći. Puni radosti, krenuše dalje i naskoro eto ih pred kućicom. Naokolo se poredale guske, držeći glavu pod krilom i tako spavale: nijedna nije glasa pustila niti se pomaknula.

Namjernici poviriše unutra kroz okno na prozoru: starica, sasvim tiha, sjedi za kolovratom i prede kimajući glavom; zanjela se u posao, ne gleda ni lijevo ni desno. Prostorija uredna i nadasve čista, kao da je to nastan malim vilenjancima kojima se za noge ne hvata prašina. Ali nigdje unutra najmlađe kraljevine.

Gledali su tako neko vrijeme, a onda se odlučise i pokucaše na okno. Bijaše kao da ih starica očekuje, jer je ustala i ljubazno ih pozvala unutra:

— Samo naprijed, znam već tko je.

Kad su ušli, stara nastavi:

— Bili biste sebi uštedjeli toliki put da niste prije tri godine nesmotreno i nepravedno odvrkli svoje umiljato i dobro dijete. Vašoj kćerki nije to nimalo naudilo. Morala je, doduše, tri godine čuvati guske, ali nije u tome ništa zlo naučila: sačuvala je svoje čisto srce. Za sve to dovoljno ste kažnjeni strahom u kojem ste živjeli.

Zatim krenu prema komorici i zovnu:

— Hajde, kćerce, iziđi!

Tada se otvoriše vrata na komorici, i kraljevska kći iziđe u svome svilenom ruhu, bujne zlačane kose i divnih blistavih očiju: bijaše kao da je anđeo s neba sišao.

Djevojka pristupi ocu i majci, zagrlji ih i poljubi: svima od ushita potekle suze radosnice.

Mladi grof stajao kraj njih, pa kada ga je opazila, djevojci rumen obli lice, porumenje ona kao makov cvijet; ni sama nije znala zašto.

— Drago dijete — prozbori kralj — svoju sam kraljevinu razdao: što da tebi dadem?

— Ništa njoj ne treba — javi se starica. — Ja joj darujem suze što ih je zbog vas prolila: sve su to sami biseri, ljepši od onih što se u moru nahode, a vrijede više nego sva vaša kraljevina. U nagradu pak što me vjerno služila poklanjam joj svoju kućicu.

Tek što je to izrekla, nestade starica ispred njihovih očiju. Čulo se samo neko praskanje u zidovima, i jedva se stigoše ogledati, a ono od kućice nastala krasna palača, i kraljevski stol u njoj već stajao prostrt, a sluge trčahu naokolo i posluživahu.

*

Priča se ova još nastavlja, ali je pamćenje moje bake, koja mi je ovo pripovijedala, ponešto oslabilo, pa joj se ostatak istro iz glave. Mislim svejednako da se lijepa kraljevna udala za mladoga grofa, i njih je dvoje ostalo u dvorima, gdje su živjeli u sreći i zadovoljstvu dokle bijaše Božja volja. A jesu li one snježnobijele guske kod staričine kuće bile same djevojke (neka mi ovo nitko ne zamjeri) — djevojke što ih je starica uzela k sebi, i jesu li poslije opet poprimile ljudsko obličje i kod mlade kraljice ostale u službi, eh, to vam ne umijem reći pouzdano, ali sve nekako slutim da je bilo tako.

Jedno zasigurno stoji: starica nije bila vještica, kako svijet mišljaše, nego mudra i dobra vila - usuda koja je svakom samo dobro smjerala. Zacijelo je najmlađu kraljevnu, još kad se ova rodila, obdabila darom da umjesto suza biser roni. Danas to više ne biva, jer bi se siromasi inače mogli brzo obogatiti.

ČETIRI BRATA VRIJEDNA ZLATA

Nekoć vam bio siromah čovjek pa imao četiri sina i ništa drugo. Kad su se sinci zamomčili, pozva ih otac te im reče:

— Sinci moji, nema druge nego vam se valja u svijet otisnuti. Ništa nemam što bih vam mogao dati. Hajte u tuđinu, pa svaki neka izučī kakav zanat, i gledajte onda kako ćete se kroza život prometati.

Nato se sva četiri momka sprema na put, pozdrave se s ocem i sva četvorica zajedno iziđu na gradska vrata. Pošto su neko vrijeme tako išli, izbiju na prekrižje: put se odatle granao i vodio na četiri različite strane.

Tada reče najstariji brat:

— Ovdje nam se valja razići, ali ćemo se poslije četiri godine opet naći na ovome istom mjestu, pošto za to vrijeme ogledamo svaki svoju sreću.

I tako svaki udari svojim putem.

Najstariji neko vrijeme išao pa na putu naišao na čovjeka koji ga upita kamo se zaputio i što namjerava.

— Evo idem potražiti gdje bih izučio kakav zanat — odgovori momak.

A onaj će mu nato:

— A bi li pošao sa mnom da postaneš kradljivac?

— A ne — usprotivi se momak. — To nije pošten zanat, a konac je pjesmi da te uzmu za klatno u krvnikovu zvonu, to jest da čovjeka najposlije objese.

— O — preuze onaj — ne treba ti se bojati vješala, nećemo dotle: samo ću te poučiti kako ćeš smahnuti, to jest odnijeti ono do čega inače ne može nitko doći i u čemu ti ne može nitko pete nanjušiti, to jest gdje ti nitko ne može u trag ući.

I tako najstariji brat pristane na nagovor i u toga čovjeka postane nenadmašan majstor, učen lupež, tako spretan da ništa ne bijaše od njega sigurno, ništa čega god se on htio domoći.

Drugi brat također naiđe na nekog čovjeka koji ga podjednako upita kamo je namjerio i što bi želio naučiti.

— To još ne znam — odgovori mu momak.

— Onda hajde sa mnom i postani zvjezdoznamac i zvjezdočatac: to ti je najbolje od svega, ništa ti tada ne može ostati sakriveno.

Svidjelo se to momku te se on prevrgao u tako vješta zvjezdara da mu je majstor, kad je učenik završio nauk i htio krenuti dalje, darovao dalekozor i rekao:

— Ovim možeš vidjeti što se zbiva na nebu i na zemlji, i ništa ne može izmaknuti tvome oku.

Treći se brat namjери u nauk u nekog majstora lovca, i ovaj ga izvrsno pouči u svemu što ide u lovačko znanje i zvanje, te momak najposlije postane nadasve izučен lovac.

Kad je momak odlazio od majstora, ovaj mu pokloni pušku govoreći:

— Ova neće nikad izdati: ma na što je uperio, pouzdano je da ćeš i pogoditi, tu promašaja ne može biti.

I najmlađi brat naiđe isto tako na nekog čovjeka koji ga upita kamo će i što je nakanio. Kad mu momak objasni svoje, čovjek ga priupita:

— A bi li volio postati krojač?

— Pravo da kažem — odgovori momak — nisam baš oduševljen time da od jutra do večeri sjedim pogrbljen, da bodem iglom tamo - amo, a pogotovu da neprestano glačam glačalom.

— Ah, što — dočeka onaj — govoriš ono što znaš o krojačima i što se općenito o njima misli; ali ćeš u mene izučiti sasvim drugo krojačko umijeće: čestito je ono i uz to vrlo prikladno.

Momak naposljetku prihvati nagovor, ode s tim čovjekom te u njega izuči njegovo umještvo. Kad je odlazio od majstora, ovaj mu na rastanku dade posebnu iglu te mu napomene:

— Njome možeš sašiti i sastaviti što god hoćeš i zaista što god ti pod ruku naiđe: bilo meko kao jaje ili tvrdo kao ocal, sve se slije u jedno, i nigdje šava ne vidiš.

Pošto su izminule četiri godine, sva se četiri brata sastanu u isto vrijeme i na istome onom prekrizju, izgrle se i bratski izljube i zajedno krenu očevoj kući.

— Što to vidim? — vedro će im otac. — Opet vas je vjetar ovamo nanio?

Oni mu tada uzmu pripovijedati o tome kako su se proveli u tuđini, što je i kako je bilo, i ne zaborave spomenuti kako je svaki izučio svoj zanat. Dok su to pripovijedali upravo su sjedili pred kućom, pod visokim drvetom.

— Pa hajde da vidimo što sve umijete, hajde pokažite svoje, da vas malko ogledam.

Tako predloži otac, pogleda uvis pa onda u drugog sina. I nadostavi:

— Eno je gore navrh drveta, među dvjema granama, zeba savila gnijezdo i baš sada u njemu sjedi na jajima: hajde reci koliko je jaja u gnijezdu?

Upitani drugi sin, zvjezdar, namjesti svoj dalekozor, uperi ga uvis i pogleda kroza nj, a onda će kao iz topa:

— Ima ih pet.

— Skini jaja! — obrati se otac najstarijem sinu, kradljivcu. — Ali pazi da nimalo ne zasmetaš pticu koja na njima leži.

Majstor u lupeškom umijeću okretno se uspe na drvo, dohvati jaja ispod ptice, koja nije ništa opazila nego je i dalje mirno ležala, i donese ih dolje ocu.

Otac uzme ptičja jaja, u svaki kut na stolu stavi po jedno, a peto u sredinu, te će onda trećem sinu, lovcu:

— Treba da jednim metkom pogodiš i probiješ svih pet jaja.

Majstor lovac podigne pušku, nanišani i opali, i svih pet jaja, baš kako je otac htio, pogodi i probije jednim hicem. (Zacijelo je imao posebna puščanog praha pomoću kojeg puščano zrno obilazi oko uglova!)

— Na tebi je sada red! — obrati se otac četvrtome sinu. — Treba da ptičja jaja opet zašiješ i sastaviš i u njima da budu čitavi neizvaljeni ptići, a sve tako da se ne vidi nikakav kvar od metka i nikakav šav.

Nato najmladi sin, majstor iglič, uzme svoju iglu i zašije i sastavi sve onako kako je otac želio. Kad je sin krojač dovršio svoje djelo, morao je prvi sin, majstor lupež, vratiti jaja opet u gnijezdo gdje su i bila, a sve tako da ptica ništa ne osjeti. I doista je ona i dalje ležala na jajima, a do nekoliko dana izlegu se i ptići zebići, svaki sa crvenom prugom oko vrata umjesto šava gdje ih je krojač zašio.

— E, doista vas moram uvelike pohvaliti naposljetku će otac sinovima. — Niste dangubili, svoje ste vrijeme dobro iskoristili, i svaki je nešto valjano naučio. Ne bih umio reći koji je između vas najbolji i kome pripada prvenstvo. Vidjet ćemo čim vam se pruži zgoda da pokažete svoje umještvo.

Nedugo zatim sva se zemlja strašno uznemirila: kazivahu kako je zmaj ugrabio i sa sobom nekamo odveo kraljevsku kćer.

Zapao kralj u veliku brigu, mučio se i premišljao i dan i noć, i

naposljetku obznanio: tko kraljevnu uspije osloboditi i dovesti je natrag na kraljeve dvore, dobit će je za ženu.

— Eh, eto prilike za nas gdje bismo se mogli istaknuti — reći će braća jedan drugome.

I tako oni među sobom najposlije odluče da krenu zajedno i da izbave kraljevnu iz zmajevih pandža.

— Prvo treba dokučiti gdje se kraljevna nalazi, a to ćemo odmah vidjeti — reče zvjezdar pa pogleda na svoj dalekozor što ga je uperio u daljinu.

— Evo, već je vidim — nastavi on. — Daleko je odavde, eno je gdje sjedi na morskoj hridi, a do nogu joj leži zmaj te je čuva.

Zvjezdar nato ode kralju te ga zamoli da njemu i njegovoj braći dade brod, a kad ga je dobio, otplovi s braćom preko mora.

Kad su stigli do one hridi, ugledaju kraljevnu gdje ondje sjedi, a kraj nje spava zmaj što je glavu položio njoj u krilo.

— Ne smijem iz puške opaliti — objasni lovac — jer bi se moglo dogoditi da i ljepojku ubijem.

— Onda je tu potrebno da ja ogledam sreću sa svojim umijećem — preuzme majstor lupež.

I prišulja se onamo te ukrade kraljevnu ispred zmaja, tako okretno i tiho da čudovište nije ništa zamijetilo nego je i dalje spavalo, hrkanje mu daleko odlijegalo.

Veoma zadovoljni gdje ih je sreća tako poslužila, pohite braća s kraljevnom na brod i zaplove na pučinu.

Meduto se zmaj probudio, pa kad je razabrao da je kraljevna nestala, bijesno zabrekće i poleti zrakom u potjeru za otmičarima. Kad se već nadvio nad brod, nakan da se ozgo na nj ustremi, lovac uperi pušku te odape i pogodi zmaja pravo u srce.

Stropoštalo se čudovište i mrtvo tresnulo na brod, a bijaše ono tako golemo, glomazno i teško da je svojim padom razbilo lađu, pa se sva raspala. Braća uspiju uhvatiti nekoliko dasaka i na njima zaplove naokolo površjem morskim.

Zavrnila se braća u tijesnu, našli se oni u velikoj nevolji, ali tu bijaše majstor iglič, to jest krojač, pa on, ne budi lijen, potegne svoju čudesnu iglu i začas, u nekoliko velikih uboda, sašije daske jednu za drugu, i kad ih je tako složio i sastavio, sjedne na njih te onda pokupi ostale rasute dijelove kraljevskoga broda. Zatim i njih sašije i sastavi tako spretno da je obnovljeni brod domalo mogao zaploviti, i braća se ubrzo vrata onamo odakle bijahu isplovili.

Kad je kralj opet ugledao svoju kćer, toliko se obradovao da se to jedva može riječima iskazati.

Obrati se on četvorici braće te im predloži:

— Jedan između vas treba da je dobije za ženu: a koji je to, odlučite sami među sobom.

Tada braća okrenu u žestoku prepirku oko toga, jer je svaki za sebe svojatao da baš on ima pravo na lijepu kraljevnu i da baš njemu ona pripada.

Zvezdar će prvi:

— Da ja nisam svojim dalekozorom otkrio gdje je kraljevna, sva bi vaša umijeća bila uzaman: zato ona pripada meni!

Nato se usprotivi lupež:

— Od kakve bi koristi bilo što si zurio u dalekozor da je nisam ja ukrao zmaju ispred nosa? Stoga ona treba da bude moja!

Majstor lovac opet će sa svoje strane:

— Sve bi vas, zajedno sa kraljevnom, razderalo ono grdno čudovište da ga nije pogodilo zrno iz moje puške: zato je ljepojka moja!

Najposlije će majstor krojač:

— Svi biste se jadno utopili da ja nisam svojim umijećem opet sastavio razbijeni brod: zato kraljevna meni pripada!

Kad je sve saslušao, kralj donese mudru presudu:

— Svaki između vas četvorice ima jednako pravo. No, kako djevojka ne može pripasti svakome od vas, neka je nitko i ne dobije. Ali ću vam svakome dati po dio svoga kraljevstva.

Braći se sviđa kraljeva odluka, te oni složno izjave:

— Kudikamo je bolje tako nego da smo nesložni, da se prepiremo i svađamo.

I tako svaki između njih četvorice dobije svoj dio kraljeve baštine, i svi požive sa svojim ocem zadovoljni i sretni dokle bijaše Božja volja.

NEBRIGA

Vodio se nekoć velik rat pa se najposlije i završio, a onda mnogi vojnici bijahu otpušteni, među njima i vojnik zvan Nebriga. Valjalo mu se oprostiti s vojskom, a na polasku dobio samo jedan vojnički kruh i četiri novčića: to mu bila sva popudbina, i s time je u svijet krenuo.

Ukraj puta zasjeo sveti Petar kao bijedan prosjak pa u Nebrige zamolio milostinju kad je ovaj onuda naišao.

— Ne znam što bih mogao da ti dadem, dragi prosjače — samilosno će mu Nebriga. — Bijah vojnik, pa me evo sad otpustili, i ništa nemam doli malen vojnički kruh i četiri novčića. Kad to ode, morat ću prosjačiti kao i ti. Ali ću ti ipak dati štogod.

I razreže krušac na četiri dijela, pa jedan dio odvoji i dade ga apostolu, a isto tako dade mu i jedan novčić od ona četiri što ih imaše.

Sveti Petar lijepo mu zahvali te ode dalje: prevrgao se u drugog prosjaka i sjeo ukraj puta da opet dočeka vojnika. KSad je ovaj naišao, prosjak mu i opet, baš kao i prvi put, zaprosi darak. Govoreći jednako kao i prije, Nebriga mu dade četvrtinu kruha i jedan novčić.

I opet sveti Petar zahvali na daru, pobrza naprijed pa nanovo, u trećem navratu, sjede ukraj puta, preobrativši se sada u trećeg prosjaka, te u prolaznika zatraži da mu udijeli milostinju. Nebriga mu dade i treću četvrtinu kruha i treći novčić.

Zahvali mu sveti Petar, a Nebriga krene dalje. Sad je bivši vojnik imao samo četvrtinu kruha i jedan novčić. S tim uđe u prvu krčmu, tu pojedje ostatak kruha, a za novčić uzme piva i zalije suhi zalogaj.

Pošto je tako okrijepio dušu, krene odande pa opet put preda se. Tek što je malo odmakao, u susret mu eto svetog Petra, koji se sada javio u prilici otpuštena vojnika.

— Zdravo, druže — probesjedi sveti Petar. — Bi li mi mogao dati krišku kruha da prezalogajim i novčić da u grlo salijem gutljaj?

— Odakle bih samo smogao? — uzvratil Nebriga. — Otppravili me iz vojske i na put mi dali samo jedan vojnički krušac i četiri novčića. Tri me prosjaka presrela na cesti, i svakome dadoh po četvrtinu kruha i jedan novčić. Posljednju sam četvrtinu smazao u krčmi i za posljednji novčić okvasio grlo pivom. Sada sam bez igdje

ičega, pa ako ni ti više ništa nemaš, možemo zajedno u prosjačenje.

— Ne, neće biti potrebno — preuze sveti Petar. — Ja se ponešto razumijem u vidarstvo, pa ću već zaraditi koliko je najpotrebnije.

— A ja o tome baš ništa ne znam — sa svoje će strane Nebriga. — I ne preostaje mi onda drugo nego da sâm prosjačim.

— Nemoj, nego pođi sa mnom — predloži mu sveti Petar. — Kad štogod zaradim, polovica je tvoja.

— To mi je bogme po volji — prihvati Nebriga.

I krenu oni zajedno.

Dok su tako naporedo išli, naiđu na neku seljačku kuću i začuju odande strašan lelek i kuknjavu. Uđu unutra i nađu domaćina gdje leži nasmrt bolestan: i bijaše on baš na samrti, a žena mu udarila u plač te kuka i nariče u sav glas.

— Prestani s tim plačem i kuknjavom — pozva je sveti Petar — ozdravit ću ti muža.

I u tim riječima izvuče nekakvu mast iz džepa te u tili čas izliječi bolesnika: dojakošnji samrtnik odmah ustade i na noge se osovi, zdrav zdravcat.

— Čime da te nagradimo, što da ti damo? — upita žena, sva uzbuđena od goleme radosti.

Ali sveti Petar nije htio ništa uzeti, i što su ga muž i žena više molili i salijetali, to se on sve više nećkao. Nebriga pak gurnu svetog Petra te mu zagunđa:

— Pa uzmi štogod, trebat će nam.

Najposlije seljanka donese janje i zamoli svetog Petra da ga uzme, ali on odbije. Tada ga Nebriga gurne u rebra, govoreći mu:

— Uzmi, luda glavo, jer će nam bogme i trebati.

Najposlije će sveti Petar:

— Dobro, neka bude: janje uzimam, ali ga nositi neću; ako ti je do njega stalo, nosi ga sam.

— I ne treba da ga ti nosiš — prihvati Nebriga — ponijet ću ga ja, nemaj brige.

I uprti ga na rame, te dvojica drugova krenu dalje.

Idući tako, do nekog vremena dohvate se šume, pa kako je Nebrigi janje otežalo, a glad mu zavrtala utrobom, predloži on svetom Petru:

— Vidiš, evo nam lijepa mjesta i prave zgrade da skuhamo i smažemo janje.

— Meni je pravo — suglasi se sveti Petar. — Ali ja se s kuhanjem ne kanim baktati. Ako ti se kuha, kuhaj, vari, evo ti i kotla, a ja ću dotle malko u šetnju. Samo nemoj navaliti na jelo dok se ne vratim: eto mene u pravi čas.

— Samo ti idi — pobrza Nebriga. — Već ću ja sve udesiti kako Bog zapovijeda, vičan sam ja kuharskom umijeću.

Nato sveti Petar ode, a Nebriga zakolje janje, potpali vatru, baci meso u kotao, koji onda pristavi na razbuktali oganj.

Kad se janjetina već skuhalo, svetog Petra još ne bijaše natrag. Nebriga izvadi skuhanu janjetinu iz kotla, rasiječe je na dijelove i potraži joj srce.

»Vele da je to ponajbolje od svega«, u sebi će kuhar, to jest Nebriga, pa najprije malko omasti brk kušajući, a potom izjede cijelo srce.

Naposljetku se vrati sveti Petar te će drugu:

— Možeš sam smazati cijelo janje, ja ću samo srce, daj mi ga!

Nebriga se nato prihvati noža i viljuške pa uzmi preturaj po janjetini tamo-amo, tobože pomno tražeći srce u njoj, ali srcu nigdje traga. Napokon otcijepi, ne okolišajući više:

— Nema ga!

— A kamo se moglo djeti? — u čudu će apostol.

— Tko će znati! — otkide Nebriga. — Ali gle! što smo obojica ljudi: tražimo srce u janjeta, a ni jednome od nas ne pada na pamet da janje srca i nema.

— Kako nema — podsmješljivo će sveti Petar. — Pa to mi je nešto sasvim novo. Svaka životinja ima srce, pa zašto ga onda janje ne bi imalo?

— Zaista ga nema, brate. Samo pravo promisli i pogledaj, pa ćeš uvidjeti da ga doista nema.

— Dobro onda — pomirljivo će sveti Petar. — Kad nema srca, drugo mi od janjetine i ne treba, možeš sve sam izjesti.

— Što ne mognem pojesti, ponijet ću sa sobom u torbi — zadovoljno će Nebriga.

I naklopi se na jelo i smaza polovinu janjeta, a što je ostalo, prebaci u torbu.

Išli oni dalje, a onda sveti Petar učini te poteče velika voda preko puta kuda im je valjalo proći.

— Samo ti idi naprijed! — nećkao se Nebriga, govoreći u sebi: »Bude li voda tebi preduboka, ja i neću prijeko.«

Tada sveti Petar zagazi, a voda mu dopre samo do koljena. Potom krenu i Nebriga da pregazi prijeko, ali voda uto nabuja i naraste i segne mu do vrata.

— Pomagaj, brate! — zavapi Nebriga.

— Hoćeš li priznati da si izjeo janjeće srce? — priкричи mu sveti Petar.

— Ne, ne, nisam ga izjeo — uporno će Nebriga.

Voda nato još više poraste i dopre Nebrigi sve do usta.

— Spasavaj, brate, ako Boga znaš! — zapomaže Nebriga u nevolji.

— Hoćeš li sad priznati da si ga pojeo? — ponovi sveti Petar

— Ne, nisam, nisam ga pojeo — tvrdoglavio se Nebriga.

Sveti Petar ipak nije htio da mu se suputnik utopi, pa učini da povodanj splasne i oteče, te pomogne drugu preko vode.

Krenu oni dalje i stignu u neku kraljevinu gdje čuju da kraljevska kći leži nasmrt bolesna.

— Eh, brate — zapovrgne Nebriga — tu je za nas lovina: ako ozdravimo bolnu kraljevnju, pomogli smo sebi za sva vremena.

Kako mu se činilo da sveti Petar ne pješači dovoljno brzo, Nebriga ga potakne:

— Hajde, brate, pruži korak da stignemo još za vremena.

Sveti Petar pak usporio, išao sve polaganije, premda ga je Nebriga neprestano poticao i gurkao. Naposljetku i do njih dopre glas da je bolesna kraljevna promijenila svijetom.

— Eto ti na! — ljutito će Nebriga. — Sve je to zbog tvoga pospanog hoda.

— Umukni! — srdito će sveti Petar. — Znam ja i nešto više nego bolesne izliječiti: mogu ja i mrtve probuditi i u život vratiti.

— Kad je tako, onda dobro, drago mi je — pomirljivo će Nebriga. — Jest, drago mi je, ali treba da nam time priskrbiš u najmanju ruku polovinu kraljevine.

Zatim se upute na kraljevske dvore, na kojima svi bijahu u velikoj tuzi. Sveti Petar rekne kralju da će mu kćer vratiti u život. Odvedu ga njezinu odru, a sveti Petar zaište da mu donesu kotao vode. Kad su učinili kako je zatražio, on naredi da svi iziđu: samo je Nebriga mogao ostati i svemu pribivati.

Nato sveti Petar razreže mrtvoj kraljevni sve udove, pobaca ih u vodu i pod kotao naloži vatru da se vare. Kad je sve meso otpalo s kostiju, povadi on lijepe bijele kosti, stavi ih na stol i poreda po

njihovu prirodnom redu i položaju. Pošto je sve tako uradio i uredio, stane pred njih i triput izrekne:

— U ime svetog Trojstva, mrtva, ustani!

Pošto je to i treći put izrekao, kraljevska kći ustane živa i zdrava, i lijepa kakva i bijaše.

Obradovao se kralj da i ne može više te će on svetom Petru:

— Traži što god hoćeš u nagradu, sve ako je posrijedi i polovina moje kraljevine, dat ću ti je.

— Ne tražim ništa — odgovori sveti Petar.

»O, ti luda glavo!« u sebi će Nebriga te munu druga u rebra, gundajući:

— Ne budi glup: ako ti nećeš ništa, ja hoću.

Ali sveti Petar ostane pri svome: neće ništa. Kralj je pak razabrao da bi onaj drugi ipak nešto htio, pa stoga svome rizničaru naredi da onome torbu napuni zlatom.

Dvojica suputnika krenu dalje, i kad dospiju u neku šumu, sveti Petar obrati se Nebrigi:

— Hajde da sada podijelimo zlato!

— Dobro je, podijelimo ga! — prihvati Nebriga.

Tada sveti Petar podijeli zlato, ali ga je podijelio na tri dijela.

»Gle, što mu je sada puhnilo u glavu!« u sebi će Nebriga. »Baš je čaknut: podijelio čovo na tri dijela, a nas smo samo dvojica.«

— Evo sam točno razdijelio — sa svoje će strane sveti Petar: — jedan dio meni, jedan tebi, a treći onome tko je izjeo janjeće srce.

— Ja sam ga izjeo — pobrza Nebriga — možeš mi vjerovati.

I požuri se da pokupi i treću hrpu zlata.

— Kako to može biti? — u čudu će sveti Petar. — Pa janje nema srca.

— Ta kud si ti zastranio, brajko moj! Ima ga, ima, kao i svaka druga životinja! Kako ga ne bi imalo!

— Dobro je — pomirljivo će sveti Petar. — Možeš zadržati sve zlato, ali ja više ne idem s tobom nego ću sam svojim putem.

— Kako god želiš, brajane — dočeka isluženi vojnik, zadovoljan. — U zdravlju i sretan ti put!

Sveti Petar nato udari drugom cestom, a Nebriga pomisli:

»Dobro je što je krenuo na svoju stranu! Baš čudan čovo!«

Doduše, sad je Nebriga imao dovoljno novaca, ali kako nije umio pametno raspolagati, sve je brzo planulo: nešto je potrošio, nešto razdao, i tako je naskoro opet ostao bez igdje ičega.

Lunjao on kojekuda i najposlije se obreo u nekoj zemlji gdje je čuo da je umrla kraljeva kći.

»Gle, gle, što sam pogodio!« pomisli Nebriga. »Mogla bi odatle uroditi lijepa dobit. Eh, valja kraljevnu vratiti u život i to bogme dobro naplatiti.«

U tome naumu ode on kralju te ponudi da mu oživi mrtvu kćer. I kralj je međuto čuo da se zemljom vrže nekakav isluženi vojnik što mrtve vraća u život, pa pomisli da bi to mogao biti Nebriga. Ali kako nije u nj imao povjerenja, obrati se svojim savjetnicima da čuje što oni o tome misle, a oni mu odgovore da je njegova kći tako i tako mrtva, pa neka pokuša, nema što izgubiti.

Nebriga zaište da u kotlu donesu vode, zatraži da svi izidu, a onda mrtvoj odreza udove, nabaca ih u vodu i pod kotlom potpali vatru, sve upravo onako kako je vidio da radi sveti Petar. Voda lijepo uzavre, usključa, i meso otpade s kostiju. Nebriga nato povadi kosti iz vode i stavi ih na stol, ali nuto jada — nije ih znao poredati i složiti kako treba, nego ih sve ispremiješao naopako, sve ispretura kojekako, a potom se ustoboči pred njih i zazove:

— U ime presvetog Trojstva, mrtva, ustani!

Tako on do tri puta, ali ništa, sve uzalud, utaman mu ponavljanje: puste one kosti ni makac s mjesta. Ponovi još triput, ali sve isto, opet ništa. Ljutnu se on pa podviknu:

— Hajde, djevojko jabuko, ustaj sada, ustaj ili zlo i naopako po te!

Kad je to izrekao, eto ti odjednom svetog Petra u prijašnjoj spodobi, to jest kao isluženi vojnik, bane unutra kroz prozor te prozbori:

— Što to radiš, bezbožniče! Kako ćeš mrtvu uskrisiti kad si joj kosti tako bezdušno ispremiješao?

— Eh, brajane, uradio sam kako sam najbolje znao — oduši vojnik.

— Još ću ti ovaj put pomoći da se izvučeš iz nevolje u kojoj si se zavrnuo. Ali ti velim: ako se još jednom u takvo što upustiš, gotovo je s tobom. I da znaš: za ovo sada ne smiješ ništa od kralja tražiti ni uzeti!

Tako sveti Petar, pa onda položi i poreda kosti po pravom redu i triput izgovori:

— U ime presvetog Trojstva, mrtva, ustani!

I kraljevska kći ustane živa i zdrava, i lijepa kakva i bijaše, a

sveti Petar opet izduhne kroz prozor.

Nebriga bio sretan gdje se tako lijepo izvukao, ali se ipak ljutio što ne smije ništa uzeti. I u sebi kazivao: »Da mi je samo znati kakve mu se to mušice motaju u glavi, jer gdje jednom rukom daje, ondje drugom opet uzme, pa ded budi pametan. Ne, nema tu nikakva razbora.«

Kralj ponudi Nebrigi da bira što hoće, ali se on ne usudi da išta uzme. Ipak je on, natukni ovo, smjeraj ono, uspio lukavošću sve upriličiti tako te kralj odredi da mu torbu napune samim zlatom.

Kad je izišao iz kraljevskih dvora, Nebriga vidje kako pred vratima stoji sveti Petar, koji ga kanda čekaše. Odmah on okrene koriti lakomca:

— Vidiš li kakav si ti čovjek: zar ti nisam zabranio da išta uzmeš, a u tebe eto puna torba zlatnika!

— Pa što da radim kad su navrli da mi je natrpaju — odgovori Nebriga.

— A ja ti velim da ni ovo ni ono više ne činiš, jer ćeš se inače zlo provesti.

— Ne brini, brajane — odslovi Nebriga. — Ne brini, jer sad kad imam zlata, čemu bih se i bavio iskuhavanjem kostiju!

— Eh, eh, dugo li će ti zlato potrajati! — podrugljivo će mu sveti Petar. — A da ubuduće ne udariš krivim putem, evo ću tvojoj torbi dati to svojstvo i moć da u nju uvre sve što poželiš da se u njoj nađe. Zbogom, više me nećeš vidjeti!

— S Bogom pošao! — prihvati Nebriga, dok će u sebi ovako: »Radujem se što odlaziš, čudni svate. Bogme ne kanim za tobom.« Međuto je sasvim smetnuo s uma čudesnu moć što je dana njegovoj torbi.

Nebriga švrljao sa svojim blagom naokolo, trošio ga nemilice, i najposlije ga potratio baš kao i prvi put. Kad su mu na kraju ostala samo četiri novčića, nađe se pred nekom krčmom i pomisli: »Novcu je ionako suđeno da se potroši.« I naruči za tri novčića vina i za jedan kruha.

Dok je tako sjedio i pio, u nos mu dopre slastan miris gušče pečenke. Osvrne se on i pogleda na sve strane te opazi da krčmar u pećnici peče dvije guske. Istom tada dozove u pamet da mu je njegov drug i suputnik rekao kako će mu se naći u torbi sve što samo požeći.

»Eh, baš bi trebalo provjeriti i pokušati s tim guskama!« reći će

on u sebi.

I s tom mišlju iziđe pred vrata te izrekne:

— Želim evo da se one dvije guske iz pećnice nađu u mojoj torbi.

Čim je to izrekao, razveže torbu, zaviri unutra, i gle — obje pečene guske u njoj.

— Bogme, ta ti valja, sad si čovjek i po, svoj goso! — veselo će on, pa ode na livadu i ondje izvadi pečenuku.

Dok se tako sladio jelom, naiđu dva šegrti pa ugledaju onu još nenačetu gusku: gladne im oči baš svojski zapnu za nju.

»I jedna ti je uvrh glave, a kamo bi s drugom!« u sebi će Nebriga, te pozva onu dvojicu da se naklope.

— Evo vam guske, smažite je u moje zdravlje! Ona mu dvojica lijepo zahvale, spodbiju pečenu gusku pa s njom ravno u krčmu, tu naruče vina i kruha, izvuku darovanu pečenuku i navale jesti.

Vidjela to krčmarica te će odmah mužu:

— Pazi, ona dvojica jedu gusku: pogledaj da možda nije jedna od naših dviju iz pećnice.

Krčmar brže-bolje k peći, pa kad nađe praznu pećnicu, udari u viku:

— Što, vi lopovska bagro! Zar mislite da ćete mukte jesti guske! Odmah novac nasrijedu ili ću vam naravnati leđa!

— Nismo mi nikakvi lopovi — mirno će šegrti. — Gusku nam je darovao isluženi vojnik, tamo na livadi.

— Nećete vi mene za nos vući! Vojnik je bio ovdje i kao čestit čovjek odavde otišao, pazio sam ja na njega. Vi ste lopovi, ukrali ste gusku, i morate je platiti!

Kako oni nisu imali čime platiti, krčmar dohvati batinu te udari po njima i tako ih na vrata istjera.

Nebriga međuto išao svojim putem i stigao do mjesta gdje se uzdizao krasan dvorac, a nedaleko od njega stajala loša krčma. Uđe on u krčmu i zamoli da tu prenoći, ali ga krčmar odbije kazujući:

— Ne možeš ovdje noćiti, nema više mjesta, kuća je puna otmjenih gostiju.

— Čudim se što dolaze k vama, a ne idu u onaj krasni dvorac — priklopi Nebriga.

— Tu je i razloga — objasni krčmar — jer treba imati petlje pa ondje zanoćiti: tko je jednom pokušao, nije više odande iznio žive glave.

— Kad su drugi pokušali — preuze Nebriga — mogu onda i ja.— Mani se čorava posla — ozbiljno će mu krčmar — o glavi se tu radi.

— Pa neće me valjda odmah glave stajati! — odvažno će Nebriga. — Samo mi dajte ključe, i dosta jela i pila da ponese sa sobom.

Krčmar mu uruči ključeve i dađe mu jela i pila, i s time Nebriga ode u dvorac. Tu lijepo podmiri glad i žeđ, i najposlije, kad mu se zadrijemalo, legne na pod, jer postelje ne bijaše. Tako je ubrzo i u san zaveslao.

Noću se probudi od nekakve silne buke i graje, i kad je odagnao drijem s trepavica, razabra gdje se nalazi usred đavoljeg kola — devet grdnih đavola povelu oko njega kolo, bučno zaigralo i zaplesalo.

— Plešite koliko vas volja — promrsi Nebriga — samo mi ne prilazite!

Đavli pak prilazili sve bliže te umalo što mu nisu svojim nakaznim nogama gazili po licu.

— Mirujte, đavolje sablasti! — ljutito će Nebriga.

Ali oni bivali sve drskiji i napasniji, tako te se bivši vojnik baš razgnjevi i podvikne:

— Sad ću ja tu napraviti reda!

I pograbi nogu od stolice pa udri mlatiti uzduž i poprijeko. Ipak, devet đavola protiv jednoga jedinog vojnika bijaše prevelik broj, jer dok je on udarao po prednjima, drugi ga straga vukli za kosu i žestoko čupali.

— Đavolji nakote! — grunu vojnik. — Sad mi je prevršilo: hajde sva devetorica u moju torbu!

Eh, što ne reče prije: učas se svekoliki nađoše unutra. Vojnik nato zaveza torbu i baci je u kut. Najednom nastala tišina, pa vojnik opet legao i tako je mirno spavao sve dok nije objutnilo.

Ujutro eto krčmara i vlastelina čiji ono dvorac bijaše. Dođu oni da vide kako se vojnik proveo, pa kad ga zateknu zdrava i čila, silno se začude i zapitaju:

— Zar ti đusi nisu ništa naudili?

— Koješta — bodro odvrne Nebriga. — Evo sam ih svu devetoricu zavezao u torbu. Možete mirno živovati u svom dvorcu, neće više nijedan tuda švrljati.

Vlastelin mu zahvali, bogato ga nagradi i predloži mu da ostane

u njega u službi, priskrbit će mu dobar život do smrti.

— Ne, najljepša hvala — odgovori Nebriga. — Navikao sam na lutanje, pa ću ja dalje svojim putem.

I ode. Idući tako naiđe na kovačnicu pa navrati unutra. Tu s ramena snimi torbu u kojoj bijaše devet đavola, stavi je na nakovanj i zamoli kovača i njegove djetiče da navale svojski udarati po njoj. Upeli oni iz sve snage pa zaredali teškim čekićima po njoj, i kako bi koji zamah pao, tako se iz torbe dizala i strahovita đavolja vriska i zapomaganje. Kad je Nebriga naposljetku odriješio torbu, nađe u njoj osmoricu mrtvih: samo je jedan đavo preživio, jer se sakrio u neki nabor; taj se preživjeli izmigolji te odjuri ravno u pakao.

Poslije toga Nebriga je još dugo obilazio svijetom, i onaj koji to zna mogao bi dugo o njemu pripovijedati. Napokon putnika preklopila starost, pa on uzeo razmišljati o svršetku. Namatajući misli oko smrti, uputi se nekom pustinjaku koji bijaše poznat kao nadasve pobožan čovjek. Kad dođe preda nj, obrati mu se ovako:

— Dosta mi je tumanjanja od nemila do nedraga, umoran sam već od potucanja svijetom, valja misliti i na svršetak, pobrinuti se kako ću u nebo.

Pustinjač mu na to odbesjedi:

— Vidiš, dva su puta pred tobom; jedan širok i lagodan, a vodi u pakao; drugi uzan i neravan, a vodi u nebo.

»Bio bih baš lud da idem uzanim i neravnim putem«, pomisli Nebriga. I ustane i krene širokim i lagodnim putem.

Idući tako, napokon izbije pred nekakve velike crne dvore: bijahu to vrata paklena. On pokuca, a vratar izviri da vidi tko je. Ali kad opazi Nebrigu, ustuknu, silno uplašen: bio je to, valja znati, upravo onaj deveti đavo što je živ iz torbe umakao s debelom modricom na oku. Brže-bolje navuče on opet zasun na vrata pa odjuri glavaru paklenom i podvikne:

— Vani je nekakav suklata s torbom, htio bi ovamo. Ali ga ni za živu glavu ne puštaj unutra, jer će inače sav pakao strpati u svoju torbu. Već me jednom u njoj žestoko premlatio.

I viknuše iz pakla onome vani nek se tornja dalje, unutri mu nema mjesta.

»Hja, kad mi tu nije mjesta«, u sebi će Nebriga, »valja mi vidjeti bi li se onda u nebu za me našlo sklonište, ta negdje se moram skrasiti.«

I okrene se i pođe dalje, i tako je išao dok se nije obreo pred

rajskim dverima. Pokuca i tu. Sveti je Petar upravo ondje sjedio kao vratar, i Nebriga odmah prepoznata starog druga. Prepoznata ga i pomisli: »Eh, tu mi je stari prijatelj, tu će valjda ići bolje.«

Ali nije išlo glatko.

— Sve mi se čini, ti bi u nebo? — reći će mu sveti Petar.

— Pusti me, brate, unutra, ta moram nekamo. Da su me htjeli u paklu, ne bih ovamo ni navraćao.

— E, ne može — odslovi mu sveti Petar — ne možeš ovamo.

— Hja — na to će Nebriga — kad me ne želiš pustiti unutra, evo ti tvoje torbe natrag, neću da išta imam od tebe.

— Onda daj — na to će sveti Petar.

Nebriga kroz rešetke proturi torbu u nebo, a sveti je Petar uzme te je objesi kraj svoga sjedala.

— A sada želim da budem u torbi! — izrekne Nebriga, i učas se nađe u njoj.

Tako se Nebriga domogao neba, i svetom Petru ne bijaše druge nego da ga ondje i ostavi.

ČAROBNI STOLIĆ

Zlatni magarac, Toljaga u vreći

Ono vam davno bio krojač što je imao tri sina i jednu jedinu kozu. A ta koza, kako ih je sve zajedno svojim mlijekom hranila, morala je i sama imati dobru hranu, te ju je trebalo svaki dan voditi na pašu. Sinovi su tako i radili, po redu oni išli na svoju dužnost.

Jednom je najstariji krojačev sin odvede na groblje gdje bijaše svakakva ponajljepšeg bilja — odvede je da onuda brsti i naokolo skače. Kad se uvečerilo i kad je došlo vrijeme da se kući vrate, upita je on:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu svojim meketom odgovori:

*Baš je paša dobra bila,
lijepo sam se nasitila.*

— Dobro je, hajdemo onda kući! — kaza momak, uhvati je za konopac, odvede u staju i priveza.

— Onda? — upita stari krojač. — Je li se koza dobro nabrstila?

— Jest — odgovori sin — baš se nabrstila i lijepo nasitila.

Ali se otac htio sam uvjeriti, pa sišao iz kuće u staju, pomilovao dragu životinju te ju upitao:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu zameketa:

*Čime bih se nasitila
kad je paša loša bila:
po humcima švrljaš,
samo korov brljaš.*

— Što to čuju moje uši? — uzviknu krojač, pa odjuri gore u kuću i pozva momka na red:

— Čuj ti, lažljivče obični! Kako možeš reći da se koza nasitila, a pustio si je da gladauje!

I u svome bijesu pograbi sa zida krojački aršin pa ošinu po sinu

i tako ga otjera od kuće.

Sutradan bio red na drugom sinu da vodi kozu na pašu. Izabrao on uza živicu njihova vrta lijepo mjesto gdje je raslo sve samo sočno bilje, a koza sve odreda pobrsti.

Kad se uvečerilo i kad bijaše vrijeme da se ide kući, momak upita kozu:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu odmeketa:

*Baš je paša dobra bila,
lijepo sam se nasitila.*

— Kad je tako, hajdemo onda kući! — kaza momak, pa je odvede u staju i ondje priveza.

— Onda? — upita stari krojač. — Je li se koza valjano nabrstila?

— Jest — odgovori sin — baš se nabrstila i lijepo nasitila.

Ali se krojač nije u to pouzdavao, nego se htio sam uvjeriti, pa ode dolje u staju te upita kozu:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu odmeketa:

*Čime bih se nasitila
kad je paša loša bila:
kraj živice švrljaš,
po korovu brljaš.*

— Da bezdušna li lopova! — uzviknu krojač. Pustiti ovakvo zlatno živinče da glada!

I pobrza gore te aršinom odagna i drugog sina iz kuće

Došao tako red na trećeg sina da kozu vodi na pašu. On je naumio svoj posao uraditi kako Bog zapovijeda, pa potražio grmlje sa ponajgušćim i ponajljepšim lišćem i tu je pustio kozu da brsti.

Kad se uvečerilo i kad već bijaše vrijeme za povratak, upita on kozu:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu odmeketa:

Baš je paša dobra bila,

lijepo sam se nasitila.

— Dobro je, hajdemo onda kući! — kaza momak, pa je odvede u staju i ondje priveza.

— Onda? — upita stari krojač. — Je li se koza dovoljno nabrstila?

— Jest — odgovori sin — baš se nabrstila i lijepo nasitila.

Krojač pak nije nikome vjerovao, nego siđe u staju i kozu upita:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu odmeketa:

*Čime bih se nasitila
kad je paša loša bila:
golim grmljem švrljaš,
po korovu brljaš.*

— Gle lažova nad lažovima! — uzviknu krojač. — Jedan bezdušnik kao i drugi! Ni u jednog nikakva osjećaja dužnosti! Nećete vi mene dalje za nos vući!

I sav izvan sebe od golemog gnjeva, odjuri gore pa nedužna sina zaokupi aršinom po leđima, tako te momak izmaknu iz kuće što su ga noge nosile.

Sad je stari krojač ostao sam sa svojom kozom. Kad je sutradan objutirilo, siđe on u staju, pogladi kozu i reče:

— Hodi, mili stvore, sam ću te odvesti na pašu!

I uze je za priuzu i odvede do zelenih živica, do sočnog stolisnika i drugoga slasnog bilja što ga je koza osobito voljela.

— Tu se možeš do mile volje nabrstiti — kaza joj on i pusti je da brsti sve do večeri. A kad se uvečerilo i kad bijaše vrijeme povratku, upita je:

— Jesi li se, kozo, nasitila?

A koza mu zameketa:

*Baš je paša dobra bila,
lijepo sam se nasitila.*

— Hajdemo onda kući! — reče krojač, pa je odvede, sprati u staju i ondje priveza.

Prije nego što će izići iz staje, na vratima se još jednom okrenu i kozu upita:

— Jesi li se, kozo, konačno nasitila?

Ali ni on ne prođe kod nje bolje, jer i sada koza odmeketa:

*Čime bih se nasitila
kad je paša loša bila:
kojekuda švrljaš;
po otpadu brljaš.*

Kad je krojač to čuo, zinu od čuda i razabra da je s nepravom odagnao od kuće svoja tri sina.

— Čekaj samo, ti nezahvalni stvore, vidjet ćeš ti svoje! —

uzviknu stari krojač. — Da te samo otjeram, premalo bi bilo!

Obilježiti ću ja tebe tako te se nećeš ni usuditi pred čestita krojača!

I odbrza gore u kuću, dohvati britvu, nasapuna kozi glavu te je obrija tako da se pokazala glatka kao dlan. A kako mu se učinilo da koza ne zaslužuje časni krojački aršin, pograbi on bič pa je ošinu tri - četiri puta, te je odande zagrabila sve u krupnim skokovima i tako umakla.

Ostao krojač sam samcat u kući pa zapao u veliku tugu za sinovima: silno je želio da opet budu kraj njega, ali nitko nije znao kamo su se sinci stanili.

*

Najstariji sin otišao u nauk nekom stolaru. Rado je i marljivo učio, pa kad se djetiću navršilo vrijeme naukovanja, i kad je trebalo da momak krene u svijet, majstor mu darova stolić od obična drveta, sasvim priprost, ali stolić koji imaše čarobnu moć. Jer, kad bi ga čovjek postavio te izgovorio: »Stoliću, prostri se!« dobri bi se stolić u tili čas pokrio čistim stolnjakom, a na njemu stajao tanjur, uza nj nož i viljuška, pa zdjela uzvrh puna varena i pečena mesa, i još bi sinuo pozamašan pehar vina rumenike da bi se gozbovatelju srce razgalilo.

»Dovoljno mi je ovo za cio život«, reče u sebi mladi stolarski pomoćnik i vedro se i veselo otisnu u svijet, jer mu se nije trebalo brinuti o tome valja li koja krčma ili ne valja, ni glavu razbijati oko toga hoće li što dobiti u njoj ili neće. Nije li mu s voljom bilo da se navrati u krčmu, nije se u nju ni navraćao, nego bi u polju, u šumi ili

na livadi, gdje bi mu se samo prohtjelo, skinuo svoj čarobni stolić što ga je prtio na leđima, stavio bi ga preda se te izgovorio: »Stoliću, prostri se!« i učas bi se na stoliću poredalo što mu je srce željelo.

Najposlije momak dođe na misao da se vrati očinskoj kući: valjda je očev gnjev splasnuo, zacijelo će ga otac lijepo primiti kad mu, eto, donosi čarobni stolić.

Elem, krenuo sinak kući i tako, vraćajući se, ušao uvečer u neku krčmu, krcatu gostiju. Oni mu zaželješe dobrodošlicu i pozvaše ga da uzme mjesto kraj njih i da večera s njima, inače teško da će još štogod dobiti.

— Ne, hvala — dočeka stolar — ne želim vas zakinuti ni za koji zalogaj što biste ga morali od usta otkidati: radije da ja vas pozovem da budete moji gosti.

Nasmijali se svi u krčmi, jer mišljahu da momak tjera šegu. Ali on postavi nasred krčme svoj drveni stolić te izgovori:

— Stoliću, prostri se!

Kako on to izreče, stolić se u hipu pokri različitim jestvinama, a tako lijepo i dobro prigotovljenim kako ih krčmar nikad ne bi znao pripremiti, i njihov slastan miris ugodno je gostima punio nosnice.

— Evo, služite se, dragi prijatelji!

Kad su gosti razabrali što je posrijedi i da on to misli ozbiljno, nisu se bogme sustezali, i nije im trebalo dvaput reći: priđoše oni, prihvatit će noževe i svojski se na jelo naklopiše. I u silnu čudu bijahu kad su vidjeli kako odmah dolazi druga puna zdjela na mjesto one koju su ispraznili.

Krčmar stajao u kutu te iz svoga prikrajka sve to pratio pogledom: nije znao što bi rekao, ali je u glavi namátao jednu te istu misao: »Eh, takav bi mi bogme kuhar u krčmi trebao!«

Stolar i njegovo društvo veselili se i zabavljali do kasno u noć. Naposlijetku odoše na počinak. I mladi je stolarski pomoćnik legao, a kraj sebe je, uza zid, prisionio svoj čudesni stolić.

Između sviju u krčmi samo krčmar nije nalazio mira ni spokoja, puste misli odagnale mu san s očiju. Prevrtao se on i premišljao što bi i kako bi, i najposlije se dosjeti: pa ima on u ropotarnici star stolić, sasvim je nalik na stolarev čarobni. I ode pa ga donese, tiho se prišulja i zamijeni ga za onaj čudesni.

Ujutro mladi stolar plati noćenje te uprti stolić na leđa: ne bijaše mu ni nakraj pameti da bi na leđima mogao prtiti lažni stolić, i tako uze put preda se.

Negdje oko podneva stiže očevoj kući. Otac ga lijepo dočeka, baš se obradovao sinu.

— Onda, sine, što si u svijetu izučio? — upita ga otac.

— Evo, oče, postao sam stolar.

— Dobar zanat, sinko — povladi mu starac. — A što si donio sa svoga obilaska svijetom?

— Od svega što donosim, dragi oče, najbolji je ovaj stolić.

Stari krojač promotri stolić sa svih strana te će onda sinu, vrteći glavom:

— Nisi napravio baš neko majstorsko djelo: stolić je star i loš.

— Ali ima čarobno svojstvo, to je stolić što se umije sam prostrti — objasni sin. — Kad ga postavim pa izgovorim: »Stoliću, prostri se!« u isti se čas na njemu poredaju najljepša jela i k tome vino što razgaljuje srce. Samo pozovi ovamo svu rodbinu i sve prijatelje da jednom valjano okrijepu dušu i da se svojski naslade: stolić će ih svekolike nahraniti, svi će se najesti do grla.

Kad se sabralo lijepo društvo, momak postavi stolić nasred prostorije te izgovori:

— Stoliću, prostri se!

Ali stolić ni makac, ostade gol i prazan kao i svaki drugi stol koji jezika ne razumije. Tek tada jadni momak razabra da je okraden i da su mu podvalili drugi stolić. Sramio se gdje je, eto, ispao lažac i hvalisavac. Smijali mu se i rugali rođaci, jer im na kraju svega valjade natrag kući, a nisu u grlo salili ni gutljaja niti okusili zalogaja. Otac, stari krojač, opet se prihvatio igle i škara i nastavio svoj krojački zanat, a sin otišao na rad u nekoga stolarskog majstora.

*

Drugi krojačev sin, međuto, skrasio se u nekog mlinara te u njega učio mlinarski zanat. Kad su se i njemu navršile godine naukovanja, pa kad je trebalo da mlinarski momak krene u svijet, mlinar će mu na polasku ovako:

Budući da si bio valjan i vrijedan, evo ti poklanjam posebna magarca: znaj da ne vuče nikakvih kola i ne nosi nikakvih vreća.

— Pa čemu je onda koristan, za što je podoban? — upita mladi mlinarski pomoćnik.

— Koristan je i podoban da sipa zlato! — objasni majstor mlinar. — Dovedeš li ga na kakvu prostirku i kažeš: »Hajde ospi,

zlatom pospi!« to će ti dobro živinče sipati zlatnike sprijeda i straga.

— Baš divota! — oduševljeno će momak. I lijepo on zahvali mlinaru i sa izvanrednim onim darom krenu u svijet.

Kad god bi se momak zavrnuo u tjesnu ostavši bez novaca, obratio bi se svome sivcu basmom: »Hajde ospi, zlatom pospi!« i osuli bi zlatnici i zapljuštali kao da je kiša ulila, i momku nije trebalo ništa drugo nego da ih sa tla zgrče. Kamo god bi stigao, uzimao je i gledao samo ono najbolje i nije pitao za cijenu: što skuplje, to bolje i draže, jer u njega tobolac bijaše uvijek dobro nabijen.

Pošto je tako neko vrijeme obilazio svijetom i pošto ga se dovoljno nagledao, reče u sebi: »Sad bi trebalo da idem ocu u posjet. Kad onamo dođem sa svojim magarcem zlatorigom i zlatoserom, minut će starca gnjev, i lijepo će me on dočekati.« I kako smislio, tako učinio: usmjerio momak kući.

Zbilo se tako te se na povratku navratio u onu istu krčmu gdje su njegovu bratu zamijenili stolić.

Magarca je vodio za povodac; krčmar priđe da mu prihvati sivca pa da ga priveže, ali momak otkloni tu uslugu, govoreći:

— Nemojte se truditi ni mučiti: sam ću svoju životinju odvesti u staju i privezati, moram znati gdje se nalazi.

Krčmaru to bilo čudno; pomislio je da će mu slabu korist donijeti onaj tko sam timari svog magarca, takav neće mnogo potrošiti; ali je samo izbuljio oči kad se gost mašio džepa te odande izvadio dva cijela zlatnika i dao mu ih, govoreći neka gleda da mu štogod dobro priredi: zinuo krčmar pa se požurio da potraži i zgotovi što najbolje ima.

Poslije večere, kad je gost upitao koliko duguje, krčmar mu sve dvostruko zaračuna i povrhu zaiska još dva - tri zlatnika. Momak nato ruku u džep, ali tu novac bijaše izdušio.

— Samo časak, gospodine krčmaru, dok skoknem po zlato — reče momak i sa sobom ponese stolnjak.

Krčmar nije razabrao što je posrijedi pa se u svojoj radoznalosti odšulja za njim, ali kako je gost za sobom zasunuo vrata, njemu ne preosta drugo nego da viri kroz rupu na daski.

Gost raširi i prostrije stolnjak pod magarca, izgovori: »Hajde ospi, zlatom pospi!« i životinja u onaj hip poče sipati zlato sprijeda i straga, bijaše baš kao da je kiša ulila.

»Trista mu jada!« krčmar će u sebi. »Pa tu se dukati kuju kao

da je šala! Takvu bi novčanu kesu valjalo imati!«

Poslije gost podmiri račun i leže na počinak, a krčmar noću odbaza u staju, odvede čudesnog kovača novca, a na njegovo mjesto priveza drugog magarca.

Sutradan momak porani na put i povede magarca sve misleći da je to njegov zlatni, i tako oko podneva stiže očevoj kući.

Otac se obradovao kad je opet ugledao sina i lijepo ga je dočekao.

— Onda, sinko moj, dokle si dotjerao, što si postao? — upita starac.

— Mlinar, dragi oče — odgovori sin.

— A što si donio sa svog obilaženja svijetom?

— Doveo sam samo jednog magarca i ništa drugo.

— Hja, ima ovdje dovoljno magaraca — dočeka otac. — Draže bi mi bilo da si doveo kakvu dobru kozu.

— Ali ovo nije nikakav obični magarac, nego zlatni — uze objašnjavati sin. — Kad izgovorim: »Hajde ospi, zlatom pospi!« onda ta dobra životinja naspe punu platu zlatnika. Hajde pozovi sve rođake ovamo, i da vidiš kako ću ih svekolike obogatiti.

— Takvo što bogme mi je po volji — vedro prihvati stari krojač. — Onda se više ne moram mučiti iglom i škarama.

I požuri se da pozove rođake.

Pošto su se svi lijepo okupili, mlinar ih zamoli da se malko razmaknu i naprave mjesta, pa onda prostrije svoju prostirku i dovede magarca u sobu.

— A sada gledajte! — pozva ih momak pa izgovori svoje: »Hajde ospi, zlatom pospi!«

Ali ništa, sve uzalud, jer ono što je padalo ne bijahu nikakvi zlatnici... Jasno se pokazalo da se taj sivač ništa ne razumije u zlatotvorbu, ta ne može svako magare dotjerati do takva umještva.

Kad jadni mlinar razabra da su mu podvalili i da je grdno namagarčen, iskrivi lice, obori nos i zamoli rođake da mu oprostite što se eto moraju kući vratiti siromašni kakvi su i došli. Starome pak krojaču, nimalo obradovanu, ne preosta drugo nego da se opet prihvati igle i škara, a sin se zaposli u nekog mlinara.

*

Treći brat otišao u nauk nekom tokaru: budući da je tokarstvo umjetnički zanat, valjalo mu najduže ostati u naukovanju. Braća mu

u pismu javila kako su loše prošla i kako ih je krčmar noću opljačkao, ugrabio im njihove lijepe i čudesne poklone što su ih dobili u popudbinu.

Kad je i tokarski djetić izučio zanat i postao tokarskim pomoćnikom, i kad se spremio da se u svijet otisne, majstor mu darova vreću i priklopi:

— U vreći je toljaga.

— Vrećom se doduše mogu ogrnuti, a može mi ona i drukčije dobro doći — dočeka momak. — Ali čemu će mi toljaga u njoj? Samo će mi vreću otežati i proderati.

— Evo ću ti reći — preuze majstor. — Kada ti tko učini štogod našao ili te uvrijedi, ti onda samo izgovori: »Van, toljago!« pa će ona odmah van iz vreće, poskočit će i svakom neprijatelju, sve ako ih je i više, tako žustro zaigrati po leđima da se pogođeni neće moći osam dana ni maknuti. I neće ona obustaviti svoj ples sve dokle joj ne zapovjediš: »U vreću, toljago!«

Momak lijepo zahvali majstoru, uze vreću s toljagom i krenu na put. I kad god bi ga odonda tko uvrijedio, na nj se okosio ili mu štogod učinio našao, on bi samo izgovorio: »Van, toljago!« i toljaga bi odmah iskočila iz vreće i zaredala jednome za drugim isprašivati kaput ili kožuh i nije čekala da ga on svuče sa sebe: poslovala je ona tako hitro te je na red dolazio već drugi prije nego što se tomu i nadao.

Tokarski se momak najposlije jedne večeri obrete u krčmi u kojoj mu braća bijahu okradena. Metnuo je torbak preda se na stol i okrenuo pripovijedati o tome kakvih se sve čuda nagledao po svijetu.

— Da, da — pritače on — naiđe čovjek na čudesni stolić, na zlatnog magarca, i sve tako. Sve su to sami dobri darovi, i ja ih nimalo ne prezirem i ne podcjenjujem, ali je sve to nazatno kad se usporedi s blagom koje sam ja sebi priskrbio, a imam ga evo ovdje u vreći.

»Što li bi to moglo biti, trista mu jada?« reče u sebi krčmar, koji je dobro načulio uši i pomno slušao. »Očito je vreća nabijena samim draguljima: treba da se nekako i nje domognem, jer triput Bog pomaže.«

Kad bijaše vrijeme da se ide na počinak, gost se opruži na klupu i pod glavu, umjesto uzglavnice, stavi svoju vreću. Krčmar pak, uvjeren da je gost usnuo tvrdim snom, tiho se prišulja i poče

vreću oprezno potezati da je kako izvuče spavaču ispod glave i drugu podmetne. Ali je tokar samo to čekao, pa kad krčmar namjeri da konačno potegne, on najposlije podviknu:

— Van, toljago!

U isti hip toljaga iskoči iz vreće pa ožeži po krčmaru, i tako ga zaokupi da se sve prašilo. Krčmar udario u viku i zapomaganje da bi čovjeku srce puklo od žalosti, ali što on više viče, toljaga sve jače bije po leđima, i naposljetku ga toliko izmlavi da se kao bez duše svalio na pod.

Na kraju će mu tokar:

— A sad ako mi ne vratiš čarobni stolić i zlatnog magarca, ples će početi iznova!

— Uh, nemoj za ime Božje! — zavapi krčmar slabašnim glasom, sav klonuo. — Sve ću vratiti samo toga prokletog đavla potjeraj opet u vreću.

— Dobro je — prihvati momak — neka milost zavlada namjesto prava. Ali se dobro pripazi da opet ne bude zlo i naopako po te!

I onda zapovjedi:

— U vreću, toljago!

Ona nato uskoči natrag u vreću, i momak je ostavi da ondje miruje.

*

Kad je jutro objutrilo, tokar uprti na leđa čarobni stolić i povede zlatnog magarca za povodac, pa uze put pod noge usmjerivši očevoj kući.

Stari se krojač baš obradovao kad je opet ugledao sina. Opet i njega upita što je naučio u tuđem svijetu.

— Izučio sam za tokara, dragi oče — odgovori najmlađi sin.

— Eh, lijep, umjetnički zanat — preuze otac. — A što si donio sa svojih putovanja?

— Dragocjenu izrađevinu: toljagu u vreći — odgovori sin.

— Što? Što? — uzviknu otac. — Toljagu! Zar je takvo što vrijedno truda? Pa toljagu možeš usjeći od svakog drveta!

— Ali ne ovakvu, dragi oče — preuze sin. — Jer kad ovoj kažem: »Van, toljago!« ona odmah iskoči iz vreće, i jao onome tko mi je neprijatelj ili mi kakvo zlo učini: ona mu udijeli takav čestit obrok batina i ne prestane ga devetati sve dok se mlačeni ne svali na

tlo i ne zamoli za milost. Ova mi je toljaga pomogla te sam donio čarobni stolić i doveo zlatnog magarca što ih je onaj lupež krčmar ugrabio od moje braće. Hajde neka sada dođu obojica, i pozovi sve rođake: nahranit ću ih i napojiti, i džepove im natrpati zlatom.

Stari krojač nije baš vjerovao, ali je ipak okupio rođake. Tokar tada prostrije prostirku, dovede zlatnog magarca te će svome bratu:

— Hajde, dragi brate, govori ti sada s njime!

Mlinar nato izreče: »Hajde ospi, zlatom pospi!« i učas pokuljaše zlatnici na prostirku kao da je kiša ulila, i sivac nije prestao sipati sve dok svi nisu imali nabijene džepove da više ne moguše ponijeti. (Vidim ti po nosu, i ti bi volio da si ondje bio.)

Tokar zatim prikuči stolić te će drugom bratu:

— Hajde sada ti, dragi brate, hajde probesjedi s njime!

Tek što je stolar izrekao: »Stoliću, prostri se!« stolić već bijaše lijepo prostrt, a na njemu se poredale krasne zdjele, uzvrh pune svega i svačega što nepcu godi. Upriličila se gozba kakve dobri krojač nikad nije doživio u svojoj kući; gozbovali rođaci i častili se do u sitne sate noćne, veselili se i svi bili orni i zadovoljni.

Stari je krojač najposlije u ormar zaključao iglu i konac, škare i sukno, aršin i glačalo, i otada je sa svojom trojicom sinova poživio miran i sretan, u mlju i svakom obilju.

*

A koza? upitat ćeš. Kamo je otišla koza, koja i bijaše uzrok i krivac te je krojač od kuće odagnao svoja tri sina? Evo ću ti i to pripovjediti.

Stidjela se ona gdje je ostala ćelave glave pa utekla u lisičiju rupu: onamo se uvukla i sakrila. Kad se teta lija vrnula kući, opazi kako se ondje u tami kriješ dva krupna oka: užijele se ognjene oči, i prepade se od toga lija pa brže - bolje umaknu odande. Na putu srete medvjeda, koji, kad je vidje onako uznemirenu i uplašenu, upita:

— Što je tebi, teta lijo, te si tako jadna smučena?

— Uh, ne pitaj! — odgovori riđa teta. — U mom logu čuči ljuta zvijer, izbečila ognjene oči i svojim me strašnim pogledom svu prostrijelila.

— Sad ćemo mi nju istjerati — ohrabri je medvjed.

I krenu zajedno s lisiicom do njezina loga i zaviri unutra. Ali kako ugleda one ognjene oči, prepade se i sam: s takvom ljutom zvijer nije htio nikakva posla, nego u isti mah zagrebe odande.

Dok je tako tabao putem, namjeri se na pčelu. Kad ona opazi gdje je smućen i neveseo, upita ga:

— Što je tebi, mrki medo? Nekako si mi mrzovoljan danas. Kamo to ode tvoja hrabrost i vedrina?

— Mani me se, zujalice, lako je tebi govoriti — odmumlja medvjed. — Kuću riđolake tete zaposjela ljuta zvijer, čuči ondje i beči ognjene oči, a ne možemo je odande istjerati.

— Žao mi te, medo — sažalno će mu pčela. — Ja sam jadno, slabo stvorenjce na koje se vi veliki i ne osvrćete, ali mi se čini da bih vam ipak mogla u pomoć priskočiti.

I uletje pčela u lisičju rupu, spusti se kozi na glatku obrijanu glavu i bocnu je tako žestoko te je koza skočila kao šilom podbodena, strašno zameketala i kao mahnita pobjegla u široki svijet.

Nitko sve odonda pa do ovog časa nije doznao kamo je nestala i gdje se skrasila.

SUPUTNICI

Neće dol brijegu, ali hoće čovjek čovjeku, a pogotovu se sastanu dobri i zli. Tako se jednom na putu sreli cipelar i krojač. Ovaj potonji, krojač, bio omalen, pristao čovjek, uvijek vedar i dobroćudan. Vidio je cipelara gdje dolazi sa suprotne strane, pa kako je po torbi prepoznao što je po zanatu, zapjeva mu pjesmicu rugalicu:

*Šav mi prošij i zategni,
dretvu čvrsto ti potegni,
nasmoli je svuda, pobro,
drven čavlič kucni dobro.*

Ali cipelar nije podnosio nikakve šale; isklibi on lice kao da je octa okusio, i bijaše kao da će veseljaka krojača onog časa za gušu pograbiti. A dobroćudni se čovuljak blago nasmija, pruži mrgodnomu svoju bocu i reče pomirljivo:

— Nisam ništa zlo mislio: hajde salij gutljaj, otjeraj niz grlo zlovolju!

Cipelar dobro poteže, i led mu se na licu poče topiti. Vрати on krojaču bocu i priklopi:

— Baš sam lijepo iz nje srknuo. Vele kako se mnogo pije, a ne kažu kolika je žeđ. Nego, prijane, bi li da zajedno putujemo?

— Meni je s voljom — prihvati krojač — ako kaniš u kakav velik grad gdje ima posla.

— Onamo sam i namjerio — preuze cipelar. — U malenu mjestu nema rada ni zarade, ljudi na selu radije idu bosonogi.

I tako njih dvojica uporediš cestom zajedno, sve stavljajući jednu nogu pred drugu, baš kao lasica šape u snijegu: nisu se suputnici žurili, jer vremena imadahu dovoljno, premda ne i zalogaja.

Kad bi stigli u koji grad, zaredali bi naokolo da pozdravljaju majstore i za zdravlje ih pitaju, a kako krojačić bijaše bodar i veseo, i onako rumenih obraza, svatko mu rado davaše od svoga, a kad bi mu sreća osobito bila sklona, majstorova bi mu kći pred vratima dala još i poljubac za put. I tako je uvijek imao sve više u svome zavežljaju.

Mrgodni je cipelar pokazivao kiselo lice i u sebi govorio: »Što veći lupež, to veća sreća.« krojač se pak smijao ili pjevušio, i sa suputnikom dijelio sve što bi dobio. Kada bi mu se u džepu zavrnuo i zazvečao koji novčić, već bi se on svratio u krčmu i ondje štogod naručio i sve od radosti lupkao šakom po stolu, tako da su čaše samo poigravale. Za nj je baš vrijedila ona: »Lako stekao, još lakše spiskao«, ili pak: »Kako došlo, tako prošlo.«

Pošto su neko vrijeme tako putovali, izbiju pred golemu šumu kuda je prolazio put do kraljevskoga grada. Ono, pravo da se kaže, vodila su onamo dva puta, od kojih jedan dug sedam dana hoda, a drugi samo dva. Dvojica suputnika sjednu pod hrast i počnu vijećati o tome kako da se opskrbe i za koliko dana da sa sobom ponesu kruha: za sedam ili za dva dana.

— Valja gledati dalje od nosa i opskrbiti se za više nego što čovjek ide — smotreno će cipelar. — Treba uzeti kruha da nam bude za sedam dana.

— Što? — u čudu će krojač. — Vući sa sobom kruha za sedam dana! Baš kao da smo stoka za vuču! Ja se uzdam u Svevišnjeg i ne obazirem se ni na što. Novac koji mi je u džepu dobar je ljeti kao i zimi, kruh se pak na vrućini samo skori, a može se i upljesniviti. Ni kaput mi ne seže dalje od gležnja. Zašto ne bismo pogodili pravi put? Za dva dana kruha — dosta i uvrh glave!

I svaki kupi sebi kruha po svome, i tako udariše nasumce u šumu, uzdajući se u sreću.

U šumi se slegla tišina, bijaše baš kao u crkvi. Niodakle ni ćuha vjetra, nigdje potok da zažubori, ni ptica da zapjeva, ni sunčana zraka da kroz gusto lišće ozgo prosja. Cipelar nije riječi prozborio, pritiskao ga težak kruh što ga je na leđima prtio, znoj mu oblijevao mrgodno, mrzovoljno lice — sva mu se duša nasumorila. Krojač pak bio bodra duha, veselo poskakivao i fićukao, ili opet pjevušio, sve kazujući u sebi: »I samo se nebo zacijelo raduje gdje sam ovako veseo.«

Potrajalo tako dva dana, ali kad ni trećega šumi ne bijaše kraja, a krojač pojeo svoj kruh, pade mu srce za lakat niže. No nije on klonuo duhom, nego se uzdao u Svevišnjeg i u svoju dobru sreću.

Kad je i treći dan izminuo, uvečer krojač leže gladan pod drvo, a sutradan, kad je objutirilo, ustade još gladniji. Bijaše tako i cijeloga četvrtog dana, pa kad bi cipelar sjeo na koje obaljeno drvo te uzeo gutati svoj obrok, krojaču nije preostajalo ino nego da gleda iz

prikrajka, dok su mu zazubice samo rasle. A je li zamolio krišku kruha u cipelara, ovaj bi se podrugljivo nacerio i samo otesao:

— Ti si uvijek bio tako veseo: treba da jednom vidiš kako je to kad je čovjek neveseo. Pticu koja ujutro pjeva može uvečer jastreb ugrabiti.

Jednom riječi: bijaše cipelar baš nesmiljen.

Petog jutra nije jadni krojač mogao više ustati, i od pustog umora i slabosti jedva je i riječ protisnuo: lice mu ublijedjelo, oči porcvenjele. Naposljetku će mu okrutni cipelar:

— Danas ću ti dati komadić kruha, ali ću ti zato probosti desno oko.

Nesretni krojač, samo da održi život, prihvati tu okrutnost. Još jednom zaplaka na oba svoja oka, a potom mu cipelar, okrutnik kamenog srca, oštrim nožem probode desno oko. Krojaču se tom prilikom javi u sjećanju što bi mu majka govorila kad je pokazivao svoju oblapornost i kraduckao jestiva u smočnici: »Jedi koliko možeš i trpi što moraš.«

Pošto je krojač pojeo svoj skupo plaćeni kruh, krenu suputnici dalje. Zaboravio je krojač svoju nesreću i tješio se time što preostalim jednim okom može još dovoljno vidjeti. Ali mu šestog dana opet zasvrkla glad u utrobi i gotovo mu srce izjede. Te se večeri srušio podno nekog drveta, a sedmog jutra nije više mogao na noge: smrt mu na vrat zajahala.

— Pokazat ću samilost — procijedi cipelar. — Još ću ti jednom dati kruha, ali ga nećeš dobiti besplatno: probost ću ti i drugo oko.

Krojač pretitra u glavi kako je vodio lakouman život, zamoli Svevišnjeg da mu oprosti, a potom će cipelaru:

— Uradi što si naumio, a ja ću trpjeti što moram. Ali promisli da Svevišnji ne sudi svakog časa i da će doći drugo vrijeme kada će ti se odmastiti i naplatiti za zlo djelo koje meni činiš a koje ja nisam ničim zaslužio. U dobru sam s tobom dijelio što sam imao. Zanat mi je takav da nižem jedan ubod iglom za drugim. Ne imadnem li očiju i ne mognem li šiti, valja mi prosjačiti. Kad budem slijep, samo me ne ostavljaj ovdje sama, jer ću inače presvisnuti.

Ali bezdušni cipelar, koji je odagnao Boga iz svog srca, kao da i nije ništa čuo: poteže on nož te krojaču probode i lijevo oko. Potom mu dade komad kruha, pruži mu štap i povede ga za sobom.

Kad je sunce utonulo, izidoše iz one šume, a pred šumom, u polju, stajala vješala. Onamo cipelar odvede oslijepljenog krojača,

ostavi ga da ondje leži te ode svojim putem. Od umora, bola i gladi nesretni je slijepac zaspao i spavao je svu bogovetnu noć.

Probudio se kad je zora prosivjela, ali nije znao gdje se nalazi. Na vješalima visjela dvojica na smrt osuđenih: i jednome i drugome na glavi čučala vrana. Jedan od obješenih obrati se sada drugome:

— Bđiš li, brate?

— Bđim, budan sam — odazva se taj drugi.

— Onda da ti nešto kažem — preuze prvi: — rosa što je noćas orosila s vješala vraća očni vid onome tko se njome umije. Kad bi slijepci to znali, koliki bi tako progledali koji ne vjeruju da je to moguće.

Kad je krojač to čuo, uze rupčić, rasprostrije ga na travi i rosom natopi te njime umi očne šupljine. Tek što je tako učinio, odmah se obistini što je obješeni kazao, i dvije svježe i zdrave očne jabuke ispuniše one šupljine. Uskoro krojač imade prilike vidjeti kako se sunce pomalja iza bregova, a dolje se u ravnici stere veliki kraljevski grad s divnim vratima i sa stotinu tornjeva kojima se na vrhovima zlate križevi i šiljci. Mogao je razabrati svaki list na drveću, vidio je ptice što proljeću, čak i mušice što kolo vode u zraku. Izvadio je iglu iz džepa, i kad je uspio udjenuti konac u njezinu ušicu kao što je činio nekoć, srce mu zaigra od goleme radosti. Kleknuo je, zahvalio Bogu na iskazanoj milosti te izmolio jutarnju molitvu. Nije zaboravio da se pomoli i za duše dvaju na smrt osuđenih što su ondje visjeli kao klatno u zvonu, a vjetar ih njiše tamo-amu. Zatim je prebacio svoj zavežljaj na pleća, brzo zaboravio muke što ih je podnio i veselo pjevušeći krenuo je dalje.

Dok je tako išao, naiđe na smeđe ždrijebe što je slobodno skakutalo po polju. On ga uhvati za grivu i htjede se na nj vinuti da bi odjahao u grad.

— Stani malo, još sam ja premlado konjče za jahanje — uze ga ono moliti za svoju slobodu. — I lagan krojač kao što si ti može mi leđa slomiti: pusti me dok ojačam. Možda će jednom doći vrijeme kada ću ti dobru uzvratiti.

— Onda bježi, vidim da si neki vjetropir — vedro će mu krojač.

I pomilova ga prutom po sapima, a ždrijebe se od radosti ritnu stražnjim nogama te povrh živice i preko graba jurnu u polje.

Da, ali krojač nije od jučer ništa niz grlo otisnuo.

»Sunce mi doduše napaja oči«, u sebi će krojač, »ali mi kruh ne

puni usta. Prvo na što se putem namjerim, pa bilo i napol jestivo, moram zgrabiti.«

A prvo na što je naišao bijaše roda što je dostojanstveno gazila preko livade.

— Stani, stoj! — povika krojač i zgrabi je za nogu. — Ne znam jesi li baš za jelo, ali mi glad ne dopušta da budem previše izbirljiv: nema mi druge, moram ti glavu odsjeći pa te ispeći.

— Ne, nemoj — lijepo će mu roda. — Ja sam sveta ptica kojoj nitko ništa našao ne čini, a čovjeku sam na veliku korist. Ako mi život poštediš, već ću ti kojom prilikom dobrotu uzvratiti.

— Onda idi, dugonoga prijо! — na to će krojač te je pusti.

Roda se uzvinu opruženih nogu i mirno odletje.

»Što da se radi?« u sebi će krojač. »Glad mi sve veća, žaludac sve prazniji. Na što sada naiđem, moje je!«

Idući dalje, ugleda gdje na vodi u ribnjaku plove dvije mlade patke.

— Eh, baš mi dolazite kao naručene — poradova se krojač te zgrabi jednu, nakan da joj vratom zakrene.

Uto zakloca stara patka što je sjedila u ševaru, doplovi ona razjapljena kljuna i smjerno ga zamoli da se smiluje njezinoj dragoj djeci:

— Pomisli samo kako bi tvoja majka zajadala kada bi te tko namjerio otet i ubiti!

— Budi bez brige — dobroćudno će joj krojač — samo zadrži svoju djecu!

I pusti patkicu natrag u vodu.

Kad se potom okrenuo, stajao je pred visokim drvetom, napol šupljim, i vidio kako divlje pčele neprestano onamo ulijeću i odande izlijeću.

— Evo mi naplate za moje dobro djelo! — veselo će krojač. — Med će me okrijepiti. Ali odmah izletje matica te mu zaprijeti:

— Samo li uznemiriš moje rojeve i razoriš moj pčelinjak, vidjet ćeš što te čeka: u kožu će ti se zabosti naši žalci kao deset tisuća užarenih igala. Ali ako nas pustiš na miru te odeš svojim putem, već ćemo ti jednom iskazati kakvu uslugu.

Kad je razabrao da mu ni tu nema koristi, krojač reče u sebi: »Tri zdjele prazne, a u četvrtoj ništa, baš loš ručak.« I prazna želuca odgega polako u grad, i kad je zazvonilo podne, bijaše za nj u krčmi već priređeno jelo, tako te je mogao odmah sjesti za stol. Kad se

nasitio, reče:

— A sad na posao!

Išao je po gradu i tražio gdje bi se mogao zaposliti, pa najposlije naiđe na majstora koji ga primi na rad. A kako je svoj zanat još prije dobro ispekao, ne potraja dugo te on postade poznat krojač: svatko je htio da ima svoj novi kaput što ga je sašio mali krojač, komu je iz dana u dan rastao ugled. »Ne mogu u svome umijeću dotjerati dalje«, govorio on u sebi. »A ipak je sa svakim danom sve bolje i bolje.«

Naposljetku ga kralj odredi za svoga dvorskog krojača. Ali kako to već u svijetu biva, istog je dana njegov bivši drug i suputnik, okrutni cipelar, postao dvorskim cipelarom.

Kad je cipelar vidio krojača i razabrao da ovaj opet ima dva zdrava oka u glavi, u njemu sve uskipje. »Prije nego mi se on osveti«, pomisli cipelar, »moram ja njemu jamu iskopati.« Ali, tko pod drugim jamu kopa, sam u nju pada!

Uvečer, kad se umračalo i kad je završio posao za taj dan, iziđe cipelar pred kralja te mu reče:

— Kralju gospodaru, krojač ti je preuzetan čovo: usudio se izjaviti da može pribaviti zlatnu krunu što je nestala u davnini.

— To mi je po volji — uzvrat kralj, i sutradan zapovjedi da preda nj dovedu krojača. Kad su ga doveli, naredi mu da dobavi zlatnu krunu ili da se zanaovjek izgubi iz grada.

»Gle, gle«, pomisli krojač, »ako nam čorasti kralj od mene zahtijeva ono što nitko ne može, onda neću čekati do sutra da odem iz grada, nego još danas podbrusujem pete.« I priteže svoj zavežljaj te odmah uze put pod noge. Kad je zamakao za gradska vrata, ipak požali što mu valja ostaviti onakvu sreću i grad u kojem je tako lijepo živovao.

Neko je vrijeme išao dok nije stigao do ribnjaka gdje se ono pri dolasku bijaše susreo s patkama. Ondje sjedila stara patka kojoj ono bijaše ostavio njezine pačiče: sjedila ona na obali i kljunom čistila perje na sebi. Odmah je prepoznala krojača te ga upitala zašto je tako tužan i žalostan.

— Ah, kako ne bih bio tužan i žalostan — odgovori joj krojač. — Vidjet ćeš i sama kad ti sve pripovjedim.

I tu joj pripovjedi kakvi ga jači biju.

— Ako ti je sva nevolja u tome, onda tu ima pomoći — spokojno će mu patka. — Kruna je pala u vodu, eno je, leži na dnu.

Lako ćemo je iznijeti. A ti dotle samo prostri rubac na obali.

I patka zaroni sa svojih dvanaestero pačića, i za koji časak izroni noseći krunu na krilima, a dvanaest pačića plivalo naokolo i pomagalo nositi podmetnuvši kljuniće: svi isplivaše na obalu i spustiše krunu na prostrti rubac. Nećeš mi vjerovati kad ti kažem kakva je to krasna kruna bila: kad ju je onakvu, svu od zlata, sunce obasjalo, blistala je kao stotinu tisuća dragulja. Krojač zaveza četiri roglja na rupcu i krunu odnese kralju, koji se uvelike obradovao te u nagradu objesio krojaču zlatan lanac oko vrata.

Kad je cipelar vidio gdje mu se izjalovila smicalica i kovarstvo, smisli odmah drugo: iziđe pred kralja te će mu ovako:

— Kralju gospodaru, krojač je opet zapao u objest te se hvali kako je kadar u vosku izraditi cio kraljevski dvor, sa svime što je u njemu pokretno i nepokretno, unutra i vani.

Kralj pozva krojača te mu zapovjedi da u vosku izradi sav kraljevski dvor, sa svime što je u njemu pokretno i nepokretno, iznutra i izvana.

— Ako to ne učiniš ili pak pogriješiš i za jedan čavao u zidu — zaprijeti mu kralj — morat ćeš čitav život čamiti u tamnici pod zemljom.

»Ovo je sve sa zla na gore, naprosto se više ne može izdržati«, zaključí krojač u sebi.

I uprti svoj zavežljaj na pleća pa put preda se.

Neko je vrijeme tako pješačio, a kad stiže do šupljeg drveta, sjede pod nj: oborio glavu, zagnao se u puste misli. Izletjele pčele, a matica ga upita nije li mu se možda šija ukočila kada tako nahero drži glavu.

— Ah, nemoj mi na muku pristajati — protuži krojač.

— Nije to što veliš, nego su drugi jadi posrijedi.

I pripòvvedi joj što je i kako je, što kralj izvoljeva i od njega traži.

Pčele među sobom zujale i nešto se dogovarale, a najposlije će mu matica:

— Ti samo lijepo kući, a sutra opet u ovo doba navrati ovamo. I ponesi povelik rubac sa sobom, sve će na dobro izići.

I vrne se krojač u grad, a pčele odlete u kraljevske dvore, ulete na otvorene prozore, razmile se na sve strane, počnu plaziti i zavirivati u sve kutke i zakutke i sve promotre osobito pomno. Poslije odlete natrag i u vosku načine dvore tako okretno i hitro te bi

čovjek pomislio da su nastali pred njegovim očima. I tako već uvečer bijaše sve dovršeno.

Kad se krojač drugog jutra vratio šupljem drvetu i pčelama, nađe čitavu izrađevinu, krasnu zgradu, sasvim gotovu: nije manjkao ni jedan čavao na zidu, nijedan crijep na krovu. K tomu cijela građevina bijaše čipkasta i nježna, i bijela kao da je od snijega, a slatko je mirisala kao sam med. Krojač je pažljivo zamota u svoj rubac te je odnese kralju. Ovaj se nije mogao dovoljno načuditi i nadiviti umješnoj tvorevini: naredi on da je postave u njegovoj najvećoj dvorani, a krojaču dade u nagradu veliku kuću od kamena.

Ali opaki cipelar nije mirovao: i treći je put izišao pred kralja te oklevetao krojača kazujući:

— Kralju gospodaru, krojaču je došlo do ušiju da u kraljevskom dvorištu nema vodoskoka. Preuzetno izjavljuje kako može izvesti da usred dvorišta prsne vodeni mlaz visok kolik čovjek, a bistar kao kristal.

Tada kralj naredi da pozovu krojača, a kad se ovaj pojavi, kralj mu zaprijeti:

— Ne bude li sutra vodoskoka u mome dvorištu, kako si hvastavo obećao, na tome će istom dvorištu krvnik učiniti da budeš za glavu kraći.

Pokunjio se jadni krojač: nije dugo razmišljao nego je požurio na gradska vrata, a kako mu se ovaj put radilo o životu, navriješe mu suze na oči i potekoše niz lice. I dok je tako išao pun jada i čemera, preda nj izbi čio konj, nekadašnje ždrijebe koje je nekoć pustio na slobodu, a koje se razvilo i prometnulo u krasna dorata.

— Evo je sada čas da ti uzvratim dobro djelo koje si mi jednom učinio — progovori dorat. — Znam već kakva te nevolja bije, pa ću ti ubrzo pomoći. Samo bez brige uzjaši, moja leđa mogu sada nositi dvojicu takvih.

Krojaču se povrati duša, i u jednom se skoku on vinu na konja, a konj zaždi trkom pa uzagrepece ravno u kraljevsko dvorište. Optrčao je triput unaokolo, brz kao strijela, a onda se sruši. U taj čas zaori se strahovit prasak, i komad se zemlje odvali isred dvorišta i poput kugle sunu uvis iznad kraljevskih dvora, a potom ozdo provali vodeni mlaz visok kolik jahač na konju: voda bila bistra kao kristal, sunčane zrake samo se prelijevale u njoj.

Kralj sav osupnuo od čuda, i od silnog udivljenja ustade, priđe krojaču te ga zagrli naočigled svima koji bijahu na dvorima.

Ali krojačeva sreća ne potraja dugo. Steklo se tako te je kralj imao više kćeri, sve jednu ljepšu od druge, a nijednog sina. Time se okoristi opaki cipelar, pa i četvrti put iziđe pred kralja te će mu ovako:

— Kralju gospodaru, moram evo reći kako krojač ne odustaje od svoje objesti i preuzetnosti: sad se hvali da može, ako samo hoće, kralju zrakom dopremiti i darovati mu sina.

Tada kralj zapovjedi da mu dovedu krojača.

— Ako mi do devet dana pribaviš sina — reče mu kralj — dat ću ti svoju najstariju kćer za ženu.

»Nagrada je doduše velika, te bi čovjek učinio i više od traženog. Ali su mi trešnje previsoko: ako se počnem za njima penjati, mogla bi se poda mnogom grana slomiti i ja se strovaliti.« Tako je razgađao krojač i otišao kući. Tu podvijenih nogu sjede na svoj radni stol i uze misli namátati oko toga što će i kako će.

»Ne, ne mogu ništa da smislim«, uzviknu krojač najposlije.

»Ne, ne ide to nikako, i nema mi ovdje mirna života ni ostanka.«

Tako zaključí, zaveza svoj zavežljaj pa na vrata.

Kad je došao do livada, sreće staru znanicu rodu, koja je onuda važno šetala tamo-amo kao kakav svjetski mudrac i kadikad zastajkiivala, poblíže motreći koju žabu prije nego što će je naposljetku progutati. Kad je ugledala krojača, priđe mu, pozdravi ga i zapita:

— Vidim gdje prtiš svoj zavežljaj: što je posrijedi te odlaziš iz grada?

Krojač joj nato pripòvvedi što kralj izvoljeva i od njega traži, a on to ne može nikako. I okrenu u jadanje zbog svoje nesreće.

— Ne tari glavu oko toga, ja ću ti pomoći da se iz nevolje iskopaš — uze ga tješiti roda. — Ta odavna ja u grad nosim djecu u povoju, pa mogu jednom donijeti i malog kraljevića iz studenca. Samo se ti vrni kući i na miru počekaj. Do devet dana od danas kreni u kraljevske dvore, a eto tada i mene ondje.

Vrnuo se krojač kući, a potom se u pravo vrijeme obreo u dvorima. Ne potraja dugo te doletje i roda i pokuca na prozor. Krojač joj otvori i dugonoga prija uđe nadasve smotreno, a zatim odmjerena i dostojanstvena koraka pokroči po glatku mramornu podu, noseći u kljunu dijete, lijepo kao anđelak. Dijete odmah pruži ručice prema kraljici. Roda joj ga položi u krilo, a kraljica ga uze milovati i ljubiti — od radosti nije znala što bi prije.

Roda, prije nego što će odletjeti, snimi s ramena putnu torbu i dade je kraljici. U torbi bijahu vrećice sa šarenim slasticama, koje razdijeliše mladim kraljevnama. Najstariju ne zapade ništa osim veselog krojača za muža.

— Sve mi se nekako čini kao da sam dobio veliki zgoditak — vedro će krojač. — Pravo je imala moja mati kad mi je govorila: tko se u Boga uzdaje, sreća ga prati te ima svega.

Cipelara pak zapade dužnost da napravi cipele u kojima je sretni krojač plesao na svome svadbenom slavlju, a potom opakog čovjeka zauvijek izagnaše iz grada. Put u šumu vodio ga do vješala. Pun jada i bijesa, a umoran od vrućine, baci se na tlo. Kad je zaklopio vjeđe nakan da u san utone, sletješe one dvije vrane s obješeničkih glava, strašno grakćući, te mu iskljuvaše oba oka. On nato kao mahnit odjuri u šumu: tu je zacijelo i poginuo, jer ga odonda nitko nije vidio niti je o njemu štogod čuo.

PALČIĆ

Ono vam nekoć bio siromašan seljak: sjedio on uvečer kraj ognjišta te čarkao i poticao vatru da se ne utuli, a žena mu prela. I dok su tako sjedili, reći će on ženi:

— Baš je tužno što nemamo djece. Sama se tišina slegla u našoj kući, dok se u drugima buka čuje i veselje ondje domuje.

— Jest, baš je tako — prihvati žena s uzdahom. — Kad bismo imali ma i jedno dijete, sve ako bi bilo maleno kao palac, duša bi mi se radovala: mi bismo ga od srca voljeli.

Dogodilo se nakon toga da je žena nekako pobolijevala, a poslije sedam mjeseci rodila dijete, zdravo zdravcato, ali maleno majušno, nimalo veće od palca.

— Kako željeli, tako i dočekali — rekoše roditelji.

— Ali je to ipak naše drago dijete, i tako treba da bude.

I onakva ga mala majušna nazvaše Palčićem.

Valjano su ga hranili, ni u čemu nije oskudijevao, no dijete nikako da poraste, nego svejednako ostao mališ kakav bijaše i kad se istom rodio. Ali mu se po očima razabiralo da je bistro stvorenje, a ubrzo se i pokazalo da je okretan i pametan, spretan i uspješan u svemu čega se prihvati.

Jednog dana seljak naumio u šumu, da nasiječe drva. I dok se spremao za odlazak onamo, reče govoreći sam sa sobom:

— Eh, baš bi mi valjalo da imam koga da poslije za mnom doveze kola.

— Hej, oče! — javi se Palčić. — Ja ću ti kola dovesti! Ne tari glave, navrijeme ću biti u šumi.

Čovjek se na to nasmija te će mališanu:

— Otkud bi to moglo biti? Pa ti si premalen da bi mogao voditi konja na uzdi.

— Ne brini, oče. Neka mati samo upregne, a ja ću se smjestiti konju u uho te mu govoriti kuda i kako treba da ide.

— Dobro — prihvati otac — valja i to jednom pokušati.

Kad je došao čas, majka upreže konja u kola, a Palčića metnu konju u uho; mališ tada uze konju podvikivati kamo će i na koju stranu.

— Ći - ho, naprijed!

I sve je išlo kako valja, bijaše kao da kakav majstor upravlja

kolima, koja su pravim putem usmjerila u šumu.

Kad su kola izbila na neki zavijutak, mališ viknu konju:

— Haj, nalijevo, nalijevo!

Upravo u taj čas naišla dvojica stranih ljudi.

— Što je to, za ime Božje! — u čudu će jedan od njih. — Gle, kola voze i netko podvikuje konju, a nigdje kočijaša vidjeti!

— Nisu to čisti poslovi — pritače drugi. — Nego, pođimo mi za kolima, da vidimo kamo će ona i gdje će stati.

A kola odande ravno u šumu, pravo onamo gdje je seljak sjekao drva.

Kad je Palčić ugledao oca, viknu mu:

— Vidiš, oče, evo me s kolima, stigao sam. A sada me lijepo skini!

Otac lijevom prihvati konja za oglav, a desnom iz konjskog uha izvadi sinčića, koji, kada se nađe na tlu, vedar i veseo sjede na slamku.

Kad su ona dvojica tuđinaca ugledala Palčića, zinuše od čuda i ne znadoše što bi na sve rekli. Najposlije jedan povede onoga drugog ustranu te mu kaza:

— Čujder, taj bi nam maleni mogao biti na korist i donijeti nam sreću kad bismo ga u kojem velikom gradu pokazivali za novac. Moramo ga kupiti.

I priđoše seljaku te mu predložiše:

— Hajde prodaj nam tog mališana, dobro će mu u nas biti.

— Ni govora o tome! — uzvratu otac. — To je moje miljenče, i ne bih ga dao ni za svekoliko zlato na svijetu.

A Palčić, kad je čuo to o prodaji, uspe se po naborima očeva kaputa, stade ocu na rame te mu šapnu na uho:

— Samo me prodaj, oče, već ću se ja vratiti.

Nato ga otac dade onoj dvojici za lijepe novce.

— Kamo bi htio da te smjestimo? — upitaše oni.

— Hja, možete me staviti za šešir, na obod: tuda mogu šetati uokolo i uživati promatrajući krajinu, a nema bojazni da ozgo padnem.

Učiniše mu po volji, pa kad se on pozdravio s ocem, stranci s njime krenuše odande.

Išli oni tako sve dok se nije umračalo, a onda će im mališan:

— Spustite me sada, nužda mi je.

— Ne brini, ostaj gdje jesi — odgovori mu onaj na čijem se

šeširu mališ nalazio. — Ne marim i ne smeta me, i od ptica kadikad mi štogod padne na šešir.

— A, nikako! — oprije se Palčić. — I ja dobro znam što je red i pristojnost: samo vi mene brže spustite!

Onaj mu učini po želji: skide šešir s glave i mališana stavi u polje pokraj puta. Mališan nato uze skakati i puzati među grudama zemlje, i najednom — hop! — uvuče se u mišju rupu koju je i tražio.

— Laku noć, gospodo! — dovikne im odande porugljivo. — Samo vi opletite kući bez mene.

Oni odmah priskočili te uzeli štapovima bosti po mišjoj rupi, ali im uzalud sav trud: Palčić se zavlačio sve dublje, pa kako se uto već i sasvim stisla tama, ne preostade im drugo nego da krenu kući, ljuti i opuhana tobolca, to jest prazne kese.

Kad je Palčić razabrao da su se ona dvojica udaljila, ispuza on iz podzemnog hodnika na površje.

»Tako je pogibeljno hodati po polju u ovoj tami«, pomisli on. »Lako ćeš tu slomiti i vrat i nogu.«

Sva sreća, naišao je na praznu puževu kućicu, te će u sebi:

»Bogu hvala, ovdje mogu bez straha prenočiti.«

I to rekavši, smjesti se u praznu puževu kućicu.

Nedugo zatim, baš kad mu se počeo san na oči namicati, oču on gdje nailaze nekakva dvojica, od kojih će jedan drugomu:

— Kako ćemo upriličiti da operušamo župnika bogatuna, da mu dignemo novac i srebrninu?

— To bih ti ja mogao reći — javi se Palčić.

— Što je to bilo? — u čudu će lupež, uplašen. — Ta čuo sam gdje netko govori.

Dvojica lupeža zastala, počela osluškivati. Palčić pak nastavi:

— Uzmite me sa sobom, pa ću vam pomoći.

— A gdje si ti?

— Pogledajte po tlu, osluhnite i pripazite odakle dopire glas — odgovori im Palčić.

Naposljetku ga lupeži otkriše i podigoše sa zemlje.

— A kako ćeš nam ti pomoći, patuljčiču! — u čudu će oni.

— Gledajte — uze im objašnjavati Palčić — lijepo ću se provući kroza željezne rešetke u župnikov stan te vam iznutra dodati van što želite.

— Dobro je — prihvatiše oni — vidjet ćemo što možeš i umiješ.

Kad su stigli do župnog dvora, provuče se Palčić unutra te odande uze u sav glas dovikivati:

— Hoćete li sve što je ovdje unutra?

— Tiho, govori tiho, da koga ne probudiš! — upozoravali ga lupeži.

Ali Palčić kao da ih nije čuo ni razumio, okrenuo opet vikati:

— Što biste željeli? Želite li sve što je ovdje?

Čula to sluškinja što je spavala u susjednoj prostoriji, pridigla se u postelji i načulila uši.

A lupeži, uplašeni Palčićevom vikom, uzmakli malko od župnog dvora, ali uskoro opet skupiše hrabrost, pomislivši: »Pa taj nam se mališ samo podruguje.« I tako se vratiše.

— A sad, maleni, jednom se uozbilji i dodaj nam štogod odatle! — šapnuše Palčiću.

Ali Palčić opet udari u sav glas vikati:

— Sve ću vam, evo, dati, samo pružite ruke ovamo unutra!

Čula to sasvim jasno sluškinja što je osluškivala, pa skočila iz postelje i dojurila onamo, a lopovi nato uhvatili maglu, strugnuli odande i bježali kao da im je sam đavo za petama.

Kad nije nikog zatekla i ništa vidjela, sluškinja ode da užeže svijecu. Dok se ona vratila s upaljenom svijecom, Palčić se dotle prokrao van i ušuljao u sjenik a da ga nitko nije opazio.

Pošto je pretražila sve kute i zakutke, a ništa nije našla, sluškinja se najposlije vrati u postelju, uvjereni da je sve samo sanjala kraj otvorenih očiju i ušiju.

Palčić se u sjeniku motao i pentrao po vlatima sijena dok sebi nije našao lijepo mjestance za počinak. Namjerio je tu odmarati se i prespavati, a kad svane, vratiti se kući, svojim roditeljima.

On jedno smislio, a sudbina drugo odredila valjalo mu još ponešto preko glave preturiti. Jest, mnogo je jada i nevolja na svijetu!

Ustala sluškinja odmah kad je zora prosvijela, krenula da blago nahrani. I najprije se navratila u sjenik zahvatiti naručaj sijena. Uzela ga ona, i to upravo ondje gdje je ležao i spavao jadni Palčić, pa sa sijenom zahvatila i njega. A on spavao tako tvrdim snom da nije ništa ni osjetio: prenuo se oda sna i razbudio istom kad se našao u kravljim ustima koja su ga zgrabila zajedno sa sijenom.

»Bože dragi, kako sam to dospio u valjaonicu!« uzdahnu Palčić. Ali ubrzo razabra kamo je zapravo upao. Valjalo mu dobro

paziti da se ne nađe među zubima i ne bude samljeven. Naposljetku ga kravljji jezik ipak sa sijenom otisnu dolje u burag — kliznu on kravi u želudac.

»Vidi, vidi, pa u ovoj su sobi zaboravili prozore«, zagunđa Palčić. »Sunce ovamo ne dopire i ne sja, a ni drugi kakav posvjet nisu unijeli.« Nikako mu ne bijaše po volji to boravište, a što je još ponajgore, neprestano naviralo novo sijeno na vrata pa unutra, i sve manje prostora bivalo. Naposljetku on u strahu zavika što ga grlo nosi:

— Nemojte mi više navaljivati nove hrane, nemojte mi je više donositi!

Sluškinja je baš tada muzla kravu. Kad je čula one povike i zapomaganja, a nije nikoga vidjela — i pogotovu kad je razabrala da je to onaj isti glas što ga je čula i noću — toliko se uplašila da se izvrmula i pala sa svoga tronošca i sve mlijeko prolila. Kao bez glave odjurila je gospodaru i zavikala:

— Ah, gospodine župniče, za ime Božje! Krava je progovorila!

— Nisi ti pri zdravoj pameti! — dočeka župnik. — Odakle bi krava govorila?

Ipak ode u staju da vidi što je posrijedi, ali tek što uđe, začu neobičan glas — Palčić opet vikao:

— Nemojte mi više navaljivati nove hrane! Nemojte mi je više donositi!

Nato se prepade i sam župnik — bijaše uvjeren da je u kravu đavo ušao. Zato naredi da je zakolju. Pošto su je zaklali i rasporeli, želudac, u kojem se nalazio Palčić, hitiše na smetište.

Mučio se Palčić da se provrti i van progura, i baš kad htjede proturiti glavu, eto nove nesreće: naišao gladan vuk i u jedan zalogaj — mljas! — proždri cio želudac.

Ali se Palčić ne dade ustrašiti, nije gubio hrabrosti. »Možda bih se s vukom mogao i nagoditi«, pomisli te odmah povika vuku iz trbuha:

— Dragi vuče, znam za tebe izvrstan zalogaj.

— A gdje bih došao do njega? — upita vuk.

— Uputit ću te na pravu kuću: lako ćeš se provući kroz okance u smočnicu i naći ondje kolača, slanine i kobasica koliko ti srce želi — objasni mu Palčić i točno opisa kuću svoga oca.

Vuk nije čekao da mu se dvaput kaže, nego on odmah onamo: provuče se kroz otvor u smočnicu i nakljuka se do guše.

Pošto se našderao, htjede izići odande, ali bijaše tako nabijen, tako debeo, da više nije mogao istim putem van.

Upravo je s tim Palčić i računao, pa je u vučjem trbuhu udario u silnu graju i buku i okrenuo vikati što ga grlo nosi.

— Umukni, nesrećo! — režao vuk. — Probudit ćeš ljude!

— Što onda! — otrže mališ. — Ti si se dobro naklopao, pa zašto se ne bih i ja proveselio.

I odčepi iznova vikati koliko god mogaše.

Na tu se viku najposlije probudiše Palčićevi roditelji i pojuriše prema smočnici. Proviriše kroz pukotinu, pa kad opaziše vuka gdje se bân u smočnici, otac ode po sjekiru, a mati po oštru kosu.

— Drži se za mnom — upozori muž ženu na ulazu u smočnicu. — Kad ga ja mlatnem sjekirom po glavi, a slučajno ga još ne dokrajčim, onda ti navali i trbuh mu raspori!

Kad je Palčić čuo očev glas, povika:

— Evo me ovdje, dragi oče, u vučjoj sam utrobi!

— Bogu hvala, opet smo našli svoje drago dijete! — radosno će otac, te kaza ženi da makne kosu, kako ne bi ranila Palčića.

Zatim zamahnu sjekirom i smjeri vuka po glavi, tako da se zvijer u onaj mah sruši dokrajčena. Potom vuku raspорише utrobu te izvukoše mališana.

— Ah — uzdahnu otac — koliko smo muke zbog tebe premučili, u kakvoj smo brizi bili!

— Eh, oče, mnogo sam po svijetu hodio! Bogu hvala što opet mogu čist zrak udisati!

— A kuda si sve obilazio, gdje si to bio?

— Ah, oče, bio sam najprije u mišjoj rupi, pa u kravljem buragu, pa u vučjem trbuhu, a sad evo ostajem s vama.

— A mi te više nećemo prodati nizašto na svijetu govorili roditelji, milujući i ljubeći svoje miljenče, svoga dragog Palčića.

I dadoše mu jela i pila, i novo mu ruho naručiše, jer se ono na njemu od puta otrcalo i razderalo.

TRI ŠUMSKA PATULJKA

Bio jednom neki čovjek što je obudovio — umrla mu žena. A bila opet neka žena što je obudovjela — umro joj muž. Udovac imao kćer, udovica također imala kćer. Te dvije djevojke bile među sobom dobre drúge, lijepo se pazile. Išle one zajedno šetati, a nekom se prilikom udovčeva kći poslije šetnje sa svojom drúgom navratila udovici u kuću — došla joj u posjet.

— Čujder — reče udovica udovčevoj kćeri — kaži svome ocu da bih se ja rada za nj udala. Ti bi se onda svakog dana mlijekom prala i vinom pojila; moja bi se pak kći vodom umivala, a vodu bi i pila.

Kad se udovčeva kći vratila kući, pripovjedi ocu što je udovica kazala, a nato će otac:

— Što da radim? Ono jest, ženidba je radost, ali je i muka.

Kako se nije mogao odlučiti, naposljetku izu jednu čizmu te će kćeri:

— Na ovoj je čizmi na potplatu rupa. Evo ti čizma, nosi je na tavan: objesi je ondje o jak čavao pa u nju ulij vode. Drži li vodu, opet ću se oženiti; propušta li, onda ništa od ženidbe, o klin s njome.

Djevojka učini kako joj je otac rekao. Pokazalo se da je voda stegla rupu, i čizma se razom napunila.

Djevojka onda izvijesti oca, a nato on i sam ode na tavan da vidi. Kad se uvjerio da je onako kako mu kći veli, otputi se on udovici, zaprosi je, i oni održaše svadbu.

Kad su sutradan dvije djevojke ustale, a to pred muževljom kćeri stoji mlijeko za umivanje i vino za pice, a pred ženinom kćeri voda i za umivanje i za piće. Drugog jutra voda pred obadvjema kćerima. Trećeg pak jutra sama voda pred muževljom kćeri, a mlijeko i vino pred ženinom. I tako bî i nadalje.

Žena se prometnula u zlu maćehu svojoj pastorki i u strasna joj se neprijatelja prevrgla, i naprosto nije znala kako bi joj iz dana u dan što više napakostila. A bila maćeha i zavidna, jer je pastorku krasila milina i ljepota, dok je maćehinu kćer pratila odbojnost i ružnoća.

Jednog dana kad je zima oko svega stegla svoj обруč, kad se sve smrzlo i zemlja otvrdla a snijeg prekrio brda i doline, napravi maćeha haljinac od papira, dozva pastorku te joj reče:

— Evo, odjeni se ovom haljom pa idi u šumu i naberi mi jagoda, donesi mi ovu košaricu uzvrh punu, tako sam ih se zaželjela.

— Bože dragi — snebi se djevojka — pa zimi ne rastu jagode! Zemlja se smrzla i otvrdla kao kamen, snijeg sve prekrrio! I kako ću i zašto u tom haljetku od papira? Vani sve puca od studeni, dah se čovjeku ledi, žestoko puše, vjetar će mi i trnje svu halju razdrijeti.

— Gle, kaniš mi još i prkositi! — ražesti se maćeha. — Tornjaj se i ne dolazi ovamo dok ne nabereš punu košaricu jagoda!

Nato joj dade krišku stara, tvrda kruha i nadoveza:

— To ti je dovoljno za današnji dan.

A u sebi reče: »Već će se ona vani smrznuti i presvisnuti od gladi, i nikad mi više neće na oči izići.«

Djevojka bila poslušna, odjenula se u papirnu halju pa se s košaricom uputila od kuće. Kud je okom segla, udalj i širinu, sva krajina obijeljela, sve sami snijeg prekrrio, nigdje travke ni zelenila. Kad je zašla u šumu, ugleda malenu kućicu, upravo kolibu — iz nje na prozor van virkaju tri šumska patuljka. Ona im uljudno kimnu glavom i nazva dobrojutro i smjerno pokuca na njihova vrata.

— Naprijed! — pozvaše je patuljci, a ona uđe i sjede na klupu kraj peći, da se ugrije. Izvadila je svoj bijedni doručak.

— Daj i nama malo! — zamoliše je patuljci.

— Vrlo rado — spremno će ona, te prelomi svoju krišku i dade im polovicu.

— A kamo si namjerila po ovoj studeni i što ćeš u tom haljincu u šumi? — upitaše je oni.

— Ah — odgovori ona — valja mi nabrati punu košaricu jagoda, i ne smijem kući dok ih ne nabere: moram ih donijeti.

Pošto je djevojka pojela svoj komadić tvrdog kruha, patuljci joj tutnuše metlu u ruke i rekoše:

— Pometi nam snijeg pred stražnjim vratima.

Kad je bila vani, trojica patuljaka uzeše razgovarati među sobom:

— Čime bismo je nadarili? Tako je pristojna i smjerna, i tako dobra te je i onaj svoj kruh podijelila s nama.

— Ja je obdarujem time da sa svakim danom bude sve ljepša — reče prvi između njih.

— Poklanjam joj — javi se drugi — da joj zlatnici padaju iz usta čim riječ izgovori.

— A ja joj — na kraju će treći — želim da dođe kralj i da se

njome oženi.

Dok su oni razgovarali, djevojka je učinila kako su joj naredili: mela je i pomela snijeg za kućicom — i što mislite što je našla? Sve same zrele jagode! Sasvim tamnocrvene izvirivale one onud kud je mela. Silno obradovana, nabra ih punu košaricu. Potom zahvali patuljcima, svakome pruži ruku u pozdrav te odbrza kući.

Kad je stigla, predade mačehi jagode. Već čim je ušla i rekla »Dobra večer«, navriješe joj zlatnici iz usta. Pripovjedila je zatim što je i kako je bilo u šumi, a za svakom joj riječju slijedio zlatnik, i tako ih ubrzo bijaše puna soba.

— Kakve li objesti! — uzviknu mačehina kći. Tako se razbacivati novcem!

A u njoj zapravo uskipjela zavist, te i sama poželje da ode u šumu brati jagode.

Kad je mačehina kći izrazila svoju želju, majka joj ne dopusti da ide:

— Ne, draga kćeri moja, vani je previše studeno, mogla bi mi ozepti i prehladu na se navući.

Ali kako je djevojka na sve navrla da ide, mati joj naposljetku popusti. Dade joj sutradan krasan krzneni kaput da se njime odjene i zaštititi od hladnoće, a nareza joj i mekog kruha i namaza ga maslacem, i još joj dade velik kolač za put.

Otputila se mačehina kći, krenula u šumu, usmjerila ravno onoj kućici.

I opet tri šumska patuljka virkala na prozor, ali ih ona nije pozdravila. Nije ni na vrata pokucala, nego je naprosto nahrupila unutra, i nije ni pogledala ukućane. Sjela je kraj peći i uzela jesti svoj kruh s maslacem i svoj kolač.

— Daj i nama malo! — zamoliše je njih trojica.

— I meni je samoj malo! — odvrnu mačehina kći.

— Odakle da još i drugima dajem?

Kad je dovršila doručak, patuljci joj pružiše metlu te joj rekoše:

— Evo ti metla pa nam pometi vani, pred stražnjim vratima.

— Pometite sami! — osorno će ona na to. Nisam ja vaša sluškinja!

A kad je vidjela da joj oni ne kane ništa pokloniti, iziđe na vrata.

Šumski se patuljci počеше tada među sobom dogovarati:

— Čime da je obdarimo kad je tako nepristojna, osorna i zla, i

kad ima tako opako srce što je svakom zavidno i ne bi nikome ništa dalo?

— Neka svakog dana bude sve ružnija, eto to joj je od mene!
— zaželje joj prvi.

— Neka joj uza svaku riječ što je izgovori iskoči žaba krastača iz usta! — obdari je drugi.

— Od mene joj poklon da skonča nesretnom smrću! — zaključí treći.

Maćehina je kći dotle tražila jagode, pa kad ih nije našla, mrzovoljno se zaputi kući.

Kod kuće, tek što je zinula i riječ protisnula da majci pripovjedi kako je bilo i što je vidjela u šumi, iskoči joj iz usta žaba krastača, tako da svakome bijaše na grštenje.

U maćehi nato još više uskipje bijes i poraste mržnja, te je samo namatala misli oko toga kako će napakostiti i bol nanijeti pastorki, koja je iz dana u dan bivala sve ljepša i ljepša.

Naposljetku maćeha dohvati kotao, pristavi ga na vatru i poče u njemu otkuhavati pređu. Kad se preda otkuhala, maćeha je prevjesi pastorki preko ramena, dade djevojci sjekiru i posla je na zaleđenu rijeku, da sjekirom probije rupu u ledu i da pređu ispere.

Pastorka bila poslušna, otišla na zaleđenu rijeku te uzela sjekirom probijati rupu u ledu. I dok je zamahivala i prosijecala, naiđe krasna kočija, a u kočiji se vozio kralj. Zastade kočija, a kralj upita djevojku:

— Tko si ti, dijete moje, i što radiš tu?

— Sirota sam djevojka, evo pređu ispirem.

Kralju se sažalilo na nju, a kako je vidio da je neobično lijepa, on će joj dalje:

— Bi li htjela da se odvežeš sa mnom?

— Bih, kako ne bih, odsrca rado! — prihvati djevojka, sva sretna što ne mora više na oči maćehi i njezinoj kćeri.

I uspe se u kočiju i odveze s kraljem, a kad bijahu na dvorima, proslaviše svadbu u sjaju i raskošju — baš kako su joj šumski patuljci zaželjeli.

Minula godina dana te mlada kraljica rodila sina, a kad je maćeha čula o velikoj sreći svoje pastorki, požuri se sa svojom kćeri na dvore — ode pastorki tobože u pohode.

Dok je ondje boravila u posjetu, a kralj jednog dana nekamo izišao te u kraljičinih odajama nikog ne bijaše, opaka maćeha

pograbi kraljicu za glavu, a maćehina kći uhvati je za noge, i tako je njih dvije digoše iz postelje i kroz prozor baciše u rijeku što je onud protjecala. Potom ružna kći leže u postelju, a stara je pokri preko glave.

Kad se kralj vratio na dvore i htio razgovarati sa svojom ženom, stara se uzvrpoljila te će kralju:

— Tiho, tiho! Ne možete sada s njome razgovarati, leži sva u znoju, danas je morate ostaviti da miruje.

Ne sluteći nikakvo zlo, kralj iziđe iz odaje i navrati se tek sutradan.

Kad je zapodjenuo razgovor sa ženom i ona mu odgovarala na pitanja, na svaku joj riječ iskakala krastača iz usta, dok je prije ispadao zlatnik.

U čudu bio kralj pa upitao što to znači, a stara uzela objašnjavati kako je to od silnog znojenja, ali da će već proći.

Noću kuharski momčić vidje kako je jarkom doplovila patka, i ta patka pita i kazuje:

*O moj kralju, gdje li bdiš?
Budan li si ili spiš?*

A kad joj momčić nije na to ništa odgovorio, patka nastavi pitajući:

A što moje gošće rade?

Tada momak odgovori:

Tvrdim snom se one slade.

Potom patka upita dalje:

Što mi radi sinak lijepi?

A momak joj odgovori:

U kolijevci snom se krijepi.

Zatim se patka prevrgnu u kraljicu te u tom obličju uzide gore u odaje, podoji sinčića, protrese mu posteljicu i brižno ga pokri, a onda siđe i, pošto se opet prometnula u patku, otplovi niz jarak. Tako je dolazila dvije noći zaredom, a treće noći reče kuharskome momku:

— Idi kralju pa mu kaži neka uzme mač i neka njime na pragu zamahne nada mnom.

Odrzra momak i kralju prenese što mu je rečeno, a kralj dođe i triput mačem mahnu nad prilikom što je stala na prag — i gle! na treći se uzmah pred kraljem odjednom stvori njegova žena, živa i zdrava, kakva i prije uvijek bijaše.

Silno se obveselio kralj, ali je kraljicu sakrio u posebnu odaju. Tako do nedjelje, jer je tada valjalo krstiti dijete. A kad su krstitke prošle, upita kralj:

— Što je zaslužio onaj koji drugoga izvuče iz postelje te ga baci u vodu?

— Ništa bolje — odgovori maćeha — nego da zlotvora strpaju u bačvu što je iznutra načičkana čavlima, pa da bačvu zavaljaju i nizbrdo je otisnu u rijeku.

— Dobro je — dočeka kralj — sama si sebi osudu izrekla!

I zapovjedi da donesu takvu bačvu: u nju strpaše opaku maćehu i njezinu kćer, pribiše i zakucaše dno i bačvu zakotrljaše nizbrijeg i u rijeku je otisnuše.

TRI PRELJE

Bila jednom neka lijena djevojka — nikako joj se nije mililo presti. Majka joj govorila te govorila i neprestano ju opominjala da se lati posla, ali sve bijaše uvjetar: koliko god majka upinjala i kćerku svjetovala, djevojku svejednako nije mogla privoljeti da se kudjelje prihvati. Naposljetku majci prekipjelo, razljuti se ona te uze mlatiti kćer, a ova se ljuto rasplaka, udari u gorak plač i jecanje da se čulo naokolo.

U onaj mah ispred kuće iz koje se čuo plač i kuknjava prolazila kočija, a u njoj sjedila kraljica. Ova odmah zapovjedi kočijašu da ustavi kočiju. Kraljica siđe, stupi u kuću i zapita majku zašto nije djevojku te dernjava dopire i na cestu.

Žena se stidjela da pred drugima iznosi kako joj je kći lijena, pa okrenu u druge strune i reče:

— Evo, ne mogu je nikako odvratiti od predenja, neprestano bi prela te prela, a ja se zavrnula u siromaštvu i ne mogu joj nasmagati kudjelje koliko bi trebalo.

Iznenadena, kraljica joj uzvratila:

— A ja opet ništa ne volim tako kao što volim predenje, i ništa mi na svijetu nije uhu tako ugodno i milo nego kad čujem gdje kolovrat zvrji. Lijepo vi pustite svoju kćer da ide sa mnom na dvore: u mene ima kudjelje do grla, može djevojka presti koliko joj srce želi.

Sretna i presretna, majka objeručke prihvati, i kraljica odvede djevojku sa sobom. Kad su stigle na dvore, kraljica je povede gore i pokazala joj tri izbe pune puncate kudjelje.

— A sad prioni pa mi ispredi ovu kudjelju — reče joj kraljica. — Kad završiš posao, udat ću te za svoga najstarijeg sina. Nije važno što si siromašna, ne marim za to: u ženinstvo, u miraz, dovoljna je tvoja uporna marljivost, lijepa je to oprema djevojci.

Prestravila se djevojka — ta toliko kudjelje ne bi stigla ispresti sve kod bi poživjela trista godina i prela svakog dana od zore do mraka.

Kad je ostala sama, briznu u plač, i tri je dana tako sjedila i plakala, a ni prstom da bi maknula.

Trećeg dana eto kraljice: kad je vidjela da djevojka još nije ni počela, dobrano se začudi. A vajna prelja uzela se vaditi i kazala

kako od goleme tuge za majkom i kućom nije mogla na posao ni misliti, a kamoli se posla prihvatiti. Kraljici to bilo shvatljivo, ali na odlasku ipak napomenu:

— Sutra ti se valja posla latiti.

Kad je djevojka opet ostala sama, bijaše na sto muka: nije znala što da počne i kako da sebi pomogne, te je samo stajala kraj prozora, tužna i žalosna. I dok je tako stajala i gledala, odjednom uoči gdje nailaze tri žene: u prve jedna noga čotasta, drugoj se ženi donja usna preko brade prevjesila, a u treće palac na ruci širok i splošten.

Zastale žene pred prozorom, pogledale gore te upitale djevojku što joj je i kakvi je jadi biju. Ona im se potuži u kakvu je golemu nevolju zapala, a one joj nato ponudiše svoju pomoć i rekoše:

— Ako pristaneš da nas na svadbu pozoveš, za svoj nas stol smjestiš i nazoveš nas svojim tetkama a nimalo se ne postidiš zbog nas, evo ćemo ti s ovih stopa u pomoć priskočiti i svu ti kudjelju ispresti, i to u malo vremena.

— Baš kao naručeno — obradova se djevojka. — Uđite samo i ne častite časa, nego odmah prionite!

I pusti unutra tri čudne druge, napravi im mjesta u prvoj izbi, a one se lijepo smjestiše i počеше presti. Jedna gazila podnožak na kolovratu i nit izvlačila iz kudjelje na preslici, druga vlažila prvòpređu, a treća uvtalala, sukala udarajući prstom po stolu, i kako god bi udarila, svaki put na pod padale niti, mnoštvo njih, nadasve tanko ispredenih.

Djevojka je svoje prelje krila od kraljice, pa kad bi se ova navratila onamo, ona joj pokazivala hrpe pređe, i kraljica hvalila marljivu poslenicu — pustoj hvali nikad kraja.

Pošto su ispraznile prvu izbu, prijeđoše na drugu i naposljetku na treću, pa i ta doskora ostade prazna. Kad su tako odvalile sav posao, tri se čudne druge pozdraviše s djevojkom i na odlasku joj pripomenuše:

— Eto tako, i nemoj zaboraviti što si nam obećala. Znaj, na veliko će ti dobro i na veliku korist izići.

Kad je djevojka kraljici pokazala prazne izbe i goleme one hrpe pređe, kraljica pripremi svadbu. Kraljević-zaručnik silno se radovao što će ga zapasti tako spretna i radina žena, i mnogo ju je hvalio.

Uoči same svadbe djevojka, tada već kraljevska nevjesta, povjeri kraljici, svojoj svekrvi:

— Imam tri tetke, mnogo su mi dobro one u životu učinile, pa

ne bih htjela da ih u svojoj sreći zaboravim. Dopustite mi da ih pozovem na svadbu pa da sjede za stolom.

— Zašto ne, nema tu nikakve zapreke — prihvati kraljica.

Kad se počelo svadbeno slavlje, eto triju čudnih druga u čudnu ruhu, a mlada ih lijepo dočeka i pozdravi:

— Dobro mi došle, drage tetke!

Mladoženja zapao u čudo te će svojoj mladoj gundajući:

— Odakle ti i čemu te rugobe?

Potom priđe onoj što je imala čotastu nogu te je upita:

— Od čega vam je stopalo tako široko i čotasto?

— Od gaženja po kolovratu, kad predem: od pustog gaženja — odgovori ona.

— Oda šta vam donja usna tako ovješena? — upita drugu, a ona će na to:

— Od vlaženja prvòpređe, kad predem: od vlaženja, velim.

— Od čega vam tako širok i plosnat palac? — upita treću, a ona mu objasni:

— Od uvrtanja kad predem i sučem: od pustog uvrtranja i sukanja.

Dobrano se prepade kraljević-mladoženja pa odluči:

— Neće moja lijepa žena nikad više ni dirnuti kolovrat!

I tako se kraljičina snaha zauvijek riješila morskog joj pređenja.

KRALJ KOSOBRAD

Imao neki kralj nadasve lijepu kćer, ali preko svake mjere oholu i obijesnu, tako te joj nijedan prosac nije odgovarao, nijedan da bude po njezinoj čudi: sve ih redom odbijala i ruglu izvrgavala.

Nekom zgodom upriličio kralj veliku svečanost i na nju pozvao uglednike iz blizine i daljine, sve same junake orne za ženidbu. Stigli oni i poredali se prema ugledu i časti, svrstali se prema moći i položaju: ponajprije kraljevi, pa vojvode, onda knezovi i grofovi, baruni i na kraju plemići.

Tada provedoše obijesnu kraljevnu kroz njihove redove. Prolazila ona i zanovijetala, svakome nalazila manu, svakome znala štogod prikropiti.

Jedan joj bijaše predebeo: — Vinska bačva, sve se račva! — okrsti ga ona.

Drugi joj bio previsok, te ona odmah: — Dug dugonja uvis pohrlio, tarane bi s neba dohvatio!

Treći prenzak: — Zbijen, stlačen, ozgo mlaćen — priklopi oholica.

Četvrti previše bljedolik: — Blijeda smrt sve će strt! — prišla mu naduta kraljevna.

Peti preveć rumen: — Zajapuren gnjetao, crven kao pijetao! — priklopi preuzetna kraljevska kći.

Šesti ne bijaše dovoljno uspravan: — Zeleni se grana - hrga, u zapećku suha kvrga!

I tako je svakome štogod našla, zamjerila i prilijepila, a napose rugala se jednom kralju dobričini, ili kraljeviću, koji je stajao gore pri vrhu i komu je brada išla ušilj i bila malko zavinuta.

— Gle ovoga! — smijala se obijesna kraljevna. — Brada mu kao kljun u drozda ili kosa!

I dobrijana odonda prozvaše Kosobrad.

Kad je domaćin, stari kralj, vidio kako njegovoj kćeri nije ni do čega i ni do koga stalo, nego se samo oholi i svakog ismjehuje, izruguje se proscima i svekolike prezrivo odbija, žestoko se razljuti pa se zakle da će je udati za prvog prosjaka što mu dođe na vrata.

Koji dan poslije toga eto nekakva svirača - potukača pod prozor, rastegao skitnik svoju pjesmu i svirku, očekuje da mu ozgo bace štogod milostinje.

Kad ga je kralj čuo, odmah zapovjedi:

— Pustite ga unutra, dovedite ga ovamo!

Doveli potukača gore, pojavio se on u svojoj prljavoj i poderanoj odjeći, te je pjevao i svirao pred kraljem i njegovom kćerju, a kad je završio, zamoli ih za malen darak.

Kralj mu tada reče:

— Baš mi se svidjela tvoja pjesma i svirka, pa ti u nagradu dajem svoju kćer za ženu.

Prestravila se kraljevska kći kad je to čula, ali kralj odsiječe:

— Zakleh se da ću te dati prvom prosjaku koji naiđe, pa će tako i biti!

Uzalud se opirala, nikakav joj prigovor nije pomogao, nego odmah pozvaše župnika, tako te njoj ne bijaše ni kud ni kamo — morade se vjenčati sa sviračem — potukačem.

Pošto je obred tako protekao, obrati se kralj svojoj kćeri te će joj odrješito:

— A sada niti je red niti se pristoji, kad si prosjakova žena, da i dalje budeš na mojim dvorima: valja ti lijepo ići sa svojim mužem, pa idi!

Nato je prosjak primi za ruku i povede van, a ona morade s njime uzeti put pod noge, zapeti s mužem pješke.

Išli oni tako, pa kad su došli u neku veliku šumu, upita ona muža:

— Čija je ova lijepa šuma?

A on joj odgovori:

*Posjed kralja Kosobrada:
da se nisi oholila,
sad bi šuma tvoja bila.*

Ona tada zajada:

*Tužna li sam, jedna sada
što ne uzeh Kosobrada.*

Išlo njih dvojje dalje, pa udarilo preko neke livade, te će ona opet zapitati muža:

— Čija li je ova lijepa livada?

*To je kralja Kosobrada:
da se nisi oholila,
livada bi tvoja bila.*

*Tužna li sam, jedna sada
što ja prezreh Kosobrada.*

Poslije ih je put nanio kroz nekakav veliki grad, a ona opt upita:

— Čiji li je ovaj krasni veliki grad?

*To je varoš Kosobrada:
da se nisi oholila,
sad bi varoš tvoja bila.*

*Tužna li sam, jedna sada,
što ne uzeh Kosobrada.*

— Ne, nikako mi se ne sviđa i nije mi nimalo po ćudi što neprestano nekoga drugog priželjkuješ za muža i za njim žališ — pripomenu joj svirač - potukač. — Zar ti ja ne valjam, zar ti nisam dovoljno dobar?

Naposljedku izbiše pred nekakvu malenu kuću, sasvim malenu, i kraljevska kći upita:

*Bože mili, sitna li je
vidjeti je skoro nije!
Neugledna, jedna sva je —
komu takva nastan daje?*

— E, vidiš — odgovori svirač — to je nama nastan, meni i tebi, tu ćemo živjeti.

Da bi ušla u kuću, morala se kraljevna na vratima dobro prignuti.

— A gdje su sluge? — upita ona.

— Kakve sluge? — u čudu će prosjak. — Sama ćeš služiti i sama raditi ako želiš da se štogod uradi. Sada ponajprije naloži vatru i pristavi kotao s vodom, da mi prirediš večeru, jer me umor

presvojio.

Da, ali kraljevska kći nije ništa znala o tome kako se izvija oganj i kako se vatra pali, a ni kuhati, dakako, nije znala. I tako prosjaku ne preostade drugo nego da se sam prihvati posla.

Pošto su pojeli svoju posnu večeru, legoše na počinak, ali tek što je objutirilo, prosjak potjera ženu iz postelje neka redi kuću. Poživjeli su koji dan tako i ovako, uglavnom priprosto, dok su zalihe trajale. A onda će muž ženi:

— Ne možemo, ženo, dalje ovako, da samo trošimo, a ništa ne zarađujemo. Valja ti odsad plesti košare.

I ode te nareza vrbova šiblja i donese ga kući. Žena uze plesti, ali joj tvrdo pruće izrani nježne ruke.

— Vidim, ne ide ti to — reče muž. — Radije predi, možda ćeš to bolje.

Sjela je i okrenula presti. Pokušala ona, ali joj tvrde niti zarezaje u meke prste, tako te joj iz jagodica navrije krv.

— Eto vidiš — zaključí muž — nisi ni za kakav posao podobna, loše sam s tobom prošao. Nego, sad ću ja pokušati trgovati loncima i drugim glinenim suđem, a ti ćeš lijepo u grad, pa ćeš na trgu nuditi lončariju na prodaju.

»Ah«, u sebi će ona, »što ću jedna ako na trg dođu žitelji iz očeve mi kraljevine? Kad me vide kako sjedim na pazaru i prodajem, što će drugo nego mi se svi rugati!«

Ali joj ništa nije pomoglo, valjalo joj se prelomiti i pokoriti nije li htjela da oboje izgladne i presvisnu.

U prvoj je prilici išlo dobro na trgu, mnogi u nje kupovali privučeni njezinom ljepotom i plaćali koliko bi zacijenila, a neki joj ostavljali novac i ne mareći za lonce: nisu ih ni uzimali sa sobom. I tako je njih dvoje živjelo trošeći ono što bi ukesili — živjeli oni dokle je utržak trajao, a muž bi potom opet nabavio nešto lončarije i gurnuo je u prodaju.

Jednoga dana kraljevska se kći smjestila na trgu, na jednom njegovu uglu, poredala oko sebe svoje glinene lonce i drugo i počela prodavati, kadli odjednom onamo provali nekakav pijan jahač koji se na svome konju zaletje pravo na njezinu robu, među njezine lonce, te je sve satro i porazbijao u tisuću rbina.

Od pustog straha i prepasti sred onoga krša i gruha nije znala kamo bi se djela i što bi počela, nego jedna udari u plač i kuknjavu.

— Avaj, što će biti od mene, jadnice, što li će mi opet muž na

sve reći! Kako li će me karati!

I odjuri kući te mužu pripovjedi kakva ju je nesreća pogodila.

— Bi li itko pametan s glinenim suđem sjeo baš trgu na ugao!
— Ljutnu se muž. — A sada: što je, tu je! Okani se plača, ubriši suze. Vidim ja, ne valjaš ti baš ni za kakav posao. Nego, išao ja na dvore našega kralja i ondje u kuhinji pitao treba li im sluškinja, a oni mi obećali da će te primiti: za službu u njih dobivat ćeš hranu.

I tako se kraljevska kći prometnula u sluškinju u kuhinji: morala je pomagati kuharu i k tomu otaljavati različite druge i teške poslove što već pripadaju uz kuhinju. U jednom je i drugom džepu imala lončić, i u tim lončićima nosila kući što bi je zapalo od ostataka, i njih se dvoje time prehranjivalo.

Bilo vam tako te jednog dana na dvorima slavili svadbu najstarijega kraljeva sina. I ona jadna otišla pred vrata, da i sama vidi štogod od onoga slavlja. Kad su u dvoranama užgali svjetiljke, i gosti pristizali sve jedan ljepši od drugoga, i svuda se prosipao sjaj i divota, ona se tužna srca prisjeti svoje žalosne sudbine, svoga jada i čemera, te uze proklinjati svoju oholost i objest što su je, evo, ponizile i u takvu je veliku bijedu gurnule. Od slasnih i biranih jela što su ih donosili i odnosili, i kojih miris dopirao do njezinih nosnica, sluge joj ovdje - onda dobacivale koju mrvicu, a ona sve stavljala u svoje lončiće, da jestvinu nosi kući.

Sred svega tog zbivanja odjednom se pojavi kraljević u sjajnu ruhu od svile i kadife i sa zlatnim lančićima oko vrata. Kad je opazio ljepojku kako stoji kraj ulaza, uhvati je za ruku i povede je da s njom zapleše, ali se ona odmah sustegla, usprotivila se, silno uplašena, jer je razabrala da je to kralj Kosobrad, koji ju je prosió s drugim proscima, a ona ga prezrivo odbila.

Uzalud se opirala, nije joj pomoglo: on je povuče u dvoranu, a njoj se uto raskide traka na kojoj bijahu obješena dva džepa. Prevrnuli se lončići što su pali, prolila se juha, razasuli se naokolo ostaci različita jela. Kad su gosti to vidjeli, prolomi se smijeh na sve strane i nastade ruganje, a nju zapljusnu takav sram te joj bijaše da u zemlju propadne.

Umakla je na vrata i nadala u bijeg, ali je na stubištu sustiže netko hitriji od nje i povede je natrag. Kad je trgla pogled u nj, razabra da je to opet kralj Kosobrad.

On joj tada ljubazno prozbori, umirujući je:

— Ništa se nemoj bojati: ja sam onaj svirač što je s tobom

stanovao u bijednoj kolibi. To sam se ja samo pretvarao zbog ljubavi koju sam osjećao i koju osjećam prema tebi. I onaj na konju, jahač što ti je polupao lonce, bijah ja. Sve je to bilo samo zato da se slomi tvoja oholost i da se kazni tvoja objijest što si mi se izrugivala.

Ona briznu u gorak plač i reče:

— Golemu sam ti nepravdu nanijela, nisam dostojna da ti budem žena.

— Tješi se — umirivaše je on — teški su dani ostali za nama, a sada valja da slavimo svoju svadbu.

Tada dođoše sobarice te je odjenuše u prekrasno ruho, a dođe i njezin otac sa svekolikom dvorskom svitom, i svi joj čestitaše udaju za kralja Kosobrada i poželješe joj sreću. Istom tada poče pravo slavlje i veselje.

POSTOLAR I PATULJCI

Bio jednom postolar koji je bez svoje krivnje toliko osiromašio da mu je ostalo kože još samo za jedan jedini par postola, to jest cipela. Uvečer on skroji postole, u nakani da ih sutradan na objutru uzme u rad. Imao je čistu savjest pa je mirno legao u postelju, na počinak, izmolio molitvu te u blažen san zaveslao.

Kad je objutirilo, on ustao, sišao u radionicu i htio sjesti za svoj posao, kad ono — gle čuda! obadvije postole, lijeva i desna, već gotove, obadvije sasvim dovršene stoje na njegovu stolu!

U čudo zapao postolar i nije znao što da na to kaže. Uze on postole u ruke da ih izbližeg promotri. Bile su tako dobro i lijepo izrađene da ni jedan ubod ni šav nije otišao ukrivo, baš pravi majstorski rad. »Nema šta, dobro su načinjene, ni ja ne bih bolje«, reče postolar u sebi.

Uskoro naišao i kupac, pa kako mu se postole svidješe, on ih kupi i za njih plati više od obične cijene.

Utrškom je postolar mogao kupiti dovoljno kože za dva para postola, pa on i učini tako. Uvečer skroji kožu da ujutro, odmoren i čio, prione na posao. Ali mu nije trebalo prijanjati, jer kad je ustao, bijahu postole već gotove, oba para, a nisu poslije izostali ni kupci koji mu platiše toliko da je tim novcem mogao kupiti kože za četiri para postola.

Ujutro nađe i ta četiri para gotova. I sve se to nastavljalo, ponavljalo se dan za danom: što bi uvečer skrojio, to ujutro bilo gotovo, izrađeno, tako te je postolar naskoro opet imao dovoljno za pristojan život, a naposljetku je postao imućan majstor.

Jedne večeri, kad se bližio Božić, čovjek opet skrojio svoje, pa sa ženom, prije nego što će na počinak, zađe u razgovor o neobičnim događajima što su okrenuli njihovu sudbinu:

— Kako bi bilo da noćas bdimo i vidimo tko nam to pruža takvu ruku pomoćnicu?

Žena bijaše sporazumna. Upali ona posvjet dolje u radionici, pa se s mužem sakri u kutu, za odjećom što je ondje visjela: odatle oni uzeše motriti.

Kad je izbila ponoć, eto unutra dvojice patuljaka — Bože dragi, mali li su, ljupki li su! Sjedoše oni na klupu za postolarev radni stol, dohvatiše skrojene kože, primiše ih svojim spretnim prstićima, pa

udri okretno i žustro bosti, šiti i prošivati, zatezati i kuckati, sve tako brzo i vješto da je postolar izvalio oči od golemog čuda: nikad majstor u svome životu nije vidio da se postole prave tako hitro i lijepo.

I nisu mališi prestali dok nisu sve uradili i dok nije sve, par do para, bilo poredano na stolu. Tek tada odoše odande, učas izduhnuše iz radionice.

Kad je svanulo jutro, reći će žena mužu:

— Tako, sad znamo: patuljci rade za nas, oni su nas učinili bogatima, pa bi red bio da i mi pokažemo koliko smo im zahvali. Jadni mališani idu po svijetu naokolo, a na njima odjeća slaba i kukavna, te se moraju smrzavati.

Postolar bio suglasan s njome.

— Znaš što? — nastavi žena. — Primit ću se posla pa im skrojiti i sašiti, jednomu i drugomu, lijepu košuljicu, prslučić, kaputić i hlačice, i obadvojici isplesti par bječvica. Ti im pak načini svakome par malih postola.

— Eh, baš mi je po volji, pogodila si ono što i ja mislim — prihvati muž.

Uvečer, kad su sve dovršili, muž i žena staviše na stol darove umjesto skrojene kože, pa se sakriše, da bi iz svoga skrovišta gledali što će mališani na to.

U ponoć eto patuljaka: priđoše oni da se odmah late posla, i silno se začudiše kad umjesto skrojene kože nađoše lijepo ruho, lijepu odjeću i obuću. Čudili se u početku, a potom se obradovali, okrenuli u veliko veselje. Dok bi dlanom o dlan, odjenuli se u novo ruho, pa od radosti rukama gladili lijepu odjeću na sebi i pjevali:

*Baš smo zgodni, čemu kriti,
lijepi smo i naočiti,
odsad ćemo ljepše žiti,
postolari prestat biti.*

Igrali su i plesali, skakali i pocupkivali po stolcima i klupama, i najposlije otplesali na vrata van. Onda se više nisu pojavili, ali je postolaru dobro bilo, sreća ga pratila u svemu čega bi se prihvatio, i lijepo je tako poživio sve do smrti.

NEBOJŠA

Imao neki otac dvojicu sinova: starijeg krasila pamet i smotrenost, i u svakoj se prilici on znao snaći, a mlađi bio tuponja, bukvan koji niti je što učio niti mu je što išlo u glavu, i kada god bi ga ljudi vidjeli, kazivali među sobom:

— Taj će ocu biti muka i pokora!

Je li valjalo što god uraditi, padalo je to uvijek na starijega, ali kad bi ga otac u kasne sate ili čak noću htio kamo otpremiti za kakvim poslom, a put usto vodio preko groblja ili pokraj kakva inače jeziva mjesta, pametni se sin nećkao i branio:

— Ah, nemoj, oče, ne usuđujem se onamo, sav se ježim od straha!

Bojao se momak.

Isto tako uvečer, kad bi se pokraj vatre pričale priče od kojih se čovjeku koža ježi i kosa na glavi diže, slušatelji govorili: »Uh, sav se ježim!« ili pak: »Ah, jeza me hvata!«

Mlađi sin sjedio u svome kutu i slušao, i sve se čudio, nije razumijevao što je tu posrijedi, nije mu išlo u glavu o kakvu je to strahu riječ, što li je to jeza i groza.

»Gle«, govorio on u sebi, »svi samo naklapaju: te strah me, te jeza me hvata! A mene nikakva jeza da uhvati, ne znam naprosto što je strah, valjda im je to nekakvo umijeće u koje se ja ne razumijem i nikako ga ne dokučujem.«

Bijaše tako te mu se jednog dana, u namjeri da ga kako urazumi, otac obrati govoreći:

— Čujder ti, tamo u kutu! Eto si odrastao, a i snagom se opasao, pa bi red bio da i ti što god naučiš čime ćeš sebi kruh zarađivati. Vidiš li kako se tvoj brat trudi, a ti svejednako nepopravljiv trutina, nikad ništa od tebe.

— E, moj oče — dočeka tupoglavi sin — želim ja, i te kako, što god naučiti. Eto, ako bi se ikako moglo, htio bih da naučim strahovati, ništa ja od toga ne razumijem.

Nasmija se stariji brat kad je to čuo i reče u sebi: »Bože dragi, kakav li je tikvan taj moj brat! Dokle god bude živ, ostat će bukvan, nikad ništa od njega! Hja, drvo se savija dok je mlado, stara psa ne možeš naučiti nikakvim majstorijama.«

Otac protisnuo dubok uzdah te uzvratio svome sinu zvekanu:

— Što se tiče strahovanja, to ćeš već naučiti, ali time, zvrkasti sine, nećeš i kruh zarađivati.

Uskoro potom navratio se zvonar u posjet budalaševu ocu. Tom se prilikom otac potuži zvonaru i požali se na svoju nevolju, kaza mu kako mladi sin baš ništa ne valja: niti što zna, niti što uči, nikad ništa od njega!

I nadoveza zabrinuti otac:

— Zamisli, kume: kad sam ga upitao što kani naučiti i čime zarađivati svoj kruh, on mi odgovorio kako želi da nauči strahovati.

— Ako nije ništa drugo posrijedi — preuze zvonar — može to i kod mene naučiti: samo ga meni pošalji, već ću ja njega oblanjati i srediti.

Otac time bijaše zadovoljan, mišljaše da će tako zinzova unekolike urazumiti i u red dotjerati.

Elem, uzeo zvonar tupavca k sebi, u kuću, da mu poteže zvona i zvoni u crkvenom tornju.

Prošlo tako u miru nekoliko dana, a onda zvonar jednom probudi momka nekako u vrijeme kad se noć presvrćala, kad bijaše negdje o ponoći, te mu naredi da ustane i da ide u zvonik, u zvona udarati.

»Već ću ja tebe naučiti što znači jeza i strah!« u sebi će zvonar, te krišom pobrza onamo prije momka. Kad je ovaj došao gore pa se okrenuo da prihvatiti konop i da uzme potezati, ugleda kako se na stepenicama, tamo prema otvoru za zvonjavu, ustobočila bijela sablast.

— Tko si ti? — podviknu momak. — I što radiš ovdje?

Ali se bijela prikaza ne odazva; niti je glasa pustila, niti je ičim makla, niti se smjesta pokrenula.

— Govori! — izdere se momak na nju. — Zbori ili se tornjaj odavde! Nemaš ovdje noću što tražiti!

No bijela se prikaza, to jest zvonar, ni tada ne maknu: hotijaše momka navesti na pomisao ili ga pak uvjeriti da se to prava avet pred njim istegla.

A momak se i treći put prodera, upravo zagrmje u ljutini

— Što švrljaš ovuda? Govori ako si čestito čeljade! Prozbori, ili ću te pograbit i hitnuti da ćeš naglavce letjeti niza stepenice!

Zvonar međuto u sebi kazivao: »Pa valjda to ne misli zazbiljno, neće ipak biti tako zlo.« I nije ni glaska protisnuo niti se maknuo, nego je ondje i dalje stajao nepomično, ustobočio se kao da je od

kamena.

Momak još jednom ponovi prijetnju, pa kad vidje da je i to bilo uzalud, zaletje se na sablast i snažno je gurnu niza stepenice, tako da se nevoljnica stropoštala, otkotrljala se niz desetak stuba i pala u kut, gdje je i ostala ležeći.

Pošto je zatim odzvonio svoje, vrati se momak u svoju izbu u zvonarevoj kući te bez ijedne riječi leže opet u postelju i nastavi da spava.

Zvonareva je žena dugo čekala muža da se vrati, ali njega ne bijaše nikako natrag. Najposlije zapade u strah, ode i probudi momka te ga upita:

— Znaš li možda gdje mi je muž? Prije tebe otišao je u zvonik, a još ga nema.

— Ne znam — odgovori momak. — Nego, netko je stajao navrh stepenica u zvoniku, tamo prema otvoru za zvonjavu: kako nije odgovarao na moja pitanja niti htio odande otići, mislio sam da je kakav lopov, pa sam ga bacio niza stube. Idite onamo i pogledajte nije li to on bio, a bogme će mi biti žao ako je on.

Odrza žena u crkveni toranj i nađe muža gdje leži u kutu, na jednom zavijutku, te se vajka i kuka, jer mu noga bijaše slomljena.

Odvuče ga ona dolje, podno stepenica, pa ojađena, sve vičući i cvileći, odjuri momkovu ocu.

— Vaš nam je sin — viknu ona — golemu nesreću na glavu navukao: muža mi bacio niza stube, eno jasnika gdje leži prebijene noge! Skinite nam s vrata toga svoga suklatu i blesana, vodite tu ništariju iz naše kuće!

Uplašio se jadni otac, otrčao zvonarevoj kući te uzeo grditi nevaljalog sina:

— Što je tebi, kakve su to bezbožnosti! Kakve su te ludosti spopale! Sam je đavo u te ušao!

— Slušaj, oče — branio se sin — nisam ja tu ništa kriv: on je stajao u mraku usred noći kao lopov koji kakvo zlo snuje. Nisam znao tko je preda mnom, i lijepo sam ga pozvao neka zbori ili neka se udalji odande.

— Ah — uzdahnu otac — s tobom mi je vječna muka i pokora! Gubi mi se s očiju, ne želim te više vidjeti!

— Dobro je, oče, odlazim drage volje — prihvati sin. — Samo pričekajmo dok se razdani, pa ću krenuti da naučim strahovati i da vidim što je jeza, želja mi je učiti i ovladati umijećem koje će me

hraniti.

— Idi, uči što te volja, ne marim više! — odmahnu otac. — Evo ti pedeset talira, pa izdiri! U svijet! Što dalje odavde! I nikom ne kazuj odakle si niti spominji tko ti je otac, jer te se moram stidjeti!

— Dobro je, oče, bit će kako kažeš — preuze sin. — Ako ništa drugo ne tražiš, lako ću s tim, neću smetnuti s uma.

Kad je odanilo, tutnu sinak svojih pedeset talira u džep, izduhnu iz kuće pa oplete širokom cestom.

I dok je tako pružao korak i grabio naprijed, neprestano je govorio sam sa sobom i ponavljao: »Eh, da mi je strahovati! Eh, da mi je znati što je jeza!«

Sustizao ga drugi pješak pa čuo kako momak sam sa sobom divani. Pošto ga je dostigao, naporedila njih dvojica zajedno dalje, pa kad izbiše na neko mjesto odakle se mogahu vidjeti podignuta vješala, reći će suputnik momku:

— Vidiš li ono? Ondje su sedmorica slavila svadbu s užarevom kćeri, to jest uže omastila, a sad eno ih gdje uče letjeti. Hajde sjedi tamo pod vješala i čekaj dok se unoća, pa ćeš već imati prilike da naučiš što je strah i jeza.

— Kad je samo to — preuze momak — lako ćemo: ako tako brzo naučim strahovati, onda su moji taliri tvoji, a ima ih ravno pedeset. Navrati se ujutro da vidiš što je i kako je.

I usmjeri momak ka vješalima, dođe i sjede pod njih te uze čekati da se uvečeri, nakan da tu i zanoći. Kako bijaše pro hladno, naloži on vatru. O ponoći pak okrenu tako hladan sjeverac da se momak ni uz najbolju vatru ne mogaše ugrijati.

Kad je vjetrušina počela njihati obješene te se oni ljujljali tamo-amo i sve udarali jedan o drugoga, momku bi nekako žao te će u sebi: »Ti se evo i kraj vatre smrzavaš, a kako li je tek onima gore što se na vjetru klate!«

Samilostan, sažali se na njih, pa prisloni ljestve uz vješala, pope se i odriješi omču jednome za drugim i tako ih poskida s užeta svu sedmorice.

Pošto je potaknuo vatru i ona se dobro uspirila, poreda i posadi obješenike oko ognja da se griju. A oni sjedili kako je koga i posadio i nisu se micali, i najposlije im ognjeni jezici što su lizali na sve strane zahvatiše odjeću. Momak ih opomenu i ujedno im poprijeti:

— Pazite! Pamet u glavu, ili ću vas opet objesiti!

A mrtvaci kô mrtvaci: ne čuju. Šute oni i puštaju da im prnje gore. Momak se baš ljutnu te im podviknu:

— Kad se ne znate čuvati i kad ne marite, ne mogu vam pomoći: ne želim izgorjeti s vama!

I zareda ih natrag vješati, sve ih jednoga za drugim opet povješa. Zatim sjede pokraj vatre, zadrijema i zaspao.

Ujutro eto onoga jučeranjeg, došao čovo po talire. Upita on odmah:

— Eh, znaš li sada što je strah i jeza?

— Ne znam — odgovori momak — ta odakle bih i znao! Ovi gore što vise nisu ni zaustili, a bijahu još i tako glupi te pustiše da izgore dronjci na njima.

Čovjek razabra da mu se dan nije posrećio, izmakoše mu taliri. Ode on govoreći u sebi: »Na ovakva se bogme u životu nisam namjerio.«

I momak krenuo na svoju stranu i sve putem govorio sam sa sobom i ponavljao: »Eh, da mi je strahovati! Eh, da mi je znati što je jeza!«

Išao za njim kočijaš, čuo i slušao čudnu mu besjedu, pa prišao momku te ga upitao:

— Čiji si ti? Tko si?

— Ne znam — odvrnu momak.

— Odakle si? — upita kočijaš dalje.

— Ne znam — opet će upitani.

— A tko ti je otac?

— Ne smijem to reći.

— A što to neprestano mrmljaš i sam sa sobom divaniš?

— Ma htio bih, evo, da naučim strahovati — odgovori momak.

— Htio bih, velim, znati što je jeza, ali nitko da me nauči i da mi pokaže.

— Tek koješta! — pritače kočijaš. — Okani se prazna govora, nego hajde sa mnom! Gledat ću da te smjestim kamo treba.

Krenuo momak s kočijašem. Zapela njih dvojica pješke, i podvečer eto ih nekoj krčmi, tu naumiše prenoćiti. I još dok je ulazio u krčmu, momak svejednako naglas govorio: »Eh, da mi je strahovati! Eh, da mi je znati što je jeza!«

Čuo krčmar što momak kazuje, pa se nasmiija i priklopi:

— Ako ti je baš do toga, bit će ti ovdje za to i previše zgrade.

— Samo šuti! — uteče se krčmarica mužu u riječ. — Poneki je radoznalac svoju smjelost već platio glavom, i bila bi zaista šteta i grehota da te lijepe oči više ne ugledaju bijela dana.

Nato upade momak:

— Što bilo da bilo, i ma koliko me stajalo, hoću da jednom naučim što želim, zato sam se bogme u svijet i otisnuo.

I nije krčmara puštao na miru, nego je svjednako zavrzivao i dosađivao, sve dok mu čovjek ne uze kazivati kako se u blizini uzdižu ukleti dvori na kojima svatko može naučiti što je strah i jeza ako mu je s voljom da ondje tri noći zaredom bdi i stražari.

Nadoveza krčmar kako je kralj onome tko se na to odvaži obećao svoju kćer za ženu, a ta je najveća krasojka koju je sunce ikad obasjalo.

Objasni još kako se na onim dvorima krije pusto blago što ga čuvaju sami zlodusi. Kad bi tkogod uspio ondje tri noći probdjeti, to bi blago namah bilo slobodno i dostupno, i baš bi siromahu dobro došlo. Mnogi su već na one dvore otišli, ali se još nitko nije odande i vratio.

Sutradan momak ode pred kralja te ga zamoli:

— Ako mi se dopusti, ja bih tako rado da tri noći stražarim na ukletim dvorima.

Kralj ga promotri, pa kako mu se momak svidio, lijepo ga upozori:

— Čuvaj glavu, nije šala posrijedi! Odaberi troje što možeš sa sobom onamo ponijeti: dakako, tri nežive stvari.

Momak nato odabra i reče:

— Onda molim vatre, strug i podjelaču sa svinutom makljom.

Kralj odredi da sve to momku još za dana odnesu na uklete dvore. Kad se dan priklonio k večeru i noć se počela bližiti, momak se uputi gore, pa kad stiže na dvore, u jednoj prostoriji naloži lijepu vatru, podjelaču s makljom postavi kraj ognja, a sam sjede na strug, to jest na tokarsku klupu. »Eh, da mi je strahovati!« govoraše opet. »Eh, da mi je znati što je jeza! Ali ni ovdje, sve mi se čini, neću to naučiti.«

Oko ponoći namjeri malko potaknuti vatru pa okrenu potpirivati oganj, a ono se odjednom odnekle, iz nekog kuta, prolomi krik:

— Au, au, kakve li studeni!

— Ej, vi lude glave! — podviknu momak. — Što tu udarate u

dernjavu? Ako vam je hladno, hodite ovamo! Sjednite kraj vatre, pa se ogrijte.

Tek što je to dorekao, eto dviju grdnih mačaka: goleme su i crne, a upadoše onamo u silnu skoku. Jedna mu sjela s jedne, a druga s druge strane, tako te on ostade u sredini, među njima dvjema. Užile im se oči, sve se krijese, bijesno ga gledaju.

Pošto su se dvije grozne druge malko ogrijale, progovoriše i momku predložiše:

— Bi li, prijane, da zaigramo karata?

— Bih, zašto ne bih — prihvati on. — Ali da najprije vidim vaše šape: pokažite ih!

One pružiše šape.

— Aj, aj, nokti su vam nešto podugački! — oduši on. — Čekajte, valja da vam ih najprije malko podrežem!

I zgrabi čudovišta za šiju, podiže ih na djelaču te im šape pritegnu stezaljkom.

— Tako, pročitao sam ja vas — odriješi momak — minula me volja za kartanjem!

I to rekavši, dokrajči obadvije grdobe pa ih hitnu van, u vodu.

Ali tek što je te dvije dokusurio i namjerio da opet sjedne pokraj svoje vatre, kadli odasvud provališe crne mačke i crni psi na usijanim lancima — navriješe sa svih strana, i bivalo ih sve više i više, tako te se nije imao kamo od njih skloniti. A vražji nakot jezivo zavijao, gazio mu po vatri, razvlačio i rasturao žeravu, htio kanda oganj mu utuliti.

Neko vrijeme momak sve to mirno gledao, no kad mu naposljetku dozlogrdje, dohvati svoju oštru maklju i zavitla njome:

— Gubi se, žgadijo! — viknu žestoko. I zareda udarati po njima: jedan ih dio stiže umaknuti odande, a što nije uspjelo pobjeći on sve pobi i pobaca van, u jezero.

Kad se vratio unutra, poče opet piriti u žeravu i poticati oganj da se uza nj grije. Dok je tako sjedio kraj vatre, najposlije mu se pridrijemalo. Kad je osjetio da mu se vjeđe sklapaju i da će zakunjati, obazre se uokolo te ugleda u kutu poveću postelju. »Ova mi je baš kao naručena!« reče momak u sebi, pa se opruži na postelji. Ali tek što je sklopio oči da u san zaveze, poče se postelja sama od sebe kretati i voziti, i tako je nesuđenog spavača vozikala posvud onim dvorima.

— Haj, haj, tako valja! — veselo otčepi momak. — Samo

naprijed!

A postelja nato, kao da su u nju upregli šest konja, pojuri naokolo, zaždi preko pragova i stepenica gore-dolje, i najednom hop! — prevrnu se te ga poklopi: bijaše kao da se čitav brijeg na nj oborio pa ga pritište.

Momak sve to svali i rasturi sa sebe, zbac i razmetnu uzglavnice i pokrivače, iskobelja se te naglas otrže:

— Nek se vozi koga je volja, ja ću opet svojoj vatri!

I leže kraj vatre, u san utonu, i spavaše tako dok nije i zora zarudjela.

Kad je objutirilo, eto kralja da vidi što je i kako je bilo. Kad je opazio momka opružena, pomisli da su jadmiku sablasti i zlodusi došli glave. Sažali se kralj i reče:

— Zbilja šteta ovoga lijepog momka.

Čuo to momak pa odmah bodar ustao i veselo progovorio:

— E, još nismo dotle!

Začudio se kralj i obradovan upitao deliju kako mu je bilo i kako je noć proveo.

— Sasvim lijepo — odgovori ovaj. — Jedna je noć za mnom, minula je, pa će tako i preostale dvije.

Vratio se on u krčmu, a krčmar, kad ga vidje, izvali oči, te će u čudu:

— Nisam bogme mislio da ću te ikad više živa ugledati. Jesi li sad naučio što je strah i jeza?

— Ne, nisam, sve je uzalud — odgovori nebojša. — Ah, kad bi tkogod samo mogao da mi to kaže!

Druge noći ode gore, u stare dvore, sjede pokraj vatre pa udari opet u staru pjesmu: »Eh, da mi je strahovati! Eh, da mi je znati što je jeza!«

Prije nego što se noć presvratila, oču se graja i nekakav štropot, buka u početku ne tako jaka, potom sve veća, prolomi se trijesak, onda kao da sve nekako splasnu, ali ne utihnu sasvim, a naposljetku kroz dimnjak, uza žestok klopot, pade polovica čovječjeg tijela pa ravno pred momka.

— Hej, slušajte — viknu nebojša. — Nismo se tako pogodili! Premalo je to, odmah i drugu polovicu ovamo!

I opet graja i tarlabuka, silan glomot i tutnjava, pa onda eto dolje i druge polovice.

— Stani časak — dočeka momak — najprije ću ti malko vatru

potpiriti.

I pošto je uspirio i potakao oganj, osvrnu se i vidje da su se one dvije pole nastavile jedna na drugu i nalijepile, sastavila se jeziva prilika što je sjela na klupu, na njegovo mjesto.

— E, nismo se tako pogodili — ljutnu se nebojša. — Klupa je moja!

Nakaza namjeri da ga odgurne, ali se on nije s time mirio, nego silom potisnu upadača i lijepo sjede opet na svoje mjesto. Tada ozgo navrije još više spodoba, pokuljaše dolje jedna za drugom, a najposlije sidoše neke i doniješe devet mrtvačkih golijeni i dvije lubanje: postaviše se ondje te udri, kuglaj se.

I momka ponese želja da se s njima kugla pa ih zapita:

— Čujte, bih li mogao i ja s vama?

— Možeš ako ti je džep nabijen.

— Nabijen je, ne brinite — otpovrže im momak. — Imam ja novaca, ali vaše kugle nisu dobro zaobljene, nisu baš okrugle.

I dohvati one mrtvačke glave, stavi ih na svoj strug, priteže na svojoj tokarskoj klupi, pa ih obrusi da budu zaobljene.

— Evo, sada će se bolje koturati — bodro će momak. — Da, da, ovo je sada već drukčije.

Kuglao se s jezivom bratijom i u toj igri i nadmetanju izgubio nešto novaca, ali kad je izbila ponoć, odjednom nestade svega ispred njegovih očiju. On tada leže i mirno zaspao.

Ujutro dođe kralj da vidi i čuje što je bilo i kako je momak prošao te noći.

— Onda, kako si se noćas proveo? — upita ga kralj.

— Hja, noćas sam se kuglao te izgubio nekoliko novčića — odgovori momak.

— A zar te nije hvatao strah i jeza te podilazila?

— Ma kakav strah, kakva jeza? — odmahnu nebojša. — Bijaše baš veselo. Eh, kad bih samo znao što je to strahovati! Da mi je samo znati što je jeza!

Treće noći opet sjede na klupu kraj vatre, sve mrzovoljno gundajući: »Ah, da mi je strahovati! Ah, da mi je znati što je jeza!«

Pošto je noć poodmakla, u neko doba eto nekakve šestorice golemih: nose lijes, mrtvačku škrinju.

»Haj, haj, zacijelo je to moj strikan što je umro prije koji dan«, potihlo će momak, a onda, prstom je zovući k sebi, viknu sablasnoj povorci:

— Hodi, strikane, hodi!

Šestorica jezivih ukopnika spustiše lijes na tlo, a momak pristupi i maknu poklopac: u škrinji mrtvac! On mirno opipa mrtvacu lice: bijaše hladno kao led.

— Čekaj strikane-prikane, malko ću te ugrijati.

I okrenu se k vatri, ugrija dlan i položi ga mrtvacu na obraz, ali ništa: mrtvac svejednako hladan.

Nebojša zatim podiže mrtvaca iz lijesa, sjede kraj vatre, stavi ga sebi na krilo pa mu uze trljati ruke da bi mu krv opet prokolala. Ali vidje da ni to ništa ne pomaže. Tada mu na um pade nešto drugo: »Ako dvojica leže zajedno u postelji«, reče u sebi, »onda se griju.«

I prenese mrtvaca u postelju, pokri ga i leže kraj njega.

Nije dugo trajalo, i mrtvac se ugrijao i počeo se micati. Nebojša mu nato reče:

— Vidiš, strikane-prikane, da te nisam ugrijao, zlo bi ti se pisalo...

Ali se dokojašnji mrtvac pridiže i viknu:

— Sad ću te zadaviti!

— Što? Zar tako da mi zahvališ? — razljuti se nebojša.

— Odmah ćeš ti natrag u svoju škrinju!

I to rekavši, podiže ga, baci u lijes i navuče poklopac. A nato ona šestorica prihvatiše škrinju i onoga u njoj odnesoše kako ga bijahu i donijeli.

»Evo«, u sebi će nebojša, »nikako da naučim strahovati i da vidim što je jeza! Ni do vijeka to neću ovdje naučiti!«

Upravo kad je tako zaključio, banu onamo ljudina; strašna spodoba veća i grdnija od svih prijašnjih, div star, s dugom bijelom bradom.

— Bijedan patuljčiću! — zagrmje pridošli odmah pošto upade unutra. — Sad ćeš ubrzo vidjeti svoje, naučit ćeš što je jeza: moraš umrijeti!

— Ne tako brzo, stari! — odvrnu nebojša. — Jer ako je mrijeti, valja tu i mene pitati.

— Već ću ja tebi pokazati! — zaprijeti zloduh.

— Samo polako, stari, nemoj se tu kočoperiti! Nisam slabiji od tebe, zacijelo sam i jači.

— To ćemo istom vidjeti! — junačio se starac. Dokažeš li da si jači od mene, onda si slobodan i možeš ići. Hajde sa mnom dolje, da

vidimo tko je jači!

I odvede momka kroz mračne hodnike i prolaze u kovačnicu. Tu dohvati sjekiru i jednim jedinim udarcem tiluta ili hrpta zatjera nakovanj u zemlju.

— Mogu ja to još i bolje — reče momak i priđe drugom nakovnju, a starac sa svojom bijelom bradom stade uza nj da bolje vidi.

Momak dohvati sjekiru, i jedan jedini njegov udarac oštricom rasiječe nakovanj te ujedno pricijepi starčevu bradu.

— Sad te imam! — isprsi se momak. — Ti si evo na redu da umreš!

I prihvati željeznu motku, pa udri, mlavi starca dok nije počeo jaukati, vapiti i moliti:

— Jao, nemoj! Prestani, pa ću ti dati golemo blago!

Momak nato izvuče sjekiru iz procijepa te ga oslobodi. Starac tada povede momka natrag na dvore i pokaza mu u podrumu tri sanduka razom natrpana zlatom.

— Od ovoga — objasni on — jedan dio pripada sirotinji, drugi kralju, a treći tebi.

Dotle izbi i dvanaesti sat, zloduh iščeze, a momak ostade sam u mraku.

»Hja, valjda ću se nekako izvući odavde«, reče u sebi, pa uze pipati i tapkati naokolo dok najposlije ne pogodi put onamo gdje prije bijaše, i tu zaspa kraj vatre.

Ujutro stiže kralj te će mu odmah:

— Konačno si sad naučio što je strah i jeza.

— Nisam, ne! — odgovori nebojša. — Bio ondje moj pokojni strikan, pa onda došao nekakav bradonja i taj mi pokazao silan novac, ali mi nitko nije rekao što je strah i jeza.

— Oslobodio si nam dvore — reče kralj — pa ćeš sada dobiti moju kćer za ženu.

— Sve je to dobro i lijepo — pritače nebojša — ali ja sveudilj ne znam što znači strahovati i što je jeza.

Iznijeli su zlato iz podruma i proslavili svadbu, ali je mladoženja, sada mladi kralj, ma koliko volio svoju lijepu ženu i ma koliko bio zadovoljan i sretan, svejedno govorio: »Eh, da mi je strahovati! Eh, da mi je znati što je jeza!«

Dojadilo to njegovoj ženi, nije znala što bi počela, dok joj najposlije ne priskoči u pomoć njezina sobarica:

— Već ću ja tome naći lijeka — dosjeti se ona. — Već će on naučiti što je strah i jeza!

I ode na potok što je vrtom protjecao pa ondje vedrom zahiti vode sa sitnim ribicama krkušama, i sve to donese mladoj kraljici te je uputi što će i kako će.

Noću, dok je mladi kralj spavao, žena ga otkri pa na nj izli čitavo vedro hladne vode s krkušama, tako te su se ribice po njemu i oko njega praćakale.

Nato se on trže oda sna i povika:

— Uh, jeza me hvata! Uh, ženice, kako me jeza hvata! Sada znam što znači strahovati, znam sada što je jeza.

NEOBIČNI PUTNICI

Bio vam nekoć dobrijan koji je svašta znao i umio: služio je u ratu i pokazao se valjanim i hrabrim, ali kad se rat završio, otpustili ga iz vojske, otpravili ga davši mu samo tri novčića poputnine.

»E, stani malo, nećemo baš tako!« u sebi će isluženi ratnik.
»Pogodim li naći prave ljude, treba da mi kralj dade blago sve kraljevine!«

Pun gnjeva otišao ratnik u šumu i ondje vidio jakotu koji je izvalio šest stabala, iščupao ih iz korijena kao da su žitne vlati.

— Bi li htio u mene služiti i poći sa mnom u široki svijet?

— Bih, kako ne bih — prihvati onaj. — Samo najprije moram ovaj naramak drva odnijeti majci.

I dohvati jakota jedno stablo pa ga omota oko pet ostalih, podiže i prebaci svoj naramak na rame te ga odnese. Domala se vrati i krenu sa svojim gospodarem.

— Nas ćemo dvojica — reče ratnik — zaći po svem svijetu, svuda ćemo proći.

Popoišli oni i nakon nekog vremena naišli na lovca što je kleknuo te na nišan uzima neku metu. Naciljao lovac, a ratnik ga prekide pitanjem:

— Hej, lovče, što to strijeljaš?

— Strijeljam evo — objasni lovac — onu muhu na dvije milje odavde: sjedi muha na hrastovoj grani, a ja namjerio da joj izbijem lijevo oko.

— Eh, takav mi i treba, hajde sa mnom! — pozva ga ratnik. — Kad smo ovako trojica u savezu, sav ćemo svijet obići.

Lovac pristao i krenuo s njima dvojicom.

Išla tako njih trojica i došla do sedam vjetrenjača kojima se krila brzo okreću, a nigdje ni ćuha vjetra, ne pirka ni sa koje strane — ni listak, štono riječ, da zatreperi.

— Ne znam koji đavo pokreće vjetrenjače! — u čudu će ratnik.
— Nigdje ni lahora da dahne!

I krenu s družima dalje.

Pošto su prevalili kakve dvije milje, ugledaše nekakva deliju što se ispeo na drvo i sjedi na grani: jednu nosnicu na nosu pritisnuo prstom, a na drugu duha i puše.

— Što radiš tu gore, za ime božje? — upita ga ratnik.

— Evo pušem, što bi drugo! — odgovori upitani. — Vidiš li onih sedam vjetrenjača tamo, dvije milje odavde? Pa evo, ja pušem te ih okrećem.

— Hajde sa mnom! — pozva ga ratnik. — Kad smo nas četvorica u društvu, sav ćemo svijet proći.

Išli oni dalje i nakon nekog vremena opazili neobična svata: stoji on na jednoj nozi, a drugu otkopčao i položio kraj sebe na tlo.

Ratnik ga oslovi:

— Vidim, lijepo se ti smjestio da počineš.

— Nisam namjerio počivati — odbesjedi oslovljeni. — Nego, ja sam trkač, pa sam evo otkvaćio jednu nogu da ne bih prebrzo skakao. Jer kada trčim obadvjema, brži sam onda nego ptica u letu.

— Hajde i ti sa mnom — predloži mu ratnik. — Kad smo nas petorica zajedno, možemo sav svijet proći.

I trkač krenu s njima. Nisu dugo išli kadli sretoše čovjeka komu se šeširić na glavi sasvim naherio, zapravo ovjesio na jedno uho.

— Pristojno šešir ustakni na glavu, a nemoj ga o uho vješati, jer tako izgledaš kao lakardijaš! — pozdravi ga ratnik.

A onaj se poče ispričavati:

— Ne smijem drukčije, jer ustaknem li šešir na glavu kako je pravo i valjano, stegne silna studen da se i ptice u zraku smrznu te uginule na tlo padaju.

— Hajde sa mnom — pozva ga ratnik. — Kad smo nas šestorica na okupu, doista možemo sav svijet proći.

Priključio se i on, i tako njih šestorica stigoše u neki grad gdje je kralj obznanio kako će njegova kći pripasti onome koji je kadar da se s njome utrukuje za okladu i da je u trci pobijedi, a izgubi li okladu, ode mu i glava s ramena.

Javio se ratnik, izišao pred kralja i rekao:

— Primam okladu, a moj će sluga trčati umjesto mene.

— Dobro je — prihvati kralj — ali moraš i njegov život dati u zalag, tako da i tvoja i njegova glava jamče za pobjedu.

Lijepo se dogovoriše i sve utanačiše, a onda ratnik prikopča trkaču drugu nogu te ga upozori:

— A sada gledaj da uhvatiš brzinu i da nam doneseš pobjedu.

Bijaše pak dogovor da pobjednik bude onaj tko prvi donese vode iz nekoga dalekog studenca.

Jedan vrč dadoše trkaču, a drugi kraljevoj kćeri, i njih dvojice udariše u trk istog trena. Ali dok je kraljevna pretčala tek malen dio

staze, trkača više ni živa duša nije mogla dohledati — on naprosto nestao, bijaše upravo kao da je vjetar onuda prohujao.

U tili čas stigao trkač na studenac, zahitio pun vrč vode, pa okrenuo natrag. No na povratku ga presvojio umor, te se on lijepo opružio po tlu, stavio vrč kraj sebe i zaspao. Prije toga, da mu uzglavnica bude tvrda i da bi se u pravo vrijeme probudio, podmetnuo je pod glavu konjsku lubanju što mu se ondje našla pri ruci.

I kraljevna međuto dobro upela, svojski podbrusila pete. Trčala ona koliko je već čovjeku dano, stigla na studenac i svojim vrčem zahitila vode, a onda odmah pojurila natrag što je noge nose.

Kad je na povratku vidjela trkača gdje leži i spava, obradova se te će u sebi: »Protivnik je u mojim rukama!«

I priđe spavaču, izli vodu iz njegovu vrča te odjuri dalje

Sve bi po trkača i ratnika okrenulo zlo i naopako da nije lovac, na svu sreću, stajao gore na dvorima i svojim ostrim okom pratio i vidio što se zbiva.

»Ne smijemo nikako dopustiti da nas kraljevska kći nadmudri i pobjedu nam pred nosom otme!« odluči on.

I napuni pušku, dobro nanišani te ispalili tako umješno da je izbio konjsku lubanju ispod trkača, a nije mu povrijedio ni vlas na glavi.

Probudio se trkač, poskočio i razabrao da mu je vrč prazan i da je kraljevska kći već odmakla daleko ispred njega.

Ali on nije gubio hrabrost, nije klonuo duhom, nego je brže-bolje šćepao vrč, odjurio natrag na studenac, opet zahitio vode, potekao s punim vrčem na dvore i stigao desetak časaka prije kraljevine.

— Vidite li — pohvali se trkač na cilju — tek sam sada protegao noge, jer se ono prije i ne može nazvati trčanjem.

Ne bijaše pravo kralju, još manje njegovoj kćeri, nije se ona mirila s tim da je odvede običan isluženi vojnik, pa se otac i kći počеше savjetovati i dogovarati kako da se riješe i nepriličnog vojnika i njegovih nemilih drugova.

Naposljetku će kralj svojoj kćeri, tješeci je:

— Smislio sam što i kako valja, pronašao sam lijek. Ne treba ti se bojati, neće oni nikad više ovamo.

A onda se obrati nepoželjnim:

— Red je sada da se svi zajedno proveselite, da se počastite, bit

će vam jela i pila.

I odvede ih u prostoriju koja je imala pod i vrata od željeza, a prozori joj bili zaštićeni željeznim rešetkama. U prostoriji prostr dugaćak stol, na njemu sve sama birana jela.

— Izvolite samo, služite se, uživajte! — reče kralj te ih ostavi.

Kad je izišao, a oni ostali unutra, naredi kralj svojim slugama da zatvore vrata i da ih zakračunaju. Potom zapovjedi kuharu da dobro podloži vatru pod onom prostorijom i da navaljuje oganj sve dok se željezni pod ne užari i ne usije.

Pošto je kuhar učinio svoje i navalio oganj, prostorija se vraški zagrijala, a šestoricu bjelosvjetskih skitnika obuže takva vrućina dok su gozbovali te mišljahu da je to od jela i pila. Ali kako je vrućina postajala nepodnošljiva i bivala sve jača, htjedoše oni izići, a kad tamo — vrata i prozori zatvoreni. Tek tada razabraše da ih je kralj naumio ugušiti.

— E, nećeš, brajane, ne! Neće ti ta uspjeti! — oduši onaj svat sa šeširićem na uhu. — Pustit ću ja mraz i studen pred kojom će se vatra postidjeti i sakriti.

I to rekavši, svoj nahereni šeširić ustače na glavu kako i treba, namjesti ga uspravno i ravno, a nato odmah pade mraz i steže studen da je sve pucalo: ispari ona vrućina posvema, a sva jela u zdjelama i na pladnjevima dobiše ledenu skramu.

Pošta je izminuo koji sat, kralj pomisli da su se neugodni gosti već ugušili od vrućine, pa naredi da se otvore vrata: htjede da sve vidi svojim očima. Ali kad se vrata otvoriše, imade što i vidjeti: pred njim sva šestorica živa i zdrava!

Kazaše gozbovatelji kako im je drago što mogu van odande, da se malko ugriju, jer je unutra strašno hladno, od silne studeni sva se jela u led pretvorila.

Gnjevan, kralj se uputi dolje, siđe kuharu te ga izruži na sva usta i na kraju upita zašto nije uradio onako kako mu je zapovjedbano.

Kuhar se branio:

— Velik sam oganj navalio, evo pogledajte sami.

Kad je kralj vidio kakva silna vatra gori pod željeznom prostorijom, razabra da onaj šestorici neće tako lako doskočiti ni nauditi.

Uzeo kralj razmišljati i dovijati se kako da se otarasi nemilih gostiju. Pozvao je preda se ratnika te mu predložio:

— Želiš li zlata, možeš ga dobiti koliko te volja, ali ti se valja odreći prava na moju kćer.

— U redu je, kralju gospodaru — prihvati ratnik — daj mi zlata koliko moj sluga može ponijeti, pa ću se odreći tvoje kćeri.

Kralj bijaše s time sporazuman, a ratnik nastavi:

— Dobro je, eto me onda za četrnaest dana po blago.

Ode ratnik i sazva sve krojače iz kraljevine da četrnaest dana sjede i šiju dok mu ne sašiju golemu vreću kakvu je zamislio. Kad vreća bijaše urađena, morade je na rame prebaciti i s njome kralju otići onaj jakota što je mogao drveće čupati iz korijena.

Kad ga kralj ugleda, reče uplašen:

— Kakav je to jakota, što na ramenu može ponijeti balu platna golemu kao kuća!

Prepao se kralj i u sebi nadovezao: »Koliko li će mi onda pustog blaga odnijeti!«

Naredi potom da donesu bačvu zlata: nosilo je šesnaest najjačih momaka. Ali je jakota zahvati jednom rukom, prebaci je u svoju vreću i nato procijedi:

— A zašto ne biste odmah donijeli koliko priliči? Ovim će se jedva dno pokriti!

Kralj zapovijedao, i malo-pomalo ode sve njegovo blago: jakota ga samo trpao u vreću. Uza sve to vreća ne bijaše ni do polovine nakljkana.

— Hajde, svojski prionite! Još ovamo! — uzvikivao jakota. — Te mrvice neće nikad vreću napuniti!

Ne preostade im drugo nego dopremiti još sedam tisuća volujskih kola sa zlatom iz sve kraljevine, a jakota sve potrpa u svoju vreću zajedno s ujarmljenim volovima.

— Ne želim biti sitničav — priklopi jakota. — Uzimam sve upoprijeko, što god naiđe, samo da se vreća napuni.

Pošto je sve odreda potrpao, sveudilj ostade još dovoljno mjesta u njegovoj proždrljivoj vreći.

— Hja, valja zasvirati i za pas zadjenuti, pa ću evo i ja završiti — oduši jakota. — Može se vreća zavezati sve ako i nije nabijena.

Tako reče, prebaci vreću na rame pa sa svojim družima krenu odande.

Kad je kralj vidio kako mu jedan jedini čovjek odnosi svekoliko blago što ga bijaše u kraljevini, žestoko se razbjesni, pa zapovjedi svojim konjanicima da se natisnu u potjeru za onom

šesticom i da jakoti preotmu vreću. Dvije cijele pukovnije pošle na šestoricu.

Ubrzo su kraljevski konjanici dostigli nepoželjne te im viknuli:

— Stoj, zarobljeni ste! Odložite vreću sa zlatom, ili ćemo vas sasjeći!

— Što to velite? — dočeka puhalo. — Mi da smo vaši zarobljenici? Prije ćete svi vi poletjeti i zaigrati zrakom kuda koji!

Neki vodnik zamoli da mu se smiluju i da ga ne otpuhnu — ima, reče, devet rana na sebi, a valjan je i čestit momak, ne zaslužuje takvu sudbinu koja je na ruglo i sramotu. Puhalo nato malko popusti te reče vodniku, koji je sada mogao otići nepovrijeđen:

— Dobro je, lijepo se vrati i kaži kralju neka pošalje još više konjanika, želja me nosi da ih sve otpuhnem i zrakom razvitlam.

Kad je primio izvješće i poruku, kralj reče:

— Pustimo đavle neka samo idu! Nisu oni kao što je druga čeljad, nisu to nikako obični ljudi.

A ona šestorica lijepo odniješe pusto blago kući, razdijeliše ga među sobom, i do smrti poživješe zadovoljni i sretni.

ČAROBNA LOČIKA

Bio jednom mlad lovac što je išao u šumu da na čeki vreba i dočekuje lovinu. Bio je vedre naravi i vesela srca, i dok je bodro kročio naprijed, zviždukao je na list da mu bude zabavnije. Putem susrete ružnu staricu.

— Zdravo da si, mladi lovče! — oslovi ga ona. — Vidim, veseo si i zadovoljan, a ja gladna i žedna: udijeli mi darak.

Sažali se lovac na jadnu bakicu, seže rukom u džep i daje joj koliko već mogaše. Kad je namjerio proslijediti svojim putem, starica ga zadržava te mu reče:

— Stani malo, dragi lovče, da ti nešto kažem: i ja ću tebi dati dar, zato što je u tebe plemenito srce te od svoga daješ i drugomu. Samo nastavi svojim putem, pa ćeš ubrzo stići drvetu kojemu je na grane posjedalo devet ptica: svojim pandžama natežu plašt, tuku se i čupaju u borbi oko njega. Naciljaj ozdo puškom pa ispali u sredinu: ispustit će one plašt tebi, ali će i jedna ptica pasti nasmrt pogođena. Uzmi plašt sa sobom, to ti je čarobno ruho: kad njime ogrneš ramena, možeš zaželjeti da se nađeš u bilo kojem kraju, i eto te ondje dok samo okom trepneš. a mrtvoj ptici iščupaj srce i cijelo ga cjelcato progutaj: učiniš li tako, svaki ćeš put na objutru, kad ustaneš, naći zlatnik pod uzglavnicom.

Zahvali lovac mudroj starici, pozdravi se s njome i krenu, sve u sebi kazujući: »Da, lijepih li mi obećanja što ih stara izniza! Samo kad bi se sve obistinilo!«

Ipak, pošto je išao stotinjak koračaja, doprije mu do ušiju, ozgo iz granja nad njegovom glavom, nakakva graja i kreštanje. Zastade on, uzgleda onamo, i gle: čitavo jato ptica kljunovima i čaporcima nateže i razdire plašt, krešte ptičurine, čupaju se i tuku među sobom, bijaše kao da svaka želi onaj dio ruha imati za sebe.

»Baš je čudno«, pomisli lovac, »a upravo je onako kako je rekla bakica.« I smače pušku sa ramena, nanišani i grupnu posred srijede, tako te se perje razletje svuda naokolo.

Odmah se ptice raspršiše na sve strane u strašnoj gajri i kreštanju, a jedna pade pogođena. I plašt kliznu niza stablo.

Lovac poslušava staričin savjet: raspoređuje ubijenu pticu, izvadi joj srce te ga proguta, a plašt ponese sa sobom kući.

Kad se ujutro probudio, pade mu na um bakica i njezino

obećanje. Htjede provjeriti ima li tu istine, pa podiže uzglavnicu, a ono doista zasja zlatnik. Bijaše tako i drugog jutra, i svaki put kad bi ustao našao bi zlatnik pod uglavnicom.

Kad je naposljetku sabrao hrpu zlata, reći će u sebi: »Čemu mi sve moje zlato ako svagda ostanem kod kuće? Valja u svijet ići, pa ću se bogme i otisnuti!«

I u toj nakani pozdravi se s roditeljima, dohvati lovačku torbu i, oboružan puškom, krenu u svijet.

Zbilo se tako te je jednog dana prolazio gustom šumom, a kada joj je izbio na sam kraj, ugleda gdje se na ravnici uzdiže lijepo zdanje, pravi dvorac. Na jednom prozoru nalaktila se starica, a kraj nje stajala neobično lijepa djevojka. Starica, a bila je vještica, gledala s prozora i djevojci govorila:

— Vidiš, kćerice moja, odande iz šume dolazi čovjek koji nosi čudesno blago u sebi. Toga namjernika valja nam obmanuti i nekako obrlatiti, jer njegovo blago više priliči nama nego njemu. Ima on ptičje srce uza se, i stoga svakog jutra pod njegovom uzglavnicom osvane zlatnik.

Starica u sve uputi djevojku te joj objasni što i kako joj je raditi da provedu svoj naum, i na kraju joj oštro poprijeti, bijesno kolutajući očima:

— Zlo i naopako po te ako me ne poslušаш: u veliku ćeš se nesreću uvaliti!

Kad se lovac malko primaknuo te ugledao ljepojku, reče u sebi: »Već sam umoran od tolikog hoda, treba da počinem. Svratit ću u ove lijepe dvore, novaca imam uvrh glave.« A razlog takvoj njegovoj odluci bijaše zapravo u tome što mu je oko zapelo za lijepi djevojčin lik.

Uđe on u kuću, a ondje ga ljubazno dočekaše i uljudno pogostiše. Ne potraje dugo i on se zagleda u lijepu vještičinu djevojku, i nije ni na što drugo mislio, nego je samo piljio u njezine oči, tako te bijaše baš kakono se kaže: kud ona okom, tud on skokom.

Videći što je i kako je krenulo, vještica odluči:

— A sada treba da se domognemo ptičjeg srca — odrešito će djevojci. — Neće on ni opaziti ako ga više ne imadne.

I uzeše njih dvije pripremati napitak, a kad ga zgotoviše, stara njime napuni pehar i dade ga djevojci, a ova ga morade pružiti lovcu.

— Hajde, dragi, ispij u moje zdravlje! — djevojka će lovcu, pružajući mu piće.

Zaluđeni lovac prihvati pehar, i tek što je ispio napitak, povrati iz sebe ptičje srce. Djevojka ga krišom odnese i sama ga proguta, jer je tako htjela stara. Od tada se zlato više nije nalazilo pod lovčevom uzglavnicom, nego pod djevojčinom, a odatle ga stara uzimaše svakog jutra. No lovac bijaše toliko zaluđen i toliko zaljubljen da nije stizao ni na što drugo misliti nego samo na to da vrijeme provodi s djevojkom.

— Eto, ptičje srce imamo — opet će stara jednog dana djevojci — a sada treba da mu ugrabimo i čarobni plašt.

— Ne bismo li radije da mu ga ostavimo, pa izgubio je sve svoje bogatstvo! — nekako se oprije djevojka.

Stara se na to naljuti, okomi se na djevojku:

— Šuti! Onakav plašt nešto je divno i čudesno, takvo što rijetko se kad nađe na svijetu! Želim ga i moram ga imati!

Okosila se stara na djevojku, nasrnula na nju, pa ju onda naputila što će i kako će, i najposlije joj zaprijetila:

— Jao tebi, zlo ćeš proći ako ne poslušáš!

Po staričinoj uputi stala djevojka nekom prilikom kraj prozora i zagledala se u daljinu, odlutao joj pogled kao da je tužna i žalosna.

— Kakva te tuga bije? — upita je lovac. — Što si tako žalosna?

— Ah, dragi — odgovori djevojka — čeznem za onom gorom od granita, eno tamo u daljini: ondje raste skupocjeno i krasno drago kamenje. Čeznem za njim, i žalost me obuzima čim na one puste dragulje pomislim. Tko bi mi ih mogao donijeti! Samo ptice što zrakom lete mogu onamo, čovjek nikada!

— Ako je samo to zbog čega se žalostiš, onda ima lijeka, mogu ti odmah maknuti jade što su ti na srce pali — utješi je lovac.

I privinu je pod svoj plašt, zaželje da se obrete na granitnoj gori, i njih se dvoje dok bi okom trepnuo nađoše na željenome mjestu.

Na gori na sve strane sjalo drago kamenje, milina ti pogledati. Njih dvoje kupilo najljepše i najskupocjenije dragulje, a dok su oni sabirali, stara je već svojim čarolijama uredila tako da lovcu otežaju vjeđe i da mu se zadrijema.

Zato on reče djevojci:

— Malko ćemo ovdje sjesti i počiniti: toliko me umor presvojio te se jedva držim na nogama.

Pošto se tako potužio djevojci, sjedoše oboje, on položi glavu njoj na krilo pa u san utonu.

Dok je on spavao tvrdim snom, djevojka mu smaknu plašt pa ga prebaci sebi na ramena, pokupi dragulje i zaželje da se nađe kod kuće.

A kad se lovac naspavao i probudio, razabra da ga je njegova draga prevarila, ostavila ga na pustoj gori sama samcata.

»E, koliko ti je nevjere i prijevara na svijetu!« uzdahnu lovac. Zabrinut i ojađen, nije znao kamo da se okrene ni što da počne.

Silna ona gora pripadala divljim, strašnim divovima, ondje njima nastan bio, ondje su živjeli i svojim se poslom bavili.

Nije lovac dugo sjedio na svome mjestu i razmišljao kadli naiđoše trojica divova. Odmah lovac opet leže, pričinu se da spava, kao da je u dubokom snu.

Kad tri grdosije dođoše do njega, prvi ga div caknu nogom i reče:

— Kakav je to crv zemaljski tu pao te leži i promatra svoju nutrinu?

— Zgazi ga! — pritače drugi.

— Baš je od koristi! — prezirno će treći. — Pustimo ga samo, ovdje ionako ne može ostati, a uspne li se gore do vrhunca, oblaci će ga zahvatiti i odnijeti.

I tako oni razgovarajući odoše odande, a lovac dobro u glavu utuvi njihove riječi.

Pošto su divovi zamakli, lovac ustade i krenu naviše dok se ne uspe granitnoj gori na vrhunac. Tu sjede i počeka, a nakon nekog vremena doplovi tmast oblak, zahvati ga i ponese. Plovio oblak noseći ga udalj, lebdio s njime neko vrijeme naokolo i najposlije ga spustio na veliko, ograđeno kupusište, i tako je lovac tiho i meko sjeo među kupusne glavice i drugo povrće i povratno raslinje.

Obazre se lovac oko sebe, sve potihom govoreći: »Eh, da mi je štogod prigristi, tako mi glad u želucu zavrće: dok je ne utažim, teško ću moći dalje. Ali ne vidim ovdje ni jabuke ni kruške, baš nikakva voća, sve sami kupus i salata.«

Naposljetku preumi i zaključu sebi: »Hja, kad se čovjek zavrne u nevolji, dobra je i loćika. Nije ta salata baš jelo koje osobito godi, ali ću tako ipak dušu u se vratiti.«

I potraži te odabra lijepu glavicu i poče jesti, ali tek što je niz grlo otisnuo koji zalogaj, postade mu čudno pri duši, oćutje se

nekako neobično, kao da se sav promijenio. I doista se promijenio: imao je četiri noge, debelu glavu i dva duga uha. Sav prestravljen, razabra da se prevrgao u životinju — pretvorio se u magarca. Ali kako je osjećao sveudilj veliku glad, a ločika mu, u skladu sa sadašnjom njegovom naravi, izvrsno prijala, zašao je po kupusištu ili salatištu i jeo pohlepno.

Dok je tako jeo ili pasao, naiđe na drugu vrstu ločike, i tek što je malko od te pojeo, odmah osjeti novu promjenu, i on se opet prevrgnu, ali u staro — vrati mu se ljudsko obličje.

Sretan i presretan, leže i počinu, snom odagna umor sa sebe. Kad se ujutro probudio, ubra jednu glavicu opake i jednu dobre ločike.

»Ovim ću sebi pomoći da opet dođem do onoga što mi pripada i da kaznim izdaju«, u sebi će lovac.

I pošto je tako smislio i naumio, uze dvije ubrane glavice, preskoči ogradu onog kupusišta pa se zaputi da potraži dvore svoje himbene drage.

Tumarao je dva-tri dana naokolo, i napokon mu se posreći da pogodi kamo treba. Prije nego što je onamo banuo, nagaravi sebi lice, nacrni se tako da ga ni rođena majka ne bi poznala. Takav se javi u dvorima i zamoli da prenoći.

— Umoran sam — reče pretvorno — noge me više ne nose, ne mogu dalje.

— A tko si ti, zemljače? — upita ga vještica. — Što radiš, čime se baviš?

— Kraljev sam glasnik — odgovori on. — Poslali me, evo, da tražim i nađem najbolju i najukusniju ločiku što raste pod suncem. Sreća mi bila sklona, pa sam našao traženo, i nosim ločiku sa sobom, ali kako je žega prejaka, sve se bojim da mi ova nježna zelen ne uvene, i ne znam hoću li uspjeti da je dalje odnesem.

Kad je stara čula to o neobično slasnoj ločiki, odmah joj za njom porastoše zazubice, poželje ona ukusni zalogaj.

— Daj mi, dragi zemljače, da kušam malo te divne ločike — kaza ona.

— Hoću, drage volje — dočeka on. — Nosim evo dvije glavice, jednu ti mogu dati.

I rekavši to, odriješi torbu i pruži joj opaku glavicu salate.

Vještica, kojoj je slina curila na usta koliko bijaše oblaporna i popašna na novo slasno jelo, ne sluteći nikakvo zlo ode sama u

kuhinju da ga priredi. Kad je salatu zgotovila, nije mogla dočekati dok zdjela bude na stolu, u blagovaonici, nego odmah uze dva-tri listića pa ih strpa u nestrpljiva usta — i gle čuda: tek što ih proguta, izgubi ljudsko obličje, prometnu se u magaricu, i kao magarica otkasa na dvorište.

Uto u kuhinju uđe sluškinja. Kad vidje priređenu loćiku, namjeri je odnijeti na stol, ali i nju putem, po staroj navadi, ponese želja da kuša jelo, pa tako i ona pojede dva-tri listića. Odmah se pokaza čudesna moć te zeleni, pa se i sluškinja preobliči, pretvori se u magaricu te otkasa za starom. A zdjela sa salatom ostala na podu kako je i pala.

Kraljev glasnik, to jest lovac, dok se to zbivalo, sjedio s lijepom djevojkom i s njome čekao da se donese priređena salata. Kako nitko nije dolazio, uznestrpljena djevojka, kojoj su također zazubice rasle za loćikom, najposlije protisnu:

— Ne znam doista što je s tom loćikom.

»Zacijelo je salata već pokazala svoju moć«, pomisli lovac. A glasno reče:

— Oдох u kuhinju da vidim što je.

Idući onamo, vidje kako tamo po dvorištu švrlljaju dvije magarice, a tu na podu stoji zdjela iz koje su ispali neki listići.

»I pravo je tako, one su dvije dobile svoje«, promrsi lovac, pa pokupi ispale listiće, vrati ih u zdjelu i salatu odnese djevojci.

— Evo ti sam donosim zaslada, da ne čekaš više — kaza lovac i stavi zdjelu na stol.

Naklopi se lakomica, i tek što malko proguta, ode joj ljudsko obličje, prevrgnu se kao što se prevrgoše i one dvije pred njom, te kao magarica otkasa na dvorište.

Lovac nato opru nagaravljeno lice, tako te su ga mogle prepoznati, pa ode k njima na dvorište.

— A sada je došao čas da najposlije primite plaću za sve svoje djelo — oduši lovac.

I u tim riječima sveza ih sve tri konopom i potjera. Tjerao je tri magarice dok ih ne dotjera do nekog mlina. Pokuca on na prozor, a mlinar promoli glavu te ga upita što bi htio.

— Imam evo tri zloćudne životinje kojih ne želim dalje držati — objasni lovac. — Bi li ih htio ti preuzeti, pa da im daješ hrane i prostora i da ih držiš onako kako ti kažem. Ne brini, platit ću ti za to koliko tražiš.

— Hoću, drage volje — prihvati mlinar. — Samo mi kaži kako ih to imam držati i postupati s njima.

— Evo ovako — uputi ga lovac. — Staru magaricu (a bijaše to vještica) moraš svakog dana triput namlatiti i jedanput nahraniti. Mladu ćeš (a bijaše to sluškinja) triput na dan nahraniti i jednom izbiti. Najmlađu pak (a bijaše to djevojka) ne treba uopće tući, nego je triput nahraniti.

Nije bio takva kruta srca, nije mogao dopustiti da mlinar bije djevojku.

Potom se vrati u one dvore i ondje nađe sve što mu je trebalo.

Izminu nekoliko dana kad eto ti mlinara: izvijesti on lovca da je uginula stara magarica koja je triput na dan izvlačila batine a samo jednom dobivala hranu.

— Druge dvije — kaza mlinar dalje — nisu doduše uginule. Triput ih na dan hranim, ali su tako tužne i žalosne te ni one neće dugo.

Sažali se lovcu na njih, prođe ga bijes, te on reče mlinaru:

— Kad je tako, dotjeraj mi ih onda ovamo! Kad su stigle, lovac im dade da jedu od one dobre ločike, kako bi dobile ljudsko obličje. I doista postadoše opet ono što bijahu prije. Ljepojka pade preda nj na koljena i poče ga usrdno moliti

— Ah, dragi moj, oprosti mi zlo i nepravdu koju sam ti nanijela. Zgriješila sam, ali me majka natjerala. Sve je bilo protiv moje volje, jer ja te od srca volim. Tvoj čarobni plašt eno visi u ormaru, a za ptičje srce uredit ću, uzet ću napitak za povraćanje.

— Samo ga zadrži — ljubazno će joj lovac. — Bilo srce kod mene ili kod tebe, svejedno je, jer te uzimam, bit ćeš moja vjerna družica.

I proslaviše tada svadbu, i njih dvoje poživje zajedno u zadovoljstvu i sreći sve do smrti.

MLINARSKI MOMČIĆ I MACA

Ono vam nekoć bio star mlinar što je živio u svojoj mlinici, a nije imao ni žene ni djece. Služila u njega trojica momaka, a pošto su momci tako proveli nekoliko godina, jednog dana okupi ih mlinar te im kaza:

— Evo sam grohnuo od starosti, preklopile me godine, došlo doba da odem u zapećak. Vi hajte u svijet, pa tko mi između vas trojice ovamo dovede najljepšega konja, njemu ću ostaviti mlinicu, a on će me zauzvrat do moje smrti hraniti.

Treći, najmlađi među tom trojicom, bio siromašan momčić koga su dvojica starijih smatrala tupavcem komu nipošto ne bi preporučili mlinicu, a on je nije baš ni priželjkivao.

Elem, otputila se njih trojica u svijet, a kad bijahu izvan svoga sela, rekoše tupavom Iveku (tako se zvao):

— Možeš mirne duše i ostati ovdje, jer da živiš i orlova vijeka, nećeš doći ni do kakva konja.

Ivek ipak krenu s njima. Kad se uvečerilo, a prije nego što će se unoćati, stigoše pred neku pećinu. Udoše, kao da kane tu zanoćiti, pa i legoše. Ali dvojica starijih, mudrih, počekaše dok Ivek usne, a kad je usnuo, oni ustadoše pa put pod noge. Ostavili oni njega da spava, sve misleći da su učinili kako je pravo i valjano. Ali su se ipak prevarili.

Kad je sunce granulo, probudi se Ivek, svrnu pogled i na ovu i na onu stranu i razabra da leži u dubokoj pećini. »Bože mili, kamo sam to zabasao!« I ustade, dogamiza do izlaza te se uputi u šumu, kazujući u sebi: »Pa ja sam ovdje sam samcat, sasvim ostavljen! Kako ću do konja?«

I dok je tako išao i namátao misli, susrete malu šarenu macu, koja ga ljubazno oslovi i upita:

— Kamo si to namjerio, Ivek?

— Ah, nemoj mi još i ti na jade pristajati, ta ionako mi ne možeš pomoći.

— A ja vrlo dobro znam kakva ti je želja — opet će maca. — Ti bi da dođeš do lijepa konja. Hajde sa mnom pa me vjerno služi sedam godina: kad odslužiš, imat ćeš konja kakva u životu nisi vidio.

»Čudne li mačke!« u sebi će Ivek. »Ali ipak bih da vidim ima li

istine u onome što veli.«

Odvede ga ona u svoj mali začarani dvor, gdje su je služile i dvorile sve same mačkice koje su spretno skakutale po stubama, uzlazile i silazile, neprestano vesele i nasmiješene. Kad uvečer sjedahu za stolom, pri večeri, tri su mačkice zabavljale druge glazbom: jedna svirala u fagot, druga gudila, a treća trubila. Ovoj potonjoj obrazi se napuhivali, umalo da ne puknu. Pošto se večera završila, odnesoše stol, i mačka pozva Iveka:

— A sada hajde, Ivek, zapleši sa mnom.

— A ne — odgovori on — kako ću plesati s macom, nikad to još nisam činio niti sam takvo što igdje čuo.

— Vodite ga onda u postelju! — zapovjedi ona svojim mačkicama.

I povedoše ga. Jedna mu posvjetom svijetli u spavaonicu, druga mu ondje izuva cipele, treća svlači čarape, četvrta naposljetku gasi svijeću. Tako opet bijaše ujutro, došle one ponovo da mu pomažu pri ustajanju: te jedna mu obuva čarape, te druga vezuje podvezice, treća donosi cipele, četvrta ga mije, a peta mu repom otire lice.

— Ugodno je to i nježno — zadovoljno će Ivek.

Ali je trebalo da i on služi mački i da joj, uz drugo, svakog dana cijepa drva. Radio je svoj posao oruđem koje mu dadoše: cijepao je srebrnom sjekirom, pomagao se srebrnim klinovima i bakrenim maljem, a pilio srebrnom pilom. Zatim je sitnio nacijepana drva, poslije posla ostajao u kući, dobro jeo i pio, a nije nikog viđao osim šarene mačke i njezine družine.

Jednog dana reći će mu mačka:

— Hajde na moju livadu, pokosi travu i gledaj da se dobro prosuši.

I dade mu srebrnu kosu, vodir ili kuzolicu i zlatan brus. A ne zaboravi mu napomenuti neka sve donose natrag i lijepo vrati.

Nato ode Ivek i uradi kako mu je zapovjedila. Pošto je obavio posao, donese kosu, vodir, brus i sijeno, te upita hoće li mu sada platiti, dati mu što je zaradio.

— Ne — odgovori mačka — valja da mi još nešto uradiš: dobit ćeš građu od srebra, tesarsku bradvu, kutomjer i što već treba, pa ćeš mi podići kućicu.

Ivek doista sagrađi kućicu, pa onda reče kako je eto uradio sve što se od njega tražilo, a još nije dobio konja. Uto mu već prošlo i sedam godina, prohujale one kao da je polovina jedne godine.

Tada ga mačka upita bi li htio vidjeti njezine konje.

— Bih, kako ne bih! — prihvati Ivek.

Mačka mu nato otvori vrata na kućici, a kako ih ona otvori, ugleda Ivek dvanaest čilih i gizdavih konja, sjala se na njima dlaka, blistali ati, te se njemu pri pogledu na njih srce baš razdragalo.

Pošto ih je vidio i pošto su mu oči zaiskrile od radosti, pozva ga mačka da okrijepi dušu jelom i pilom, a onda mu kaza:

— Možeš mirno kući. Konja ti neću ovog časa dati, nego ću doći tamo do tri dana i dovesti ga sa sobom.

Momak tada krenu, a mačka mu pokaza put ka mlinici.

Nije mu na put dala novo ruho, pa mu se valjade zadovoljiti starim pohabanim haljetkom što ga bijaše donio na sebi, a koji mu se u sedam godina ne samo otrcao nego mu još i okraćao.

Kad je stigao kući, ondje već bijahu dva druga momka: vratili se oni, i svaki doduše doveo svoga konja, samo što je jedan konj bio slijep, a drugi hrom. Odmah dvojica momaka navališe na Iveka pitajući:

— Ivek, a gdje ti je konj?

— Stići će do tri dana — odgovori on.

Oni se na to nasmijaše, a onda će mu podrugljivo:

— He, he, Ivek, a odakle ćeš dobiti konja? Bit će to zacijelo štogod osobito.

Ušao Ivek unutra, ali mu stari mlinar ne dopusti da sjedne za stol, reče mu da je odveć odrpan i dronjav, morao bi se domaćin zbog njega stidjeti da tkogod slučajno naiđe. Iveku dadoše samo nekakav jadan čalabrcak, i to da ga pojede vani, a kad je uvečer valjalo poći na počinak, nisu mu dali postelje, nego je morao otići u gusinjak i leći na malo grube slame.

Kad su minula tri dana, eto ujutro krasne kočije pred mlinicu: u kočiju upregnuto šest konja, sjaje se oni i sve na njima, milina ti pogledati. A jedan sluga dovede sedmog konja, taj bijaše namijenjen siromašnome mlinarskom momčiću.

Iz kočije iziđe prekrasna kraljevna te krenu u mlinicu, a ta kraljevna bijaše ona šarena maca kojoj je Ivek služio sedam godina. Upita ona mlinara gdje je mlinarski momčić, a on joj odgovori:

— Eno ga u gusinjaku, sav je odrpan i dronjav, ne možemo ga pustiti u mlinicu.

Nato kraljevna odredi da ga odmah dozovu. Dovelu ga, a on morao pritegnuti uza se svoj haljetak da se zakrije. Tada onaj sluga

izvadi krasno ruho, pa kad je umio momčića te ga onim ruhom odjenuo, sinu ovaj tako da nijedan kralj ne bijaše ljepši od njega.

Kraljevna zatraži da vidi konje što su ih sa sobom dovela druga dvojica mlinarskih momaka, a kad joj ih pokazaše, baš je imala što i vidjeti: jedan konj slijep, a drugi hrom. Ona nato zapovjedi svome sluzi da dovede sedmog konja. Kad ga mlinar vidje, morade priznati da se takav konj još nije pojavio na njegovu dvorištu.

— A taj je za trećeg momka — reče kraljevna.

— Onda mlinica pripada njemu — zaključí mlinar.

— Eto ti konja, a zadrži i svoju mlinicu! — reče kraljevna starome mlinaru.

I povede svoga vjernog Iveka, sjede s njime u kočiju te se odveze odande.

Najprije se njih dvoje odvezlo do kućice što je Ivek bijaše sagradio srebrnim oruđem. Ali se ondje umjesto kućice uzdizali veliki dvori, a na dvorima sve bilo od srebra i zlata. Kraljevna se vjenčala s Ivekom, i tako siromašni mlinarski momčić postade bogat, bogat tako i toliko da je imao svega u obilju čitava svog vijeka.

I zato neka nitko ne kaže da čovjek ne može biti valjan i čestit ako nije velike pameti.

NAHOD-PTICA

Bio jednom šumar što je išao u šumu u lov. Kad je zašao šumom, začuje nekakav tanak cvil, kao da negdje kmeči malo dijete. Krene prema onome glasiću i najposlije dođe do visoka stabla, i gle — navrh drveta maleno dijete.

Pod tim stablom, valja vam znati, bijaše zaspala majka s djetetom, i dok je majka spavala, na drvo doletjela ptica grabljivica: kad je ova opazila dijete na majčinu krilu, sletjela ozgo, ugrabila mališana kljunom i čaporcima, odnijela ga uvis i spustila navrh drveta.

Kad je vidio što je i kako je, šumar se popne na drvo i skinе dijete, kazujući u sebi: »Ondesi ga lijepo svojoj kući pa ga odgajaj pokraj svoje kćerkice.«

I doista ga odnese kući, te je odonda dvoje djece raslo naporedo. Kako je šumar našao mališana na drvetu, a gore ga ptica odnijela, nazove ga on Nahod-pticom. Kćerkica se zvala Lenčica.

To se dvoje djece istinski zavoljelo, tako i toliko te bi jedno za drugim tugovalo i žalostilo se kad ne bijahu zajedno.

Šumar imao staru, opaku kuharicu, i ta jedne večeri dohvati dva čabra te ode da donese vode. I nije otišla samo jednom na studenac, nego se onamo navraćala više puta i donosila vodu.

Vidjela to Lenčica pa upitala kuharicu:

— Čuješ, stara Suzano, zašto donosiš tu pustu vodu?

— Evo ću ti reći samo ako ni živjoj duši ne kažeš — odgovori kuharica.

Kad joj Lenčica obeća da će šutjeti, stara joj objasni:

— Sutra u zoru, kad šumar urani te u lov ode, zagrijat ću vodu u kotlu, pa kad uzavri, bacit ću u kotao Nahod-pticu te ga skuhati.

U rano jutro ustao šumar, oputio se u lov, a djeca još ležala u postelji. Kad su se probudila, reče djevojčica dječaku:

— Ako me ne ostaviš, neću ni ja tebe.

A on joj uzvratil:

— Nikad i nidovijeka!

— Hoću da ti nešto kažem — nastavi ona. — Sinoć stara Suzana navukla u kuću mnoge čabre vode, a ja je upitala čemu joj tolika voda. Ona mi odgovorila da će mi reći ako ja ni živjoj duši ne kažem. Kad sam joj obećala da ću šutjeti i da nikome neću odati,

ona mi tada otkrila i povjerila: »Ujutro kad otac bude u lovu, ugrijat ću u kotlu vodu, pa kad provri, bacit ću u kotao Nahod-pticu te ga skuhati.« Ali ćemo nas dvoje — zaključiti djevojčica — sada brzo ustati, odjenuti se, pa onda zajedno bježi odavde.

Kako smislili, tako i učinili. Ustalo njih dvoje, odjenulo se na brzu ruku pa umaklo iz kuće.

Kad je voda uzavrela, ode opaka kuharica u dječju sobicu da pogradi Nahod-pticu i da ga baci u kotao. A kad je ušla — gle, obadvije posteljice prazne, nigdje djece, Uplašila se opaka kuharica i promrsila u sebi:

»Što ću i kako ću kad se šumar vrati kući pa vidi da su djeca nestala? Valja odmah za njima da ih uhvatimo i vratimo ovamo!«

I brže-bolje pošalje za djecom trojicu slugu da ih sustignu, uhvate i kući dovedu.

Djeca upravo sjedila na okrajku šume, pa kad su vidjela kako iz daljine brzaju tri momka, reći će mala malome:

— Ako me ne ostaviš, neću ni ja tebe.

A na to joj Nahod-ptica uzvratil:

— Nikad i nidovijeka!

Djevojčica tada reče njemu:

— Postani ti ružin grm, a ja ću biti ruža na tom grmu! Kad su ona tri momka što su pošla u potjeru stigla pred šumu, ne vidješe ništa osim žbuna i ruže na njemu, a djece nigdje: kao da su u zemlji propala.

— Ništa se tu ne može — nato će momci.

I vrate se i kažu kuharici kako nisu ništa drugo vidjeli doli žbun i ružu na njemu.

— Uh, glupani glupavi! — izruži ih kuharica. — Morali ste žbun posjeći, a ružu otrgnuti pa ovamo donijeti! Nosite se brže natrag i uradite kako vam velim!

Pobrzali momci i drugi put u potragu. Djeca već izdaleka vidjela kako idu potjernici, pa će djevojčica dječaku:

— Nahod-ptico, ako ti mene ne ostaviš, neću ni ja tebe. A na to joj dječak uzvratil:

— Nikad i nidovijeka!

Onda će djevojčica opet:

— Pretvori se ti u kapelicu, a ja ću biti kruna u njoj.

Kad su trojica momaka stigla onamo, ne vidješe ništa nego samo kapelicu i krunu u njoj.

Onda će oni jedan drugomu:

— Što da radimo ovdje? Nema tu druge nego se vratiti tamo odakle smo i došli.

Kad su se vratili, upita ih kuharica jesu li što god našli. Oni joj odgovore kako nisu ništa drugo vidjeli osim kapelice i krune u njoj.

Nato ih ona pet izgrdi:

— Glupavci glupavi! Trebalo je da kapelicu srušite, a krunu da donesete ovamo!

Razljutila se kuharica pa zajedno s momcima krenula u potjeru za odbjeglom djecom.

Ali djeca već izdaleka ugledala trojicu momaka i kuharicu što tetura za njima.

Tada će djevojčica dječaku:

— Nahod-ptico, ne ostaviš li ti mene, neću ni ja tebe.

— Nikad i nidovijeka! — uzvrati joj on.

A djevojčica onda njemu:

— Prometni se ti u jezerce, a ja ću biti patka što mu na površju plovi!

Priđe opaka kuharica i kad ugleda jezerce, prigne se nada nj, u nakani da mu vodu ispije. Ali patka brže-bolje dopliva, uhvati je kljunom za kosu i povuče u vodu, i tako se stara vještica utopi. Djeca se potom sretna i vesela vrate kući.

Ako nisu umrla, onda još i danas žive.

SIROMAH I BOGATAŠ

U davno doba, kad je sveti Petar još po zemlji hodio, zbilo se tako da je svetac jedne večeri sustao od umora, pa ga i noć zatekla, a on sveudilj nije znao kamo će se okrenuti i gdje će prenoćiti.

Uz cestu kojom je pješačio stajale dvije kuće, jedna drugoj sučelice: jedna velika i lijepa, druga malena i bijedna, sirotinjska. Velika pripadala nekom bogatašu, mala pak siromahu.

»Bogatome neću biti na nepraviliku«, umovao sveti Petar.

»Prenoćit ću u njegovoj kući.«

Kad je bogataš čuo gdje mu netko kuca na vrata, otvori on prozor i upita tuđinca što bi htio.

— Evo tražim noćište — odgovori svetac. — Molim, bih li mogao tu prenoćiti?

Bogataš sumnjičavim pogledom premjeri putnika od glave do pete. Kako ovaj bijaše priprosto odjeven, a svim svojim izgledom pokazivaše da baš nema mnogo novaca u džepu, bogataš odmahne glavom i procijedi:

— Ne mogu vas u kuću primiti, sobe mi pune i prepune svega i svačega. A kad bih primao svakog namjernika koji naide i na vrata mi pokuca, spao bih na prosjački štap. Obratite se drugamo!

I rekavši svoje, zatvori prozor i ostavi svetog Petra da stoji vani.

Svetac tada preumi, okrene bogataškoj kući leđa i pođe prijeko, maloj, siromaškoj kući sučelice.

Tek što je ondje pokucao, siromah već širom otvori svoja vratašca i pozove putnika da uđe.

— Prenoćite ovdje u mene — ponudi mu siromah. — Mrak je, večeras ionako ne možete dalje.

Bijaše to s voljom svetom Petru, te on uđe.

Žena siromašnog domaćina pruži putniku ruku u pozdrav, zaželi mu dobrodošlicu i reče neka se osjeća kao kod svoje kuće i neka se zadovolji onim što mu mogu pružiti: nemaju mnogo, ali što imaju, daju od srca rado.

Nato žena pristavi nešto krumpira na vatru, a dok se krumpir vario, ona pomuze kozu, da gost i njih dvoje imadnu i malko mlijeka za večeru.

Kad je prostrla stol, sjedne gost i povečera s njima dvoma.

Prijalo mu skromno jelo, jer je kraj sebe imao zadovoljna lica.

Pošto su povečerali, a već bilo vrijeme počinka, žena krišom zovne muža ustranu pa mu natukne:

— Kako bi bilo da mi noćas sebi prostremo na podu kako bi jadni putnik mogao počinuti u našoj postelji? Hodio je cio dan, zacijelo ga je umor presvojio.

— Dobro si se sjetila — prihvati muž — ponudit ću mu.

I ode gostu i predloži mu, ako mu je s voljom, da spava u njihovoj postelji i da se čestito odmori.

Sveti Petar nije htio toj vremešnoj čeljadi, tome dvoma starih ljudi, uzeti njihovu postelju, ali oni navrli u svome, tako te on naposljetku prihvati. A njih dvoje prostru sebi na podu.

Ujutro dvoje staraca ustane još prije nego što je i svanuo dan te prirede gostu doručak kakav se već mogaše. Kad je sunce granulo i prosjalo na prozorčić, ustane i gost te opet s njima dvome založi čalabrčak, a onda se spremi da krene svojim putem.

Stajaše već na vratima da pođe, ali se okrene još jednom te će svojim ugosnicima:

— Kad ste tako dobra srca i pobožni, zaželite sebi troje, pa ću vam želje ispuniti.

— Što bih drugo i želio — odgovori siromah — nego vječno blaženstvo i da nas za života zdravlje služi i ne mine nas kruh naš svagdanji. Za treće već i ne bih znao što bih zaželio.

— A bi li umjesto stare kuće htio novu? — upita ga sveti Petar.

— Bih — dočeka siromah. — Kad bih mogao još i to imati, bilo bi mi dosta i uvrh glava.

Sveti Petar nato ispuni njegove želje, pretvori siromasima staru kuću u novu, još im jednom udijeli blagoslov i ode.

Sunce se već dobrano nebom ispelo kad je bogataš ustao. Pogleda on kroz prozor i smotri sučelice novu, lijepu kuću s krovom od crvena crijepa — uzdiže se dična ondje gdje je još sinoć stajala bijedna, stara koliba.

Izvali bogataš oči u čudu i zovne ženu, te će joj snebivajući se:

— Ma ded mi, ženo, reci što se to dogodilo. Još sinoć ondje stajala jedna, stara koliba, a jutros lijepa, nova kuća. Idi prijeko da čuješ što je bilo.

Ode žena i raspita se u siromaha, a on joj pripovjedi što je i kako je bilo:

— Sinoć naišao nekakav putnik, zatražio u nas noćište pa

prenoćio, a jutros nam na polasku ispunio tri želje: vječno blaženstvo, zatim zdravlje u životu i kruh svagdanji, i na kraju lijepu novu kuću umjesto naše stare stračare.

Bogataševa žena odbrza natrag i mužu prenese. što je čula i što je bilo.

— Uh, mogao bih se požderati od muke! — bijesno će bogataš na to. — Da sam samo znao! Pa taj je tuđinac najprije došao ovamo i htio prenoćiti, a ja ga odbio.

— Požuri se onda za njim! — dade mu žena savjet. — Uzjaši konja, mogao bi onoga još dostići, pa neka i tebi ispuni tri želje!

Bogataš poslušao ženin savjet, uzjaše konja pa se požuri za neobičnim putnikom i doista ga dostigne. Okrene bo ataš pred njim u ljeporječivost, sve on njemu mile-lale, i neka ne zamjeri što ga nije odmah primio u svoju kuću, tražio je, veli ključ od kućnih vrata, a dotle je on, putnik, otišao. Neka se samo opet navrati ako udari istim putem natrag.

— Dobro — dočeka sveti Petar — ako opet tuda naiđem, već ću se navratiti.

Tada bogataš upita može li i on zaželjeti tri želje pa da mu ih putnik ispuni kao što ih je ispunio njegovu susjedu preko puta.

Sveti Petar odgovori da može, ali ga upozori neka se u pamet uzme, jer ispunjenje tih želja možda i ne bi bilo dobro po njega, pa je zato bolje da ništa i ne želi.

Ali bogataš zaintačio:

— Već bih ja umio dobro izabrati i poželjeti ono što bi mi donijelo sreću i bilo na korist kad bih samo znao da će mi se želje i ispuniti.

— Dobro onda — nato će mu sveti Petar. — Možeš odjahati kući, tvoje će se tri želje ispuniti.

Tako je bogataš došao na svoje, postigao što je tražio.

Zadovoljan, pojaše on kući, sve putem namatajući misli oko toga što bi mogao zaželjeti. Klimao on na kobilu, pustivši joj uzde, razgađao i proumavao te ovo, te ono, a kobila se nešto uzjogunila i neprestrano pocupkivala, pa mu se od toga brkale misli, nikako da ih valjano sabere.

Potapše on kobilu po vratu pa će joj lijepo:

— Mir, Lisa, mir!

Ali se kobila još više uzjogunila, počela se i propinjati, a njemu prekipjelo, te će joj nestrpljivo:

— Umiri se, Lisa, dabogda vrat slomila!

Tek što je to izgovorio, ljosnu on na zemlju — konj pod njim uginuo, svalio se, od kobile nikakva znaka života.

Tako se ispunila prva bogataševa želja.

Kako bogataš po naravi bijaše škrtac, nije mu išlo u račun da ostavi sedlo: zato na uginuloj kobili otpusti potprug, uzme sedlo i prebaci ga sebi na pleća, pa se pješke, jer mu nije ostalo drugo, zaputi dalje.

»Ostaju mi još dvije želje«, tješio se bogataš. Kako je polagano odmicao pješčanom pustolinom, a sunce pripeklo, strašno mu dojadila žega, napala ga mrzovolja. A povrh svega, pritiskalo ga sedlo. Brinulo ga i to što se nije još pravo dosjetio što bi zaželio.

»Pa da zaželim i sva carstva i sve blago ovog svijeta«, govorio on sam sobom, »svejedno bi mi poslije opet svašta palo na pamet, pouzdano to znam unaprijed. Valja mi tako urediti i smisliti da mi više ništa ne preostane što bih još zaželio.«

Onda protisne uzdah i nastavi: »Eh, da sam onaj bavarski seljak koji je također mogao izreći tri želje. A on je znao što će: najprije je zaželio mnogo piva, zatim toliko piva koliko može popiti, a na trećem mjestu još bačvu piva k tome.«

Časkom mu se činilo da je pronašao pravu želju, a zatim bi opet preumio, bijaše mu kao da je sve to premalo. Onda se sjeti svoje muke i teglenja po vrućini, a kako je lijepo i lagodno njegovoj ženi što sjedi u hladnoj, ugodnoj sobi te uživa. Pri pomisli na to razljuti se i nehotice promrsi:

— Dabogda tamo zajahala na sedlo pa ne mogla sići, a ne da ga ja ovuda teglim na leđima!

Tek što je izustio posljednju riječ, nestade sedla s njegovih pleća. Učas on razabra da se to ispunila i druga njegova želja.

Istom ga tada zapljusne prava vrućina. Nagne on u trk kako bi što prije stigao kući, da se nađe sam u svojoj sobi i da ondje smisli štogod veliko i mudro za svoju posljednju želju.

On jedno mislio, a drugo ga čekalo, jer kad je stigao kući i otvorio vrata — ono nasred sobe njegova žena: zajahala na sedlo i ne može sići, pa udarila u lelek i kuknjavu.

— Umiri se, ženo! — zabrza on. — Zaželjet ću ti sve blago ovoga svijeta, samo ostani tako!

— Čemu mi sve blago svijeta, glupane! — okosi se žena na njega. — Čemu mi blago kad ne mogu sići sa sedla! Ti si mi ovo

zakuhao, svojom si me željom prikovao za sedlo, pa mi sada moraš i pomoći da opet siđem!

Hoćeš-nećeš, muž morade i treću želju izreći — da mu se žena oslobodi i siđe sa sedla. I on izusti želju, i ona mu se odmah ispuni.

Bogatašu od svega ostao samo bijes i muka, ostale mu ženine grdnje, a povrhu je i konja izgubio. A siromasi živjeli zadovoljno, tiho i pobožno, sve dok nisu prisukali svoj sretnivijek.

MAJSTOR ŠILKO

Majstor Šilko bio vam omalen i suhonjav, ali živahan, vižlast čovo koji nije ni na tren mirovao. Lice mu, iz kojega je stršio nos zavrnut uvis, bilo kozičavo i mrtvački blijedo, kosa sivkasta i kuštrava, a sitne mu oči neprekidno strijeljale lijevo i desno. Sve je zahvaćao svojim pogledom, sve zapažao, grdio na sve strane, kudio svakoga, sve uvijek znao bolje od drugoga i svagda i u svemu imao pravo. Ie li prolazio cestom, žustro je mahao i veslao obadvjema rukama, i tako je jednom nekoj djevojci što je nosila vodu izbio čabricu iz ruku, a voda visoko zapljusnula te i njega polila.

— Kozo glupava! — osu on na djevojku dok je otrsao vodu sa sebe. — Zar nisi mogla gledati i vidjeti da idem za tobom?

Po zanatu bijaše on postolar. Žustro je ubadao šilom i odatle mu nadimak. A kad je prošivao, trzao je dretvu tako silovito te bi munuo šakom svakoga tko nije stajao podalje. Nijedan djetić ni momak nije u njega ostajao više od mjesec dana, jer je majstor Šilko uvijek korio i zanovijetao i svagda imao štogod prigovoriti i najbolje uradenu poslu: jednom ubodi nisu jednaki, drugi put jedna cipela dulja, treći put jedna peta viša od druge, ili opet koža nije čekičem dovoljno umekšana.

— Čekaj, pokazat ću ja tebi! — prijetio on djetiću. — Vidjet ćeš kako treba kožu umekšati!

I dohvatio bi remen i dvaput-triput ožegao momčića po leđima.

Majstoru Šilku svi redom bili lijenčine. A on sam nije mnogo vrijedio, jer nije mogao ni četvrt sata na miru sjediti. Kad bi mu žena jutrom poranila i vatru naložila, iskočio bi on iz postelje kao sumanut, odjurio bosonog u kuhinju pa se okomio na ženu:

— Što? Zar mi kuću kaniš zapaliti? Pa to je vatra da bi čovjek na njoj mogao i vola ispeći! Ili misliš da drva s neba padaju i ne stoje novaca?

Kad bi djevojke stajale uz badanj za pranje rublja i u smijehu uzele preklapati o novostima, on bi okrenuo da ih grdi na pasja kola:

— Gle, glupih li gusaka! Stoje, gaču i toroču, a posao im nije ni nakraj pameti! Blebeću umjesto da na rad prionu! I čemu uvijek novi sapun? Besprimjerno rasipanje! A svrh svega sramotna lijenost! Čuvaju nježne ruke! Boje se da valjano properu i protaru rubeninu!

I poskočio bi odande te u trku prevalio vedro puno lužine i svu bi kuhinju njome preplavio.

Ako su u susjedstvu podizali novu kuću, eto njega na prozor da promatra i zamjera:

— Gle, opet za zidanje uzimaju crveni pješčanik, kamen mekan i šupljikav, koji se nikad ne oslobađa vlage i mokrine! — mrsio majstor Šilko kroza zube. — Tko u toj kući bude stanovao, neće zdrav ostati! I gle kako ti zidari loše zidaju i nemarno kamen slažu! Pa ni žbuka im ne valja! Treba da je miješaju sa sitnim šljunkom, a ne sa pijeskom! Još ću i to doživjeti da se kuća sruši i ljudima na glavu obori!

Vratio se i sjeo za posao, napravio dva-tri uboda šilom, pa opet poskočio, odvezao kožnu pavezinu ili pregaču i viknuo:

— Moram van da ljude upozorim! Moram onamo da ih urazumim!

Međuto se namjerio na drvodjelje, na tesare.

— A što je opet ovo? — viknuo on. — Pa vi ne tešete prema konopcu! Zar mislite da će vam grede ravno stajati? Sve će se to jednom rasklimati pa onda dođavola!

I tako jednome između tesara istrže bradvu iz ruke da mu pokaže kako valja tesati, kadli se toga trena dovezoše kola natovarena glinom. Majstor Šilko odbaci bradvu, pritrča vozaru, seljaku koji je išao pokraj kola, pa se na nj razgalami:

— Nisi ti, brajane, pri zdravoj pameti! Tko je ikad vidio i čuo da se mladi konji uprežu u teška kola? Pravo je čudo da ti već nisu uginule jadne životinje! Seljak mu nije ni riječi odbesjedio, a majstor Šilko u jaroosti odjuri natrag u svoju radionicu. Kad htjede sjesti za stol da se opet lati posla, djetić mu pruži cipelu.

— Što je sad ovo? — okomi se majstor na momčića. — Zar ti nisam rekao da ne izrezuješ toliko? Nisu to papuče! Tko će lud kupiti takve cipele što imaju samo potplate i što će odmah sletjeti s nogu! Hoću da se moji nalozi točno izvršavaju! — Majstore — odgovori djetić — možda imate pravo da cipela ne vrijedi. Ali je to ona ista koju ste sami skrojili pa u rad uzeli. Kad ste maloprije izjurili odavde, bacili ste je sa stola na pod, a ja, evo, samo je podigoh. Vama ni anđeo nebeski nebi mogao ugoditi.

*

Jedne noći usnulo se majstoru Šilku da je umro i da se nalazi na

putu u raj.

Kad je izbio pred rajska vrata, snažno pokuca, a sve mrseći kroza zube:

— Čudim se kako nemaju zvekir na vratima! Jer ovako je da čovjek izranjavi članke na prstima kucajući!

Sveti Petar odškrinu da vidi tko to tako kuca i navaljuje da u raj uđe.

— Ah, ti si to, majstore Šilko! — apostol će došljaku.

— Pustit ću te ovamo, ali te opominjem: dobro se u pamet uzmi i svojih se navada okani! Ništa da nisi kudio što vidiš na nebu, jer bi ti moglo prisjesti!

— Suviše opomene! — dočeka majstor Šilko. — Pa znam ja dobro što je red, znano mi je što se pristoji. Uostalom, ovdje je, Bogu hvala, sve najbolje i sve savršeno, pa ništa i ne treba kuditii kao na zemlji.

Ušao majstor Šilko pa odmah počeo švrljati tamo-amo, ushodao se on nebeskim prostranstvima i rajskim prebivalištima. Zavirivao kojekamo, osvrtao se lijevo i desno, kimajući ili vrteći ovd-a-onda glavom, ili bi pak štogod gundao u bradu.

Obilazeći naokolo, ugleda dvojicu anđela kako nose brvno. Bilo to brvno što ga je netko imao u svome oku, dok je u očima drugih tražio trun. Ali nisu anđeli brvno nosili po duljini nego poprijeko.

»Ma je li itko još vidio takvo bezumlje?« u sebi će majstor Šilko. Ali se odmah primiri, i ni riječi ne izusti naglas.

»Naposljedku, ako ćemo pravo«, nastavi majstor Šilko svoju misao, »svejedno je kako tko nosi brvno: uzduž ili poprijeko. Glavno je da s poslom valjano izide nakraj. A koliko vidim, ona dvojica još nigdje nisu zapela.«

Malo zatim ugleda opet dva anđela na poslu: ta dvojica prionula te na studencu grabe vodu pa je liju u bačvu, a bacva, gle, sva isprovrhana, svuda rupe na njoj, curi iz nje voda i pršti na sve strane. To su anđeli zemlju natapali kišom, ali majstor nije znao.

— Trista im jada! — omaknu se majstoru naglas, ali se on, srećom, odmah sjeti opomene i predomisli, pa u sebi nastavi: »Hja, možda je samo zabava i razonoda. Na kraju krajeva, ako je komu na šalu i zadovoljstvo, može se i takvom besposlicom baviti, navlastito ovdje na nebu gdje i ne rad rugo nego planduju i besposliče, koliko sam mogao vidjeti.«

Dok je tako obilazio dalje, naiđe na kola što su zapela u podubokoj jami.

— Nikakvo čudo! — oduši majstor, obraćajući se onome što je stajao pokraj kola. — Čemu tovariti tako bezglavo i nerazumno? A što voziš u kolima?

— Pobožne želje — odgovori onaj. — Nisam mogao s njima na pravi put, ali sam kola još sretno dogurao dovde. Nadam se da neću s njima ovdje sasvim zapeti i da mi neće ostati zaglavljena u jami.

U taj čas eto doista anđela sa dva svoja konja: dovede ih i odmah upreže u kola.

»Tako valja!« u sebi će majstor Šilko. »Ali dva sama konja nisu dovoljna i ne mogu izvući kola: treba u najmanju ruku upregnuti četiri.«

Eto tada i drugog anđela: dovede i on dva konja te ih upreže. Ali gledaj čuda naopaka: nije ih upregao sprijeda nego straga! Nije to majstoru Šilku nikako išlo u glavu, nije se on mogao s time pomiriti.

— Blesane blesavi! — provali majstor. — Što to radiš? Zar je ikad itko, otkad je svijeta i vijeka, tako izvukao kola? U svojoj umišljenosti i obijesti smatraju da sve znaju bolje i najbolje...

Još bi on nastavio u svojoj besjedi, ali ga netko između nebeskih žitelja ščepa za vrat te ga snažno izgura van.

Pod visokim lukom nebeskih dveri obazre se majstor još jednom za kolima i vidje kako su ih četiri krilata konja podigla u visinu...

*

U tom se trenu majstor Šilko trže odà sna, probudi se i zapovrnu besjedu sam sa sobom:

»Ono jest, na nebu je dakako sve drukčije nego ovdje na zemlji, pa štošta treba razumjeti i oprostiti. Ali tko da mirno gleda kako netko konje upreže istodobno sprijeda i straga? Doduše, konji im imaju krila, ama tko i odakle da to zna? Uostalom, golema je glupost i besmisao da se konjima, koji imaju četiri noge za trčanje, još i krila prikapčaju. Sada pak treba da ustanem, jer će mi inače svu kuću naglavce izvrnuti. A svakako je sreća što nisam doista umro.«

MUDRA SELJANKA

Bio jednom siromašan seljak bezemljaš: nije imao nigdje ničeg doli neznatnu kućicu i kćer jedinicu. Jednog će dana kći ocu:

— Trebalo bi kralja, našeg gospodara, zamoliti da nam dodijeli nešto krčevine, pa da je obrađujemo.

Kad je kralj čuo za njihovo siromaštvo, darova im još i kutak ledine, a njih je dvoje onda uskopaše da je zasiju žitom ili da štogod drugo na njoj uzgoje.

Pošto su otac i kći svoje malo polje gotovo prekopali, nađoše u zemlji mužar sav od suha zlata.

— Slušaj, kćerice — reče otac djevojci — kralj, naš gospodar, bijaše milostiv prema nama: darovao nam zemlju, pa bi onda red bio da mi njemu damo ovaj mužar.

— Vidiš, ćaća — oprije se kći — ako imamo mužar, a nemamo tučka, morat ćemo i tučak nabaviti. Zato nam je, mnim ja, bolje šutjeti.

Ali otac ne htjede poslušati kćerin savjet, nego s mužarom ode kralju i reče kako je našao mužar u zemlji u polju: zamoli on kralja neka nađeni zlatni mužar primi na poklon.

Kralj uze dar i upita seljaka nije li još štogod našao.

— Ne, nisam — odgovori seljak.

Kralj mu tada zapovjedi da donese tučak. Seljak svejednako govorio kako nisu našli nikakav tučak, pa ga onda i ne može donijeti. Ali mu sav govor bio uvjetar, ništa mu nije pomoglo. Kralj naredi da seljaka vrgnu u tamnicu i da on ondje čami sve dok ne pribavi i tučak.

Sluge mu svakog dana donosile kruh i vodu, kako se već daje utamničenima. Tom prilikom mogahu čuti kako sužanj neprestano uzdiše: »Eh, luda glava, što nisam slušao svoju kćer! Eh, kamo puste sreće da sam slušao svoju kćer!«

Odu sluge kralju te ga izvijeste kako zatvorenik niti jede niti pije, nego sveder teše jedno te isto i govori: »Eh, da sam slušao svoju kćer!«

Naloži kralj da mu dovedu zatvorenika, a kad je izišao pred kralja, upita ga ovaj zašto neprestano kuka i viče: »Eh, da sam slušao svoju kćer!«

— Pa što je to rekla tvoja kći?

— Rekla mi ona — odgovori seljak — da ne smijem odnijeti mužar, jer će onda od mene tražiti da i tučak nabavim.

— Kad ti je tako mudra kći, pošalji je k meni! — zapovjedi kralj.

I valjade djevojci pred kralja, a kad je došla, upita je on je li zaista tako mudra.

— Ako jesi — reče joj kralj — postaviti ću ti zagonetku: ako je odgonetneš, bit ćeš mi žena.

Djevojka odgovori da će već pogoditi. Kralj joj nato kaza:

— Sad ćeš otići, a onda treba da dođeš ovamo, k meni, ni odjevena ni gola; ni jašući ni vozeći se; ni putem ni izvan puta. Ako to izvedeš, uzet ću te za ženu.

Otišla djevojka, pa svukla ruho sa sebe, nije dakle bila odjevena. Uvila se u veliku ribarsku mrežu — nije bila gola. Za novac unajmila magarca pa mu za rep privezala mrežu da je vuče — nije dakle ni jahala niti se vozila. Magarac išao kolotečinom, a ona samo nožnim palcem doticala tlo, a to nije ni hod putem ni izvan puta.

Kad je djevojka tako stigla na dvore, kralj priznade da je sve najbolje razmrsila, izvela i pogodila. Nato joj pusti oca iz tamnice, oženi se njome i povjeri joj svu kraljevsku riznicu.

Izminulo u tome nekoliko godina. Jednog dana krenuo kralj da obide vojsku. Kad je izišao u obilazak, a ono pred dvorima stoje seljaci sa svojim kolima — dovezli drva na prodaju: u neka kola ujamrljeni volovi, u druga upregnuti konji.

Bio ondje i jedan seljak što je imao tri kobile. Od tih se jedna oždrijebila, a ždrijebe ode i leže među dva vola što stajahu uklenuta pred kolima.

Okupili se seljaci, počela svađa i natezanje, prštale grdnje, nadigla se graja. Seljak koji je imao volove, tvrdio kako ždrijebe njemu pripada, jer da su ga oždrijebili njegovi volovi, a onaj što imaše konje svjednako dokazivao kako je njegovo, oždrijebila ga njegova kobila.

Dođe prepirka sve do kralja, a on presudi da sve ostane onako kako se zateklo. I tako ždrepcje pripade onome što imaše volove, premda nije bilo njegovo. Pravi vlasnik ode plačući i kukajući za izgubljenim ždrebetom.

Kad je zakinuti čuo kako je kraljica samilosna i kako potječe od siromašna seljačkog roda, ode on k njoj i zamoli je neka mu

pomogne da mu se vrati ono što je njegovo.

— Ako mi daš tvrdi riječ i vjeru da me nećeš odati, pomoći ću ti — utješi ga kraljica. — Učinit ćeš evo ovako: kad sutra kralj ode na smotru svoje straže, ti stani nasred puta kuda on prolazi, pa velikom ribarskom mrežom uzmahuj i zapasuj kao da loviš ribu, povlači te istresaj kao da ti je mreža puna.

Još ga kraljica pouči što će i kako će odgovoriti ako ga kralj što god upita.

Elem, izišao sutradan seljak, stao na put i uzeo mrežom loviti ribu na suhu.

Kad je kralj naišao i vidio što seljak radi, posla tekliča da pita što to onaj luđak izvodi. Na pitanje seljak odgovori:

— Evo lovim ribu.

Upita ga teklič kako može loviti ribu na suhu, gdje nikakve vode nema, a seljak odgovori, po kraljičinoj naputi:

— Kako god mogu dva vola oždrijebiti ždrijebe, tako mogu i ja loviti ribu na suhu.

Teklič prenese kralju što je onaj rekao, a kralj zapovjedi da seljaka dovedu preda nj. Kad su ga doveli, kralj mu reče da na to nije mogao doći on sam, neuk seljak, nego je to smislio netko drugi. Neka dakle odmah prizna.

Seljak se kleo i zaklinjao da je naum njegov, sam je, veli, na to došao. Navaljivao kralj, a seljak nikako da oda tajnu, nego neprestano ponavljao jedno te isto:

— Sâm sam smislio, sâm na to došao!

Tada ga sluga, po kraljevoj zapovijedi, oboriše na hrpu slame i zaredaše po njemu batinama dok najposlije nije priznao da ga je kraljica svjetovala.

Vrati se kralj na dvore pa se okomi na ženu:

— Zašto si neiskrena i kovarna sa mnom? Ne želim više da mi budeš žena, odzvonilo je tvoje! Idi u svoju seljačku krovinjaru odakle si i došla!

Potjera je, ali joj ipak dopusti da sa sobom može na odlasku ponijeti što joj je najdraže.

— Dobro, dragi mužu, učinit ću kad već tako zapovijedaš — dočeka ona.

Zagrli ga i poljubi, i kaza kako bi se željela s njim lijepo oprostiti. Naredi zatim da im pripreme i donesu jako piće, da ga njih dvoje popije na rastanku. Kralj je dobrono potegao te opojne i slasne

kapljice, a kraljica vrlo malo.

Kralj je uskoro utonuo u dubok san. Kad se kraljica uvjerila da je tvrdo zaspao, zovnu jednoga slugu, pa usnulog kralja uviše u lijepo bijelo platno. Zatim drugim slugama naredi da umotanoga odnesu u kola što su stajala pred dvorima. Tako ona preveze kralja u svoju kućicu i ondje ga položi u svoju postelju.

Spavao kralj dan i noć, spavao kao klada, a kad se probudio i san istreptao iz očiju, pogleda oko sebe i zavapi:

— Bog neka mi se smiluje! Kamo sam to zapao? I odmah uze dozivati svoje sluge, ali njih ne bijaše — nigdje nijednoga.

Naposljedku eto njegove žene, pojavi se ona te mu lijepo reče:

— Dragi kralju, gospodaru, zapovjedio si da odem s tvojih dvora, ali si mi dopustio da sa sobom ponesem što mi je najdraže. Kako mi ništa nije draže od tebe, povela sam tebe.

— Draga ženo — uzvрати joj kralj sa suzama radosnicama u očima — nas dvoje treba da budemo i ostanemo dovijeka zajedno.

I odvede je natrag na svoje dvore, i tek tada proslaviše pravu svadbu. Zacijelo i danas žive zadovoljni i sretni.

DOKTOR SVEZNADAR

Bio nekoć siromašan seljak po imenu Rak. Jednog dana dovezao on u grad kola drva pa ih za dva talira prodao nekom doktoru, odvjetniku. Pošto je seljaku isplatio tovar, sjede doktor za stol, jer upravo bijaše pri ručku. Kad je seljak vidio kako se doktor lijepo gosti i časti jelom i pilom, srce mu zaigra i ponese ga silna želja da i on bude odvjetnik i doktor.

Pošto je tako još časak ondje stajao, naposljetku upita domaćina:

— A bih li se kako i ja mogao zadoktoriti?

— Bi, zašto ne bi — odgovori doktor. — To je čas posla.

— A što treba da uradim? — priupita seljak.

— Najprije kupi sebi početnicu, onakvu što sprijeda ima pijetla — uze ga doktor upućivati. — Drugo, prodaj i u novac pretvori svoja dva vola i kola, pa kupi odjeću i ostalo što je potrebno za doktoriju. Treće, naruči ploču s natpisom: Doktor Sveznadar. Kad dobiješ takvu ploču ili tablu, pribij je nad svoja kućna vrata.

Seljak poslušao i učini sve kako mu je rečeno. Neko se vrijeme, ne baš mnogo, bavio svojom doktorijom, a onda se dogodi tc neki veliki gospodin i bogatun bude okraden — ukrali mu sil ui novac.

Saznao bogatun kako u tom i tom selu posluje Doktor Sveznadar — taj će zacijelo znati kako je ispario novac. Bogatun naredi da mu upregnu konja u laka kola, pa se odveze u ono selo. Ondje se raspita, te kad pogodi na prava vrata, upita čovjeka:

— Jeste li vi Doktor Sveznadar?

— Da, ja sam — potvrdi onaj.

Bogatun mu pripovjedi što je posrijedi, pa ga pozva da krene s njime:

— Hajte onda sa mnom, da otkrijete kradljivca i pronađete ukradeni novac.

— Dobro je — prihvati Sveznadar — ali treba da sa mnom ide i Greta, moja žena.

— U redu — pristade bogatun.

I pusti ih oboje da se smjeste na njegovim lakim kolima, i tako se njih troje odveze.

Kad su prispjeli u gospodski dvor, stol ondje već stajao prostrt. Doktor Sveznadar bio pozvan da najprije objeduje, a s njime i Greta,

njegova žena.

Lijepo oni sjeli za stol u blagovaonici, a kad se pojavi prvi sluga i donese zdjelu punu ukusna jela, seljak malko laktom gurnu svoju ženu i reče:

— Greta, evo prvoga!

Mislio je i htio da kaže kako je to prvi sluga i kako donosi prvo jelo, a sluga pomislio nešto drugo: uzeo on da se riječi odnose na njega kao prvog kradljivca. Kako je to i bio, uplaši se, pa čim se nađe vani, odmah upozori drugove:

— Zlo nam se piše! Doktor sve zna! Rekao je da sam ja prvi!

Drugi se sluga nije usudio ući, ali mu ne bijaše ni kud ni kamo, morade u blagovaonicu.

Kad je taj ušao sa svojom zdjelom, seljak i opet gurnu svoju ženu i reče:

— Greta, evo drugoga!

I toga slugu uhvati strah, pa on brže-bolje izmaknu iz dvorane

Ni treći se sluga nije bolje proveo, jer je seljak i tada gurnuo ženu i rekao:

— Greta, ovo je treći!

Četvrti sluga donese poklopljenu zdjelu, a domaćin, da malo iskuša Doktora, reče mu neka pokaže svoje umijeće i neka pogodi što je u zdjeli. A, bili u njoj rakovi.

Seljak dobro promotri pokrivenu zdjelu, ali nije znao što da kaže. Zavrnuo se u tijesnu, pa u neprilici teško uzdahnu i promrsi:

— Ah, jadna li mene, Raka!

Kad je gospodar to čuo, zadovoljan uzviknu:

— Doktor eto zna, pa će zacijelo znati i to u koga je ukradeni novac.

Slugu spopao golem strah, pa on žmirnu Doktoru dajući mu znak da načas iziđe. Kad je izišao, vani mu sva četvorica priznaše da su ukrali novac. Rekoše da će mu ga rado predati, i još mu obećaše lijepu nagradu samo da ih ne oda, jer bi se inače loše proveli. Ujedno mu pokazашe gdje je novac sakriven.

Doktoru bijaše to dovoljno. Vroti se on u dvoranu, sjede opet za stol te će domaćinu:

— Gospodine, sada ću u ovoj svojoj knjizi potražiti gdje je novac skriven.

Peti se pak sluga zavukao u peć da čuje zna li Doktor još više.

A Doktor sjedio i prevrtao svoju početnicu, listao po njoj tamo-

amo, tražeći pijetla. Kako ga nije mogao odmah naći, promrsi ljutito:

— Znam da si unutra, moraš van!

Sluga skriven u peći pomisli da to Doktor njega spominje, pa uplašen skoči van i povika:

— Taj čovjek sve zna!

Doktor Sveznadar tada pokaza gospodaru gdje je skriven novac, a nije odao tko je kradljivac. I od gospodara i od slugu dobio je u nagradu mnogo novaca i postao čuven.

SREĆKOVIĆ

Bio vam nekoć momak što je svome gospodaru služio sedam godina, pa mu onda rekao:

— Gospodaru, isteklo je moje vrijeme, ja bih se rado vratio kući, svojoj majci: dajte mi što sam zaslužio.

— Vjerno si mi i pošteno služio — dočeka gospodar. — Kakva bijaše služba, takva neka bude i nagrada.

I dade mu grudu zlata krupnu kao glava. Momak izvuče rubac iz džepa, zamota grudu, podiže je na rame i krenu kući.

Dok je polako išao putem sve stavljajući nogu pred nogu, srete jahača: jaše konjanik vedar i veseo, konj mu čio, bodro kaska.

— Eh, što ti je lijepo jahati! — oduši momak u sav glas. — Sjedi čovjek kao na stolici, ne udara nogom o kamenje, nego štedi cipele, brzo stiže kamo je namjerio, eto ga cilju ni sam ne zna kako!

Jahač, koji mu je čuo govor, doviknu mu ozgo sa svoga konja:

— Slušaj, prijane, zašto si ti zaprašio pješke?

— Što ću kad moram! — odgovori momak. — Valja mi ovu grudu odnijeti kući. Jest da je od zlata, ali, evo, iskrivih vrat: gruda teška i rame mi žulja.

— Znaš što, prijane? — predloži jahač. — Hajde da se mijenjamo: ja tebi konja, a ti meni grudu!

— Od srca rado! — prihvati momak. — Ali da znate, morat ćete upeti i tegliti!

Sjahao konjanik, uzeo zlato i pomogao dobrijanu da uzjaše. Naposljetku, kad mu je predao uzde u ruke, reče:

— Želiš li da ti konj brže grabi, valja ti coknuti jezikom i podviknuti: hop, hop!

Preplavila momka radost kad se našao na konju, srce mu puno nekog milja kad je pojahao naprijed onako slobodan i nesputan. I dok je tako neko vrijeme jahao, pade mu na um da može i brže, pa potjera konja cokućući jezikom i podvikujući: hop, hop!

Konj udari brzim kasom i učas zbací momka, koji pade u jarak što teče duž ceste te je odvaja od polja. Kako pao, tako momak i ostao ležeći u jarku. Bio bi mu konj pobjegao da ga nije zadržao seljak što je onud naišao goneći kravu pred sobom.

Zbačeni jahač opipa i noge i ruke, nekako se pridiže te osovi. Nije više bio onako vedar i raspoložen, nego se prilično ozlovoljio.

— Baš je ovo jahanje grdna muka i zla rabota — pozdravi on seljaka. — Pogotovu je naopako kad se namjeriš na kobilu što se rita i čovjeka baca da vrat slomi. Neću nikad više uzjahati, nikad više na konja. Tvoja mi je krava kudikamo draža, može čovjek mirno za njom, a povrhu ima svaki dan mlijeka, sira i maslaca. Eh, što bih dao kad bih imao takvu kravu!

— Ako ti je toliko za oko zapela — predloži seljak — možemo se mijenjati: ti meni konja, ja tebi kravu.

Momak objeručke prihvati. Seljak uzjaha na konja i brže - bolje obode odande.

Zaputio se momak dalje, mirno tjerao kravu pred sobom i neprestano premetao u glavi o trampu što mu se, kako mišljaše, tako lijepo posrećila.

»Imam li krišku kruha, a toga će uvijek biti, mogu je namazati maslacem ili pak prismočiti malko sira kad god ushtijem, pa sam onda sit. Budem li žedan, prilika mi je pomusti kravu i mlijeka se napiti, pa sam gasan. Što bih više htio?«

Tako je u sebi razgađao dobrijan, umovao svejednako i klimao dalje.

Kad je došao nekoj krčmi, obradova se i zastade, i tu u slast smaza sve što imaše uza se, ručak i večeru, a za dva posljednja novčića što su mu se zavrнула u džepu zatraži pol čaše piva.

Pošto je tako okrijepio dušu, potjera kravu pred sobom i usmjeri put rodnog sela, gdje mu bijaše majčina kuća.

Vrućina bivala sve veća, postajala nepodnošljiva što se više bližilo podne, a on se nalazio na pustolini što se mogla odužiti još i sat hoda. Sunce pripeklo, njega pritisla žega, od žeđi mu se jezik za nepce lijepio.

»Znam ja što ću«, u sebi će on. »Lijepo ću ja kravu pomusti pa se mlijekom okrijepiti.«

I priveza kravu za suho drvo, a kako nije imao dižve ni muzlice, podmjesti kravi pod vime svoju kapu od kože. Ali koliko god upinjao i muzao, ono iz sisa na vimenu ni kapi mlijeka. I još ga životinja, kako bijaše nevješt i nespretan, udari stražnjom nogom u glavu, te je zateturao i na tlo pao, i neko se vrijeme nije mogao sjetiti ni gdje se nalazi.

Na svu sreću, onuda naišao neki mesar: gura pred sobom tačke, na njima vozi mlado svinjče. Zastade on.

— Što se dogodilo? — zapita mesar i pomože dobrijanu da

ustane.

Pošto se osovio, momak namjerniku pripovjedi što je bilo, a ovaj mu pruži svoju čuturu i reče:

— Potegni gutljaj, salij niz grlo da dušu u se vratiš. A za kravu reći ću ti po istini: matoro je živinče, i možda bi još valjalo za vuču, ili da se zakolje, ali mlijeka više ne može davati.

— Hm, hm, tko bi to mislio! — uzdahnu dobrijan i provuče prste kroz kosu. — Pa dobro je i to kad čovjek može takvo živinče zaklati: sva sila mesa! Doduše, baš i ne volim govedinu, nije slasna. A svinjetina, eh, to je drugo. Pogotovu mlada, kao od vašeg praseta. Jest, sasvim je to drugi okus i drukčije prija. A tek kobasice!

— Čuj me, prijane! — na to će mesar. — Ako ti je do svinje, onda se, tebi za volju, možemo mijenjati: ja tebi svinju, ti meni kravu.

— Bog vam platio, baš ste ljubazni! — oduševi se dobrijan, sretan i presretan.

I predade kravu mesaru, a ovaj odriješi svinju, skide je s tački i dade je njemu zajedno s konopom kojim bijaše vezana.

Krenuo srečković dalje i premetao po glavi kako mu, eto, sve ide kao po loju, sve kao podmazano i sasvim po njegovoj želji. »Ono jest, snašla me ovda-onda i poneka mala neugodnost i neprilika«, priznade u sebi, »ali je, srećom, sve opet na dobro okrenulo.«

Dok je tako išao i razglabao, pridruži mu se putem nekakav suklatu što je pod miškom nosio lijepu gusku, bijelu bjelcatu.

Lijepo se njih dvojica pozdraviše i raspredoše razgovor. Srečković uzeo suputniku kazivati o svojoj sreći, kako mu je razmjena bila uvijek uspješna i svaki put na veći probitak. A suputnik njemu povjeri kako nosi gusku za gozbu o krstikama.

— Samo je primi na ruku, da vidiš što je teška — suputnik će srečkoviću. — Tusta je, a nije ni čudo: osam smo je tjedana kljukali i toveli. Tko ovu pečenku zagriže, baš će omastiti i brke i bradu.

I uze gusku ispod miške i dade srečkoviću, a ovaj je primi na jednu ruku i poče je mjeriti.

— Jest, jest, baš je tusta — povladi on. — Ima tu težine, valja priznati. Ni moje svinjče nije valjda teže.

Suputnik se pak sumnjičavo ogledao na sve strane i sve nešto vrtio glavom, i naposljetku će vrlo ozbiljno:

— Čujder, brajane! S tom tvojom svinjom nije sve kako valja.

U selu kojim sam prošao ukrali svinju seoskom glavaru, i sve se nekako bojim nije li to ova tvoja. Već je poslana i potjernica, i zlo ti se piše ako te uhvate sa svinjom: u najmanju ruku završit ćeš u buhari.

Bezazlenom dobrijanu stijesnilo se oko srca.

— Bože dragi! — zavapi on, a onda će suputniku: — Ded mi sada pomози da se iskopam iz ove nevolje! Ti se ovdje bolje snalaziš, pa ćeš znati što ćeš. Evo ti svinja, a ti meni daj gusku.

— Hja, moram i ja što god staviti na kocku, ne bih htio da budem sukriovac tvojoj nesreći — prijetvorno će suputnik.

I dade dobrijanu gusku, a sam prihvati konop i brže — bolje potjera svinju stranputicom.

Krenuo i bezazlenjak s guskom pod miškom, slobodan od svake brige, sretan i presretan — usmjerio korak u svoj rodni kraj.

»Ako li pravo promislim«, govorio on sam sa sobom, »i ova mi je razmjena ispala na korist: em dobra pečenka, em mnogo gušćje masti što će se cijediti na kruh i trajati četvrt godine. A povrh svega, lijepo i meko bijelo perje kojim ću napuniti uzglavnicu i s njome pod glavom tonuti u blažen san. Eh, što će se majka radovati!«

S punom kapom takvih misli prođe kroza selo što bijaše na tom putu posljednje prije njegova. Nakraj sela naiđe na brusača: stoji brusač pokraj svojih kolica, zuji kolo, a on marno brusi i priprijeva:

*Kolo vrtim, škare brusim,
točak hitro pokrećem,
kako vjetar igra, puše,
kabanicu okrećem...*

Dobrijan s guskom zastao da gleda, a pošto je neko vrijeme tako stajao i promatrao, najposlije će brusaču:

— Blago tebi kad ti je tako lijepo te si zadovoljan i veseo pri svome poslu.

— I jesam — pritvrdi brusač — zanat je ovaj zlata vrijedan. Pravi je brusač čovjek koji svagda novac napipa kad god rukom segne u džep. A gdje si ti, reci mi, kupio tu lijepu gusku?

— Nisam je kupio, nego sam je zamijenio za svoju svinju.

— A svinju?

— Dobio sam je za kravu.

— A kravu?

— Dobio sam je zamjenom za konja.

— A konja?

— Njega sam dobio za grudu zlata krupnu kao glava.

— A zlato?

— To mi je bila plaća za službu od sedam godina — na kraju će dobrijan.

— Eh, nema šta, ti si svakom prilikom znao što i kako treba — dočeka brusač. — A sada ti valja gledati kako ćeš postići da ti novac u džepu zazveči kad god u nj segneš. Mogneš li to, uhvatio si svoju sreću.

— A kako da to postignem? — upita dobrijan.

— Lijepo: valja da postaneš brusač kao ja. U tu ti svrhu ne treba ništa drugo nego brus, sve ćeš ostalo lako naći. Baš imam jedan za te. Malko je doduše okrnjen, ali mi za nj ne moraš dati ništa više doli te tvoje guske. Jesi li hoćak?

— Jesam, jesam, kako možeš i pitati! — oduševi se dobrijan.

— Bit ću naj sretniji na svijetu! Imam li novaca kad god u džep segnem, što bih više?

I daje brusaču gusku, a on njemu brus.

— Evo ti, prijane, još i dobar kamen — nastavi brusač i sa zemlje podiže običan poteži oblutak što mu se nalazio do nogu. — Možeš po njemu svojski udarati i stare čavle ispravljati. Uzmi ga i dobro čuvaj!

Dobrijan spodbdi brus i kamen i s veseljem u srcu krenu dalje. Oči mu sjale od puste sreće, krijesile se od radosti.

»Nema šta, očito sam pod sretnom zvijezdom rođen«, umovao on. »Što god zaželim, sve mi se ispuni. Pravi sam srećković.«

Međuto, kako još od ranog jutra bijaše na nogama, dobro je posustao, umor ga presvojio. A i glad mu zavrtala u želucu. Nikakva zalogaja nije više imao, jer je onda, u onoj velikoj radosti zbog krave, odjednom smazao sve što je od hrane ponio sa sobom. Naposljetku se jedva vukao dalje, i valjalo mu svakog časa malko otpočinuti. A mučila ga i smetala i dva njegova kamena, dotužila mu i došla već uvrh glave. Sve ga salijetala misao kako bi bolje bilo da ne mora, gdje je tako umoran, još i to kamenje nositi.

Puževim korakom dovuče se najposlije do nekog studenca da se tu odmori i dušu okrijepi svježom vodom. Da ne bi sjedajući oštetio kamenje, pažljivo ga stavi pokraj sebe, studencu na rub, a onda sjede. Ali dok se saginjao da se napije, zabuni se i malko gurnu

kamenje — i pljus! pade ono u vodu.

Kad je vidio kako mu kamenje tone u dubinu, poskoči od radosti, zatim kleknu i suznih očiju zahvali Bogu što mu je iskazao milost i tako ga lijepo oslobodio bremena koje ga je još jedino tištalo — oslobodio ga u pravi čas i tako da on, srećković, ne mora zbog toga sebi ništa spočitavati.

»Ovakva srećkovića kakav sam ja nema nigdje pod suncem!«
uskliknu on i radosna srca, bez ikakva tereta, požuri se dalje, da stigne kući, svojoj majci.

NAŠLA VREĆA ZAKRPU

Bio jednom jedan lijeni Pero što je od sveg posla najviše volio ljenčariti. Iako ga nije zapadao nikakav drugi rad nego da svakog dana izgoni svoju kozu na pašu, ipak je uvijek tužno uzdisao kad bi se podvečer vratio kući sa svoje obdanice koja bijaše samo plandovanje i besposličenje.

»Zaista je teško breme i mučna rabota izgoniti u polje ovakvu kozu, i to iz ljeta u ljeto, sve do kasne jeseni«, govorio lijeni Pero u sebi. »Kad bi čovjek pritom mogao barem ležati i spavati! Ali vraga može! Mora nevoljnik jednim okom paziti da koza ne oštećuje mlado drveće, a drugim motriti da kroz ogradu ne provali u vrt ili pak da ne umakne. Kako da onda čovjek nađe mira i da se raduje životu!«

Sjeo Pero da pribere misli pa se uzeo dovijati i tražiti puta i načina kako da sa svojih pleća makne to teško breme. Namatao on misli i dugo razgađao, ali nije ništa smislio, ničemu se dosjetio, sve bijaše uvjetar. A onda mu odjednom puče pred očima:

»Eh, evo sam se sjetio što ću i kako ću!« uzviknu u sav glas. »Oženit ću se debelom Bertom! I ona ima kozu, pa može i moju sa svojom na pašu tjerati i čuvati. Neću više da se zlopatim!«

U tom naumu i tvrdoj odluci ustade, pokrenu umorne noge i prijeđe preko ceste, jer dalje mu nije trebalo ići: sučelice njegovoj stajala kuća u kojoj su živjeli roditelji debele Berte. Tu on zaprosi njihovu kćer, punu vrlina.

Roditelji nisu dugo premišljali niti se skanjivali. »Slika priliku traži, slične se duše uvijek nađu, a te će se dvije složiti kao sol i kruh«, pomisliše oni i pristadoše. I tako debela Berta postade ženom lijenoga Pere. Tjerala je odonda na pašu obje koze.

Za lijenoga Peru zaredali sretni dani, nije mu trebalo odmarati se ni od kakva drugog posla osim od ljenčarenja.

Samo bi ovda - onda, sasvim izrijetka, izmilio iz kuće i tada bi rekao: »Ovo je tek toliko da bi mi poslije odmor bolje prijao: jer inače izgubi čovjek svaki osjećaj i smisao za odmaranje i počivanje.«

Ali su i debelu Bertu krasile jednake vrline, nije ona bila ništa manje lijena.

— Dragi Pero — reče mu ona jednog dana čemu da nepotrebno

zagorčujemo sebi život i svoje mlade dane tratimo beskorisno i da nam najljepše doba propada i odlazi ututanj? Zar ne bi bilo bolje da obje koze, koje nas svakog jutra u našem najboljem snu uznemiruju meketanjem i deranjem, dademo svome susjedu: mi njemu koze, a on nama košnicu sa pčelama? Košnicu ćemo lako smjestiti u prisoje za kućom, i ne treba nam se dalje brinuti o njoj. Pčele ne mora čovjek čuvati ni na pašu izgoniti: same izlijeću i same opet ulijeću, znaju i nalaze put natrag, i cijelog dana skupljaju med, a nama od njih nikakve brige ni muke.

— Govoriš kao razborita žena — prihvati lijeni Pero. — To što predlažeš odmah ćemo i provesti. Osim toga, med i bolje prija i svakako je hranjiviji negoli kozje mlijeko, a bolje se i čuva i duže traje.

Kako smislili, tako učinili. Susjed objeručke prihvatio ponudu i zamjenu, rado im je za dvije koze dao jednu košnicu sa pčelama.

Izlijetale pčele iz košnice pa opet u nju ulijetale od ranog jutra do kasne večeri, neumorno radile po cijeli Božji dan, skupljale cvjetni sok i punile saće najboljim medom, i tako Pero ujesen izvadi pun čup toga slatkog Božjeg dara.

Pero i Perinica staviše čup na dasku što su je kao nekakvu policu pritrvali povisoko na zid u svojoj spavaonici. A kako se bojahu da im tkogod ne ukrade med ili da ga miši ne nanjuše i ne napadnu na nj, debela je Berta donijela žilavu ljeskovu batinu i položila ju uza svoju postelju, kako bi i ne ustajući mogla ljeskovaču rukom dohvatiti i potjerati nezvane goste.

Lijeni Pero nije rado ustajao prije nego što bi podne prepolovilo dan. »Tko rano rani, taj ništa ne grabi, nego je cio dan pospan«, govorio on. Dok je jednoga vedrog prijepodneva još ležao pod perinama i tako se odmarao od duga spavanja, reći će debeloj Berti:

— Žene su velike oblaporke i vole se sladiti, pa i ti sve pomalo oblizuješ i kušaš med. Bolje bi bilo da ga zamijenimo za gusku i jedno gušče prije nego što sve sama slistiš.

— Dobro — dočeka debela Berta — ali nikako prije nego što imademo dijete da nam tu perad čuva. Čemu da se natežem i mučim s mladim guskama i da snagu gubim i tratim bez potrebe!

— A zar misliš — prigovori Pero — da će dijete baš čuvati guske? Danas djeca više ne slušaju, nego sve rade po svojoj volji i ludoj glavi. Misle da su pametniji od roditelja, baš kao onaj sluga iz

priče što je pošao da traži kravu pa odlutao goneći i loveći tri kosa.

— Bogme će se slabo provesti tko ne uradi kako mu kažem! —
poprijeti debela Berta. — Uzet ću ja batinu pa ga namazati
ljeskovom mašću da će sve zvijezde prebrojiti!

Pero joj povlađivao, a ona nastavila u svome žaru:

— Vidiš, Pero — ljutito će ona, dohvativši ljeskovaču kojom je
namjeravala tjerati miševe — evo ovako bih ja njega zaokupila!

I zamahnu batinom i na nesreću pogodi ćup meda što se nalazio
na dasci nad posteljom: udari ćup o zid, razbi se u komadiće, a
slasni med poteče na pod.

— Eto ti i guske i guščeta! — uzviknu Pero. — Ne treba više
perad čuvati! A sreća je u nesreći što mi ćup nije pao na glavu. Sve
u svemu, možemo biti zadovoljni svojom sudbinom.

A kad je u jednoj rbini ugledao još malko meda, segnu za njom
rukom te će sav sretan:

— U slast ćemo, ženo, liznuti ovaj ostatak, pa ćemo onda,
poslije straha što smo ga pretrpjeli, malko prileći da se odmorimo.
Ne mari ako ustanemo nešto kasnije nego što običavamo: nikamo
nam se ne žuri, a dug je dan.

— Tako je! — preuze i pritvrđi debela Berta. — Na sve ćemo
stići, ima vremena! Znaš kako su puža pozvali na svadbu, i on
krenuo na put, ali stigao istom na krštenje. A kad je pred kućom pao
preko plota, uzdahnuo jadnik i rekao: »Brzina je prava propast, u
hitnji često i vrat slomiš!«

IMA JOŠ TAKVIH

Bio jednom okosit seljak, oštar na riječi i na djelu. Dohvatio on iz kuta grabovu batinu i poprijetio svojoj ženi:

— Da znaš, ženo, odoh ja sada od kuće da svidim neke poslove, a eto me natrag do tri dana. Ako za to vrijeme ovamo uvрати trgovac stokom i htjedne kupiti naše tri krave, možeš mu ih prodati, ali nikako za manje od dvjesta talira. Jesi li u glavu utuvila?

— Ništa ne brigaj, samo ti lijepo idi s pomoću Božjom — odgovori žena. — Sve ću ja obaviti kako treba.

— Baš se prava našla! — prezrivo će muž. Jednom si u djetinjstvu pala na glavu, i odonda ti u njoj nije sve u redu. Jedno ti samo velim: uradiš li budalaštinu, ovom ću te batinom krstiti po leđima da će ti biti šarena i modra svu godinu, budi u to uvjerena!

Tako reče te uze put pod noge.

Sutradan naišao trgovac. Nije bilo potrebe da žena troši mnogo riječi i da se cjenka s njime: odmah je on na sve pristao.

Kad je u staji promotrio krave i čuo cijenu, reče seljanki:

— Dobro je, plaćam drage volje. Toliko ti krave vrijede da ih brat bratu daje. Vodim ih odmah sa sobom.

I odriješi krave te ih izvede iz staje. Kad je s njima već namjerio na dvorišna vrata, pritrča žena, uhvati ga za rukav i povika:

— Stanite! Ne možete otići, najprije morate platiti dvjesta talira!

— Dakako, dakako — dočeka onaj — samo sam zaboravio pripasati novčanu kesu. Ništa ne brini: dok ne platim, imat ćeš jamčevinu. Dvije ću krave odvesti, a treću ti ostavljam: to ti je dobar zalog.

Ženi to bilo uvjerljivo, pa ona pusti čovjeka da ode s kravama: ta ostavio je zalog!

Kad je onaj otišao, ona će u sebi, sasvim zadovoljna: »Eh, koliko će mužu biti drago kad vidi kako sam mudro uradila!«

Do tri dana vratio se seljak kući, kako je i obrekao, pa tek što stiže, s onih stopa upita ženu je li prodala krave.

— Jesam, dakako — veselo pobrza žena — prodala ih onako kako si mi kazao, za dvjesta talira. Jedva da toliko i vrijede, ali ih je trgovac uzeo i nije ništa prigovorio.

— Gdje su novci? — kratko će seljak.

— Novci? — zbuni se žena. — Nema ih. Zaboravio je novčanu kesu, ali će brzo donijeti što duguje. A dotle mi je ostavio dobar zalog.

— Kakav zalog? — nepovjerljivo će muž.

— Jednu od naših triju krava. Neće je dobiti dok ne plati one dvije. Mudro sam uradila: zadržala sam najmanju, njoj treba najmanje krme.

Razgnjevio se muž, planuo srdžbom i već podigao batinu da ženi da obrok kakav joj je obećao, ali se odjednom predomisli, spusti štap i protisnu:

— Ti si najgluplja guska što se gega po ovome svijetu! Moram te žaliti. Izići ću na cestu i tri dana ondje čekati da vidim hoću li naći ikoga tko je gluplji od tebe. Ako ga nađem, sve ti je oprošteno, slobodna si. Ako ga ne nađem, dobit ćeš što si zaslužila, cijelu plaću bez odbitka!

Krenuo seljak seoskim putem kadli ugleda gdje nailaze priprosta seljačka kola, obične taljige što ih vuku volovi. A na taljigama stoji žena umjesto da sjedi na snopu slame što je kraj nje, ili pak da ide uz volove i da ih vodi.

»Ta je baš kakvu tražiš!« pomisli seljak te ispade na cestu i poče se pred taljigama motati i plesti, i poskakivati tamo - amo, kao da je sišao s uma.

— Što bi ti, kumašine? — upita ga žena. — Ne poznajem te. Odakle si? Odakle dolaziš?

— Evo sam s neba pao — objasni čovjek — pa ne znam kako ću opet onamo. Bi li me mogla odvesti gore?

— A ne — odgovori žena — ne znam puta. Ali kad si već došao s neba, mogao bi mi kazati kako je i što radi moj muž, koji je ondje gore bit će sada tri godine. Zacijelo si ga vidio?

— Jesam, jesam, vidio sam ga, dakako. Hja, ne može baš svakome biti dobro. On čuva ovce, i to mu je blago na priličnu brigu i nevolju, vrludaju ovce i švrljaju posvuda, zalutaju divljinom i pustolinom, a on mora kojekuda za njima da ih prikupi i svitla. Sav je jadnik poderan, možeš misliti, uskoro će mu ono malo odjeće spasti sa tijela. Krojača ondje nema, sveti Petar nijednoga ne pušta unutra, kako ti je i samoj znano iz priče.

— Ma tko bi takvo što mislio! — u čudu će žena. — Nego, znaš što? Donijet ću njegov kaput što ga je nosio nedjeljom i blagdanom, eno još visi u ormaru u kući: može ga ondje gore nositi,

neće se stidjeti. Bi li ti bio dobar da mu ga odneseš?

— E, to baš ne ide — na to će seljak. — Odjeća se ne smije u nebo unositi, tko je htjedne onamo unijeti, odmah mu je oduzmu na vratima.

— Čujder onda, kumašine! — proslijedi žena. Jučer sam prodala pšenicu pa ukesila lijep novac. Bi li kako išlo da mu ga pošaljem? Da tutneš kesu u džep, neće nitko vidjeti.

— Ako si baš navrla te ne može drukčije prenavljao se seljak — učinit ću ti tu ljubav.

— Pričekaj me tu — reče žena — odoh ja po kesu, eto me brzo natrag.

A na polasku još objasni seljaku:

— Ne sjedim evo na slami, nego stojim na kolima, da volovima bude lakše.

I pošto je to objasnila, potjera volove.

Ostavši sam, seljak će u sebi: »Ova je zaista udarena i munjena, pa ako još i novac donese, onda ona moja žena može govoriti o sreći, jer će je minuti batine.«

Nije dugo potrajalo kad eto ti munjene: pobrzala ona trkom, u ruci nosi kesu s novcem. Kad je prišla seljaku, tutnu mu novac u džep i nato mu još tisuću puta zahvali na ljubaznosti.

Kad je žena opet došla kući, nađe ondje sina koji se upravo vratio s njive. Pripovjedi mu ona kakve je neobične vijesti čula i doznala ono čemu se nije nadala. I nadoveza:

— Eh, baš mi je drago što sam našla priliku da jadnome mužu štoгод pošaljem. Tko bi mislio da će na nebu čime oskudijevati.

Sin zapao u veliko čudo.

— Vidiš majko — potkrijepi on — ne silaze ljudi s neba svakog dana. Odoh i ja odmah da još nađem toga čovjeka. Kazat će mi on kako je gore na nebu, ima li rada i kakve poslove ondje odvaljuju.

I brže - bolje osedla konja te odjaha.

Stigao budalasti sin i našao seljaka gdje sjedi pod vrbom — upravo je seljak izvukao iz džepa kesu koju mu je dala munjena žena, namjerio čovjek novce brojiti.

— Jesi li možda vidio onog što je došao s neba? — viknu momak seljaku.

— Jesam, eno ga, već se vraća — odgovori seljak. Vidiš, penje se tamo na ono brdo, odande mu je nešto bliže. Možeš ga stići ako

brže pojašeš za njim.

— Ah — uzdahnu momak — već sam mrtav — umoran koliko sam se danas naradio, a jahanje ovamo sasvim me dotuklo. Nego, ti znaš onog čovjeka, pa budi ljubazan, uzjaši na moga konja i zamoli onoga da dođe ovamo.

»Aha, evo još jednoga što mu sve koze nisu na broju«, u sebi će seljak, a onda odgovori momku:

— Nema zapreke, učinit ću ti tu ljubav.

I vinu se na momkova konja te odjaha odande brzim kasom.

Tupavi momak čekao sve dok nije i noć zapasala, a seljaka sveudilj ne bijaše natrag. Više se i nije vratio.

»Čovjeku s neba očito se žurilo pa nije mogao ovamo, a seljak mu valjda dao konja da ga odvede gore, mome ocu«, zaključio ćaknuti sin.

I vrati se kući te pripovjedi majci što je i kako je bilo. I nadoveza:

— Konja sam poslao ocu, da jadan stari ne mora naokolo juriti pješke.

— Pravo si uradio, sinko — povladi mu mati. — U tebe su još mlade noge, ne treba ti konj, možeš i pješice.

A kad je seljak došao kući sprati on konja u staju, pokraj krave što je ostavljena u zalog, ode ženi te joj kaza:

— Imaš, ženo, više sreće nego pameti: našao sam ih dvoje što su luđi od tebe. Minule te batine ovaj put, ali im drugom prilikom nećeš izmaknuti.

Tako reče, sjede u djedovski naslonjač, pripali lulu te će, na kraju, u sebi:

»Ipak je posao dobro ispao: za dvije loše krave — gizdava konja i k tome kesu nabijenu novcem. Kad bi glupost uvijek ovoliko donosila, mnogo bih je cijenio.«

Tako je mislio seljak, ali su tebi glupaci zacijelo draži.

Tumač manje poznatih riječi

- basma* — čarobna izreka, riječ ili formula koja se izgovara pri
bajanju, čaranju
- bunište, bunjište* — smetište, smetlište
- burag (buraga)* — predželudac u preživača
- čepiti, čepjeti* — čučati, stajati pokraj čega
- dižva* — vjedrica, muzlica, čabrica
- dretva* — postolarska uzica, konopac za prošivanje cipela
- gasan* — koji je utolio, ugasio žed (suprotno: žedan)
- drusla* — krupna, nezgrapna, ružna ili debela cura; curetina
- grohnuti* — oronuti, oslabiti (osobito od starosti)
- guštik (guštika)* — čestar, guštara, gdje drveće ili grmlje u šumi raste
nagusto
- hoćak* — onaj koji hoće, koji je voljan, spreman
- kovaran* — himben, lukav
- lijeha* — gredica u vrtu, zasađena kakvim povrćem ili cvijećem
- mezimče* — ljubimče, miljenče, najmlađe dijete
- nauznak* — poleđice, poleđuške, na leđa, natraške, unazad
- obaliti* — oboriti (stablo, cijene)
- obdanica* — trajanje jednog dana (bez noći), rad, posao koji se
obavlja za dana (ne noću)
- oblaporka* — oblaporna, popašna žena, koja se voli sladiti jelom ili
pićem, žena sladokusac, izbiračica, gurmanka, izješa,
izjelica
- ocal* — čelik, nado
- očimkati* — očimkati meso od kosti, pojesti ga da ostane gola,
oglodana kost
- oglav* — ular, povodac, vođice, uže ili remenje konju na glavi,
oglavina za koju se konj vodi
- okosit* — okosan, oštar, odsječen, prijek, nagao, naprasit, žestok
- pavezina* — obućarska kožna pregača
- pobrdalj* — pobrdica
- podboj* — na prozoru donji zid ili daska; zid na kojem nešto počiva
- poslenica* — radenica, radnica, radišna žena, radina, marljiva
- posvjet* — svjetlo, svijeća
- povjesmo* — pasmo, nešto (svežanj, svitak, pramen, čupak, rukovet)
vune ili lana za pređenje

povraz — uzica za ribolov
prelastiti (prelastim) — prevariti, obmanuti
prisoje — mjesto prema suncu, sunčana, južna strana (suprotno: osoje)
priuza — priveza, uže, konop privezan kozi oko vrata
razbucati (razbucam) — razmetnuti, u nered dovesti, razbacati
rbina — krhotina (crijepa, razbijenog glinenog lonca, stakla)
staniti se (stanim se) — smjestiti se, nastaniti se, skrasiti se, djenuti se
sukleta — klipan, nezgraplan momak, sunlata, tromonja
svidjeti (sviđati) poslove — obaviti (obavljati) poslove
uklenuti — ujarmiti volove u jaram
ustrižak — striška, krpa tkanine što krojaču ostane nakon krojenja
vrsti se (vrzem se) — vrzati se, motati se, vrtljati se, obilaziti kojekuda
zapasati — opasati, opkoliti, okružiti mrežom riblje jato te ga vući van, na hrpu
zavrzivati (zavrzujem) — naklapati koješta, zanovijetati, dodijavati, gnjaviti
ženinstvo — miraz, dota, ono što žena donosi u brak ili što punac (tast) daje zetu (kćerinu mužu)

Priča o braći Grimm

Svaki čovjek, svaka obitelj ima svoju priču, i svaku tu priču mogli bismo početi kao što počinju i ove što ste ih netom pročitali: »Bio jednom...« ili »Ono vam nekoć bio...«

Tako bismo i životnu priču braće Grimm, koja skupiše ove bajke i priče (i još mnoge druge) gotovo prije dva stoljeća (prva je zbirka izašla 1812, druga 1815), mogli početi: »Bila nekoć dva brata...«

Eh, ali nisu bila samo dva: bijaše ih pet i jedna:sestra. (Možete zamisliti kako je ta sestrica bila voljena i mažena: ljubimica cijele obitelji.) A naša dva brata, Jacob i Wilhelm, bijahu najstariji: Jacob je rođen 1785, a Wilhelm 1786. Postojbina im je: mjestance Hanau u pokrajini Hessenu, u Njemačkoj. Sestrica koju spomenusmo, Charlotta, odmila zvana »Draga Lotta«, bijaše mezimče, najmlađe dijete. Između dvojice najstarije braće i »Drage Lotte« još su tri brata: Karl Friedrich, koji je postao trgovcem, pa Ferdinand Philip, s kojim je dugo bilo povuci - potegni, ali se poslije popravio pa se od »crne ovce« prometnuo u knjižara, onda u korektora, pa urednika i najposlije, u spisatelja: za njim Ludwig, koji je neprestano štogod crtao, te ga prozvaše »Brat Slikar«, i koji je poslije zaista postao slikar i profesor na Umjetničkoj akademiji u Kasselu: on je ujedno i prvi ilustrator Jacobovih i Wilhelmovih bajki i priča.

Otac im bijaše Philipp Wilhelm Grimm (1751 — 1796), odvjetnik po zanimanju, a majka Dorothea rođena Zimmer (1755—1808), kći jednog pravnika. Nije ocu baš išlo dobro, iako je imao lijepo zvanje i mali posjed pride (s kojeg se obitelj opskrbljivala mlijekom i povrćem), jer otac očito ne bijaše poslovan odvjetnik nego čovjek meka srca, pa je za svoje, usluge — žalbe, molbe i pritužbe što ih je sastavljao zaduženim okolnim seljacima i obespravljenim mjesnim pučanima — tražio malo ili ih je pružao besplatno. Svako je vrijeme za malog čovjeka loše vrijeme, pa tako bijaše i ono: kraljevine i kneževine, vojvodstva i grofovije, gradovi i općine, udarile na sirotinju svoje poreze i prireze, namete, daće i danke, a i Crkva tražila svoje. Bijeda i nepravda!

I obitelji Grimm bivalo sve teže, mnoga je usta valjalo hraniti, pa otac naposljetku diže ruke od svoga odvjetništva i postaje sudski činovnik — sluga one iste osiljene birokracije protiv koje se borio

pomažući ugnjetenima. Obitelj prelazi u Steinau, očev rodni kraj. Ondje se rađa i sestra Lotta, ali se ona tek dohvatila treće kad već umire otac u četrdeset i četvrtoj godini života. Najstarijem sinu, Jacobu, tada je istom jedanaesta, a Wilhelmu deseta. Kad im kasnije umrije i majka, Lotta je u petnaestoj, i ona otad vodi braći kućanstvo.

U svakoj se obitelji nađe koja dobra teta, pa se tako i Grimmovima našla u nevolji očeva sestra, dobrostojeća udovica, bez djece, teta Juliana Charlotta Friederika Schlemmer.

Osnovno znanje stječu djeca uglavnom u privatnoj pouci, mimo pravi školski sustav. Uz ostalo, pouka obuhvaća i latinski, violinu i glasovir. Srednje i više obrazovanje, a pogotovu visoko, u ono je vrijeme bilo stvar novca i staleža. Sada u pomoć uskače i druga teta, Henrietta Zimmer, neudana majčina sestra, prva dvorska dama grofice i potonje kneginje od Hessena: ona nećeke Jacoba i Wilhelma poziva u Kassel, hessenski glavni grad, i školuje ih o svome trošku.

Pošto završe gimnaziju, Jacob i Wilhelm prelaze u Marburg, na sveučilište, ali to nipošto nije išlo glatko: teta Henrietta morala je ishoditi posebno grofovo odobrenje za opis svojih nećaka, jer njihov otac nije bio plemić nego samo sudski tajnik, običan činovnik.

Oba se brata upisuju na pravo, koje je obiteljsko zvanje: pravnik im bijaše otac, pravnik bijaše i djed, majčin otac.

Dječaci stanuju u istoj sobi, kao što su stanovali u roditeljskoj kući, kao što su stanovali i u Kasselu, dok su polazili gimnaziju. I gotovo će sav život braća živjeti zajedno, pa čak i kad se Wilhelm, mladi i nježniji brat, slaba zdravlja, oženi. A cio će život i raditi zajedno.

Braća žive nadasve skromno, a studiraju marljivo. Ne gube vrijeme na zabave, a kad su slobodni, »gutaju« knjige i slušaju predavanja iz povijesti, književnosti, jezikoslovlja, ponekad čak i na štetu prava. Od malog džeparca kupuju knjige kao što su činili u srednjoj školi — to su prvi svesci njihove i danas čuvene knjižnice.

Marburg je mjesto njihovih prvih društvenih, književnih i znanstvenih dodira i veza, od kojih mnoge postaju prijateljske i doživotne. Njihov profesor, učenjak Friedrich Karl von Savigny¹,

¹ Emigrant iz Francuske, iz hugenotske obitelji, koji će se kasnije vratiti u Pariz, gdje će ga 1805. posjetiti Jacob, jos student, i za njega u čuvenoj i bogatoj

utemeljitelj historijske pravne škole (svako pravo potječe od običajnog prava), ima bogatu knjižnicu, u kojoj braća Grimm nalaze zbirku ljubavnih pjesama što su ih sastavljali srednjovjekovni njemački trubaduri. Braća se oduševljavaju zvonkom poezijom prohujalih stoljeća, i možemo uzeti da su već tada odredili smjer svoga budućeg interesa i rada. Pogotovu se taj interes izbistrio i utvrdio kad se braća upoznaju sa zbirkom pučkih pjesama što su ih u romantičarskoj maniri, pod naslovom »Dječakov rog obilja«, objavili Ludwig von Arnim i Clemens Brentano. Von Arnim braći je prijatelj i savjetnik, poticatelj i pomagač, a pogotovu je to njegova žena Bettina, Brentanova sestra, jedna od najobrazovanijih žena svoga vremena, i sama spisateljica.

Studentske godine braće Grimm (1802 - 1807) obilježene su prijetećim Napoleonovim pohodima. Od Napoleonove pobjede u Italiji, pa idućih petnaest godina, politička se karta Europe gotovo danomice mijenjala.² Napoleon je Francuskoj pripojio Italiju, Belgiju, Nizozemsku, Španjolsku, njemačke kneževine i gotovo polovinu europskog stanovništva (tadašnji sedamdeset i jedan milijun). Tako je 1806. došao na red i zavičaj Grimmovih — Hessen, a nakon godine dana Napoleon je od izbornih kneževina Hessen i Hannover, od vojvodstva Braunschweig i od pruskih posjeda zapadno od Labe stvorio umjetnu političku tvorevinu Kraljevinu Vestfaliju s prijestolnicom u Kasselu, i toj vazalnoj državi za kralja postavio svoga brata Jérômea.

Iako su braća Grimm završila pravni studij, nisu se pravom bavili, bar ne praktično, onako kako pravo danas shvaćamo. Njihov znanstveni interes bijaše širi i dublji. Vrijeme romantizma — a to je ono vrijeme u kojemu su Grimmovi živjeli — u početku vrijeme nemirno, višeslojno, razliveno, kasnije se jasno okreće nacionalnome. Kao da i pojedinci i narodi u izvorima svoje prošlosti i tradicije traže uporište i zaklon svojoj ugroženoj egzistenciji, jer je

Bibliothèque Nationale tragati za izvorima rimskog prava u srednjovjekovnoj juristici.

² Pod geslom *Activité, vitesse!* (Djelovanje, brzina!) Napoleon je s pomoću vremena pobijedio prostor. Istini za volju, to se geslo nije odnosilo samo na ratovanje: Napoleon je njime preobrazio staru, uspavanu Europu i nametnuo joj nov životni tempo. (Godine 1811. rekao je nekome bavarskom generalu: »Za tri godine bit ću gospodar svijeta« I činilo se da će tako biti. Tri godine kasnije bio je najbjeđniji od svih europskih vladara: prognanik na Elbi.)

Napoleonova sjena nad Europom bila sve veća i tamnija. Probudena nacionalna svijest, svijest o vlastitoj samosvojnosti i posebnosti, probudila je i razmahala zanimanje za sve pučko, za sve narodne umotvorine što su dotad živjele u rezervatu pučke predaje.

I braća Grimm, kao i mnogi drugi, još od studentskih dana obuzeti jednakim osjećajem, kopaju po tamnim dubinama narodnog života: skupljaju narodne bajke i priče, pjesme i drugo blago, ne samo njemačko nego i drugih naroda, bave se starogermanskom književnošću i etnologijom, proučavaju stare spise običajnog prava, analiziraju genezu jezičnih tvorbi, i sve to predaju u nastavnom predmetu što se zove Poznavanje starina. (Braća su sveučilišni profesori najprije u Göttingenu, pa u Berlinu, pošto su prije toga bili knjižničari, a Jacob se okušao i u drugim zanimanjima.)

O svim tim temama napisali su više od šezdeset knjiga, što zajedno, što posebno (prve su im knjige izišle 1811. — Jacobu je dvadeset i šesta godina, a Wilhelmu dvadeset i peta), od kojih su najvažniji prvi svesci Njemačkog rječnika, što će ga nastaviti generacije filologa i što će biti završen tek 1961 (trideset i dva sveska).

No, da su napisali samo filološke i pravne knjige i utemeljili Njemački rječnik — a rječnici su uvijek velik kulturni događaj u povijesti svakog jezika — znanstvena reputacija braće Grimm živjela bi samo unutar granica njihove domovine i njemačkoga jezičnog područja, i među onima koji se bave germanistikom i pravnom povijesti. Tek su bajke i priče proslavile braću Grimm, ali ne odmah. Prva izdanja nisu dobila povoljnu ocjenu. Strogi znanstveni duh Jacoba Grimma smatrao je da sakupljeno blago treba prenijeti točno onako kako je kazivano. Ali ta točnost u jeziku, izričaju, atmosferi bijaše pomalo gruba, sirova i nametljiva gradskim stanovnicima. Tek pošto ih je Wilhelmovo pero prilagodilo, osuvremenilo i odjenulo u »svileno ruho« u »Malom izdanju« iz 1825, one su počele svoj pohod u svijet.

Iako su braća radila zajedno (i većinu svoga vijeka živjela zajedno), bijahu u značaju i temperamentu posve različita. Jacob bijaše znanstvenik, Wilhelm pjesnik; Jacob izoštren kritik, Wilhelm istančan poetski duh; Jacob istražitelj, Wilhelm majstor — tkalac na književnom razboju; Jacob odlučan, čvrst, izdržljiv, a Wilhelm blag i boležljiv; Jacob čest putnik (čak i u diplomatskom poslu), Wilhelm sjedilac, okrenut svojoj obitelji i svojim prijateljima. Ta se

različnost značaja ogledala i u njihovu poslu, ali kad su zajedno radili, ne bi se moglo reći gdje prestaje rad jednoga brata, a gdje počinje rad drugoga.

Ipak je Jacob ostao neženja, a blagi se bratac Wilhelm oženio (1825, kad mu bijaše trideset i deveta). Oni su i dalje zajedno stanovali. Wilhelmova žena Dorothea Wild, odmila zvana Dörtchen (Dorica), uravnotežena, ozbiljna i obrazovana, pružila im je obojici ugodan i udoban dom, s ozračjem mira, sklada i prijateljstva. U takvoj su racionalnoj, emocionalnoj i radnoj atmosferi rasla i Wilhelmova djeca: Herman, Rudolf i Augusta. (Braća su za života dočekala i književne uspjehe Wilhelmova sina Hermana, koji postaje uvažen povjesničar umjetnosti i književnosti i profesor na Berlinskom sveučilištu.)

Braća Grimm umrla su u Berlinu: Wilhelm 1859, Jacob 1863. Njihove su bajke i priče preskočile vrijeme i prostor: dopale su u sve kutke svijeta, a objavljuju se i čitaju neprestano. (Po jednoj statistici UNESCO-a, uz Bibliju, najčitanije su štivo na svijetu.) I ova priča o braći Grimm zaista se može završiti kao i mnoge priče i bajke što su ih zapisali: »Ako nisu umrli, onda još i danas žive...« Žive u svojim bajkama i pričama. A njihove bajke i priče žive u srcima djece, i srca odraslih podsjećaju na maštovite sne djetinjstva.

Blaga Aviani

Važniji podaci iz života i rada braće Grimm

- 1785 — rođen Jacob 4. siječnja
1786 — rođen Wilhelm 24. veljače
1791 — obitelj Grimm preselila se iz Hanaua u Steinau
1796 — umire otac
1798 — braća odlaze na gimnaziju u Kassel (to su viši razredi)
1802 — Jacob dolazi na sveučilište u Marburg
1803 — Wilhelm za njim
1805 — Jacob prvi put u Parizu (majka iz Steinaua prelazi u Kassel)
1806 — Jacob tajnik kod hessenskoga Ratnog kolegija, Wilhelm završava studij; braća počinju skupljati sage i bajke
1807 — Napoleon stvara kraljevinu Vestfaliju; Jacob odlazi sa svog položaja
1808 — Jacob u Kasselu knjižničar u kralja Jérômea; umire i majka
1809 — Jacob auditor u Državnom vijeću
1811 — prve knjige; Jacob: »O staronjemačkim majstorima pjevačima«, Wilhelm prevodi starodanske junačke pjesme, balade i bajke
1812 — zajednički prvi svezak bajki
1813 — Jacob tajnik hessenskog izaslanstva, jer je uspostavljena izborna kneževina Hessen i jer se izborni knez vratio u Kassel
1814 — Jacob diplomat u Parizu i Beču; Wilhelm knjižničar-tajnik u Kasselu
1815 — zajednički: drugi svezak bajki
1816 — i Jacob knjižničar u Kasselu; zajednički: »Njemačke sage«, prvi dio
1818 — zajedno: »Njemačke sage«, drugi dio
1819 — Jacob: »Njemačka gramatika«, prvi dio; braća dobivaju počasni doktorat sveučilišta u Marburgu
1825 — Wilhelm se ženi Dorotheom Wild
1828 — Jacob: »Njemačke pravne starine«; Jacob počasni doktor sveučilišta u Berlinu

Priča o prevoditelju

Josip Tabak stari je Sarajlija, sa Skenderije: to je ulica na obali Miljacke i gradska četvrt, nazvana tako po lijepoj Skenderpašinoj džamiji što se ondje uzdizala: srušise je, nju i mekteb do nje, i na zapad čitavu jednu ulicu austrijskih zgrada u secesiji, i divnu jednu golemu aginsku kuću koja je, kao muslimanski dom, etnografski vrijedila više nego ono što pokazuju u muzeju. Ponekad još noću sanja njezine trijemove i galerije (kamerije) pokrivene ćilimima, natkrivenu sofu gdje se »klanjalo« (u molitvi), divanilo i kavenisalo, njezine avlije i česme, šimšir i modre perunike, i njezinih jedanaest odaja, svaku drukčiju, s divnim i bogatim turskim posobljem... Sve sravnije sa zemljom, da bi ondje sagradili nakaznu cementnu gromadu što je s ponosom nazivaju »Centar Skenderija«.

U nekadanjoj aginskoj kući proveo je Tabak gotovo više svoga djetinjstva negoli u svojoj neuglednoj i jadnoj (koja je, Bogu hvala, također srušena). Drugovi su mu aginska djeca, njih šestero. Zulejha-hanuma Potogija-Kršljaković svakoga bogovetnog dana dočekuje rodbinu i svojtu, kóne i prije. Tabak sluša lijepi, bogati i slikoviti onaj govor, još ikavski, s aoristima, imperfektima i sa svom patinom starine: cvitje, bratja, grozdje...

Kad se rodio, nije ni ugledao svjetlo dana, jer bijaše mrkla zimska noć pred svitanje: vidio je samo oskudnu svjetlost petrolejke što je čadila, svjetlòmrcala i, pokraj njegove vike što već najavljivaše bunu, starinsku kuću punila smradom. Bilo je to 1912, dvije godine i maličak prije nego što u tome istom Sarajevu ubiše Ferdinanda. Žao mu je, veli, što revolucionari nisu malko pričekali, da i on, budući radoznali novinar, stigne vidjeti što se zapravo zbilo. Sliku mu nije dočaralo sve ono što je poslije o događajima čitao nego istom film Sarajlije Fadila Hadžića.

U školi je loš đak, do zla boga loš. U nižoj gimnaziji (to je Druga realka, na obali Miljacke) još nekako gura, jer je političar Stjepan Radić, u ono doba ministar prosvjete, ukinuo malu maturu (kamo sreće da je i veliku!) i jer se Tabak nada da će potom na Pomorsku akademiju u Dubrovnik: želi da bude oficir na brodu, glavom mu se mota plovidba u Rio, u Bombaj i Singapur, u Lagos i Jokohamu...

*Brodovi, da, divna stvar,
plove u daleki Rio,
u neznani kraj mi mio,
a u Rio ja bih htio
prije nego budem star...*

želi i maštoviti pripovjedač Kipling i dodaje:

*Kad u Lagos doći kani,
Penang pušta on po strani,
ne smeta ga vjetar, bura,
plovili do Singapura...*

Varljiva se sreća načas nasmiješila momčiću: vodi ga otac u Dubrovnik. Ali gle prevrtljive Fortune: nema ništa od upisa na željenu školu, nego »stari« opet za svoju gostionicu nabavlja čuvenu »Kolićevu zlatnu kapljicu«. Čeznutljivo momčić gleda u pročelje zgrade na Pilama, odakle vidi i bokun mora; izvaljuje oči u njezina vrata i prozore, i zamamni onaj natpis. Ali sve uzalud, roditelji ni da čuju o kakvoj plovidbi: neće njihov sin biti svjetski potukač, ta mogao bi se još i utopiti. Treba da nastavi školu u Sarajevu, a potom ravno na »esportnu akademiju«, a to će reći na ekonomski fakultet. Tvrda im je želja da sinak bude prokurist u Slavenskoj banci (koja je, uostalom, neslavno propala). Riječ »prokurist« izgovaraju roditelji s većim poštovanjem negoli kad u usta uzimaju Sveto Trojstvo. I sinku zauvijek zagorčuju život.

U »višoj školi« sin pokazuje takav otpor prema roditeljima i većini nastavnih predmeta da u polugođu donosi kući đačku knjižicu sa pet-šest, ponekad i sedam »jedinica« (»kolaca«). »Kitite se u gotskom stilu«, kazuje mu jedan zlatan profesor, Jahiel Finci, unoseći mu iz kemije svoju jedinicu u dnevnik, pokraj drugih koje se ondje redaju. A privatno mu pomaže u engleskome i španjolskom, koji nisu nastavni predmeti. (Ah, toga dragog i blagog čovjeka ubiše ustaški razbojnici. Zašto? U ime čega?)

Niže Tabak jedinice. Dobre ocjene ima samo iz povijesti, zemljopisa i živih jezika: dobre ali ne i vrlo dobre. Polugođe je padalo početkom veljače: tada je znala okrenuti jugovina. Tako i sada, u dane kada se snijeg počinje otapati, Tabaku kičmom prolaze hladni srsi: neugodno sjećanje. Uslovni refleksi, rekao bi Pavlov. A

kad bi proljeće granulo, bježio je iz škole, »markirao«. (I danas, u cik proljeća, završe ga tabani, i on odlazi u svijet, najradije u Grčku, Dalmaciju i Španjolsku.) Što se više bliži kraj školske godine, on se sve više laća školske knjige, da ispravi puste jedinice i da ne mora ponavljati razred: brzo uči, prijanja na posao kao krojač uoči Uskrsa, kako veli Cervantes. Ali bi mu slabo pomoglo to zakašnjelo učenje na brzinu da profesori nisu uviđavni: gledaju mu kroz prste, propuštaju ga, uzimaju u obzir njegovu sklonost jezicima.

Ipak, svako mu je ljeto zagorčeno, jer mora na popravni ispit iz ponekog predmeta, najčešće iz dvaju. I na maturi, koju ponavlja, ima popravni iz dvaju predmeta, a ponavlja je zato što su ga s prve odstranili jer je ispalo da je nekakvu pismenu zadaću napisao u »antidržavnom stilu«. Uopće, ti popravni ispiti njegova su mora čitava života. I u braku valja mu na popravni, ženiti se i drugi put, jer u prvom pokušaju propada. Na popravne ispite bacaju ga i u zatvore, ne bi li ispravio svoje krivo političko mišljenje. Na popravni mora i na odsluženju vojnog roka, u Školi za rezervne pješ. oficire u Novom Sadu. Ne mari ni za jedan od dvadesetak vojnih nastavnih predmeta što ih kraljevski oficiri, predavači, ponosno nazivaju »vojnom doktrinom«. (Kasnije je izbliza, sudjelujući i sam kao kraljevski oficir u ratu protiv Nijemaca, vidio kakva je to doktrina bila: raspala se u tjedan dana. A poslije se partizani, bez te doktrine, i slabo naoružani, nose s neprijateljskom golemom silom, odolijevaju i konačno upadača izgone iz zemlje.) Ostaje na popravnom iz dva predmeta, jer je previše čitao Wildea, Blasca-Ibaneza i pjesnika Radu Drainca. Književnik Šime Vučetić, iz Velaluke, nekako prolazi bez popravnog, premda čita pariške i beogradske nadrealiste. Na popravnom je i književnik Eli Finci, iz Sarajeva, koji čita Lenjina i mudro ga skriva pod slamaricu sobnoga starješine, kraljevskog podnarednika, jer tu prilikom »smotre« ne zaviruju. Ne može popravni biti bez pravnika Jove Cvjetkovića iz Kistanja, koji čita Stevensona, Rimbauda i neke talijanske pjesnike, moderne u ono doba. (Toga načitanog i plemenitog Jovu, dobričinu, humorista i pacifista koji ne bi ni mrava zgazio, ubiše poslije ustaški fanatici i krvoloci. Zašto? U ime čega?)

Ne haje Tabak ni za kakvu školu otkad mu je izmakla pomorska, ali uči jezike na sve strane, čak i pod klupom u razredu (dok drugi ispod klupe čitaju krimiče). I guta europsku književnost,

većinom u originalu. Biblioteke javne i privatne dobro su opskrbljene, napose knjižnica srpskoga kulturnog društva »Prosvjeta« ima svašta. Tu dugo brsti jednu debelu antologiju španjolske poezije, a inače španjolske knjige posuđuje u prosvjetne radnice Laure Papo i profesora i književnika Kalmija Baruha, koji drži i tečajeve iz španjolskog jezika. (Toga znalca i humanista odveli su u logor u Bergen-Belsen. Britanci su u travnju 1945. oslobodili logor, ali kasno za Baruha: od iscrpljenosti umro je koji dan nakon oslobođenja. Sarajevska »Svjetlost« objavila mu je pedesetih godina eseje i članke iz španjolske književnosti, a Tabak im napisao dulji predgovor.) »Egzotične« knjige, do kojih je teško doći, dobiva od profesora Rikarda Kuzmića, čuvenog jezikoslovca, od koga je najviše naučio (i čijoj uspomeni posvećuje kasnije svoj prijevod Daudetovih »Pisama iz mog mlina«). Odlazi i na nastavu hebrejskog jezika što je drže profesori Segal i Šabetaj, dvije godine polazi češku dopunsku gimnaziju (jezik, književnost, povijest, zemljopis — to je priprema za studij u Pragu), uči talijanski kod profesora Mitrovića i Crespija, a stiže čitati i literaturu *en ladino*: to je vjerska i svjetovna književnost Sefarda s područja bivše turske carevine, sastavljena na starom, ponešto bastardnom španjolskom jeziku, a pisana u hebrejskom kurzivnom pismu, tzv. *raši*. (Kasnije i sam na tome jeziku i tim pismom piše članke u sefardskom dnevniku »Accion« u Solunu, gdje skuplja sefardske narodne umotvorine.)

Najposlije na svoju ruku, uskos roditeljima, odlazi na studij žurnalistike u Prag, vlakom, kad već nije uspio da na brodu zaplovi u Singapur. Počinje studij upravo kad ga završava novinar Franc Pavešić sa Sušaka. Tek što je, s pomoću božjom i na jedvite jade, prigurao studij kraju (ta »Visoka škola« trajala je samo dvije godine i nije imala rang fakulteta), već za nekom balerinom odlazi u Madrid. Ondje piskara po novinama o ugnjetavanju Kurda (kojima je Wilson obećao slobodu i državu), o genocidu nad Armencima u Turskoj, o tlačenju Makedonaca u Grčkoj i Albanaca i Makedonaca u kraljevskoj Jugoslaviji — sve pod izmišljenim imenima, da ga ne dohvati kraljevska policija (ali ga je ipak dohvatila). Ne zaboravlja ni albanskoga kralja Zogua i njegovu idilu s mađarskom groficom Aponyi, premda Albanije ni vidio nije. Usput sluša predavanja iz stare španjolske književnosti.

Kad se raspala njegova idila, eto ga u Parizu, Londonu i Beču.

Svuda pomalo sluša predavanja koja ga zanimaju. Ne hvata nikakve diplome, ne kani na državne jaslje, vjeruje da će uvijek biti slobodan i živjeti od svog znanja i pera. Tako je i bilo. Dokraja.

Novinariti na jednome mjestu zapravo započinje u Sarajevu, nastavlja u Beogradu da završi u Zagrebu i prijeđe na književnost i prevođenje.

U »Jugoslavenskom listu« u Sarajevu nitko ga ne pita za novinarsku diplomu, nego mu urednici Čermak i Sykora, oba Česi, daju reportažne zadatke, da vide je li uopće pismen. Kad premuči taj ispit, šalju ga kojekamo, zapošljaju koječim, jer Tabak je pomoćnik pomoćnikova pomoćnika. Kad u listu, nakon svega i svačega, pošto se već potegla i neman iz škotskog jezera Lochnessa, i neizbježni val vrućine u Americi, ostane još neispunjen pedalj prostora u jednome stupcu, Tabaku je dužnost da pronade ulicu gdje se šeherlije ili građani »tuže na rupe i slabu rasvjetu«. A njemu to, hvala Bogu, nije nimalo teško: takvih ulica ima u Sarajevu na sve strane. Načelnik Hadžiomerović tjera politiku, brine se samo za centar i za svoju ulicu, nema asfalta čak ni obala kojom prolazi tramvaj i koja nosi ime jednoga slavnog vojvode. Tabak nikamo i ne odlazi, nego nasumce upre prstom u neku točku na planu grada, na karti što visi na zidu u redakciji. I pronalazi Jigitpašinu čikmu i kiti svoje. Kad gradski oci pročitaju »žalbu«, sutradan odrede da se u čikmi istresu kola pijeska ili šljunka, i sve je u najboljem redu.

Brzo Tabak ondje završava karijeru. Političar Mehmed Spaho doći će iz Beograda da u Sarajevu na velikom političkom zboru (danas je to miting) održi govor u nedjelju. Prenijeti govor u novine nije teško. Presbiro iz Beograda šalje govor novinama unaprijed, novinar treba da samo ode na zbor i da u gotov tekst unese one manje izmjene što nastanu. Kako je nedjelja, mala redakcija nije na okupu. Dužnost pada na najmlađega, posao je lak. Vruć je dan, pa bi i Tabak na kupanje, jer takvi govori znaju trajati i po dva sata i više. (Danas Fidel Castro govori i pet sati »u komadu«.) Veli Tabak u sebi: »Ma što bih ja slušao toga feudalnog mulca: govor ionako imam, malko ću ga iskititi.« I kiti, malko mijenja i tu i tamo u zagradama umeće: »Odobranje«, »Buran pljesak« — i sve na tu priliku, a ne zaboravlja ni uskličnike, dakako. I odnosi tekst u tiskaru, a onda mirne duše lokalnim vlakom odlazi na Ilidžu, na kupanje. U tiskari je dežurni novinar Werle, ali ni on, kao ni Tabak, ne zna da govor nije ni održan i da Spaho nije ni stigao u Sarajevo:

zapeo mu negdje vlak. (Ni danas nam vlakovi ne valjaju, a možete zamisliti kako je bilo prije.) Savjesni direktor Đino Stražičić navraća se u redakciju i u tiskaru: ne nalazi Tabaka, ali nalazi »govor«. Hvata se za glavu, sprečava bruku, a ujutro grešniku prstom, bez ijedne riječi, pokazuje vrata.

Uozbiljio se Tabak, dalje savjesno radi za beogradsku »Politiku«, piše niz članaka sa suđenja agrarnim aferašima, sjedi u novinarskoj loži s uvažanim novinarom i književnikom Jovanom Palavestrom, prelazi u Beograd, glavni urednik Dobrovoje Kuzmić vrlo mu je sklon, ali Tabaka opet svrbe tabani, nada se da će prije u svijet preko iseljeničkog odsjeka u Ministarstvu socijalne politike, gdje je potreban prevoditelj za portugalski i španjolski. S te daske odskače, ali samo do Zagreba: u Iseljeničkom komesarijatu u Palmotićevoj prevodi svašta, ponajviše iseljeničke dokumente i ostavinske rasprave (portugalski, španjolski, francuski, engleski, holandski, njemački). Ujedno je i sudski tumač za španjolski. I dalje surađuje u novinama i časopisima, sad i književno. Za »Jugoslavenski Lloyd« u Zagrebu piše niz članaka o iseljeništvu, ali kako dodiruje i nepoželjne teme, napose ono kad su u Prvoj hrvatskoj štedionici propale milijarde iseljeničkog novca, mora prijeći na drugo. U grčko-talijanskoj književnoj smotri »Olimpo«, koja nosi podnaslov »Rivista di cultura mediterranea« a izlazi na grčkom, talijanskom i francuskom jeziku, piše na talijanskom podug članak o književnosti u Jugoslaviji, ali urednik, talijanski književnik Ezio Volture, skraćuje, mijenja, sažima svojim riječima, a da nevolja bude veća, nebrigrim slagara ispadaju dva odlomka: jedan o Matošu, drugi o Andriću. Takva »sreća« često prati Tabaka, čak i danas. (Samo su mu dva članka objavljena kako ih je dao: jedan u »Narodnom listu«, drugi na Radio-Zagrebu, oba zahvaljujući književniku Čedi Prici.)

Početkom 1939. opet odlazi u Pariz, opet će samo novinariti. Pomaže da se iz logora u Perpignanu izvuče jedan španjolski borac, Čeh, obolio od tifusa. Liječe ga u jednoj pariškoj bolnici kao Jugoslavena Tabaka: ovaj mu je dao svoj pasoš, s kojim je Čeh, to jest češki Židov, otplovio u Meksiko. Zauzimanjem Nikole Jerića, iseljeničkog izaslanika pri jugoslavenskom poslanstvu, Tabak, kazavši da je izgubio pasoš, dobiva *passavant* i vraća se u Zagreb. Nitko ništa nije pitao. Namješta se kao novinar i prevoditelj u novinskoj agenciji »Avali« (ta bijaše ono što je danas »Tanjug«). Tu

ostaje do rata, odlazi u rat, vraća se — promijenila se vlast, promijenilo se agenciji ime u »Croatia«. Tu ga ne diraju sve do kraja 1941, a onda ga zatvaraju. Gubi oficirski čin, jer ne polaže zakletvu Paveliću, gubi zvanje sudskog tumača jer »ne podastire dokaze o svestranoj pouzdanosti«, a kako odbija da popuni i potpiše formular o pristupanju ustaškom pokretu, policijski ga (srećom, kao anglofila) protjeruju u Osijek i ondje konfiniraju. Već ljeti 1942. oslobađaju ga konfinacije, jer je u Novinskom odsjeku potreban prevoditelj članaka iz švedskih novina. Tako dnevičari do kraja rata. Uhapšen je još samo jednom, 1943, i tom mu prilikom odvoze iz stana sve rukopise i sve hebrejske knjige, usput i sve arapske i amharske, jer ne razlikuju jedne kuke od drugih. Ne žali Tabak ni za čim, ali žali za najvećim blagom što mu ga ugrabiše: oko pet stotina rukom pisanih strana sefardskoga narodnog blaga što ga je sakupio u Bosni, Srbiji, Makedoniji i Grčkoj. Nikad to ne može oprostiti ustaškim policajcima Vašku, Kalemberu i Rukavini.

Nakon rata, a i novog zatvora, radi kao urednik za zapadnoeuropsku književnost u nakladi »Novo pokoljenje« (poslije »Mladost«) u Zagrebu, gdje ostaje do 1957. Otad je samostalni književnik i prevoditelj (sada u mirovini). Opet je slušao predavanja, ovaj put u Zagrebu, samo ono što ga zanima, škrebovu njemačku sintaksu i kod Torbarine staru englesku književnost. Na komparativnu gramatiku germanskih jezika ne nailazi, ali ima sreću da sluša divna predavanja iz latinske gramatike što ih drži skroman znalac (znalci su uvijek skromni) profesor Milivoj Sironić. Predavanja začinja zanimljivim primjerima i pričicama iz grčke i latinske književnosti, i Tabak ga sluša otvorenih usta. Kod njega i polaže usmeni i pismeni ispit i, gle čuda, dobiva peticu. Jedinu u svome životu!

Tabaku je vraćen oficirski čin, jer nije služio u okupatorskoj vojsci ni u kvinslinškim jedinicama. Još je i promaknut ili »unaprijeđen«, kako se to kaže u vojsci. Ali on ne mari ni za kakav čin, kao što nije mario ni za diplome i kao što ne mari da sabere svoje eseje i članke o iberškoj i skandinavskoj književnosti, kritike, članke o jeziku i prevođenju, i poneku priču. Nema toga mnogo, svega tri-četiri sveska. Sve je razbacano po raznim časopisima, almanasima i novinama, još od trideset i neke godine — s izuzetkom ratnih godina, kada nije htio da napiše ni retka, jer bijaše antifašist, organiziran u NOP-u. Ne mari ni za strana odličja, diplome i

nagrade što ih je dobio za prevođenje stranih klasika. Poplava od naših domaćih nagrada nije ga zapljusnula; u nas za prevoditelje ne mare ni oni što su svu svoju mudrost pokušali iz prijevoda, jer stranih jezika ne znaju.

Blaga Aviani, Zagreb, 1988

Prevoditeljeva bilješka

Grešnik sam prevoditelj ovih priča, rođen u Sarajevu, godine 1912, gdje sam i ostao do mature i još malko, zatim četiri godine lutao kojekuda, učio i studirao, gladovao i zebao, i radio kojekakve poslove, i najposlije se skrasio u Zagrebu 1935, dakle prije šezdeset godina.

A zašto sam grešnik? Zato što sam, vele recenzenti koji su ocjenjivali ovaj mi posao, sa njih odagnao — s ovih priča, a ne s naših recenzenata (Bože dragi, sve čovjek mora objasniti) odagnao i maknuo i posljednji tuđinski dah i trag i pretvorio ih (ove priče) u štivo što je jezikom djeluje — ne kao prijevod s tuđinštine, nego se doima kao izvorno štivo što je poteklo ispod pera kakva davnog nam domaćeg pisca.

Ukratko, neki su mi takvo prevođenje hvalili (među njima i jedan učeni germanist koji zna i hrvatski), a drugi mi ga kudili i u grijehe upisivali (rekoše, treba da se u prijevodu osjeti i dah i duh sredine iz koje izvornik dolazi). Priznajem, ne bi nikako valjalo kad bismo, primjerice, nemarna Brazilca ili hladna Skandinavca koji uništava susjedov vrt prikazali kao Bosanca što po tuđoj imovini gazi kao da je to — »Alajbegova slama«. Ne, nikako! Ni Alajbeg ni njegov slama ne ide ni u Brazil ni u Skandinaviju! Sve ako, na priliku, koji turcizam i može proći u islamskoj Andaluziji, nikako mu nije mjesto u gotskoj Španjolskoj.

S druge strane, znamo (da baš ne kažemo »zna se«), prijevod treba da bude pouzdan, dakle točan, ali bogme i tečan, a nikako mucav (kao što su mucave novinske konferencije gdje kojih naših političara): ne valja da zapinjemo čitajući ga, ne smije biti pisan nikakvim »balkanskim esperantom«, kao što je u nas često bivalo, a i danas gdje god sveder biva (primjerice u jednoj divljoj nakladi što se vezuje uza slavno nam povijesno ime). Potreban je i oprez i mjera — odgovorno, savjesno prevođenje nije lako, nije to posao koji se može prebijati preko koljena.

Uostalom, o »robovanju i veličini prevoditeljskog poziva« mnogi su u svijetu pisali i svedjednako pišu, učeni teoretičari prevođenja sve više razvijaju »teoriju prevođenja«, zapravo teoriju o prevođenju, ona je danas dio opće lingvistike i predmet je studija na visokim školama. Teoretičari su uglavnom suglasni u bitnome, ali

nisu složni u pokojim pojedinostima. Dok se u svemu usklade i sve na čistac izvedu (hoće li ikad?) — valja nam prevoditi tako da, barem djeci, dajemo razumljivo i zabavno štivo, na kojemu će naši mališi ujedno učiti dobar i pravilan hrvatski jezik, jer onaj koji svakodnevice slušaju s »katedrale duha«, to jest s televizije, zaista je žalostan. S prijevodom isto je kao i s izvornim pisanjem. Kad su Maksima Gorkog pitali kako treba pisati za djecu, odgovorio je: »Kao za odrasle i još bolje.«

Prevođenje, priznajem, nisam učio ni na kojem fakultetu nego u goloj praksi i čitajući djela istaknutih teoretičara anglosaskih, ruskih, čeških, njemačkih, francuskih i španjolskih. Ali jesam učio nekoje jezike romanske i germanske, i nešto žurnalistike, a svega svog vijeka hrvatski i latinski, španjolski i njemački — ne mareći za diplome i ne loveći ih: nikad mi u životu i nisu trebale. (Velim: i nisu, a nipošto »ni nisu«, kao što nas naopako poučava jedan nametljivi i razmetljivi jezikoslovac koji je kanda »preučio« hrvatski te nam uz kakav mršav jezični savjet zna istresti sve po dvije i tri debele gramatičke pogreške što mu se, kao Sanchu poslovice, upravo otimaju koja će prije izletjeti iz usta.)

Učio sam sveg života, a vrlo malo naučio: i dan-danas mučim se i ne izlazim nakraj ni s rođenim jezikom hrvatskim, uvijek sam u kakvoj sumnji i neprestano listam jezična pomagala. Grad moje mladosti, Sarajevo, podario mi je djetinjstvo puno babilonskih zvukova: zarana sam slušao grčki i hebrejski, arapski i turski, armenski i perzijski, albanski i makedonski, talijanski i španjolski, njemački, češki i mađarski. Ne treba izostaviti ni ruski, u sarajevskom je babilonu, kao i drugdje po svijetu, bilo ruskih emigranata, i ne bijahu svi bjelogardijci, bilo je i liberala i drugih. (Tim nesretnim ljudima što se raspršili po svem svijetu i donijeli svoju kulturu i stvorili čitavu jednu književnost, boljševik se Krleža, nemoćan da osjeti njihovu tragediju, znao samo narugati.)

Slušao sam, velim, svašta, ali ne znači da sam i štogod naučio. Ako i jesam, to je širina bez dubine. No, nije bitno. Bitno je što je sarajevski babilon bio uzor suživota, tolerancije i multikulture. I sve je to odjednom uništeno. Zašto? U ime čega?

Da sasvim ne zastranim! U školi sam bio nemaran, nemiran, nediscipliniran, s mislima uvijek negdje drugdje: lutaju nesretnice kojekuda i kojekamo, nikad ih na pravome mjestu. Takav sam ostao i u životu: plovio sam protiv struje, vozio mimo sve

cestoredarstvene propise, i nisam imao dlake ni na jeziku ni na peru. Bio sam u zatvoru u svim režimima. U minulome osuđen sam, zbog verbalnog delikta, to jest zbog »propagande protiv društvenog uređenja«, na tri godine strogog zatvora s prisilnim radom i na gubitak građanskih prava. »Sjedio sam« u zloglasnoj »Kuli« u Staroj Gradiški. Živio sam bez namještenja tridesetak godina, a putovnice nisam imao četvrt stoljeća! (Dobio sam je istom u ljeto 1970.)

Jezici su mi pomogli da kako-tako preživim i da poživim prilično neovisno. Popravio sam i preradio kakve tri stotine tuđih knjiga. I nisam u njima bio pravopisar što razmješta zarez, nego sam provodio hrvatski jezik i duboko orao. (Jedan naš književnik, komu priguduje i jedan jezikoslovac, veli: »vršio oranje«. Hja, što ćemo!) Dao sam sedamdesetak prijevoda iz svjetske književnosti (svakako ih ima više od šezdeset, nisam ih brojio, popisivao ih je urednik prof. Branko Matan). Imam i vlastitog teksta za dva-tri sveska, možda i četiri, sve je raspršeno po almanasima, časopisima i novinama, a sastoji se od polemika, kritika, eseja, članaka o jeziku i prevođenju i od pokoje priče. Kad je moja majka vidjela da živim od prevođenja, u čudu je kazala: »Tko bi se tome nadao od onoga lijenog Joze!«

Nisam više ni oštar ni ujedljiv kao nekoć — ne stoga što bih bio mudriji, nego sam se naprosto umorio, godine me preklopile. Ali se svejednako uzburnim kad vidim nemar i nepoštovanje prema hrvatskom jeziku. Mogao bih se tada i potući. Ipak mi se čini da sam se cio život, kao Don Quijote, borio s vjetrenjačama. Sve uzalud, dakako.

*U Zagrebu, na Martinje 1994.
Josip Tabak*

Copyright

© Dubravko Deletis

e-izdanje pripravili:
Mirna Goacher i Dubravko Deletis

website: www.josiptabakknjige.org

10/09/2013

